

Daniel Defoe

Robinzonas Kruzas

Iš anglų kalbos vertė
Stasys Tomonis

Skaitmeninta iš knygos:
Daniel Defoe. Robinzonas Kruzas. Vilnius: Alma littera, 2010.

ISBN 978-5-430-05901-9

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

TURINYS

I SKYRIUS	3
II SKYRIUS	24
III SKYRIUS	37
IV SKYRIUS	55
V SKYRIUS	77
VI SKYRIUS	94
VII SKYRIUS	103
VIII SKYRIUS	113
IX SKYRIUS	156
X SKYRIUS	177
XI SKYRIUS	201
XII SKYRIUS	225
XIII SKYRIUS	240
XIV SKYRIUS	271
XV SKYRIUS	298
XVI SKYRIUS	322
XVII SKYRIUS	344
XVIII SKYRIUS	355
XIX SKYRIUS	375
XX SKYRIUS	385
XXI SKYRIUS	399
XXII SKYRIUS	415
XXIII SKYRIUS	430
XXIV SKYRIUS	448

I SKYRIUS

Gimiau 1632 metais Jorko mieste, pasiturinčioje svetimšalių šeimoje, mano tėvas buvo kilęs iš Bremeno ir iš pradžių įsikūrė Halyje. Gerokai pralobęs iš prekybos, jis metė savo verslą ir persikėlė į Jorką; ten vedė mano motiną iš garsios Robinzonų giminės – tai labai sena to krašto šeima; mane irgi pavadino Robinzonu Kreicneriu, bet kadangi Anglijoje įprasta iškraipyti svetimus žodžius, tai mus ėmė vadinti Kruzais; dabar mes ir patys taip tariame ir rašome savo pavardę, mane visada taip vadino ir mano draugai.

Aš turėjau du vyresnius brolius. Vienas jų buvo pulkininkas leitenantas Flandrijoje, anglų pėstininkų pulke, kuriam kadaise vadovavo garsusis pulkininkas Lokhartas; šis brolis žuvo kautynėse su ispanais prie Diunkerko. Kas ištiko antrąjį brolių – nieko nežinau, kaip mano tėvas ir motina nežinojo, kas vėliau ištiko mane.

Kadangi buvau trečiasis šeimoje ir tėvai manęs nemokė jokio amato, tai mano galva nuo pat jaunų dienų buvo pilna visokių svaičiojimų. Tėvas, kuris buvo jau labai senas, suteikė man pusėtiną išsilavi-

nimą, žinoma, kokį galima įsigyti mokantis namie ir lankant kaimo mokyklą. Jis norėjo, kad būčiau teisininkas, bet aš svajojau tik apie jūrų keliones ir šis mano troškimas buvo toks stiprus, jog paniekinau tėvo valią, – maža to, – paniekinau jo įsakymus, nepaisiau motinos ir draugų maldavimų bei įtikinėjimų; rodos, pati prigimtis ir likimas mane stūmė į tuos vargus, kuriuos vėliau teko patirti.

Mano tėvas, protingas ir prityręs žmogus, nujautė šituos ketinimus ir rimtai bei išmintingai mane įspėjo. Vieną rytą jis pasišaukė mane į savo kambarį, kuriame jį buvo prirakinusi podagra, ir ėmė labai karštai man priekaištauti. Jis paklausė, kas gi kitas daugiau, jei ne vien tik valkatiški polinkiai, skatina mane apleisti tėvų namus ir gimtąją šalį, kur man esą lengviau išeiti į žmones, kur aš galįs stropumu ir darbu padidinti savo turtą ir paskui gyventi ištaigingai ir maloniai. Į svetimas šalis, ieškodami nuotykių, vyksta, sakė jis, arba tie, kurie neturi ko prarasti, arba garbėtroškos, geidžią iškilti aukščiau. Leisdami į žygius, peržengiančius kasdienio gyvenimo ribas, jie stengiasi pataisyti savo reikalus ir išgarsinti savo vardą, bet tokie dalykai man esą arba neįmanomi, arba žeminantys; aš turįs pasirinkti vidurio kelią, kitaip sakant, aukštesnę kuklios buities

pakopą, kuri, kaip jam parodęs ilgametis patyrimas, esanti geriausia pasaulyje, prieinamiausia žmogaus laimei, apsauganti tiek nuo skurdo ir nepritekliaus, nuo fizinio darbo ir kančių, tenkančių žemesniems sluoksniams, tiek ir nuo aukštesniųjų sluoksnių prabangos, tuščios garbės, pasipūtimo ir pavydo. Koks malonus yra toksai gyvenimas, sakė jis, aš jau galįs spręsti iš to, jog visi kitokios padėties žmonės jam pavydi: net karaliai neretai skundėsi, kam gimė didiems darbams, ir apgailestavo, kad likimas jų nepastatė tarp dviejų kraštutinių – menkystės ir didybės, o ir išminčius pasisako už vidurio kelią kaip tikros laimės laidą, apsaugantį ir nuo skurdo, ir nuo prabangos.

Jis man liepė stebėti, ir aš pamatysiąs, kad visos gyvenimo negandos pasiskirsčiusios tarp aukštųjų ir žemųjų sluoksnių ir kad mažiausiai jų tenka pasitrintiems žmonėms, nepatiriantiems tiek likimo smūgių, kiek jų tenka didikams ir prastuoliams; net nuo kūno ir dvasios negalavimų jie apdrausti labiau negu tie, kuriems, viena, juos sukelia ydos, prabanga ir visokios prašmatnybės, o antra – sunkus darbas, skurdas, prastas maistas ir jo trūkumas, ir kuriems toksai gyvenimo būdas lemia vien nelaimės. O vidutinė padėtis – palankiausia suklestėti visoms

dorybėms, visiems buities džiaugsmams; gausa ir taika – jos palydovės, ją laimina ir lydi nuosaikumas, santūrumas, ramybė, sveikata, draugingumas, visokiausios malonios pramogos ir įvairūs džiaugsmi. Vidutiniškai pasituris žmogus savo gyvenimo kelią nueina tykiai ir sklandžiai, neapsunkindamas savęs nei fiziniu, nei protiniu nepakeliamu darbu, neparsiduodamas į vergovę už kąsnį duonos, nesikankindamas, kaip čia susiradus išėitį iš keblios padėties, atimančios sielai ramybę, o kūnui miegą, negrauziamas pavydo, nedegdamas slapta garbėtroškos ugnimi. Viskuo aprūpintas, jis nejučiomis slenka savo keliu, protingai džiaugdamašis gyvenimo saldymbemis, be kartėlio priemaišos, jausdamasis laimingas ir iš kasdienio patyrimo mokydamasis vis giliau pajusti savo laimę.

Paskui tėvas primygtinai ir labai nuoširdžiai manęs prašė nesielgti vaikiškai, nepulti stačia galva į skurdą ir kančias, nuo kurių prigimtis ir man tenkanti padėtis visuomenėje, rodos, turėtų mane apsaugoti. Jis kalbėjo, kad man nesą reikalo dirbti dėl duonos kąsnio, kad jis pasirūpinsias manimi, pasistengsias tinkamai išvesti mane į tą kelią, kurį ką tik patarė man pasirinkti, ir kad jeigu man gyvenime nesiseks ar nebūsiu laimingas, tai kaltas bus

piktas likimas arba mano paties žioplumas. Įspėdamas mane susilaikyti nuo žingsnio, kuris tegali būti man žalingas, jis tuo atliekąs pareigą ir nusiimąs nuo savęs bet kokią atsakomybę. Žodžiu sakant, jei aš pasiliksiąs namie ir tvarkysiąs gyvenimą pagal jo nurodymus, jis būsiąs man geras tėvas, bet nepridėsiąs rankos prie mano pražūties, skatindamas mane išvykti svetur. Baigdamas jis kaip pavyzdį priminė man, kokio likimo susilaukė vyresnysis brolis, kurį jis taip pat primygtinai įtikinėjęs nedalyvauti Nyderlandų kare, bet visi jo įkalbinėjimai likę bergždi: svajonių suviliotas, jaunuolis pabėgęs į kariuomenę ir buvęs nukautas. Ir nors jis, kaip sakė, niekad nesiliausiąs melstis už mane, bet pareiškė man stačiai, kad jeigu aš neatsisakysiąs beprotiško savo sumanymo, ateis laikas, kai aš gailėsiąs nepaklausęs jo patarimo, bet tada galbūt man niekas nebepadės išbristi iš bėdos.

Aš mačiau, kaip tėvui baigiant šią kalbą, – kuri iš tikro buvo pranašiška, nors jis pats tikriausiai to nenujautė, – gausios ašaros pasruvo veidu, ypač kai jis ėmė kalbėti apie žuvusį mano brolių, o sakydamas, kad man ateisiąs atgailos metas, bet jau nebūsiąs kas man padeda, tėvas taip susijaudino, jog nutraukė

savo kalbą, tepareiškęs, kad jo širdis perpildyta ir jis nebegalįs man nieko daugiau pasakyti.

Mane tikrai sugraudino ši kalba – ir ko ji nebūtų sugraudinusi? – tad pasiryžau nebegalvoti apie iške-
liavimą svetur, o įsikurti gimtinėje, kaip troško mano
tėvas. Bet, deja, praėjo kelios dienos, ir iš mano
pasiryžimo nieko nebeliko: žodžiu sakant, praslin-
kus kelioms savaitėms po pasikalbėjimo su tėvu,
aš, norėdamas išvengti naujų tėvo graudenių,
nusprendžiau pabėgti iš namų. Bet vis dėlto suval-
džiau pirmąjį savo nekantravimo įkarštį ir veikiau
neskubėdamas: pasirinkęs tokią valandą, kai mano
motina, rodos, buvo geriau negu paprastai nusitei-
kusi, pasivėdėjau ją į šalį ir pasakiau, jog visas taip
degu troškimu išvysti pasaulį, kad jei net ir imsiuosi
kokio darbo, man vis tiek neužteks kantrybės išva-
ryti jį ligi galo ir kad verčiau tėvas teisleidžia mane
geruoju, jei nenori, kad iškeliaučiau be jo sutikimo.
Pasakiau, jog man dabar aštuoniolika metų, o tokio
amžiaus jau per vėlu mokytis prekybos ar advokato
profesijos; be to, jei ir mėginčiau eiti mokytis, tai
esu įsitikinęs, kad pabėgsiu nuo savo šeimininko
neišbuvęs iki galo ir išplauksiu į jūrą. Aš prašiau
motiną, kad ji prikalbėtų tėvą leisti mane bent vieną
kartą pakeliauti; tada, jei toks gyvenimas man nepa-

tiks, grįšiu namo ir jau daugiau niekur nebekeliausiu ir duosiu žodį, jog būsiu dvigubai uolesnis ir atidirbsiu už prarastąjį laiką.

Mano žodžiai motiną labai užrūstino. Ji man pareiškė, kad šiuo reikalu su tėvu neverta kalbėti, nes jis per daug gerai supranta, kas man naudinga, ir nepritarsiąs niekam, kas man pražūtinga. Ji stebėjosi, kaip aš dar galiu galvoti apie tokius dalykus po pasikalbėjimo su tėvu, kuris mane taip švelniai ir maloniai įtikinėjo. Žinoma, jeigu aš norįs save pražudyti, tai nuo šitos bėdos neišsisuksiąs, bet aš galiu būti tikras, jog nei ji, nei tėvas niekad nepritarsiąs mano įgeidžiui; ji pati nė kiek nenorinti prisidėti prie mano pražūties, ir aš niekad negalėsiąs pasakyti, kad motina man pritarusi, kai tėvas buvęs priešingas.

Vėliau sužinojau, kad motina, nors ir buvo atsisakiusi pasakyti tėvui mano prašymą, vis dėlto žodis žodiu atpasakojo jam visą mūsų pokalbį. Tėvas dėl to labai susirūpino ir dūsaudamas jai pasakė: „Vaikinas galėtų būti laimingas, jei liktų namie, bet jeigu leisis į svetimus kraštus, taps nelaimingiausiu padaru, koks kada nors yra gyvenęs žemėje. Ne, aš negaliu jam pritarti.“

Tik beveik po metų ištrūkau į laisvę; visą laiką atkakliai dėjausi esąs kurčias visiems pasiūlymams imtis kokio nors darbo ir dažnai prikaišiodavau tėvui ir motinai už griežtą jų nusistatymą prieš tą gyvenimo būdą, į kurią mane traukia įgimti polinkiai. Bet vieną dieną, man būnant Halyje, kur patekau atsitiktinai, šį kartą visiškai nemanydamas pabėgti, vienas mano bičiulis, vykstąs į Londoną savo tėvo laivu, ėmė įkalbinėti mane plaukti drauge su juo, panaudodamas jūrininkams įprastą vilionę, kad kelionė man nieko nekainuosianti, ir aš, nepasiklausęs nei tėvo, nei motinos, netgi neįspėjęs jų nė vienu žodžiu, palikęs jiems viską sužinoti kaip pasitaikys, nepasiprašęs nei Dievo, nei tėvo palaiminimo, neatsižvelgęs į aplinkybes ir negalvodamas apie savo pasielgimo pasekmes, nelemtąją valandą, Dievas žino, 1651 metų spalio 1 dieną, laivu išplaukiau į Londoną. Manau, kad jaunų nuotykių ieškotojų negandos niekuomet neprasidėjo taip anksti ir netruko taip ilgai kaip manosios. Vos tik mūsų laivas išplaukė iš Hamberio žiočių, tuojau papūtė vėjas ir prasidėjo baisus bangavimas; ligi tol aš niekad nebuvau plaukęs jūra, ir man pasidarė neapsakomai bloga ir baisiai sukrėtė mano sielą. Dabar aš rimtai susimąščiau, ką padariau ir kaip teisingai mane ištiko

dangaus baudmė už tai, kad taip niekšingai apleidau tėvų namus ir pamyniau sūnaus pareigą. Visi gerieji mano tėvų patarimai, tėvo ašaros, motinos maldavimai iškilo atmintyje, ir mano sąžinė, kuri tuo metu dar nebuvo spėjusi galutinai surembėti, priekaištavo, kam nepasiau jų graudenumų ir kam pamyniau savo pareigas Dievui ir tėvams.

Tuo tarpu vėtra stiprėjo, ir jūra ritosi aukštos bangos, nors ši audra toli gražu nebuvo panaši į tai, ką daug sykių mačiau paskui, ir netgi į tai, ką man teko matyti po kelių dienų. Bet užteko ir to sugluminti tokiam jaunam jūreiviui, nieko šioj srity nenusimanančiam, koks aš tuomet buvau. Aš manydavau, kad kiekviena atsiritanti banga mus tiesiog praris, ir kiekvieną kartą, kai laivas krisdavo žemyn, tarp bangų, man rodėsi, kad jis jau nebeiškils į viršų. Taip sielvartaudamas ne sykį ryžausi ir prisiekinėjau, kad jei Dievas teiksis šį kartą pasigailėti mano gyvybės, jei mano koja vėl atsistos ant kietos žemės, tučtuojau grįšiu namo pas tėvą ir niekad os kol gyvas nebesėsiu į laivą; prisiekinėjau klausyti tėvo patarimo ir niekuomet nesileisti į tokias negandas, kokias patyriau tuomet. Tik dabar supratau, kokie teisingi buvo tėvo samprotavimai apie auksinį gyvenimo vidurį, kaip ramiai, kaip maloniai jis praleido savo dienas,

niekada nepatyręs audrų jūroje ir nekeitėjęs bėdų sausumoje, tad nusprendžiau grįžti į tėvo namus kaip atgailaujantis sūnus palaidūnas.

Šitokių blaivių ir sveikų minčių man užteko tol, kol truko audra, ir dar kuri laiką, bet rytojaus dieną vėtra ėmė tilti, jūra aprimo, ir aš po truputį su ja apsipratau. Šiaip ar taip, visą tą dieną buvau nusi- teikęs labai liūdnai, be to, dar ne visai buvau atsi- gavęs nuo jūros ligos, tačiau į pavakarę dangus išsi- giedrijo, vėjas nuščiuvo ir atėjo puikus, žavingas vakaras. Saulė nusileido visai be debesų ir tokia pat skaisti pakilo kitą rytą; lygi jūra, nė mažiausio vėjelio neribenama, visa nužerta saulės, buvo toks žavus vaizdas, kokio aš dar niekad nebuvau matęs.

Naktį puikiai išsimiegojau, ir mano jūrų ligos neliko nė pėdsako, buvau linksmas ir su nuostaba žiūrėjau į jūrą, kuri dar vakar buvo tokia rūsti ir siaubinga, bet taip greit pasidarė tokia rami ir maloni. Ir čia, tarsi norėdamas sugriauti geruosius mano pasiryžimus, prie manęs priėjo bičiulis, suvi- liojęs plaukti drauge.

- Na, Bobai, - tarė jis, pliaukštelėjęs man per petį, - kaip jautiesi po vakarykščios? Kertu lažybų, kad ne juokais išsigandai, kai pūstelėjo vėjelis, tiesa?

- Tu vadini tatai vėjeliu? - sušukau aš. - Čia buvo baisi audra.

- Audra! Ak, tu kvailiuk! - atkirto jis. - Tai čia, tavo manymu, audra? Eik tu! Visa tai buvo tik niekis. Duok mums gerą laivą ir jūros platybes, tai mes tokio vėjo gūsio nė nepastebėsime. Na, bet tu dar neprityręs jūrininkas. Eime geriau išsivirti punšo, ir viską pamiršime. Tik pažvelk, koks puikus dabar oras!

Norėdamas sutrumpinti šią liūdną savo apysakos dalį, tiesiog pasakysiu, kad toliau vyko taip, kaip dažniausiai esti tarp jūrininkų: išsivirėme punšo, aš nuo jo pasigėriau ir tos nakties kvaituly paskandinau visą savo atgailą, visus samprotavimus apie savo elgesį praeityje ir visus ateities pasiryžimus. Žodžiu sakant, vos tik jūros paviršius išsilygino, vos tik po audros įsigalėjo tyla, o sykiu su audra nurimo sukelti mano jausmai ir dingo baimė būti bangų prarytam, sugrižo senieji mano troškimai, ir aš visiškai užmiršau savo priesakas ir įžadus, kuriuos buvau sau davęs negandos valandą. Tiesa, tarpais apsigalvodavau, rimtos mintys dar mėgindavo kai kada sugrižti atgal, bet aš vydavau jas šalin, kovojau su jomis lyg su ligos priepuoliais (taip juos tada vadinau) ir, girtuokliavimo bei linksmos kompani-

jos padedamas, jų nusikračiau; per penkias šešias dienas visiškai nugalėjau savo sąžinę, kaip tik to gali pageidauti jaunuolis, pasiryžęs nekreipti į ją dėmesio. Bet manęs laukė dar vienas išbandymas. Apvaizda, kaip visada tokiais atvejais, norėjo atimti iš manęs net paskutinio pasiteisinimo galimybę; mat jei aš šį kartą dar nesupratau, kad buvau jos išgelbėtas, tai naujas išbandymas buvo toks, jog net pats didžiausias ir labiausiai užkietėjęs mūsų įgulos niekšas negalėjo nematyti pavojaus ir stebuklingo išgelbėjimo.

Šeštą dieną atplaukėme į Jarmuto prieuostį. Visą laiką iš priešingos pusės pūtė silpnas vėjas, ir po audros mes visai netoli tenuplaukėme. Čia turėjome išmesti inkarą ir prastovėjome, pučiant priešingam pietvakarių vėjui, septynias ar aštuonias dienas. Per tą laiką iš Niukaslo į tą patį prieuostį atplaukė labai daug laivų, nes čia visuomet sustoja tie, kurie laukia palankaus vėjo, norėdami įplaukti į Temzę.

Bet mes nebūtume taip ilgai stovėję ir būtume plaukę upe aukštyn su potvyniu, jei vėjas nebūtų pasmarkėjęs ir jei po keturių penkių dienų nebūtų ėmęs pūsti dar smarkiau. Tačiau Jarmuto prieuostis, kaip manoma, tiek pat tinka laivams stovėti kaip ir uostas, o mūsų inkarai ir inkarų lynai buvo

tvirti, todėl mūsų žmonės nė kiek nesijaudino, nesitikėdami pavojaus, ir leido laiką ilsėdamiesi bei linksmindamiesi, kaip tat įprasta jūrininkams. Bet aštuntos dienos rytą vėjas dar pasmarkėjo, ir mums visiems teko pasidaruoti, kol nuėmėme stengas, stipriai viską pritvirtinome ir pririšome, kad laivas kiek galint ramiau laikytųsi. Apie vidurdienį kilo didelės bangos, laivą ėmė smarkiai supti, per bortą keletą kartų kliūstelėjo vanduo, ir porą sykių mums pasirodė, kad laivas nutrūko nuo inkaro; tada kapitonas įsakė išmesti atsarginį inkarą, ir šitaip laikėmės dviem inkarais prieš vėją, ligi galo išleidę lynus.

Tuo metu kilo iš tiesų baisiausia audra, ir dabar jūrininkų veiduose mačiau nustebimą ir siaubą. Girdėjau, kaip netgi pats kapitonas, stropiai rikiavęs gelbstimuosius laivo darbus, eidamas pro mane į savo kajutę ir atgal iš jos, keletą sykių patsai sau tyliai sumurmėjo: „Viešpatie, pasigailėk mūsų! Visi žūsime, visiems mums galas!“ Pačioje šio sąmyšio pradžioje buvau lyg apkvaitęs, nejudėdamas gulėjau savo kajutėje, kuri buvo po laiptais, ir negaliu net aprašyti, kokia buvo mano nuotaika. Man buvo sunku vėl pradėti atgailauti po to, kai taip aiškiai buvau paniekinęs ir taip griežtai atmetęs tą atgailą. Maniau, kad mirties pavojus yra praėjęs ir kad ši

audra baigsis taip pat kaip ir pirmoji. Bet kai pats kapitonas, eidamas pro šalį, kaip tik ką minėjau, prasitarė, kad mes visi žūsime, aš baisiai išsigandau. Išėjau iš kajutės ant denio: kaip gyvas nebuvo matęs tokio klaikaus vaizdo. Jūra riedėjo bangos, aukštumo sulig kalnu, ir kas trys keturios minutės toksai kalnas mus užgriūdavo. Kai įsidrąsinęs apsižvalgiau, aplinkui temačiau vien siaubą. Du sunkiai prikrauti laivai, su nuleistais inkarais stovintys netoli mūsų, norėdami pasilengvinti, nukirto savo stiebus. Mūsų jūreiviai sušuko, kad nugrimzdo laivas, stovėjęs už kokios mylios priešais mus. Dar du laivai buvo nutraukti nuo inkarų ir nublokšti į atvirą jūrą likimo valiai, nes nei vienas, nei kitas nebeturėjo jokio stiebo. Mažieji laivai laikėsi geriau už kitus, nes buvo atsparesni, bet du ar trys iš jų taip pat buvo nunešti į jūrą, ir jie prašvilpė pro pat mus, suvynioję visas bures, tik su vienu kliveriu prie vairo.

Vakare šturmanas ir bocmanas paprašė kapitoną leisti jiems nukirsti fokstiebi¹. Kapitonas labai to nenorėjo, bet bocmanas ėmė jam įrodinėti, jog laivas paskęs, jei fokstiebis bus paliktas, ir pastarasis

---

¹ Priekinis stiebas.

sutiko, o kai buvo nukirstas fokstiebis, tai grotstiebis² ėmė taip siūbuoti ir taip smarkiai supti laivą, kad teko nukirsti ir jį ir taip visiškai nuvalyti denį.

Galite spręsti, ką turėjau patirti per visą tą laiką, būdamas vien jūreivis naujokas, andai taip išsigandęs nedidelio bangavimo. Bet jei po daugelio metų mano atmintis nešlubuoja, mirtis man tuomet buvo ne tiek baisi: dešimt kartų labiau mane gąsdino mintis, kad sulaužiau savo įžadus ir vėl griebiausi pirmųjų nelemtųjų savo planų, ir šitos mintys sykiu su audros baime stūmė mane į tokią būklę, kurios neatpasakosi jokiais žodžiais. Bet visų blogiausia dar buvo priešakyje. Audra vis tebešėlo su tokia jėga, kad, pačių jūrininkų prisipažinimu, jiems dar niekad nebuvo tekę matyti baisesnės. Mūsų laivas buvo tvirtas, bet nuo sunkaus krovinio giliai nugrimzdęs į vandenį, ir jį taip supo, kad jūreiviai nuolat šaukė, jog jis nuskęs. Audra siautėjo vis smarkiau, ir aš pamačiau, – o tai retai kada pamatysi, – kaip kapitonas, bocmanas ir keli jautresni žmonės ėmė melstis, kas akimirksnis laukdami, kad laivas ims skęsti. Dar baisesnis kilo siaubas, kai staiga vidurnaktį vienas jūreivis, nusileidęs į triumą pasižiūrėti, suriko, kad

---

² Didysis stiebas.

laive atsiradusi skylė, o kitas pranešė, jog vanduo jau pakilęs per keturias pėdas.

Tada visi buvo pašaukti prie siurblio. Vos tik išgirdau šiuos žodžius, mano širdis nutirpo, ir aš sukniubau kajutėje ant savo gulto, kur sėdėjau. Bet jūreiviai mane prikėlė ir pasakė, kad jei ligi šiol buvau nenaudingas, tai dabar galįs dirbti kaip ir visi kiti; aš atsikėliau, nuėjau prie siurblio ir ėmiau uoliai pumpuoti. Tuo tarpu keli nedidukai krovinių laivai, nepajėgdami atsisirti prieš vėją, pakėlė inkarus ir išplaukė į jūrą; pastebėjęs juos plaukiančius pro šalį, kapitonas įsakė iššauti iš patrankos, šitaip norėdamas pranešti apie sunkią mūsų padėtį. Nesuprasdamas šito šūvio reikšmės, aš nustėrau iš baimės, manydamas, kad mūsų laivas sudužęs ar apskritai atsitikę kas nors baisaus. Žodžiu sakant, aš taip išsigandau, jog apalpau. Bet tą valandą kiekvienam rūpėjo gelbėti tikrai savo gyvybę, tad į mane niekas nekreipė dėmesio ir nepasidomėjo, kas man atsitiko. Kitas stojo prie siurblio į mano vietą, paspyręs mane koja ir palikęs gulėti, būdamas tikras, kad kritau negyvas; praėjo nemaža laiko, kol atsipeikėjau.

Dirbome išsijuosę, bet vanduo triume kilo vis aukščiau ir aukščiau; buvo aišku, kad laivas ims skęsti. Nors audra pradėjo rimti, tačiau nebuvo vil-

ties, kad laivas galėtų išsilaikyti vandens paviršiuje, kol mes įplauksime į uostą, ir kapitonas vis tebešaudė iš patrankų, šaukdamasis pagalbos; pagaliau vienas mažas laivas, stovėjęs netoli nuo mūsų, surizikavo nuleisti mums į pagalbą valtį. Su didžiausiu pavojumi valtis priartėjo prie mūsų, bet mes negalėjome prie jos priplaukti, o valtis negalėjo prisiirti prie mūsų laivo. Vyrai irklavo iš visų jėgų, rizikuodami savo gyvybe, kad galėtų mus išgelbėti, ir pagaliau mūsų jūreiviai numetė jiems virvę su pririštu gelbėjimosi ratu. Po ilgų bergždžių pastangų aniems pavyko sugriebti virvės galą; mes prisitraukėme juos ties laivagaliu ir visi ligi vieno nusileidome į valtį. Nebuvo ko nė galvoti, kad ta valtimi pasiektume jų laivą; visi sutarė, jog reikia leistis pavėjui, stengiantis irtis kiek galima į krantą. Mūsų kapitonas vyrams pažadėjo, kad valčiai sudužus, sumokės už ją jų šeiminkui; taigi iš dalies irdamiesi, iš dalies vėjo varomi, mes stūmėmės šiaurės link, į Vinterono kyšulio pusę, vis sukdami prie kranto.

Vos ketvirčiui valandos tepraslinkus nuo tos akimirkos, kai atsiskyrėme nuo laivo, pamatėme jį skęstant. Turiu prisipažinti, jog beveik nepajėgiau žvilgtelėti į laivą, išgirdęs jūreivius šaukiant, kad jis skęsta, nes nuo tos akimirkos, kai nusileidau arba,

teisingiau sakant, kai buvau nuneštas į valtį, mano krūtinėje apmirė širdis – iš dalies iš baimės, iš dalies pamąščius apie tai, kas manęs laukia.

Šitaip beplaukiant, kai vyrai įsirežę yrėsi, kreipdami valtį į krantą, mes ten pamatėme (kiekvieną kartą, kai valtį banga išmesdavo aukštyn, mums buvo matyti krantas) bėgiojant daug žmonių, kurie rengėsi mums padėti, kai tik priplauksime arčiau. Bet į krantą artėjome labai lėtai ir žemę tegalėjome pasiekti tik praplaukę pro Vintertono švyturį, kur tarp Vintertono ir Kromerio krantas pasisuka į vakarus ir jo kyšuliai šiek tiek mažina vėjo smarkumą. Čia mes prisiyrėme prie kranto su dideliu vargu, bet vis dėlto laimingai išlipome į sausumą ir pėsti nuėjome į Jarmutą. Jarmute mes, kaip ištikti nelaimės, buvome labai šiltai priimti tiek miesto valdybos, kuri paskyrė mums geras patalpas, tiek ir privačių asmenų – pirklių ir laivininkų, kurie mus aprūpino pakankama pinigų suma, kad galėtume nuvykti į Londoną ar atgal į Halį, kai panorėsime.

O kad aš būčiau turėjęs proto grįžti atgal į Halį ir pareiti į tėvų namus, koks būčiau buvęs laimingas! Mano tėvas, kaip mūsų palaiminto Išganytojo sakmėje, tikriausiai būtų man papjovęs riebų ver-

šiuką, nes tik labai greitai sužinojo, jog aš nežuvau drauge su laivu, nuskendusiu Jarmuto prieuostyje.

Bet piktas likimas stūmė mane vis į tą patį pražūtingą kelią su tokiu atkaklumu, kuriam nebuvo galima atsispirti, ir nors ne kartą išgirdavau blaivaus proto balsą, šaukiantį mane grįžti namo, man trūko jėgų ryžtis. Nežinau, kaip tai pavadinti, ir todėl netvirtinu, kad tai paslaptingoji lemtis skatina mus būti savo pačių pražūties įrankiais, net kai mes tą pražūtį regime prieš save ir einame į ją atviromis akimis. Neabejoju, kad tik piktasis mano likimas, kurio aš nepajėgiau išvengti, privertė mane eiti prieš blaivaus proto nurodymus bei prieš gerosios mano pusės įtaigas ir paniekinti dvi tokias akivaizdžias pamokas, kurias gavau pirmojo bandymo metu.

Mano bičiulis, kapitono sūnus, kuris pirmiau padėjo užkietėti mano sąžinei, dabar pasidarė tylenis už mane. Pirmą kartą, kai jis užkalbino mane Jarmute (tatai atsitiko tik po dviejų ar trijų dienų, nes mums davė atskiras patalpas), aš pastebėjau, kad jo tonas pasikeitė. Gana niūriai nusiteikęs, linguodamas galvą, jis paklausė mane, kaip jaučiuosi. Paaiškinęs savo tėvui, kas aš toks esu, jis papasakojo, kad leidausi į šią kelionę tik pabandyti, o ateityje ketinu

apkelti visą pasaulį. Jo tėvas, atsigręžęs į mane, tarė rimtu ir susirūpinusiu tonu:

- Jaunuoli! Jums niekuomet nedera leistis į jūrą: tatau, kas mus ištiko, aiškiai ir neabejotinai rodo, kad jums nelemta būti jūrininku.

- Kodėl gi, pone? - paklausiau aš. - Argi jūs taip pat daugiau nebeplaukiosite?

- Čia kas kita, - atsakė jis. - Plaukioti - mano profesija, taigi ir mano pareiga. Bet jūs leidotės į jūrą tik pabandyti, tai šit dangus ir davė jums paragauti to, ko turite tikėtis, jei užsispyręs laikysitės savo sumanymo. Galbūt nelaimė mus ir ištiko tik dėl jūsų, gal jūs buvote kaip Joana Tarsiso laive... Meldžiamasai, - pridūrė jis, - paaiškinkite man, kas jūs esate ir kas jus paskatino leistis į jūrą?

Tada aš jam šį tą papasakojau apie save. Man baigus, jis pratrūko su keistu apmaudu:

- Ką aš padariau, - kalbėjo jis, - kuo nusikaltau, kad šitas nelaimingas nenaudėlis įkėlė koją į mano laivą? Daugiau nė už tūkstantį svarų nebesutikčiau plaukti vienu laivu su tavim!

Žinoma, visa tai jis pareiškė iširdęs, susijaudinęs dėl patirto nuostolio, ir pasakė daugiau, negu jam derėjo. Bet paskui jis su manim kalbėjo rimtai ir įtikinėjo grįžti pas tėvą, negundyti apvaizdos, sakyda-

mas man, kad aš turįs matyti prieš save nukreiptą Dievo pirštą.

- Jaunuoli, - tarė jis baigdamas, - jeigu jūs negrįšite namo, tai - tikėkite manimi - visur, kur tik keliautumėte, jus persekios nelaimės ir nesėkmės, kol išsipildys jūsų tėvo žodžiai.

Netrukus mudu išsiskyre; aš nesusigriebiau, ką jam į tai atsakyti, ir daugiau jo nebemačiau. Kur jis iškeliavo - nežinau, o aš, turėdamas šiek tiek pinigų, nuvykau į Londoną sausuma. Tiek vykstant į Londoną, tiek ir nuvykus, dažnai apimdavo abejonės, kokią gyvenimo kelią pasirinkti: ar grįžti namo, ar vėl leistis į jūrą.

Kai pagalvodavau apie grįžimą į tėvų namus, gėda nustelbdavo geriausias mano proto patarimus: man vaidendavosi, kaip juoksis iš manęs visi mūsų kaimynai ir kaip man bus gėda pažvelgti ne tik į tėvą ir motiną, bet ir į visus pažįstamus. Nuo to laiko aš dažnai pastebėdavau, kokia nelogiška ir nenuosekli yra žmogaus prigimtis, ypač jaunystėje: atmesdami argumentus, kuriais derėtų vadovautis, žmonės gėdisi ne nuodėmių, dėl kurių juos visai teisingai galima pavadinti bepročiais, bet atgailos, dėl kurios tik ir galima juos laikyti protingais.

II SKYRIUS

Ilgokai negalėjau apsispręsti, ko griebtis ir koki gyvenimo kelią pasirinkti. Vis neįstengiau įveikti savo nenoro grįžti namo, o kol atidėlioju, patirtų nelaimių prisiminimai pamažu dilo, podraug silpnėjo ir šiaip silpnas proto balsas, skatinęs mane grįžti pas tėvą. Pagaliau visai lioviausi galvojęs apie grįžimą ir ėmiau ieškoti progos vėl leistis į kelionę.

Ta pati piktoji jėga, kuri iš pradžių paskatino mane bėgti iš tėvų namų, kuri sukėlė manyje beprotišką ir neapgalvotą norą praturtėti ir kuri tuos svaičiojimus taip giliai manyje įdiegė, jog aš likau kurčias visiems geriems tėvo patarimams, graudėnimams ir netgi įsakymams, – aš jums sakau, – toji pati jėga, kad ir kas ji būtų, pakišo man mintį imtis nelaimingiausiojo iš visų sumanymų, ir aš išėdau į laivą, kuris turėjo plaukti į Afrikos pakrantę, arba, kaip tat paprastai vadina mūsų jūrininkai, keliavo į Gvinėją.

Didelė mano nesėkmė buvo ta, kad visų šių nuotykių metu aš neparsisamdžiau paprastu jūrininku. Tuo atveju, nors man ir būtų tekę dirbti gal kiek sunkiau, negu buvau įpratęs, bent būčiau pramo-

kęs jūrininko amato ir ilgainiui būčiau galėjęs tapti šturmanu ar leitenantu, jei ne pačiu laivo kapitonu. Bet man visuomet būdavo lemta pasirinkti blogesnį kelią, ir šį kartą aš taip pat padariau. Turėdamas kišenėje pinigų, o ant pečių gražius drabužius, visuomet sėsdavau į laivą dėdamasis ponu. Taip man niekad neteko dirbti jokio darbo laive, ir aš nieko nepramokau.

Londonė iš pat pradžių man pasisekė ir patekau į neblogą draugiją, nors tai ne visuomet pasitaiko tokiems pasileidusiems, iš kelio išklydusiems jaunikliams, koks tada buvau aš; velnias nežiopso ir tuojuo paspendžia tokiems kokius nors spąstus. Bet man taip neatsitiko. Susipažinau su laivo kapitonu, atplaukusiū nuo Gvinėjos krantų; jam taip gerai sekėsi, kad buvo pasiryžęs ir vėl ten keliauti. Jam patiko mano draugystė, nes tuo metu aš mokėjau gražiai pakalbėti, ir išgirdęs, jog trokštu pamatyti pasaulį, pasiūlė man vykti drauge su juo, sakydamas, kad kelionė man nieko nekainuosianti: aš būsiąs jo draugas ir svečias. O jei gabensiuosi kokių nors prekių, tai galėsiu pasilikti visą pelną, kokį gausiu jas pardavęs; galbūt man ir pasiseksią.

Aš tą pasiūlymą priėmiau, artimai susidraugavau su šiuo kapitonu, sąžiningu ir atviru žmogumi, ir

išvykau su juo į kelionę. Paklausęs nešališkų, nuoširdžių kapitono patarimų, pasiėmiau truputį prekių, iš kurių gavau geroką pelną. Aš vežiausi nusipirkęs už 40 svarų sterlingų kapitono nurodytų įvairių žaislų ir niekniekių. Tuos 40 svarų surankiojau padedamas giminių, su kuriais susirašinėjau ir kurie, manau, įkalbėjo tėvą ar bent motiną suteikti tokią sumą pirmajam mano bandymui prekiauti.

Tai buvo, galima sakyti, vienintelė sėkminga kelionė iš visų mano nuotykių, ir už tai turiu būti dėkingas teisingam ir sąžiningam savo draugui kapitonui, kurio vadovaujamas gerokai pramokau ir matematikos bei laivininkystės taisyklių, išmokau vesti laivo dienyną, atlikti stebėjimus ir apskritai patyriau daug jūrininkui būtinai žinotinų dalykų. Mat jam buvo malonu mane mokyti, o man malonu mokytis; žodžiu sakant, šios kelionės metu aš tapau ir jūrininku, ir pirkliu. Už savo prekes parsivežiau penkis svarus ir devynias uncijas aukso dulkių ir Londone už jas gavau beveik 300 svarų sterlingų. Ši sėkmė įkvėpė man tuos garbėtroškos kupinus užmojus, kurie vėliau mane visiškai sužlugdė.

Vis dėlto net ir ši kelionė man nebuvo labai sėkminga: svarbiausia, aš nuolat nesveikavau, dėl nepaprastai karšto klimato susirgau smarkiu dru-

giu, nes mes prekiavome daugiausia jūros pakraščiais, nuo penkiolikto laipsnio šiaurės platumos iki paties pusiaujo.

Dabar aš tapau Gvinėjos pirkliu. Kadangi, didelei mano nelaimei, vos grįžęs į savo gimtinę, mirė mano draugas kapitonas, ryžausi vėl išplaukti į tą pačią kelionę ir sėdau į tą patį laivą, kurio vadovavimą dabar perėmė buvęs kapitono padėjėjas. Tai buvo nelaimingiausia kelionė, kokią tik žmogui yra tekę kada nors atlikti. Nors iš savo įgyto kapitalo tepasiėmiau apie 100 svarų sterlingų ir man liko 200 svarų, kuriuos buvau pasidėjęs pas savo draugę našlę, labai teisingą moterį, vis dėlto šioje kelionėje mane ištiko baisios nelaimės. Pirmoji buvo ši: mūsų laivas plaukė Kanarų salų kryptimi ar, teisingiau, buvo tarp tų salų ir Afrikos kranto, kai ryto sambreškoje jį netikėtai užklupo maurų piratų laivas iš Salės³ ir ėmė vytis iškėlęs visas turimas bures. Mes irgi išvyniojome tiek burių, kiek tik galėjo pakelti mūsų skersiniai ir stiebai, kad tik pavyktų pasprukti, tačiau pamatę, kad piratai skrieja greičiau ir kad jie tikriausiai po kelių valandų mus pavys, pasiruošėme kautynėms. Mūsų laivas turėjo dvylika patrankų, o

---

³ Maroko uostas.

plėšikų - aštuoniolika. Apie trečią valandą po pietų jie priartėjo ir neapsižiūrėję priplaukė prie mūsų laivo šono, o ne prie galo, kaip kad buvo ketinę; mes perkėlėme aštuonias patrankas į tą pusę ir paleidome į piratus salvę, kuri privertė juos atsitraukti, bet prieš tai jie mums atsakė iš patrankų ir iš šautuvų, iš kurių šaudė apie du šimtai jų laive buvusių vyrų. Vis dėlto nė vieno mūsų žmonių nesužeidė, nes visi mūsų vyrai buvo pasislėpę. Piratai vėl ruošėsi mus pulti, o mes - gintis. Šį kartą jie priplaukė prie kito mūsų laivo šono, ir į mūsų dešinę išsuko šešiasdešimt plėšikų, kurie tučtuojau pradėjo pjaustyti ir kapoti bures bei takelažą. Mes pasveikinome juos šautuvų ugnimi, trumpomis ietimis, rankinėmis granatomis bei kitais ginklais ir du kartus išstūmėme juos iš denio. Norėdamas baigti šią liūdną mūsų istorijos dalį, trumpai pasakysiu, kad po to, kai mūsų laivas buvo sugadintas, o trys vyrai nukauti ir aštuoni sužeisti, mes buvome priversti pasiduoti, ir visi kaip belaisviai nugabanti į Salės uostą, priklausanti maurams.

Su manim jie elgėsi ne taip baisiai, kaip iš pradžių bijojau; manęs nenugabeno krašto gilumon į imperatoriaus rūmus, kaip kitus mūsų vyrus, bet pasiliko piratų laivo kapitonas kaip asmenišką savo grobį ir

pavertė mane vergu, nes buvau jaunas bei vikrus ir jam tikau. Buvau visiškai prislėgtas to staigaus aplinkybių pasikeitimo, iš pirklio virtęs skurdžiu vergu; dabar prisiminiau pranašiškus tėvo žodžius, kad būsiu nelaimingas ir negalėsiu susilaukti pagalbos. Pagalvojau, jog šie žodžiai taip tiksliai išsipildė, kad blogiau nė būti negali, nes dabar mane nubaudė Dievo ranka, ir aš esu žuvęs, be vilties išsigelbėti. Bet deja! Visa tai tebuvo pradžia tų vargų, kuriuos vėliau turėjau patirti, kaip paaiškės šios apysakos tęsinyje.

Kadangi naujasis šeimininkas, tiksliau sakant ponas, mane nusigabeno į savo namus, turėjau vilties, kad, išplaukdamas į jūrą, jis drauge pasiims ir mane. Tikėjausi, jog anksčiau ar vėliau jį pačiups koks nors ispanų ar portugalų karo laivas, ir tokiu atveju aš būčiau išvaduotas. Tačiau ši mano viltis greitai dingo, nes, išplaukdamas į jūrą, jis palikdavo mane krante prižiūrėti sodelio ir dirbti kitus vergams įprastus juodus namų darbus; sugrižęs namo po savo žygio, jis liepdavo man miegoti kajutėje ir saugoti jo laivą.

Aš svajojau tik apie pabėgimą, apie tai, kaip pasprukti, bet nesugalvodavau nieko, kas teiktų nors mažiausios vilties. Esamomis aplinkybėmis buvo

neįmanoma tikėtis, kad toks mėginimas pavyktų, nebuvo jokio žmogaus, su kuriuo susitaręs galėčiau drauge išplaukti, jokio panašaus į mane vergo: nei anglo, nei airio, nei škoto, aš buvau visiškai vienišas. Taigi per dvejus metus man nepasitaikė nė vienos progos, kuria pasinaudodamas būčiau galėjęs ištrūkti, nors ir daug apie tai svajodavau.

Maždaug po dvejų metų susidarė tokios nepaprastos aplinkybės, jog man vėl kilo sena mintis pabandyti išsivaduoti. Mano šeimininkas ilgiau negu visuomet sėdėjo namie niekur neišplaukdamas (taip buvo, girdėjau, dėl to, kad jam trūko pinigų). Tuo metu jis kartą ar du kartus per savaitę, o protarpiais ir dažniau, jei tik būdavo giedras oras, pagalbina savo laivo valtimi plaukdavo žvejoti. Jis visuomet drauge imdavo mane ir vieną jauną moriską⁴ irkluoti; mes jį kaip įmanydami linksmindavome, be to, aš žuvis gaudžiau taip vikriai, jog kartais jis pasiūsdavo mane pažvejoti su vienu mauru, jo giminiu, ir tuo jaunuoliu morisku, kaip jie jį vadino.

Ir štai kartą, vieną visiškai tykų rytą, mums išplaukus žvejoti, pakilo toks tirštas rūkas, jog nebegalėjome matyti kranto, nors nuo jo nebuvo

---

⁴ Ispanijos maurai, priėmę katalikybę.

nutolę nė per pusę lygos⁵, irdamiesi nežinojome, kur plaukiame; šitaip vargome visą dieną ir naktį, o rytui išaušus pamatėme, kad, užuot plaukę į krantą, mes nuplaukėme į jūrą ir dabar esame mažiausiai per dvi lygas nuo kranto. Tačiau grįžome laimingai, patyrę nemaža vargo ir susidūrę su pavojumi, nes iš ryto ėmė pūsti gana smarkus vėjas, o svarbiausia – visi buvome labai išalkę.

Bet mūsų šeimininkas, šio nuotykiu pamokytas, pasiryžo ateityje būti atsargesnis; turėdamas savo žinioje pagrobto mūsų angliškojo laivo barkasą, jis nusprendė nebeplaukti žvejoti be kompasu ir maisto atsargos. Tad jis įsakė savo laivo staliui, irgi anglų tautybės vergui, įrengti barkase nedidelę kajutę ar kabiną, tokią kaip baržoje, užpakaly jos paliekant vietos stačiam vairuoti ir sutraukti grotą⁶, o priešakyje – pakankamai erdvės vienam ar dviem žmonėms stovėti ir tvarkyti kitas bures. Kajutė buvo žema, bet labai jauki ir erdvi: joje galėdavo miegoti šeimininkas ir vienas ar du vergai; ten taip pat buvo valgomasis stalas ir kelios spintelės sudėti mano

---

⁵ Ilgio matas, maždaug 5 km.

⁶ Didžioji burė.

pono mėgstamųjų gėralų buteliams, o svarbiausia – laikyti duonai, ryžiams ir kavai.

Šia valtimi mes dažnai išplaukdavome žvejoti. Aš buvau pats vikriausias žvejis, ir šeimininkas niekad neplaukdavo be manęs. Kartą jis sumanė išplaukti šia valtimi, norėdamas maloniai praleisti laiką bei pažvejoti su dviem ar trimis kilmingaisiais vietos maurais; šiai išvykai jis paruošė didesnę negu visuomet maisto atsargą ir dar iš vakaro nugabeno ją į valtį. Be to, man jis įsakė paimti iš jo laivo tris šautuvus, apsirūpinti reikiamu kiekiu parako ir šratų, nes jie buvo nusprendę ne tik žvejoti, bet ir pamedžioti paukščių.

Aš paruošiau viską, kaip jis buvo įsakęs, ir, kitą rytą švariai iššveitęs valtį, iškėlęs jos vėliavą ir gaireles, viską paruošęs svečių patogumui, ėmiau lūkuriuoti. Tačiau netrukus mano šeimininkas atėjo vienas ir pranešė, kad jo svečiai išvykę kažkokiu netikėtu reikalu, ir įsakė man išplaukti su vyru ir berniuku kaip paprastai šiek tiek pažvejoti, nes jo draugai pas jį vakarieniausią. Jis liepė man, kai tik prižvejosime žuvų, jas tuojau atgabenti jam į namus. Aš pažadėjau visa tai atlikti.

Tą valandėlę vėl atgijo senosios svajonės išsivaduoti. Dabar turėjau savo žinioje nedidelį laivą, ir

kai tik mano šeimininkas nuėjo, ėmiau ruošti, bet ne žūklei, o kelionei, nors ir nežinojau, kuria linkme turėsiu pasukti; šituo aš ir nesirūpinau, nes man buvo gera bet kuri kryptis, kad tik galėčiau ištrūkti iš nelaisvės.

Visų pirma griebiausi gudrybės įkalbėti maurą pasiimti į valtį kuo daugiau maisto; pasakiau jam, kad mes neturime teisės liesti sukrautų mūsų šeimininko produktų. Jis pritarė ir atnešė į valtį didelį krepšį tenykščių sausainių ir tris ąsočius gėlo vandens. Aš žinojau, kur laikoma šeimininko dėžė su buteliais, kurie, sprendžiant iš išvaizdos, buvo pagrobti iš kokio nors anglų laivo, ir kol mauras buvo ant kranto, nugabenau jį į valtį, kad atrodytų, jog ta dėžė jau anksčiau buvo ten padėta mūsų šeimininkui. Į valtį nutempiau ir didžiulį, kokių penkiasdešimties svarų vaško gabalą, siūlą, virvelių, kirvuką, pjūklą ir plaktuką; visa tai vėliau mums labai pravertė, ypač vaškas, iš kurio liejome žvakes. Iškrėčiau maurui dar vieną išdaigą, jis ir čia leidosi lengvai apgaunamas. Jo vardas buvo Izmaelis, bet visi jį vadino Muliu arba Moliu, tad aš kreipiausi į jį:

- Moli, - tariau, - mūsų pono šautuvai yra valtyje, o aš žinau, kad jo šaudmenų atsargos saugomos laive. Ar negalėtum paimti kiek parako ir šratų? Gal

mums pavyks nušauti keletą alkamių (paukščiai, panašūs į mūsų žiurlius)?

- Gerai, - atsakė jis, - atnešiu.

Ir atnešė didelį odinį maišiuką, kuriame buvo pusanthro svaro ar net daugiau parako, ir antrą - su penkiaais šešiais svarais šratų ir nedaug kulų, ir visa tai sukrovė į valtį. Be to, didžiojoje kajutėje radau truputį parako ir subėriau jį į vieną dėžėje rastą beveik tuščią butelį, supylęs gėrimo likučius į kitą; taigi, apsirūpinę viskuo, kas mums buvo reikalinga, išplaukėme iš uosto žvejoti. Tvirtovėje, kuri stovėjo ties uosto žiotimis, buvo žinoma, kas mes esame, ir ten į mus niekas nekreipė dėmesio. Nuplaukę ne daugiau kaip mylią nuo uosto, sutraukėme bures ir pradėjome žvejoti. Vėjas pūtė iš šiaurės rytų, priešingai, negu aš troškau, mat, jei būtų pūtęs iš pietų, būčiau galėjęs tikėtis nuplaukti į Ispanijos pakraščius arba bent pasiekti Kadiso įlanką, tačiau buvau pasiryžęs nepaisyti vėjo krypties ir nusivaryti kuo toliau nuo tos baisios vietos, o visa kita palikti likimui.

Kai mes šiek tiek pažvejojome ir nieko nesugavome, - mat, jei žuvys ir užkibdavo ant kabliuko, aš jų neištraukdavau, kad mauras jų nepamatytų, - pagaliau tariau jam:

- Čia nieko nebus, ponas mums nepadėkos už tokią žūklę. Turime plaukti toliau.

Nieko pikto nenumanydamas, jis sutiko ir pakėlė bures, nes kaip tik sėdėjo valtės priekyje. Laikydamas vairą savo rankose, leidau valčiai nuplaukti dar beveik lygą tolyn, o paskui ją sustabdžiau tartum ruošdamasis žvejoti, tada, perdavęs vairą berniukui, nuėjau į priekį, kur buvo mauras, ir, apsimesdamas, kad lenkiuosi kažką paimti užpakalyje, netikėtai stvėriau jį ranka už juosmens ir išstūmiau per bortą į jūrą. Jis tučtuojau išnėrė, nes plaukiojo kaip kamštis, ir ėmė šaukti mane bei prašyti, kad priimčiau jį atgal, žadėdamas keliauti su manim per visą pasaulį. Jis taip smarkiai plaukė paskui valtį, kad būtų mane labai greitai prisivijęs, nes pūtė labai silpnas vėjas. Tada aš šokau į kajutę, nutvėriau vieną medžioklinį šautuvą, nutaikiau į jį ir pasakiau, kad nieko blogo jam nepadariau ir nedarysiu, jeigu jis paliks mane ramybėje.

- Bet, - tariu, - tu plauki pakankamai gerai, kad galėtum pasiekti krantą, o jūra rami, tad suk namo, ir aš tau nedarysiu nieko pikto, bet jei artinsiesi prie valtės, kaipmat peršausiu tau galvą, nes esu pasiryžęs atgauti laisvę.

Tada jis apsisuko ir nuplaukė į krantą, ir neabejojo, kad jį lengvai pasiekė, nes buvo puikus plaukikas.

Galėjau pasiimti šį maurą ir paskandinti berniuką, bet mauru nebuvo galima pasitikėti. Kai jis nuplaukė, aš atsigrėžiau į berniuką, kurio vardas buvo Ksuris, ir tariau jam:

– Ksuri, jei būsi man ištikimas, aš padarysiu tave žymiu žmogumi, bet jei nepaglostysi sau veido, pareikšdamas man ištikimybę, – tai yra neprisieksi Mahometo ir jo tėvo barzda, – aš ir tave turėsiu išmesti į jūrą.

Berniukas nusišypsojo, žiūrėdamas man į akis, ir ėmė taip nuoširdžiai kalbėti, jog aš turėjau juo pasitikėti; jis prisiekė būti man ištikimas ir keliauti su manimi nors į pasaulio kraštą.

III SKYRIUS

Kol mauras, kuris vis tebeplaukė, mane matė, aš kreipiau valtį tiesiai į jūrą ir net sukau beveik prieš vėją, kad jis manytų, jog nuplaukiau Gibraltaro sąsiaurio link (kaip, reikia manyti, būtų padaręs kiekvienas protingas žmogus). Iš tiesų: kas būtų galėjęs pagalvoti, kad mes plaukiame į pietus, į tą tikrai laukinią jūros pakraštį, kur, be abejonės, ištisos gentys negrų apsuptų mus savo laiveliais ir sunaikintų, o jei išliptume į krantą, tuojau surytų plėšrieji žvėrys arba negailestingi laukiniai žmonės?

Bet vakare, vos tik ėmė temti, aš pakeičiau kryptį ir pasukau į pietus, sukdamas šiek tiek į rytus, kad per daug nenutolčiau nuo krantų. Visą laiką pūtė stiprokas vėjas, o jūra buvo lygi ir rami, tad aš taip puikiai nuburiavau, jog kitą dieną apie trečią valandą po pietų, kai pirmą kartą priplaukiau arčiau žemės, buvau, tikiuosi, ne mažiau kaip šimtas penkiasdešimt mylių į pietus nuo Salės miesto – visiškai už Maroko imperatoriaus ir bet kurio kito tenykščio valdovo žemių ribų, nes jokio žmogaus nematėme.

Vis dėlto aš taip bijojau maurų ir tokia baimė mane apimdavo pagalvojus, jog galiu patekti jiems į

nagus, kad vėjui vis pučiant palankia kryptimi, nesustodamas plaukiau ištisas penkias dienas, nesiryždamas priartėti prie kranto ar nuleisti inkarą. Po penkių dienų papūtė pietų vėjas, ir aš nusprendžiau, kad jei kokie laivai mus ir vijosi, tai dabar liausis. Todėl išdrįsau priplaukti prie kranto ir nuleidau inkarą nedidelės upės žiotyse. Aš visiškai nežinojau, kur esu – nei kokioje geografinėje platumoje, nei kokiame krašte, nei kokios tautos čia gyvenama, nei kaip vadinasi ši upė. Visai nemačiau ir nenorėjau matyti žmonių; pagrindinis dalykas, kurio troškau, buvo gėlasis vanduo. Į šią upę patekome vakare, pasiryžę, kai tik sutems, plaukti į krantą ir ištirti kraštą. Bet vos tik visiškai sutemo, išgirdome tokius siaubingus balsus, toki įvairų nežinomų mums laukinių žvėrių lojimą, riaumojimą ir staugimą, jog vargšas berniukas vos nenumirė iš baimės ir maldavo mane nesikelti į krantą iki išauštant.

– Gerai, Ksuri, – tariau, – nesikelsiu, bet, galimas daiktas, dienos metu mes pamatysime žmonių, kurie bus mums tokie pat pikti kaip tie liūtai.

– Tada mes pykšt jiems šautuvą, – atsakė juokdamasis Ksuris, – ir jie pabėgs.

Angliškai kalbėti Ksuris buvo šiek tiek pramokęs bendraudamas su mumis, vergais. Aš džiaugiausi,

kad berniukas toks linksmas, ir daviau jam gurkšni vyno (iš mūsų šeimininko butelių dėžės), norėdamas jį padrąsinti. Ksurio patarimas buvo geras, ir aš jo paklausiau. Mudu nuleidome mažąjį savo inkarą ir prastovėjome prigludę visą naktį; aš sakau prigludę, nes mudu visiškai nemiegojome, mat po dviejų ar trijų valandų pamatėme daugybę įvairių didžiulių žvėrių (nežinojome, nė kaip jie vadinasi); tie žvėrys atbėgdavo į jūros pakrantę, puldavo į vandenį, vartydavosi, norėdami atsivėsinti, jie staugė ir riaumojo taip šlykščiai, kaip aš iš tikrųjų dar niekad nebuvau girdėjęs.

Ksuris buvo baisiai išsigandęs, o ir aš, tiesą sakant, ne mažiau už jį. Bet mudu dar labiau išsigandome, kai išgirdome, kad viena tokia didžiulė pabaisa plaukia mūsų valtį link. Mudu jos nematėme, bet girdėjome, kaip ji šnopusoja ir prunkščia, ir iš to sprendėme, kad čia esama baisaus, didelio ir įsiutusio žvėries. Ksuris tvirtino, jog tai liūtas (mano manymu, tai galėjo būti tiesa), ir šaukė man kelti inkarą ir plaukti šalin.

- Ne, Ksuri, - tariau, - mes galime prie inkaro pririšti virvę su plūde ir nusistumti į jūrą. Tie žvėrys negalės mūsų taip toli vytis.

Vos spėjęs tai pasakyti, pamačiau nežinomą žvėrį už dviejų irklų atstumo; tai man buvo tikra staugmena, tačiau aš tučtuojau šokau prie kabinos durų, nutvėriau savo šautuvą ir šoviau į žvėrį, kuris kaimpat apsisuko ir nuplaukė atgal į krantą.

Neįmanoma aprašyti, koks baisus triukšmas, staugimas ir riaumojimas kilo tiek pakrantėje, tiek ir giliau krašte, kai nuaidėjo šūvis, kurio, turiu pagrindą manyti, šitie žvėrys niekuomet anksčiau nebuvo girdėję. Galutinai įsitikinau, kad naktį šiame krašte mudviem išlipti į krantą negalima, taip pat buvo neaišku, ar dieną saugu kelti koją iš vandens, nes patekti į bet kokių laukinių rankas būtų tiek pat blogai, kaip ir atsidurti liūtų ir tigrų naguose – bent mudu vienodai bijojome vienu ir kitu.

Tačiau, šiaip ar taip, privalėjome vienur ar kitur išlipti į krantą pasieškoti gėlo vandens, nes valtyje jo nebeturėjome nė pintos⁷. Buvo neaišku, kada ir kur jo gausime. Ksuris pareiškė, kad jeigu leisčiau jį į krantą su vienu ąsočiu, jis ištirtų, ar ten yra vandens, ir man jo atneštų. Paklausiau jį, kodėl jis nori eiti – juk galėčiau eiti aš, o jis pasiliktų valtyje. Ber-

---

⁷ Skysčio matas, apie pusę litro.

niuko atsakyme buvo tiek tikro jausmo, jog nuo to laiko aš visuomet jį mylėjau. Jis tarė:

- Jei laukiniai žmonės ateis, jie suės tik mane, o jūs nuplauksite sau vienas.

- Gerai, Ksuri, - tariau aš, - eisime abudu, ir jei pasirodys laukiniai, mudu juos nušausime. Jie mudviejų nesuės.

Aš daviau Ksuriui pakrimsti džiūvėsių ir gurkšnių vyno iš jau minėtų mūsų šeimnininko atsargų, ir mudu pristūmėme valtį arčiau kranto, o paskui nubridome į sausumą, tepasiėmę ginklus ir du ąsočius vandeniui.

Aš nedrįsau nueiti taip toli, kad iš akių dingtų valtis, nes bijojau, jog kanojomis upe gali atplaukti laukiniai, bet berniukas, pamatęs maždaug už mylios nuo kranto įdubesnę vietą, nužingsniavo jos link; netrukus pamačiau, kad jis bėga į mane. Pamaniau, kad jį vejasi laukiniai ar išgąsdino kokie žvėrys, ir šokau pirmyn, norėdamas jam padėti, bet pribėgęs pamačiau kažką kabant ant jo pečių; tai buvo jo nušautas žvėrelis, panašus į mūsų kiškį, tik kitokios spalvos ir ilgesnėmis kojomis. Tuo mudu buvome labai patenkinti - žvėrelio mėsos būta labai skanios, bet džiugioji naujiena, kurią vargšas Ksuris

atskubėjo man pasakyti, buvo ta, kad jis rado gėlo vandens ir nematė laukinių.

Vėliau pastebėjome, jog mudviem nereikia tiek vargti dėl gėlo vandens: paėjęję truputį aukščiau pagal upelį, prie kurio buvome apsistoję, supratome, kad čia per atoslūgį vanduo būdavo visai gėlas, nes per potvynį jūros vilnys upeliu mažai tepakildavo aukštyn. Prisisėmėme savo ąsočius ir, iškepę nušautą kiškį, suruošėme puotą; neaptikę jokių žmogaus pėdsakų toje krašto dalyje, pasiruošėme keliauti toliau.

Šia pakrante buvau plaukęs jau ir anksčiau, todėl puikiai žinojau, jog Kanarų ir Žaliojo Rago salos yra čia kažkur netoliese. Bet neturėdamas prietaisų nustatyti mūsų geografinei padėčiai ir tiksliai nežinodamas ar bent neprisimindamas, kurioje platumoje buvo tos salos, neišmaniau, kur reikia jų ieškoti, kurioje vietoje pasukti į atvirą jūrą; priešingu atveju dabar būčiau lengvai suradęs kai kurias tų salų. Bet aš tikėjau, varydamasis pakraščiu iki tų vietų, kur prekiauja anglai, užtikti kurį nors jų laivą, kaip visuomet plaukiantį prekybos reikalais, kuris galėtų mudu priglausti ir išgelbėti.

Mano skaičiavimais, mes dabar buvome pakrantės ruože, besidriekiančiame tarp Maroko imperato-

riaus ir negrų žemių; tas kraštas buvo visai tuščias ir negyvenamas, išskyrus laukinius žvėris: negrai, bijodami maurų, apleido jį ir patraukė toliau į pietus, o maurai nusprendė, kad ten neverta gyventi dėl nederlingos žemės, nors ir vieni, ir kiti apleido tą kraštą dėl neapsakomos daugybės tigrų, liūtų, leopardų ir kitų ten besiveisiančių plėšriųjų žvėrių; maurai tas sritis tenaudoja medžioklei ir vyksta medžioti ištisomis armijomis, po du ar tris tūkstančius vyrų išsyk. Todėl nenuostabu, kad beveik per šimtą mylių dienos metu tenai matydavome tik nykų, negyvenamą kraštą, o nakčia girdėdavome tik baisų laukinių žvėrių staugimą ir riaumojimą.

Tą dieną porą kartų man pasirodė, kad matau viršūnę aukšto Tenerifo kalno, kuris yra Kanarų salose. Labai norėjau plaukti į tą pusę ir pasiekti tas salas, bet, du kartus pamėginęs, priešingų vėjų buvau priverstas sugrįžti, be to, menkam mano laiviūkščiui bangos buvo per didelės, tad pasiryžau laikytis pirmykščio sumanymo ir plaukti pakraščiu.

Po to, kai apleidome aną vietą, kelis kartus turėjau keltis į krantą parsinešti gėlo vandens; vieną ankstų rytą nuleidome inkarą ties mažyčiu, bet gana aukštu kyšuliu ir laukėme jau prasidedančio potvynio, kad galėtume priplaukti dar arčiau kranto. Ksu-

ris, gerokai akylesnis už mane, tyliai šūktelėjo ir pasakė, kad mudviem būtų geriausia atsitolinti nuo kranto.

- Pažiūrėkite, - tarė jis, - antai ten ant kalvelės šlaito guli ir kietai miega baisus siaubūnas.

Pažvelgiau, kur jis rodė, ir iš tikrųjų pamačiau tikrą pabaisą. Tai buvo nepaprastai didelis liūtas, jis drybsojo pakrantėje, šešėlyje kopos, kuri buvo tokia stati, kad tartum kybojo virš jo.

- Ksuri, - tariau, - tu išlipsi į krantą ir jį nušausi. Ksuris, atrodo, labai išsigando ir tarė:

- Man nušauti! Jis suės mane į vieną burną (praris vienu kąsniu, norėjo pasakyti).

Berniukui daugiau nieko nebesakiau, tik liepiau jam nejudėti, paėmiau didžiausią mūsų šautuvą, kuris kalibru prilygo muškietai, užtaisiau jį dide-liu kiekiu parako, dviem gabalais švino ir padėjau į šalį, paskui užtaisiau kitą šautuvą dviem kulkom, pagaliau trečiąjį, - mat iš viso mudu turėjome tris šautuvus, - užtaisiau penkiomis mažesnėmis kulkomis. Tada kaip galėdamas atidžiau ėmiau taikytis pirmuoju šautuvu žvėriui į galvą, bet jis gulėjo pakėlęs leteną truputį aukščiau snukio, tad švino gabalai kliudė koją ties keliu ir sutrupino jos kaulą. Jis tuojau urgzdamas pašoko, bet kadangi koja buvo

sužalota, vėl pargriuvo; paskui atsistojęs ant trijų kojų suriaumojo taip baisiai, kaip dar niekad savo gyvenime nebuvau girdėjęs. Truputį nustebau, kad nepataikiau į galvą. Bet tučtuojau paėmiau antrąją šautuvą, ir nors liūtas pradėjo trauktis į šalį, aš vėl šoviau, pataikiau į galvą, ir man buvo malonu matyti, kaip jis griuvo ir, silpnai urgzdamas, gulėjo priešmirtinių traukulių tampomas. Ksuris įsidrąsino ir paprašė, kad leisčiau jį į krantą.

– Gerai, eik, – tariau aš.

Berņiukas šoko į vandenį ir, pasiėmęs mažąjį šautuvą į vieną ranką, kita ranka irdamasis nuplaukė į krantą, priėjo prie pat žvėries, prikišo prie jo ausies šautuvo vamzdį ir dar kartą peršovė galvą, galutinai jį pribaidamas.

Mudviem tai buvo puikus medžioklės laimikis, bet jis netiko maistui; aš labai gailėjausi išėikvojęs tris užtaisus parako ir kulku mums visai nenaudingam padarui nušauti. Tačiau Ksuris pareiškė norįs jo paragauti ir atėjęs į valtį paprašė manęs kirvelio.

– Kam gi tau jo prireikė, Ksuri? – paklausiau.

– Galvai nukirsti, – atsakė jis.

Bet Ksuris neįstengė nukirsti galvos, jis atkirto tik leteną ir atsinešė ją į valtį; letena buvo nepaprastai didelė.

Aš pagalvojau, kad žvėries kailis galės mums praversti, ir nusprendžiau pamėginti nudirti jam odą. Tad mudu su Ksuriu nuėjome prie žvėries ir pradėjome darbuotis. Ksuris plušėjo kur kas sparčiau už mane, nes aš menkai teišmaniau, kaip reikia lupti odą. Mudu sugaišome visą dieną, bet pagaliau nudydėme jam kailį ir patiesėme ant mūsų kajutės, kur saulė per dvi dienas visiškai jį išdžiovino; vėliau tą kailį aš pasitiedavau miegoti.

Po šio sustojimo dešimt ar dvylika dienų mudu plaukėme vis į pietus, kiek galima labiau taupydami sparčiai mažėjančius savo maisto išteklius; į krantą išlipdavome tik pasisemti gėlo vandens. Mano tikslas buvo pasiekti Gambijos ar Senegalo upes – t. y. Žaliojo Rago apylinkes, kur tikėjausi susitikti kokį nors europiečių laivą, o jei nesutikčiau, tai nežinojau kitos išeities, kaip tik plaukti ir ieškoti tų salų arba žūti negrų žemėje. Žinojau, kad visi laivai, plaukią iš Europos į Gvinėją, Braziliją ar į Rytų Indiją, vyksta pro Žalįjį Ragą arba to paties pavadinimo salas; žodžiu sakant, aš dėjau visas viltis į tą vienintelę išeitį – arba sutikti kokį nors laivą, arba žūti.

To savo sprendimo laikiausi apie dešimt dienų, vėliau pastebėjau, kad pakrantės ruožas yra gyvenamas: plaukdami dviejose ar trijose vietose matėme

ant kranto stovinčius ir į mus spoksančius žmones. Galėjome taip pat išžiūrėti, kad jie buvo juodi kaip derva ir visiškai nuogi. Kartą aš panorau išlipti pas juos į krantą, bet Ksuris, išmintingasis mano patarėjas, pasakė:

- Neiti, neiti.

Vis dėlto pasukau arčiau kranto, norėdamas su jais pasikalbėti, o jie gerą galą bėgo lygiagrečiai su manim pakrante. Pastebėjau, kad jie visi buvo beginkliai, išskyrus vieną, kuris turėjo ilgą, šmaikščią lazdą; Ksuris sakė, kad tai yra ietis ir kad jie sugeba ją taikliai ir labai toli mėtyti. Todėl laikiausi atokiai ir kaip mokėdamas kalbėjausi su jais ženklais, ypač stengiausi paprašyti ko nors valgyti. Jie pamojo man, kad sustabdyčiau valtį, ir leido suprasti, jog nubėgs atnešti maisto. Kai tik nuleidau burę ir sustojau, du iš jų nubėgo į krašto gilumą ir greičiau negu per pusvalandį sugrįžo atgal, atsi-nešdami du gabalus džiovintos mėsos ir truputį jų šalyje auginamų grūdų, nors mudu nežinojome, nei kokie tai buvo grūdai, nei kokia mėsa. Tačiau mes mielai sutikome tatai priimti, tik čia kilo klausimas, kaip šitą maistą pasiekti. Aš nedrįsau lipti pas juos į krantą, o jie lygiai tiek pat bijojo mūsų. Bet laukiniai rado visiems patogią išeitį: jie atnešė maistą į

pakrantę ir paliko ant žemės, o patys nuėjo šalin ir stovėjo gerokai atstu, kol mudu jų nusigabename į valtį, paskui vėl priėjo arčiau mūsų.

Mes jiems padėkojome ženklais, nes neturėjome nieko, kuo galėtume atsilyginti. Bet tą pat valandėlę pasitaikė proga puikiai atsisteisti; mat mums tebeplūduriuojant palei krantą, staiga iš kalnų prie jūros atbėgo du didžiuliai žvėrys, vydamiesi vienas kitą, baisiai įsiutę (taip mums atrodė). Ar tai patinas vijosi patelę, ar jie žaidė, ar kovėsi, mudu negalėjome pasakyti, taip pat nežinojome, ar tai buvo paprastas reiškinytis tose vietose, ar ypatingas atsitikimas; aš manau, jog pastarasis spėjimas buvo teisingesnis, nes viena, tie plėšrūs žvėrys dažniausiai pasirodo tik naktimis, antra, mudu pastebėjome, kad žmonės, ypač moterys, baisiai išsigando. Žmogus, kuris turėjo ilgą ietį, pasiliko, o visi kiti paspruko. Tačiau abu žvėrys dūmė tiesiai į vandenį, ir atrodė, kad jie visiškai nemano galabūti negrų; jie puolė į jūrą ir plaukiojo, lyg būtų atbėgę tik pasimaudyti. Pagaliau vienas jų prie valtės priplaukė daug arčiau, negu tikėjau. Vis dėlto aš jau buvau pasiruošęs jį sutikti, kuo skubiausiai užsitaisiau šautuvą ir liepiau Ksuriui užtaisyti du kitus. Kai tik žvėris priplaukė tiek arti, jog mano šūvis galėjo jį pasiekti,

aš šoviau ir pataikiau jam tiesiai į galvą. Jis tučtuojau panėrė, bet netrukus vėl iškilo ir ėmė kapanotis tartum grumdamas dėl gyvybės. Taip iš tikrųjų ir buvo. Jis tuojau puolė į krantą, bet, kraujuodamas nuo mirtinos žaizdos ir springdamas vandeniui, nugaišo jo nepasiekęs.

Neįmanoma apsaakyti, kaip nustebo vargšai laukiniai, išgirdę mano šautuvo pykštelėjimą ir išvydę ugnį: kai kurie jų vos nenumirė iš baimės ir, siaubo apimti, lyg negyvi krito ant žemės. Bet pamatę, kad žvėris negyvas ir paniręs vandenyje, taip pat pastebėję mano ženklus, kuriais kviečiau juos ateiti į pakrantę, jie įsidrąsino ir pradėjo ieškoti žvėries. Aš aptikau jų, pastebėjęs krauju nusidažiusį vandenį, užnėriau virvę ir padaviau negrams traukti; jie išvilko žvėrį į krantą, ir pasirodė, kad čia būta labai įdomaus leopardo, viso taškuoto ir tikrai nepaprastai gražaus; negrai nustebę kėlė rankas į dangų, negalėdami suprasti, kuo aš jų nudėjau.

Antrasis žvėris, ugnies žybtelėjimo ir šūvio trenksmo išgąsdintas, nuplaukė į krantą ir nukūrė tiesiai į kalnus, iš kurių jie buvo atbėgę. Iš didelio atstumo aš negalėjau įžiūrėti, koks ten buvo žvėris. Netrukus pastebėjau, kad negrai labai nori nukautųto leopardo mėsos, tad nusprendžiau jiems pado-

vanoti žvėrį ir parodžiau ženklais, kad gali jį pasiimti. Už tai jie man buvo labai dėkingi ir tučtuojujau ėmė jį doroti. Nors ir neturėdami peilių, nusmailintais medžio gabalais jie nudyрэ kailį greičiau, negu mes tai būtume įstengę padaryti su peiliu. Jie man pasiūlė dalį mėsos, bet aš atsisakiau, parodydamas, kad jiems ją dovanuju, tik ženklais paprašiau kailio, kurį jie man labai mielai atidavė, be to, dar atnešė daug savo maisto gaminių, juos aš priėmiau, nors man buvo nežinomi. Tada ženklais paprašiau vandens: paėmęs vieną mūšų ąsotį, apverčiau jį dugnu aukštyn, tuo norėdamas parodyti, kad jis tuščias ir kad aš jį noriu turėti vėl pilną. Jie tučtuojujau šūktelejo kitiems saviškiams, atėjo dvi moterys ir atnešė didelį molinį indą, išdegtą, kaip man atrodė, prieš saulę. Jie kaip ir anksčiau šį indą pastatė pakrantėje, aš pasiunčiau Ksurį į krantą su ąsočiais, ir jis visus tris prisipylė. Moterys taip pat buvo visiškai nuogos kaip ir vyrai.

Dabar buvau apsirūpinęs šaknimis, grūdais, nors man nežinomais, ir vandeniui; atsisveikinęs su tais draugiškais negrais, leidausi pirmyn ir dar vienuolika dienų nesiartinau prie kranto, kol pamačiau priešais save, už kokių keturių penkių lygų, toli į jūrą nusidriekusį kyšulį; jūra buvo labai rami, ir aš

pasukau toli į atvirus vandenį, norėdamas tą kyšulį aplenkti. Pagaliau, per kokias dvi lygas nuo kranto, lenkdamas tą kyšulį, aiškiai pamačiau žemę priešingoje jūros pusėje. Tada visai teisingai nusprendžiau, jog čia yra Žaliojo Rago kyšulys ir šios salos – vadinamosios Žaliojo Rago salos. Tačiau jos buvo labai toli, ir negalėjau nuspręsti, kas man daryti, nes jei užkluptų smarkus vėjas, aš, galimas daiktas, nepasiekčiau nei salų, nei kranto.

Sukdamas galvą, kaip išspręsti šį klausimą, labai susimąščiau, nuėjau į kajutę ir atsisėdau, palikęs Ksuriui vairą; staiga berniukas sušuko:

– Pone! Pone! Laivas su burėmis!

Kvaišelis berniukas mirtinai išsigando, manydamas, jog tai tikriausiai vienas jo šeimininko laivų, pasiūstas mūsų vytių, bet aš gerai žinojau, jog mes jau per toli nuplaukėme nuo maurų, kad jie galėtų mus pasiekti. Iššokau iš kajutės ir tučtuojau jį pamačiau – tai buvo portugalų laivas ir, kaip man atrodė, plaukiąs į Gvinėjos pajūrį gaudyti negrų. Bet, ėmęs stebėti jo plaukimo kryptį, greitai įsitikinau, kad jie traukia kažkur kitur ir nė nemano artintis prie kranto. Tada pasukau kiek galėdamas statesniu kampu į jūrą, pasiryžęs užkalbinti juos, jei tik bus įmanoma.

Netrukus įsitikinau, kad net ir iškėlęs bures neįstengsiu užplaukti jiems už akių, ir jie praskries pro šalį pirmiau, negu spėsiu duoti kokį ženklą. Bet tą valandėlę, kai plaukdamas kiek galėdamas greičiau, jau pradėjau nebetekti vilties, jie, atrodo, pamatė mane pro savo žiūronus ir suprato, kad čia turi būti kokio nors sudužusio europiečių laivo valtis. Todėl jie sutraukė bures ir leido man priartėti. Tai mane padrąsino. Turėdamas valtyje savo šeiminko vėliavą, ėmiau ja moti, norėdamas parodyti beviltišką savo padėtį, ir iššoviau iš šautuvo. Jie pastebėjo abu šiuos ženklus (paskui man pasakojo, kad pamatė dūmus, bet negirdėjo šūvio). Jie buvo tokie geri, jog atsiliepdami į šiuos signalus visiškai nuleido bures ir sustabdė laivą, ir po kokių trijų ketvirčių valandos priplaukiau prie jų.

Manęs paklausė, kas aš esu, portugališkai, ispaniškai ir prancūziškai, bet nė vienos tų kalbų nesu-pratau; pagaliau į mane kreipėsi vienas denyje buvęs jūreivis škotas; aš jam atsakiau, kad esu anglas, pabėgęs iš maurų vergijos, iš Salės miesto. Tada jis pakvietė mane į laivą ir labai maloniai priėmė su visu mano turtu.

Lengva įsivaizduoti, kaip neapsakomai džiaugiasi, pasijutęs išgelbėtas iš tokios beveik bevilt-

tiškos padėties. Tučtuojau pasiūliau laivo kapitonui viską, ką turėjau, kaip atlyginimą už mano išvadavimą, bet jis kilniai pasakė, jog nieko iš manęs neimsiąs ir visi daiktai būsią man gražinti, kai tik atplauksime į Braziliją.

- Išgelbėdamas jūsų gyvybę, - tarė jis, - aš pasielgiau su jumis taip, kaip norėčiau, kad su manimi pasielgtų kiti, jei aš atsidurčiau jūsų vietoje. O tai kiekvienam gali atsitikti. Be to, juk aš nugabensiu jus į Braziliją, kuri yra taip toli nuo jūsų tėvynės, o jei paimčiau iš jūsų, ką turite, jūs ten numirtumėte badu, ir aš tik atimčiau jums tą gyvybę, kurią išgelbėjau. Ne, ne, pone *inglese* (angle), nugabensiu jus veltui, o šie daiktai jums suteiks galimybę ten pragyventi ir sumokėti už kelionę į tėviškę.

Koks jis buvo geraširdis savo pažadais, toks buvo teisingas ir juos vykdydamas. Jis uždraudė jūreiviams liesti mano daiktus, paėmė visą mūsų mantą savo žinion ir, kad nuplaukęs į Braziliją viską galėčiau atgauti, davė man tikslų daiktų sąrašą, į kurį įtraukė net tris molinius ąsočius.

Apžiūrėjęs, kad mano valtis labai gera, kapitonas pareiškė norįs nupirkti ją savo laivui ir paklausė mane, kiek aš už ją prašas. Pasakiau jam, kad visais atžvilgiais jis man buvo toks dosnus, jog negaliu

nustatyti tai valčiai jokios kainos ir palieką šį dalyką visiškai jo nuožiūrai. Tada jis pasakė parąšysiąs man pasižadėjimą išmokėti aštuoniasdešimt pesų⁸, kai nuplauksime į Braziliją, ir sumokėsias daugiau, jei man kas nors daugiau už ją pasiūlysias. Jis man pasiūlė dar šešiasdešimt pesų už mano berniuką Ksurį; su tuo sutikti nenorėjau. Neprieštaravau, kad kapitonas jį pasiimtų, bet labai nenorėjau perduoti laisvę berniuko, kuris taip ištikimai padėjo man pačiam išsivaduoti. Kai išdėsčiau kapitonui savo samprotavimus, jis pripažino juos esant teisingus ir pasiūlė man kompromisą: jis įsipareigojęs grąžinti berniukui laisvę po dešimties metų, jei tik šis tapsias krikščioniu. Čia jau kas kita. Ksuris sakė sutinkąs likti su kapitonu, ir tada aš leidau jam pasiimti berniuką.

---

⁸ XVIII a. Pietų Amerikoje paplitęs pinigas.

IV SKYRIUS

Mūsų kelionė į Braziliją buvo labai sėkminga, ir maždaug po 22 dienų aš atvykau į Todos os Santosą, arba Visų Šventųjų įlanką. Taigi dar kartą buvau išgelbėtas iš pačios vargingiausios padėties gyvenime ir turėjau pasvarstyti, ką čia man toliau pradėjus veikti.

Niekuomet neužmiršiu, kaip tauriai su manim elgėsi kapitonas. Jis nieko nepaėmė už mano kelionę, davė dvidešimt dukatų už leopardo kailį ir keturiasdešimt dukatų už liūto kailį, kurie buvo mano valtyje, ir tvarkingai grąžino man viską, ką turėjau laive; iš tų daiktų jis nupirko, ką tik sutikau parduoti, pavyzdžiui, butelių dėžę, du mano šautuvus, likusią dalį vaško (dalį buvau sunaudojęs žvakėms). Žodžiu, už savo krovinį gavau apie du šimtus dvidešimt pesų; su šiuo kapitalu išlipau į Brazilijos krantą.

Netrukus kapitonas mane rekomendavo vienam tokiam garbingam žmogui kaip jis pats. Tai buvo vadinamosios *ingenio*, cukranendrių plantacijos ir cukraus gamyklos savininkas. Kurį laiką gyvenau pas jį ir ta proga patyriau, kaip jie augina cukranen-

dres ir gamina cukrų. Pamatęs, kaip gerai gyvena plantatoriai ir kaip greitai jie pralobsta, nusprendžiau ir pats tapti plantatorium, jei tik man pavyks gauti leidimą ten įsikurti. Tuo tarpu ėmiau galvoti, kokiū būdu galėčiau išreikalauti Londone paliktuosius savo pinigus. Įsigijęs Brazilijos pilietybę, už visus savo turimus pinigus nusipirkau plotą nederbamos žemės ir susidariau planą įrengti plantaciją bei sodybą, atsižvelgdamas į tą sumą pinigų, kuriuos tikėjausi gauti iš Anglijos.

Turėjau kaimyną – portugalą iš Lisabonos, kurio tėvai buvo anglai, o pavardė Velsas. Jo būklė buvo labai panaši į mano. Jį vadinu savo kaimynu, nes jo plantacija ribojosi su manąja ir mudu labai gražiai sugyvenome. Mano apyvartos kapitalas buvo mažas kaip ir jo; maždaug dvejus metus mes teauginome javus beveik vien sau, maistui. Paskui, ūkiams stiprėjant, pradėjome turtėti; trečiaisiais metais jau pasodinome truputį tabako ir paruošėme po didoką žemės sklypą cukranendrėms ateinančiais metais. Bet mums abiem reikėjo padėjėjų, ir dabar aiškiau negu pirma supratau, jog blogai padariau, išsiskyręs su savo berniuku Ksuriu.

Bet deja! Išmintingumu aš niekad nepasižymėjau, tad nenuostabu, kad ir ši kartą prakišau. Netu-

rėjau kitos išėities, kaip tik tęsti pradėtą darbą, nors pasirinkau verslą, kuriam neturėjau jokių gabumų ir kuris buvo visiškai priešingas mano svajotam gyvenimui, dėl kurio išsižadėjau tėvo namų ir atmečiau visus geruosius jo patarimus. Maža to, dabar artėjau į tą aukso vidurį, į tą aukštesnę kuklios buitės pakopą, kurią pasirinkti tėvas anksčiau taip įkalbinėjo; jei būčiau tada pasirinkęs tokį gyvenimą, būčiau tiesiog galėjęs likti namie ir man nebūtų reikėję kęsti vargų bastantis po pasaulį. Ir aš dažnai sakydavau sau, kad būčiau galėjęs lygiai to paties pasiekti Anglijoje, tarp savo draugų, užuot keliavęs penkis tūkstančius mylių ir įsikūręs čia tarp svetimšalių ir laukinių, tokioje tolimoje dykynėje, jog manęs negalėjo pasiekti jokia žinutė iš tų pasaulio šalių, kurias šiek tiek pažinau.

Štai kaip karčiai apgailestaudavau dabartinę savo būklę. Neturėjau nieko, su kuo galėčiau pasikalbėti, tik retkarčiais su minėtuoju kaimynu; visą darbą tekdavo dirbti pačiam savo rankomis, ir mėgdavau sakyti, kad gyvenu tarsi žmogus, išmestas į negyvenamą salą, kurioje nėra nė gyvos dvasios. Kaip teisingai nubaudė mane likimas, kai vėliau iš tikrųjų buvau nublokštas į negyvenamąją salą, ir kaip naudinga būtų kiekvienam iš mūsų, lyginant dabartinę

savo padėtį su kita, dar blogesne, atsiminti, kad dangus kiekvieną valandėlę gali viską pakeisti ir akivaizdžiai parodyti, kokie laimingi mes buvome anksčiau! Taip, aišku, likimas pelnytai mane nubaudė, pasmerkęs tikrai vienišam egzistavimui nykioje saloje, su kuriuo taip neteisingai lyginau tuometinį savo gyvenimą, o tuo tarpu, jei būčiau turėjęs kantrybės tęsti pradėtąjį darbą, tikriausiai būčiau suradęs laimę ir susikrovęs turtus.

Tuo metu, kai buvau beveik nusprendęs toliau plėsti savo plantaciją, turėjo išplaukti mano geradarys kapitonas, išgelbėjęs mane iš jūros, – mat laivas čia išbuvo beveik tris mėnesius, apsirūpindamas kroviniu ir ruošdamasis kelionei. Ir kai aš jam pasakiau, kad esu palikęs nedidelį kapitalą Londone, jis man draugiškai ir nuoširdžiai štai ką patarė:

– Pone *inglese*, – pareiškė kapitonas (mane jis visada taip vadindavo), – duokite man formalų įgaliojimą ir parašykite į Londoną tam asmeniui, kuris turi jūsų pinigus. Parašykite, kad jis ten nupirktų tokių prekių, kokių labiausiai reikia šiame krašte, ir nusiųstų jas į Lisaboną mano nurodytu adresu, o aš, grįždamas atgal, Dievui leidus, atplukdysiu jums tas prekes. Bet žmones visuomet gali ištikti netikėtumai ir nelaimės, todėl norėčiau, kad jūs duotu-

mėte man įgaliojimą paimti tik vieną šimtą svarų sterlingų, t. y. pusę jūsų kapitalo, ir jūs terizikuotumėte pradžioje tik tuo; jei šis kapitalas jums grįš su pelnu, galėsite ir likusiąją dalį paleisti apyvarton, o jei žus, tai jums liks dar pusė kapitalo, kuriuo galėsite palaikyti savo ūkį.

Tai buvo toks geras ir toks draugiškas patarimas, jog nieko geresnio, rodos, nesugalvosi, man beliko tik vykdyti jį, todėl nesvyruodamas parašiau laišką tai moteriškei, kuriai buvau palikęs saugoti pinigus, ir įgaliojimą portugalų kapitoniui.

Anglų kapitono našlei smulkiai aprašiau visus savo nuotykius: kaip pakliuvau į vergiją, kaip išsivadavau, kaip susitikau jūroje portugalų kapitoną ir kaip jis žmoniškai pasielgė su manimi. Baigdamas jai parašiau, kokios dabartinės mano gyvenimo sąlygos, ir daviau nurodymą pasiųsti man pinigus. Ir kai šis sąžiningasis kapitonas atplaukė į Lisaboną, jam pavyko per kažkokius anglų pirklius, kuriuos jis ten užtiko, persiųsti vienam pirkliui Londone ne tik įgaliojimą, bet ir smulkiausią mano nuotykių aprašymą; tasai pirklys viską papasakojo našlei, ji ne tik atidavė pinigus, bet ir nusiuntė iš savo pinigų gražią dovaną portugalų kapitoniui už parodytą man žmogiškumą ir gerą širdį.

Londono pirklys nupirko už tą šimtą svarų tokių anglišku prekių, kurias laišku jam buvo nurodęs kapitonas, paskui nusiuntė jas šiam tiesiai į Lisaboną, o kapitonas sėkmingai atgabeno į Braziliją. Jis pasirūpino, be jokių mano nurodymų (nes buvau dar toks naujokas šioje srityje, jog apie tai nė nepagalvojau), kad tarp tų prekių būtų įvairių rūšių įrančių, geležies dirbinių ir kitų reikalingų plantacijai dalykų, kurie man buvo labai naudingi.

Gavęs šias prekes, labai nudžiugau ir maniau, kad dabar mano ateitis jau aprūpinta. Gerasis mano globėjas kapitonas už tuos penkis svarus, kuriuos jam buvo padovanojusi mano bičiulė, pasamdė ir atvežė man tarną, įsipareigojusį dirbti pas mane šešerius metus. Kapitonas griežtai atsisakė nuo bet kokio atlyginimo, ir aš jam vos išsiūliau nedidelį pakelį tabako, išauginto mano paties rankomis.

Bet ir tai dar ne viskas. Kadangi visos mano prekės buvo anglų pramonės gaminiai, kaip antai: drabužiai, medžiagos, bajorai ir kiti daiktai, labai pageidaujami ir vertinami šiame krašte, tai man pavyko labai pelningai jas parduoti; žodžiu, mano pirmąsias kapitalas padidėjo keturgubai. Todėl dabar, ūkininkaudamas plantacijoje, aš toli pralenkiau neturtingą savo kaimyną: pirmiausia, išpardavęs prekes,

nusipirkau vergą negra ir pasisamdžiau dar vieną darbininką europietį, be to, kurį kapitonas atvežė iš Lisabonos.

Tačiau blogam panaudota gerovė dažnai tampa didžiausia mūsų nelaimės priežastimi: kaip tik taip atsitiko ir man. Kitais metais aš labai sėkmingai tvarkiau savo plantaciją ir surinkau iš žemės penkiasdešimt didelių ryšulių tabako, neskaitant to kiekio, kurį iškeičiau su kaimynais į būtiniausiai man reikalingus daiktus. Tuos penkiasdešimt ryšulių, kurių kiekvienas svėrė daugiau kaip po šimtą svarų, rūpestingai sutvarkiau ir sukroviau, laukdamas laivų sugrįžtant iš Lisabonos. Dabar, kai mano reikalai gerėjo ir turtas didėjo, man į galvą ėmė skverbtis įvairūs neįvykdomi sumanymai bei planai – tokie, kurie dažnai sužlugdo pačius gudriausius pirkliaus.

Jei būčiau ir toliau vertęsis tuo pačiu darbu, būčiau sulaukęs tos laimės, kuriai pasiekti mano tėvas taip rimtai patarė pasirinkti ramų, nuošalų gyvenimą ir taip protingai nurodinėjo, kad vidutinė padėtis – pati laimingiausia. Bet manęs laukė kitokia dalia: man pačiam buvo lemta tapti visų savo nelaimių kaltininku. Visus šiuos vargus sukėlė vien kvaila aistra bastytis po svetimus kraštus, ir šiai aistrai aš atkakliai pataikavau, nepaisydamas, kad man

skleidėsi šviesi laimingo gyvenimo perspektyva, jei tik būčiau ėjęs tiesiu, gamtos ir apvaizdos nurodytu keliu ir būčiau vykdęs savo pareigą.

Kaip jau kartą pasielgiau, pabėgdamas nuo tėvų, taip ir dabar jaučiausi nepatenkintas ir iškeliauvau, atsisakęs gražios perspektyvos pralobti ir sėkmingai ūkininkauti naujoje savo plantacijoje, vien tenorėdamas patenkinti neapgalvotą ir nesuvaldomą užgaidą iškilti greičiau, negu leido natūrali įvykių eiga. Taigi aš ir vėl įpuoliau į giliausią vargo bedugnę, į kokią žmogus kada nors buvo patekęs ir iš kurios vargu ar galima išėiti gyvam ir sveikam.

Dabar smulkiai papasakosiu šią savo nuotykių dalį. Išgyvenęs beveik ketverius metus Brazilijoje, pradėjęs gerai verstis ir turtėti savo plantacijoje, savaime suprantama, aš ne tik pramokau vietinės kalbos, bet ir užmezgiau pažintis bei draugystės ryšius su savo kaimynais plantatoriais, taip pat ir su San Salvadoro (tai buvo mūsų uostas) pirkliais. Susitikęs su jais, dažnai pasakodavau apie dvi savo keliones į Gvinėjos pakraščius, apie tai, kaip prekiaujama su tenykščiais negrais ir kaip lengva tuose jūros pakraščiuose už įvairius niekniekius – karolius, žaislus, peilius, žirkles, stikliukus ir pan. – gauti ne tik aukso dulkių, Gvinėjos grūdų, dramblio kaulo ir

t. t., bet ir daug negrų vergų, reikalingų darbams Brazilijoje.

Jie visuomet labai atidžiai klausydavosi mano kalbų apie šiuos dalykus, ypač apie negrų pirkimą; anais laikais taja prekyba ne tik retai buvo verčiamasi, bet prekiauti vergais reikėjo Ispanijos ir Portugalijos karalių leidimo, *assiento*, nes pati negrų prekyba buvo valstybės monopolizuota, todėl jų atgabendavo nedaug ir jie būdavo nepaprastai brangūs.

Kartą mūsų susirinko nemažas būrys – aš ir keli pažįstami pirkliai bei plantatoriai – ir mes labai rimtai kalbėjomės apie tuos dalykus. Kitą rytą trys mano pašnekovai atėjo pas mane ir pasakė, jog jie labai daug galvoję apie tai, ką aš su jais kalbėjau praėjusį vakarą, ir dabar atėję man kažką slapta pasiūlyti. Išgavę iš manęs pasižadėjimą laikyti tai paslapyje, jie pasisakė sumanę paruošti laivą plaukti į Gvinėją: visi jie turi plantacijas kaip ir aš ir nieko jiems taip netrūksta kaip tarnų. Kadangi vergų prekyba yra suvaržyta ir jie, sugrižę į namus, negalės negrų viešai pardavinėti, jie tetrokštą tik kartą nukeliauti, slapta parsigabenti juodukų ir išsidalyti juos savo plantacijose. Žodžiu, jie teiravosi, ar aš sutiksiąs plaukti su jais kaip laivo krovinio prižiū-

rėtojas ir vadovauti prekybai Gvinėjos pakrantėse? Jie užtikrino, kad gausiu negrų tiek pat, kiek ir kiti, neįdėdamas į šį dalyką nė skatiko.

Reikia pripažinti, kad tai būtų buvęs viliojantis pasiūlymas, jeigu jis būtų pateiktas žmogui, kuriam nereikia prižiūrėti savo sodybos ir smarkiai besiplečiančios plantacijos, sudarančios nemažą turtą ir ateityje žadančios gražų pelną. Taigi man, tokios plantacijos savininkui, tereikėjo tęsti tai, ką buvau pradėjęs, dar kokius trejus ketverius metus, reikėjo parsisiųsdinti iš Anglijos tą antrąjį šimtą svarų, ir su šiuo mažu priedu mano plantacija būtų buvusi verta ne mažiau kaip trijų ar keturių tūkstančių svarų sterlingų, ir jos vertė nuolat būtų didėjusi, – galvoti apie tokią kelionę man buvo didžiausia beprotybė, kokią tik žmogus tokiomis palankiomis aplinkybėmis galėtų padaryti.

Tačiau man likimo buvo skirta būti savo laimės žudytoju. Aš negalėjau atsisipirti šiam pasiūlymui, visai kaip anksčiau neįstengiau suvaldyti savo polinkio bastytis, kai niekais nuėjo gerieji mano tėvo patarimai. Žodžiu, jiems pasakiau, kad mielai vyksiu į Gvinėją, jei tik jie sutiks man nesant prižiūrėti plantaciją, o jei mane išstiktų nelaimė – atiduoti ją mano nurodytiems asmenims. Jie su visu tuo sutiko

ir surašė sutartis, o aš savo mirties atvejui parašiau testamentą, paskirstantį mano plantaciją ir visus daiktus. Savo turto tvarkytoju paskyriau laivo kapitoną, kuris išgelbėjo man gyvybę, bet įpareigojau jį pasielgti su mano turtu taip, kaip nurodžiau testamente – pusę plantacijos pelno jis turėjo pasilikti sau, pusę pasiųsti į Angliją. Žodžiu, ėmiausi visų įmanomų priemonių savo turtui apsaugoti ir plantacijai tinkamai išlaikyti. Jeigu bent šiek tiek to apdairumo būčiau panaudojęs savo reikalams apsvarstyti ir apgalvoti, kas darytina ir kas ne, tikriausiai niekad nebūčiau apleidęs tokio pelningo verslo, nebūčiau palikęs labai rimtos galimybės pasiturimai gyventi ir nebūčiau leidęsis į jūrų kelionę, kurią visuomet lydi pavojai, nekalbant apie priežastis, vertusias mane tikėtis ypatingų nelaimių.

Bet mane skubino, ir aš akiai klausiau savo fantazijos, o ne proto balso. Pagaliau laivas buvo paruoštas, prikrautas tinkamų prekių, viskas padaryta, kaip buvo susitarta su kelionės draugais. Aš sėdau į laivą nelemtąją valandą, 1659 metų rugsėjo 1 dieną. Tai buvo toji pati diena, kurią lygiai prieš aštuonerius metus apleidau savo tėvą ir motiną Halyje, pasipriešindamas jų valiai ir pakenkdamas savo paties labui.

Mūsų laivas buvo maždaug šimto dvidešimties tonų talpos, jis turėjo šešias patrankas ir keturiolika žmonių įgulos, neskaitant kapitono, jungos ir manęs. Laive didelio prekių krovinio neturėjome, vien žaislų, kurie tiko mūsų prekybai su negrais – įvairių karoliukų, stikliukų, kriauklių ir šiaip niekniekių, ypač veidrodėlių, peilių, žirklių, kirvukų ir panašių dalykų.

Tą pačią dieną, kai sėdau į laivą, mes iškėlėme bures ir nuplaukėme šiaurės kryptimi palei Brazilijos krantus, norėdami pasukti į Afrikos pakraščius, kai būsime pasiekę dešimtą ar dvyliktą šiaurės platumos laipsnį: toksai anuomet buvo įprastas laivų kelias. Visą laiką, kai plaukėme palei savo krantus, kol pasiekėme Šv. Augustino kyšulį, buvo labai puikus oras, tik nepaprastai karšta. Paskui pasukome tolyn į atvirą jūrą, ir žemė dingo mums iš akių. Nuplaukėme Fernando de Noronjos salos link ir, laikydamiesi šiaurryčių kurso, palikome tas salas rytuose. Taip plaukdami, maždaug po dvylikos dienų perkirtome pusiaują ir kai pagal paskutinius stebėjimus buvome 7°22' šiaurės platumos, mus užklupo staigus tornadas, arba sūkuringas viesulas, ir mes visiškai nebetekome nuovokos, kur esą. Viesulas atūžė iš pietryčių, paskiau pasisuko į šiaurės vaka-

rus ir galop pradėjo pūsti iš šiaurės rytų, ir pūtė taip baisiai, jog dvylika dienų negalėjome nieko kito veikti, tik plaukti pavėjui, kur neša likimas ir kur mus kreipia įniršusios vėtros. Nereikia nė sakyti, kad per šias dvylika dienų aš kasdien laukiau, jog bangos mane praris; ir iš tiesų, niekas laive nesitikėjo išsigelbėti.

Šioje vargingoje būklėje, be visų audros baisenybių, mirė vienas mūsų įgulos jūreivis nuo atogrąžų karštligės, o kitą vyrą ir jungą bangos nuplovė nuo denio. Maždaug dvyliktą dieną, audrai truputį aprišus, kapitonas kaip galėdamas nustatė geografinę padėtį ir suprato, kad mes esame maždaug vienuoliktame šiaurės platumos laipsnyje, bet nunešti beveik per dvidešimt du laipsnius į vakarus nuo Šv. Augustino kyšulio. Taigi jis pamatė, kad patekome į Gvianos arba šiaurinės Brazilijos pakraščius, už Amazonės netoli Orinoko, paprastai vadinamo Didžiąja Upe. Kapitonas pradėjo su manimi tartis, kuria kryptimi reikia plaukti, nes laivas leido vandenį ir buvo gerokai audros apgadintas. Jis manė, jog geriausia grįžti atgal, prie Brazilijos krantų.

Aš tam griežtai priešinausi. Peržiūrėję su juo Amerikos jūrų pakraščių žemėlapius, pagaliau padarėme išvadą, kad ligi Karibų salų neužtiksimė jokio

gyvenamo krašto. Todėl nutarėme plaukti į Barbadosą, leistis atokiau jūra, kad galėtume išvengti Meksikos įlankos srovės. Mes tikėjome galėsią tą žygį lengvai atlikti per penkiolika dienų; apie plaukimą į Afriką negalėjo būti nė kalbos, nes reikėjo pataisyti laivą ir surinkti įgulą.

Tuo tikslu pakeitėme savo kelionės kryptį ir nuplaukėme į šiaurvakarius, norėdami pasiekti kokią salą, priklausančią anglams, kur tikėjasi gausias pagalbos. Bet mums buvo lemta kitaip. Kai pasiekėme 12°18' šiaurės platumos, mus užklupo kita audra, nunešė tuo pačiu smarkumu į vakarus ir nubloškė taip toli nuo plaukiojamų kelių ir gyvenamų vietų, kad jei būtume išsigelbėję nuo šėlstančios jūros, mums būtų grėsęs pavojus greičiau likti suėstiems laukinių, negu kada nors saugiai sugrįžti į tėvynę.

Kartą anksti rytą, mums vis dar šitaip tebevargant ir vėtrai smarkiai tebešėlstant, vienas mūsiškis sušuko: „Žemė!“ Vos spėjus išbėgti iš kajutės pasižvalgyti, kur esame, laivas atsitrenkė į seklumą, ir jam sustojus bangos tučtuojau ėmė mus taip pašėlusiai daužyti, jog atrodė, kad visi tuojau žūsime. Norėdami apsisaugoti nuo jūros purslų ir vandens, turėjome skubiai slėptis saugiuose užkampiuose.

Kas nėra to patyręs, tam nelengva įsivaizduoti ir suprasti, koks siaubas apima žmones tokiomis aplinkybėmis. Mes nežinojome, kur esame, prie kokios žemės išmesti, ar čia sala, ar žemynas, ar gyvenamas kraštas, ar negyvenamas; kadangi vėjas tebešėlo, nors gal kiek ir silpniau negu pirma, mes manėme, kad laivas po kelių minučių suduš į skeveldras, nebent per kokį stebuklą vėjas staiga pakeistų kryptį. Žodžiu, mes sėdėjome žiūrėdami vienas į kitą ir kas akimirką laukdami mirties; kiekvienas ruošėsi pereiti į kitą pasaulį, nes šiame beveik nebeliko daugiau kas veikti. Vienintelė paguoda dabar buvo tai, kad nors ir būgštavome, laivas vis dar buvo sveikas, ir kapitonas pareiškė, kad vėjas silpnėja.

Nors ir atrodė, kad vėjas šiek tiek rimsta, laivas buvo taip įsmigęs į smėlį, jog nebuvo jokios vilties jį iš ten išjudinti, ir mūsų būklė buvo tikrai baisi. Mums beliko tiktai mėginti gelbėti savo gyvybę kaip kas išmanė. Prieš audrą laivo užpakalyje turėjome valtį, bet ją apdaužė vėtra, trunkydama į laivo šonus, o vėliau ji nutrūko ir arba nuskendo, arba buvo nublokšta toli į jūrą. Iš jos nieko nebegalėjome tikėtis. Turėjome dar kitą valtį denyje, bet abejojome, ar mums pavyks nuleisti ją į jūrą. Tačiau nebuvo laiko svarstyti: mes manėme, kad laivas kas

akimirką gali sudužti į šipulius, o kažkas pasakė, kad jis jau įskilęs.

Šią lemtinę valandą mūsų laivo kapitono padėjėjas nutvėrė valtį ir, kitų vyrų padedamas, nustūmė ją per laivo bortą; mes, visi vienuolika, susėdome į ją ir ėmėme plaukti, atsidavę Dievo ir įsiutusios jūros valiai. Nors vėtra buvo aprimusi, vis dėlto nepaprastai didelės bangos tebesirito į krantą, ir galėjai pasakyti, kad čia tikrai buvo *den wild zee*, kaip olandai vadina audrotą jūrą.

Padėtis buvo tikrai apverktina: aiškiai matėme, kad tokio smarkaus bangavimo valtis neatlaikys ir kad mums neišvengiamai teks keliauti į dugną. Burių iškelti negalėjome, nes jų neturėjom, o jeigu ir būtume turėję, tai jos būtų visai nenaudingos. Yrėmės į krantą suspausta širdimi, kaip žmonės, kuriuos veda mirti: visi puikiai žinojome, kad vos tik priartėsime prie kranto, bangos mūsų valtį sudaužys į tūkstantį šipuliukų, todėl nuolankiai pavedėme savo sielas Dievui. Vėjo ir srovės nešami, savo pačių rankomis artinome sau galą, iš visų jėgų irdamiesi į krantą.

Koks buvo priešais mus krantas, – uolingas ar smėlėtas, status ar nuolaidus, – mes nežinojome; vienintelis išsigelbėjimo vilties spindulėlis buvo lai-

mingai progai pasitaikius patekti į kokią nors įlanką ar užtėkį, ar upės žiotis, kur vanduo būtų kiek ramesnis ir kur galėtume apsisaugoti nuo bangų pakrantės užuovėjoje. Bet nieko panašaus nematėme, juo labiau artėjome prie kranto, juo žemė atrodė baisesnė už jūrą.

Kai buvome nusiyrę, tikriau sakant, pašėlusio vėjo nunešti apie pusantrą lygos, iš užpakalio lyg koks baisingas kalnas atsirito putota banga ir aki-vaizdžiai paliepė mums laukti *coup de grace*⁹. Nieko nelaukdama, ji puolė mus su tokiu įniršiu, jog bema-tant apvertė mūsų valtį, atskyrė nuo jos ir vieną nuo kito, nedavusi laiko nė sušukti: „Dieve!“, ir visus mus akies mirksniu prarijo.

Niekas negali aprašyti, koks buvo mano minčių sąmyšis, kai panirau į vandenį. Nors esu labai geras plaukikas, vis dėlto negalėjau iškilti ir vos neuždusau. Tik kai banga, nunešusi geroką galą kranto link, pagaliau sudužusi ėmė trauktis ir paliko mane beveik sausoje žemėje pridususi nuo prisrėbto vandens, aš atgavau kvapą. Man dar buvo likę tiek sveikos nuovokos ir oro plaučiuose, jog pastebėjęs, kad

---

⁹ Malonės smūgis, kuriuo viduramžiais būdavo pribai-giami sužeistieji (*pranc.*).

atsidūriau arčiau žemės negu tikėjausi, atsikėliau ir kiek galėdamas greičiau leidausi bėgti, tikėdamasis pasiekti krantą pirmiau, negu mane paglemš kita atsiritusi banga. Bet netrukus įsitikinau, jog to neįmanoma išvengti; pamačiau, kad man iš paskos atsirita banga, aukšta kaip didžiulė kalva ir įsiutusi kaip priešas, su kuriuo neturėjau jėgos ir priemonių kovoti. Man beliko užgniaužus kvapą stengtis iškilti paviršiun ir plaukti iš visų jėgų į krantą. Labiausiai bijojau, kad banga, nešanti mane į krantą, nenusitrauktų manęs su savim, kai pradės slūgti atgal į jūrą.

Atsiritusi kita banga palaidojo mane dvidešimties ar trisdešimties pėdų gilumoje, ir jutau, kad gerą kelio galą didžiulė jėga nepaprastu greičiu neša mane į krantą. Bet man pavyko išlaikyti kvapą, ir, įtempęs visas jėgas, nuplaukiau su srove pirmyn. Jau buvau beuždūstęs, tik staiga pajutau, kad kylu aukštyn, ir man tučtuojau palengvėjo, kai rankos ir galva išniro iš vandens. Nors ne ilgiau kaip dvi sekundes teįstengiau išsilaikyti vandens paviršiuje, tačiau įkvėpiau oro ir atgavau drąsą. Mane vėl užliejo vanduo, bet šiuokart ne taip ilgai. Pastebėjęs, kad banga sudužo ir kad vanduo plūsta atgal, aš nesidaviau traukiamas ir veikia po kojomis

pajutau dugną. Kelias akimirkas pastovėjau ramiai, norėdamas atgauti kvapą, kol vanduo nuo manęs pasitrauks, paskui įtempiau kojų raumenis ir iš visų jėgų nubėgau į krantą. Bet ir dabar man nepavyko pasprukti nuo šėlstančios jūros; bangos šniokšdamos mane atsivijo, dar du kartus iškėlė ir bloškė priekin kaip pirma, nes čia krantas buvo lėkštas.

Paskutinė banga vos manęs nepražudė: panėšėjusi priekin, ji mane iškėlė arba, teisingiau sakant, trenkė į uolos atbrailą taip smarkiai, jog netekau sąmonės, mat smūgis pataikė man į šoną ir į krūtinę ir visiškai užėmė kvapą, o jei ir būčiau tučtuojau pradėjęs kvėpuoti, tai būčiau paspringęs vandeniui; bet aš atsipeikėjau prieš atsiritant naujai bangai ir, pamatęs, kad mane tučtuojau vėl užpils vanduo, nusprendžiau laikytis įsitvėręs į uolos atbrailą, kol banga pasitrauks. Kadangi bangos čia nebuvo tokios didelės kaip pirma, aš išsilaikiau iki banga atslūgo, o paskui vėl leidausi bėgti ir tiek priartėjau prie kranto, jog kita banga, nors ir persirito per mane, vis dėlto manęs visiškai neprarijo ir nenusinešė. Vėl puolęs bėgti, pasiekiau sausumą, kur, didelei savo paguodai, įkopiau į pakrantės uolas ir sudribau ant žolės. Čia jau buvo saugu, jūra negalėjo manęs pasiekti. Atsidūręs sveikas krante, pakėliau

akis į dangų ir dėkojau Dievui už mano gyvybės išgelbėjimą, kurio vos prieš kelias minutes nebuvo beveik jokios vilties tikėtis. Manau, jog nėra žodžių išreikšti tam begaliniam džiaugsmui, kuri patiria žmogus, prisikėlęs, galima sakyti, iš paties karsto, ir aš nė kiek nesistebiu, kad kai piktadarys, kuriam jau užnerta kilpa ant kaklo ir kuris po valandėlės turės būti pakartas, staiga susilaukia bausmės atleidimo, – aš sakau, nesistebiu, kad tokiais atvejais visada šalia stovi daktaras, kuris nuleidžia vargšui kraujo tą pat valandėlę, kai jam pranešama apie malonę, nes kitaip iš netikėto džiaugsmo jam galėtų sprogti širdis. Juk netikėtas džiaugsmas pribloškia baisiau už sielvartą.

Vaikštinėjau krantu, iškėlęs abi rankas į dangų, ir visa savo esybe, jei taip galima sakyti, pasinėriau į mąstymus apie stebuklingą išsigelbėjimą; padariau tūkstančius įvairių judesių ir mostų, kurių negaliu aprašyti, galvodamas apie visus nuskendusius draugus ir apie tai, kad, be manęs, neišsigelbėjo nė vienas; ir iš tiesų, aš jų daugiau nebemačiau ir jų neliko netgi jokio pėdsako, išskyrus tris skrybėles, vieną kepurę ir du neporinius batus.

Nukreipiau akis į seklumoje įstrigusį laivą; bangos buvo tokios didelės, putos tiško taip aukštai, o

laivas taip toli, jog vos galėjau jį išžiūrėti, ir aš pagalvoju: „Viešpatie! Tiesiog stebuklas, kad prisikasiau ligi kranto!“

Pasidžiaugęs tokiu sėkmingu išgelbėjimu, ėmiau dairytis, norėdamas pamatyti, į kokią vietą patekau ir ką man toliau daryti. Čia mano džiaugsmas tuojau dingo: apsižiūrėjau, kad nors ir išsigelbėjau, bet mano padėtis apverktina – visas peršlapęs, neturiu drabužių pakaito, taip pat nieko valgomo ar geriamo, kuo galėčiau pasistiprinti, ir nemačiau prieš save daugiau nieko, kaip tik mirtį iš bado ar būti sudraskytam plėšriųjų žvėrių. O visų blogiausia buvo tai, kad neturėjau jokio ginklo, kuriuo galėčiau susimedžioti kokį žvėrelį ar apsiginti nuo keturkojų, jeigu jie bandytų mane užpulti, – žodžiu, neturėjau nieko daugiau, tik peilį, pypkę ir dėžutėje truputį tabako. Tai buvo visa mano manta. Mane apėmė tokios kankinančios mintys, kad valandėlę blaškiausi lyg beprotis. Artinosi naktis, ir pradėjau sunkia širdimi svarstyti, koks bus mano likimas, jeigu krašte yra plėšriųjų žvėrių, kurie visada nakčia išlenda iš savo urvų ir eina ieškoti grobio.

Vienintelė apsisaugojimo priemonė, kurią galėjau sugalvoti, buvo įsilipti į storą, šakotą medį, panašų į pušį, bet dygliuotą, augantį netoli manęs; ten ren-

giausi pratupėti visą naktį, o kitą dieną nuspręsti, kokia mirtimi man numirti, nes vis dar nemačiau jokios vilties išlikti gyvas. Nuėjau nuo kranto kokius du šimtus jardų, ieškodamas, bene rasiu kur nors geriamo vandens, kurio, dideliam džiaugsmui, man pavyko užtikti; atsigėriau ir, norėdamas numalšinti alkį, įsidėjau į burną truputį tabako, tada grįžau prie medžio, išlipau į jį ir pamėginau taip įsitaisyti, kad miegodamas nenukrisčiau; nusipjovęs trumpą lazda, tiksliau – vėzdą gintis nuo žvėrių, įsirangiau į savo būstą ir, būdamas nepaprastai išvargęs, greitai užmigau ir miegojau taip puikiai, kaip, manau, maža kas tebūtų galėjęs tokiomis aplinkybėmis miegoti. Pabudau žvalus ir gerai pailsėjęs.

V SKYRIUS

Kai pabudau, buvo jau šviesi diena, dangus giedras, vėtra aprimusi, jūra nebešėlo ir nebebangavo kaip pirmiau. Bet labiausiai nustebino tai, jog laivą nakčia jūros potvynis nukėlė nuo seklumos, kur jis buvo tvirtai įstrigęs, ir atvarė beveik iki pat minėtosios uolos, į kurią taip negailestingai mane blaškė bangos. Laivas dabar kėpsojo tik per kokią mylią nuo kranto ir tebesilaikė stačias, tad aš panorau patekti į denį, kad galėčiau apsirūpinti nors kai kuriais man būtiniausiaisiais daiktais.

Nusileidęs iš savo būsto medyje, vėl apsižvalgiau, ir pirmas dalykas, kurį pamačiau, buvo valtis, vėjo ir jūros išmesta į krantą, gulinti maždaug per dvi mylias dešinėje. Nuėjau kiek galėdamas toliau pakrante, norėdamas pasiekti valtį, bet priėjau kokios pusės mylios pločio įlankėlę, kuri užtvėrė man kelią. Tada apsisukau ir grįžau atgal, nes labiau rūpėjo patekti į laivą, kuriame tikėjausi rasti ką nors, kas padėtų palaikyti gyvybę.

Truputį po pusiaudienio jūra jau buvo visai nuri-musi, o vanduo per atoslūgį taip toli pasitraukęs, jog galėjau prieiti prie laivo per kokią ketvirtį mylios. Čia

mane vėl apėmė didis liūdesys, nes aiškiai pamačiau, kad jei būtume pasilikę laive, visi tebebūtume gyvi ir sveiki, – t. y. būtume sveiki pasiekę krantą, ir aš nebūčiau toks nelaimingas ir vienišas, be jokios paguodos, be draugų kaip dabar. Ašaros užplūdo mano akis, bet pagalvojęs, kad jos man niekuo nepadės, ryžausi, jei tik bus įmanoma, nusidanginti į laivą. Oras buvo labai karštas, aš nusimečiau drabužius ir ėmiau bristi į vandenį. Bet kai priplaukiau prie laivo, atsirado nauja kliūtis: kaip įsikraustyti į denį? Mat laivas buvo įsmigęs į dugną ir aukštai išsikišęs iš vandens, todėl neturėjau į ką įsikibti. Du kartus jį apiplaukiau ir pagaliau pamačiau virvagalį; stebėjausi, kad jo anksčiau nebuvo matyti; tas virvagalis kybojo nuo foko takelažo ne per daug aukštai, ir man, nors ir su dideliu vargu, pavyko jį nutverti; ta virve ir įsliuogiau į laivo pirmagalį. Čia pastebėjau, jog laivas prakiuręs ir jo triume pribėgę daug vandens, bet jis kėpsojo taip įstrigęs į smėlį, tiksliau – į seklumos dumblą, kad vairinis jo galas buvo aukštai iškilęs, o priekis beveik siekė vandens paviršių. Taigi laivo paskuigalis visai nebuvo prisėmęs vandens, ir visa, kas buvo toje laivo dalyje, išliko sausa; galite būti tikri, kad aš pirmiausia puoliau tyrinėti, kas sugedę ir kas sveika. Bematant

įsitikinau, kad maisto atsarga sausa ir nepaliesta vandens; būdamas labai išalkęs, nuėjau į maisto atsargų sandėlį, prisikroviau į kišenes džiuvėsių ir valgiau juos, ieškodamas kitų daiktų, nes negalėjau ilgai gaišti. Didžiojoje kajutėje radau šiek tiek romo ir geroką jo gurkšni išgėriau; iš tikrųjų tas gėrimas man buvo labai reikalingas pakelti nuotaikai ir pasiruošti tam darbui, kurį turėjau nuveikti. Dabar reikėjo tik valties, kad galėčiau nusigabenti į krantą daugelį daiktų, kurie atrodė būsią reikalingi.

Bergždžia buvo ramiai sėdėti ir geisti nepasiekiamų dalykų, ir nelaimė sužadino mano išradingumą. Laive mes turėjome kelias atliekamas skerspjuves ir porą ar trejetą rąstų, taip pat porą atsarginių stiebų. Aš pasiryžau imtis darbo su šia medžiaga ir išmečiau į jūrą kelis lengvesnius rąstus, visus juos vieną su kitu surišęs virve, kad nenuneštų bangos. Atlikęs šį darbą, nusileidau laivo šonu, prisitraukiau rąstgalius prie savęs, keturis jų kaip mokėdamas paskubomis surišau iš abiejų galų ir pasidariau plaustą. Ant jų skersai padėjęs tris ar keturias trumpas lentas, įsitikinau, kad galiu visai gerai vaikščioti tuo plaustu, bet kad jis nepakels jokio didesnio svorio, nes rąstgaliai pernelyg lengvi. Tad vėl ėmiausi darbo ir staliaus pjūklų supjausčiau

vieną atsarginį stiebą į tris dalis, paskui, gerokai padirbėjęs bei pavargęs, pritvirtinau tas dalis prie suraišiotą plausto; viltis apsirūpinti būtiniausiais reikmenimis paskatino padaryti tai, ko nebūčiau įstengęs kitomis aplinkybėmis.

Mano plaustas dabar buvo pakankamai stiprus, kad galėtų atlaikyti nemažą svorį. Dabar pirmiausia man reikėjo pagalvoti, ką ant jo susikrauti ir kaip krovinį apsaugoti nuo bangų mūšos. Bet apie tai neilgai temąčiau. Ant plausto pirmiausia susikroviau visas laive rastąsias lentas ir kartis, o paskui, apsvarstęs, ko man labiausiai reikia, paėmiau tris jūreivių dėžes, prieš tai išlaužęs spynas ir ištuštines. Į pirmą dėžę sukroviau maistą: duoną, ryžius, tris olandiškus sūrius, penkis gabalus džiovintos ožkienos, kuria daugiausia maitinomės, ir negausius likučius Europos javų, kurių buvome paėmę su savimi gabenamiems paukščiams lesinti, bet tie paukščiai jau buvo papjauti. Tai buvo miežių ir kviečių mišinys, kuris, kaip vėliau labai nusivylęs patyriau, buvo suėstas arba sugadintas žiurkių. Taip pat radau kelias dėžes butelių, priklausiusių mūsų škiperiui, kuriuose buvo įvairių alkoholinių gėrimų, be

to, dar penkis ar šešis galonus¹⁰ arako¹¹. Visus tuos butelius sustačiau ant plausto viršaus, nes nebuvo reikalo jų krauti į dėžę, be to, ir vietos jiems ten nebuvo. Taip ruošdamasis pastebėjau, kad pamažu pradėjo kilti potvynis, ir nepaprastai susisiečiau pamatęs, kaip nuplaukė mano švarkas, marškiniai ir liemenė, kuriuos buvau palikęs ant kranto; mano kelnės buvo lininės ir trumpos, iki kelių, tad atplaukiau į laivą su jomis ir su kojineėmis. Tas įvykis mane privertė pasirausti laive ir paieškoti drabužių; jų radau gana daug, bet tepsčiau tiek, kiek man dabar jų reikėjo, nes labiau rūpėjo kiti daiktai, ypač įrankiai, būtini darbui krante, ir tik ilgokai pasiknisęs suradau staliaus dėžę, kuri tuo metu iš tikrųjų buvo labai naudingas radinys, vertesnis už kokią aukso prikrautą laivą. Nuleidau ją ant savo plausto neapžiūrėjęs, negaišdamas laiko, nes apytikriai žinojau, kas joje buvo.

Toliau pasirūpinau paimti šaudmenų ir ginklų. Didžiojoje kajutėje buvo du labai geri medžiokliniai šautuvai ir du pistoletai; pirmiausia juos ir pasiėmiau, taip pat keletą ragų parako, krepšelį šratų

---

¹⁰ Tūrio matas, lygus 4,5 litro.

¹¹ Ryžių degtinė.

ir du senus surūdijusius kardus. Žinojau, kad laive yra trys statinaitės parako, bet nenutuokiau, kur mūsų patrankininkas jas laikė, tačiau, gerokai paieškojęs, radau jas visas tris: dvi buvo sausos ir tinkamos, o trečioji sudrėkusi. Sausąsias pasiėmiau į savo plaustą drauge su ginklais. Tada nusprendžiau, kad jau esu pakankamai apsikrovęs, ir pradėjau galvoti, kaip galėčiau su visais daiktais pasiekti krantą, neturėdamas nei burių, nei irklų, nei vairo, be to, net menkiausias vėjo pūstelėjimas būtų apvertęs mano plaustą.

Drąsos man teikė trys aplinkybės: pirmiausia, jūra buvo lygi ir rami, antra, potvynis kilo ir vanduo veržėsi į krantą, trečia, lengvutis vėjelis dvelkė irgi žemės kryptimi. Taigi, radęs du ar tris sulaužytus valtės irklus ir, be dėžėje buvusių įrankių, užtikęs dar du pjūklus, kirvį ir plaktuką, pasiėmiau visus tuos daiktus ir leidausi į jūrą. Apie mylią ar maždaug tiek mano plaustas plaukė labai puikiai, tik pastebėjau, kad jis kiek tolsta nuo tos vietos, kurioje buvau pirmą kartą išlipęs į krantą. Iš to supratau, kad čia turi būti nedidelė vandens srovė, ir todėl tikėjausi užtiksiąs kokį upelį ar upę, kur man bus patogų priplaukti krantą su savo kroviniu.

Pasirodė, kad taip ir buvo. Priešais išvydau nedidelę įlankėlę ir pastebėjau, kad į ją veržiasi stipri potvynio srovė, tad pakreipiau savo plaustą į tą pusę ir kaip mokėdamas stengiausi jį išlaikyti viduryje srovės. Bet čia vos išvengiau antrojo sudužimo, kuris būtų visiškai palaužęs mano dvasią. Mat aš visai nepažinau pakrantės, ir mano plaustas užslinko vienu šonu ant seklumos, o kitas jo šonas laisvai plūduriavo, ir nedaug trūko, kad visas krovinyš nuslystų į tą šoną ir įkristų į vandenį. Aš suplukęs atrėmiau nugarą į dėžes, norėdamas išlaikyti jas savo vietoje, bet plausto, kad ir kaip stengdamasis, išjudinti negalėjau. Tad įsirežęs laikiau dėžes, bijodamas pakeisti padėtį, ir taip išstovėjau beveik pusvalandį, – per tą laiką kylantis vanduo išlygino plaustą, truputį vėliau, vandeniui vis kylant, mano plaustas vėl ėmė plūduriuoti, ir aš irklu pastūmėjau jį į vidurį stiprios potvynio srovės, kuri mane vis nešė krantan, kol pagaliau atsidūriau mažo upelio žiotyse su aukštais krantais iš abiejų pusių. Ėmiau dairytis, ieškodamas tinkamos vietos išlipti, mat nenorėjau per daug nutolti nuo jūros, nes tikėjausi kada nors pamatyti joje laivą, ir todėl nusprendžiau įsikurti kiek galint arčiau vandens.

Pagaliau dešiniajame upelio krante pastebėjau mažytę įlankėlę, į kurią vargais negalais nuvairavau plaustą. Priplaukiau taip arti, jog siekdamas irklu dugną šiaip taip ištūmiau ten savo krovinį. Bet čia vėl vos neišverčiau visko į vandenį, mat krantas pasitaikė gana status ir nebuvo kaip išlipti į sausumą. Jei vienas plausto galas įsiremtų į kriaušį ir aukštai iškiltų, tai antrasis nusileistų žemyn, ir mano kroviniui vėl iškiltų pavojus. Man beliko tik laukti, kol vanduo dar aukščiau pakils, ir prilaikyti plaustą irklu lyg kokiu inkaru netoli tos vietos, kur krantas buvo plokščias; jį vanduo, mano manymu, turėtų apsemti. Taip ir atsitiko. Kai tik vanduo užtektinai pakilo (mano plaustas buvo pasinėręs maždaug per pėdą), aš nustūmiau jį į tą lygią plotmelę ir ten pritvirtinau iš abiejų pusių įsmeigdamas į žemę abu sulūžusius irklus. Taip išsilaikiau, kol vanduo atslūgo ir kol mano plaustas su visu kroviniu nusėdo ant sausumos.

Kitas mano rūpestis buvo apžiūrėti apylinkes ir pasiieškoti tinkamos vietelės, kur galėčiau įsikurti ir saugiai susidėti savo gėrybes. Vis dar nežinojau, kur esu patekęs: ar čia žemynas, ar sala, gyvenamas kraštas ar negyvenamas, ar esama plėšriųjų žvėrių. Maždaug per mylią nuo manęs dunksojo kalva, labai

stati ir aukšta, pakilesnė už kitas kalvas, grandine besitęsiančias nuo jos į šiaurę. Pasiėmęs medžioklinį šautuvą, pistoletą ir ragą parako, nuėjau apsižvalgyti. Įveikęs daugelį kliūčių, vargais negalais įkopiau į tos kalvos viršūnę ir tenai paaiškėjo sielvartingas mano likimas: aš buvau saloje, iš visų pusių apsuptoje jūros, nes niekur nebuvo matyti žemės, tik kelios uolos tolumoje ir dvi salelės, mažesnės už šią, kurios dunksojo maždaug už trijų lygų į vakarus.

Taip pat pamačiau, kad ši sala yra nedirbama ir, kaip turėjau rimto pagrindo manyti, niekieno negyvenama, išskyrus laukinius žvėris, nors ir jų nepastebėjau. Užtat mačiau gausybę paukščių, bet nepažinau jų rūšių, ir vėliau, kai kelis nušoviau, negalėjau pasakyti, kurie tinka maistui, kurie ne. Grįždamas atgal nušoviau stambų paukštį, kurį pamačiau tupintį medyje didelio miško pakraštyje. Manau, tai buvo pirmasis šūvis, driokstelėjęs šiame krašte nuo pat pasaulio sukūrimo. Vos tik tai iššoviau, iš visų miško kampų pakilo begalės įvairiausių paukščių, kurie išbaidyti rykavo ir klykė kiekvienas savaip, bet nė vienas klyksmas nebuvo panašus į man žinomų paukščių balsus. Nušautasis paukštis, manau, buvo tam tikros rūšies vanagas, nes snapas ir spalva buvo

kaip vanago, tik nagai gerokai trumpesni; jo mėsa dvokė ir maistui netiko.

Pasitenkinęs šiais atradimais, sugrižau prie plausto ir ėmiausi gabenti savo krovinį į krantą; tam sugaišau likusiąją dienos dalį. Bet nežinojau, ką daryti naktį, visai neišmaniau, kur pailsėti: ant žemės gulti bijojau, kad nesudraskytų plėšrieji žvėrys, nors, kaip vėliau patyriau, tokiai baimei nebuvo jokio pagrindo.

Todėl, nužiūrėjęs nakvynei tinkamesnę vietą, aplinkui iš dėžių padariau užtvarą, o viduryje šios užtvaros kaip mokėdamas iš lentų pasistačiau pašiūrę. Vis dar nežinojau, iš kur gauti maisto; be kelių žvėriukų, panašių į kiškius, išbėgusių iš miško, kai šoviau paukštį, nieko daugiau nemačiau.

Dabar pradėjau svarstyti, kaip iš laivo atsigabenti ten likusį naudingą turtą, ypač laivavirves, bures ir kitus daiktus, kurie labai praverstų krante. Todėl pasiryžau, jei tik bus įmanoma, antrą kartą nusigauti į laivą. Žinodamas, kad pirmoji atūžusi audra, be abejo, galutinai sudaužys jį į šipulius, nusprendžiau visus kitus reikalus atidėti į šalį, kol susigabensiu iš laivo viską, ką tik pajėgsiu. Tada pasitariau, – žinoma, pats su savimi, – ar man verta irtis plaustu, bet tai pasirodė neįvykdoma. Tad nusprendžiau leis-

tis, kaip ir pirmą sykį, kai jūra bus nyslūgusi. Taip ir padariau, tik prieš išeidamas iš savo pašiūrės nusi-
rengiau, ant savęs tepalikdamas languotus marški-
nius, linines kelnes ir lengvus pusbačius.

Į laivo denį patekau tuo pat būdu kaip ir anksčiau ir pasidariau antrąjį plaustą, o įgijęs patyrimo su pir-
muoju, šitą pasigaminau jau nebe tokį gremėzdišką ir neapkroviau jo taip sunkiai kaip aną. Vis dėlto juo atsigabenau daug man labai naudingų daiktų. Pirmiausia staliaus sandėliuose radau porą maišų didelių ir mažų vinių, didelį kėliklį, porą tuzinų kir-
velių ir, svarbiausia, tokį naudingą daiktą kaip tekė-
las. Susirinkau visus tuos daiktus, drauge ir kelis, priklausiusius patrankininkui, būtent: tris geleži-
nes dalbas, dvi statines kulku šautuvams, septynias muškietas, dar vieną medžioklinį šautuvą, truputį parako, didelį maišą smulkių šratų ir didelį ritinį švino skardos. Bet skardos ritinys buvo toks sunkus, kad negalėjau jo pakelti ir užristi ant laivo krašto.

Be šių daiktų, dar paėmiau visus vyriškus drabu-
žius, kiek tik jų radau, atsargines priekines bures, hamaką ir patalynę; viską sukroviau ant plausto ir didžiai patenkintas laimingai nugabenau į krantą.

Apleidęs sausumą, truputį bijojau, kad kas nors nesuėstų ant kranto paliktų mano maisto išteklių,

bet sugrižęs nepastebėjau jokių lankytojų pėdsakų, tik ant vienos dėžės tupėjo žvėriukas, panašus į laukinę katę, o man priėjus, pabėgėjo kiek į šalį ir sustojo. Jis tupėjo labai ramus, be jokios baimės, ir žiūrėjo man tiesiai į veidą, lyg būtų norėjęs su manimi susipažinti. Aš atkišau į jį šautuvą, bet jis nesuprato to judesio reikšmės, visiškai neišsigando ir nė nemanė pasišalinti. Tada aš jam numečiau gabaliuką džiovintos, tuo parodęs didelį savo dosnumą, nes mano maisto atsargos buvo mažos. Šiaip ar taip, bet jam truputį numečiau. Jis pribėgo prie to gabaliuko, apuostė, suėdė jį ir pasižiūrėjo patenkintas, lyg prašydamas dar. Bet aš nebegalėjau daugiau jo vaišinti, ir jis nukiūtino sau.

Atplukdęs į krantą antrąją krovinį, – parako statines gavau atidaryti ir paraką pernešti dalimis, nes jos buvo per didelės ir per sunkios, – ėmiau statyti mažą palapinę, panaudodamas bures ir kelis tam tikslui iškirstus baslius. Į vidų susinešiau viską, kas galėjo sugesti nuo saulės ar lietaus, o visas tuščias dėžes ir statines sukroviau ratu aplink palapinę, norėdamas šitaip ją apsaugoti nuo bet kokio netikėto žmonių ar žvėrių užpuolimo.

Palapinės angą iš lauko užgriozdžiau didele skrynia, pastatęs ją ant šono, o iš vidaus užsitvėriau len-

tomis. Ant žemės pasitiesiau patalynę, prie pat galvos pasidėjau abu pistoletus, šautuvą pasiguldžiau greta savęs ir pirmą kartą patogiai atsiguliau bei visą naktį ramiai išmiegojau, nes buvau nepaprastai išvargęs ir nuilsęs – mat praėjusią naktį mažai temiegojau ir visą dieną labai sunkiai dirbau, laive rinkdamas visus tuos daiktus ir plukdydamas juos į krantą.

Manau, kad niekas niekada nebuvo susidaręs tokio didžiulio įvairių daiktų sandėlio, kokį dabar turėjau aš. Bet man vis dar buvo maža: kol laivas tebestovėjo sveikas toje pat vietoje, maniau, kad reikia paimti iš jo viską, kas tik įmanoma. Todėl kiekvieną dieną per atoslūgį plaukdavau tenai ir vis atsigabendavau tai šį, tai tą. Pavyzdžiui, nuplaukęs trečią kartą, atsitempiau tiek laivavirvių, kiek pajėgiau, taip pat visas virveles ir storus siūlus, kokius tik radau, gabalą atsarginio audeklo, skirto, reikalui esant, burėms lopyti, pasiėmiau ir sudrėkusio parako statinę; žodžiu, susitempiau visas bures, nuo pirmos iki paskutinės, tiktai gavau jas supjaustyti gabalais ir pasiimti vienu kartu tiek, kiek įstengiau, mat jos man jau buvo nebenaudingos kaip burės, bet tik kaip drobė.

Bet dar labiau mane pradžiugino tai, kad pačioje pabaigoje, kai jau buvau padaręs penkias ar šešias tokias keliones ir maniau laive nieko daugiau nebegalėsiaŝ rasti, dėl ko apsimokėtų vargti, netikėtai aptikau didelę statinę duonos džiuvėsių, tris didokas statinaites romo ar degtinės, dėžę cukraus ir statinaitę pirmos rūšies miltų. Tatai man buvo labai maloni staigmena, nes jau nebesitikėjau daugiau rasti vandens nesugadinto maisto. Džiuvėsius greitai išėmiau iš statinės, dalimis sunešiau ant plausto, įsivyniojėŝ juos į audeklą. Visą tą laimikį sėkmingai per kelis kartus atplukdžiau į krantą.

Kitą dieną dar kartą nuplaukiau į laivą: dabar jau buvau jį ganėtinai apgrobėŝ ir išgabenėŝ viską, ką tik galima pakelti ir išnešti, tad ėmiau doroti lynus; supjaustėŝ du storuosius lynus ir vieną plonesnį į tokius gabalus, kokius galėjau pavilkkti, paruošiau juos gabenti į krantą drauge su visais geležiniais įtaisais, kuriuos tik įstengiau paimti; nukirtėŝ priekinių bei vidurinių burių rėjas, pasidariau didelį plaustą, apkroviau jį visais tais sunkiais daiktais ir nuplaukiau. Bet ŝį kartą laimė mane apleido. Įplaukęŝ į mažąją įlanką, kur iškeldinau į krantą visus ankstesnius savo radinius, neįstengiau suvaldyti ŝio plausto, nes jis buvo labai gremėzdiŝkas ir per-

krautas. Plaustas apvirto, o aš su visu savo kroviniu įkritau į vandenį. Pats nedaug tenukentėjau, nes buvau netoli kranto, bet didžioji dalis mano krovinio nuskendo, ypač geležis, kuri man būtų labai pravertusi. Tačiau, vandeniui atslūgus, aš išvilkau į sausumą beveik visus lyno gabalus, taip pat ir dalį geležies. Bet tai man atsiėjo labai daug vargo, nes, graibydamas turta, turėjau nerti į vandenį, ir toks darbas mane labai nualsino. Bet ir po to kasdien nuplaukdavau į laivą ir vis ką nors atsigabendavau.

Dabar jau trylika dienų buvau išgyvenęs saloje ir vienuolika kartų lankęsis laivo denyje, per tą laiką parsiplukdžiau viską, ką tik gali atsigabenti pora žmogaus rankų. Jei tik giedra būtų ilgiau trukusi, esu tikras, kad gabalas po gabalo būčiau suvilkęs visą laivą. Bet ruošdamasis plaukti dvyliktą kartą, pastebėjau, kad pradeda kilti vėjas. Nepaisydamas jo, per atoslūgį nuplaukiau. Nors man atrodė, kad kajutė jau taip kruopščiai mano išknaisiota, jog ten nieko nebebus galima surasti, vis dėlto dar užtikau spintelę ir viename jos stalčiuje radau tris skustuvus, dideles žirkles, tuziną peilių ir šakučių; kitame stalčiuje užtikau trisdešimt šešių svarų vertės pinigų, dalį Europos, dalį Brazilijos monetomis,

dalį pesais; kai kurios monetos buvo auksinės, kai kurios sidabrinės.

Nusišypsojau, pamatęs tuos pinigus.

- O nereikalingas šlamšte! - tariau balsiai. - Kokia iš tavęs nauda? Tu esi visiškai tuščias daiktas, nevertas netgi pakelti nuo žemės, bet kuris peilis brangesnis už visą šitą blizgančią krūvą. Negaliu tavęs panaudoti, pasilik, kur esi, ir keliauk į jūros dugną kaip padaras, kurio gyvybės nereikia gelbėti.

Tačiau pasvarstęs pinigus pasiėmiau, visus juos susivyniojęs į drobės atraižą, ir ėmiau galvoti, kad reikėtų pasidirbti dar vieną plaustą. Bet tuo metu dangus apsiniaukė, vėjas pradėjo stiprėti ir po ketvirčio valandos jau gana smarkiai pūtė nuo kranto į jūrą. Supratau, kad bergždžia darytis plaustą vėjui pučiant nuo sausumos ir kad reikia skubiai išsinešdinti prieš prasidedant atoslūgiui, nes kitaip galiu visiškai nepasiekti kranto. Todėl bema- tant užsiropščiau ant plausto ir nuplaukiau. Iš dalies dėl gabenamų daiktų svorio, iš dalies dėl to, kad bangos buvo didelės, aš tik vargais negalais perplaukiau ruožą, skyrusį mane nuo pakrantės smėlio. Vėjas vis stiprėjo ir prieš prasidedant atoslūgiui virto tikra audra.

Bet aš tuo tarpu jau buvau pasiekęs namus – mažąją savo palapinę, kur gulėjau visai saugus su visu turtu. Vėtra baisiai siautėjo visą naktį, o iš ryto, kai pažvelgiau iš palapinės, tik pamanyk, laivo nebebuvo matyti! Truputį nustebau, bet greit nusiraminau pagalvojęs, kad aš, bergždžiai negaišdamas ir neatlyždamas, parsigabenau iš laivo viską, kas tik galėjo man praversti, ir kad ten iš tiesų maža kas beliko, ką būčiau galėjęs ištempti, jei ir būčiau turėjęs daugiau laiko.

Dabar lioviausi galvojęs apie laivą ir jame likusius daiktus, daugiau mažiau apie tai, kad kai ką iš duženų bangos gali išplauti į krantą, ir tikrai vanduo vėliau išmetė daug daug įvairių šipulių, bet iš jų maža teturėjau naudos.

VI SKYRIUS

Dabar tegalvoju, kaip čia man apsisaugojus tiek nuo laukinių žmonių, jeigu jie pasirodytų, tiek nuo plėšriųjų žvėrių, jei tokių būtų. Ilgai svarsčiau, kaip tai padaryti ir kokį būstą įsirengti – ar išsikasti urvą, ar statytis palapinę. Pagaliau nusprendžiau padaryti ir viena, ir antra. Šia proga gal bus verta papasakoti, kaip aš tatai padariau ir kaip šis būstas atrodė.

Netrukus įsitikinau, kad mano pasirinktoji vieta netinka įsikurti iš dalies dėl to, kad buvo žema, pelkėta, taigi ir nesveika gyventi prie pat jūros, o svarbiausia – todėl, kad arti nebuvo gėlo vandens. Tad nusprendžiau susirasti sveikesnę ir patogesnę vietą.

Apsvarsčiau kelis dalykus, kurie, kaip atrodė, man buvo svarbiausi. Pirmiausia – sveika vieta ir gėlas vanduo, kaip ką tik esu minėjęs. Antra – priedanga nuo saulės kaitros. Trečia – apsauga nuo plėšriųjų padarų, vis vien – žmonių ar žvėrių. Ketvirta – reginys į jūrą, kad jei Dievas atsiųstų kokį laivą, neprarasčiau progos išsivaduoti, nes vis dar nenorėjau skirtis su šia šviesia viltimi.

Ieškodamas tinkamos vietos, aukštos kalvos pašlaitėje užtikau mažą, lygią aikštelę, ties kuria skar-

dis buvo status kaip namo siena, tad niekas negalėjo manęs užpulti nuo viršaus. Šiame skardyje buvo įdubimas, nedidelė išgrauža, lyg kokios durys ar urvo anga, bet iš tikrųjų čia nebuvo jokio urvo ar angos į kalvos vidų.

Štai čia, lygioje vejoje, esančioje prieš pat įdubimą, aš ir nusprendžiau pasistatyti palapinę. Ši aikštelė buvo ne daugiau kaip šimto jardų pločio ir dviejų šimtų ilgio. Ji tiesėsi kaip graži veja prie mano palapinės durų, o toliau netaisyklingomis pakopomis leidosi į pajūrio žemumą. Šis sklypelis buvo šiaurvakariniame kalvos šone, tad aš buvau ten apsaugotas nuo kaitros, iki saulė visiškai pakrypdavo į pietvakarius, o tai būna tuose kraštuose tik prieš pat jai nusileidžiant.

Prieš pradėdamas statytis palapinę, ties tuo įdubimu priešais uolą nubrėžiau pusratį, kurio spindulys buvo maždaug dešimties jardų, o skersmuo – dvidešimties jardų nuo vieno galo iki kito.

Tame pusratyje sukaliau dvi eiles stiprų ir storų baslių, giliai įvarydamas juos į žemę. Tie basliai buvo pusšėstos pėdos aukščio ir viršuje nusmailinti.

Abi eilės buvo viena nuo antros ne toliau kaip per šešis colius¹².

Tada paėmiau lyno gabalus, kuriuos buvau supjaustęs laive, ir sukroviau eilėmis pusratyje vieną ant kito tarp tų dviejų eilių baslių iki pat viršaus, o iš vidaus sukaliau kitus baslius, pustrėčios pėdos aukščio, paremdamas jais pirmuosius, lyg kokias stulpų atsparas, ir ši tvora buvo tokia tvirta, kad nei žmonės, nei žvėrys negalėjo pro ją įsilaužti ar peršokti per viršų. Tai man atsiėjo labai daug darbo ir laiko, ypač buvo sunku nupjauti miške medžius, juos atvilkti į vietą ir sukalti į žemę.

Įėjimą į šį būstą padariau ne pro kokias duris, bet sumeistravau trumpas kopėčias, kuriomis buvo galima įlipti per viršų; šias kopėčias, būdamas viduje, išitraukdavau paskui save. Taigi buvau, kaip man atrodė, nuo viso pasaulio visiškai atsitvėręs bei įsitvirtinęs, todėl nakčia ramiai miegodavau: kitaip nebūčiau buvęs toks ramus, nors vėliau paaiškėjo, kad visai nebuvo reikalo imtis šių apsisaugojimo priemonių nuo priešų, sukurtų mano vaizduotės.

Į šį aptvarą, arba tvirtovę, vargais negalais susigabenau visą savo turtą, visus maisto išteklius, šau-

---

¹² Ilgio vienetas, apie 2,5 cm.

dmenis ir kitus daiktus, apie kuriuos anksčiau esu pasakojęs. Paskui pasidariau didelę palapinę; norėdamas gerai apsisaugoti nuo liūčių, labai gausių atogrąžų šalyse vieną metų dalį, padariau ją dvigubą, būtent – vieną mažesnę palapinę viduje ir vieną didesnę aukščiau tosios, iš išorės viršų apdengiau dideliu brezentu, kuri būvau pasiėmęs iš laivo kartu su burėmis.

Dabar miegodavau jau nebe į krantą atsigabentoje lovoje, o laivo kapitono padėjėjo hamake, kuris buvo tikrai labai patogus.

Į šią palapinę susinešiau visą maisto atsargą ir viską, kas galėtų sugesti nuo drėgmės. Saugiai sukrovęs savo turtą, aklinau užtaisiau aptvaro angą, kurią iki šiol būvau palikęs atvirą, ir įlipdavau bei išlipdavau iš jo, kaip jau sakiau, trumpomis kopėtelėmis.

Užtaisęs aptvarą, šlaito įdubime ėmiau rausti urvą. Visą iškastą žemę bei akmenis tempiau pro savo palapinę ir kroviau palei tvorą lyg kokią terasą, tad žemė ten pakilo maždaug iki pusantros pėdos; šitaip už savo palapinės pasidariau urvą, kuris man atstojo rūšį.

Teko daug dirbti ir sugaišti daug dienų, kol visa tai pabaigiau, todėl dabar turiu grįžti truputį

atgal ir papasakoti apie kai kuriuos kitus dalykus, į kuriuos buvo nukrypusios mano mintys. Syki, kai ką tik buvau susidaręs planą pasistatyti palapinę ir išsirausti rūšį, iš tamsaus, tiršto debesies prapliupo lietus ir staiga tvykstelėjo žaibas, paskui kaip paprastai trankiai sudundėjo griaustinis. Mane ne tiek nugąsdino žaibas, kiek mintis, kuri dingtelėjo mano sąmonėje greičiau už žaibą. „O, mano parakas!“ Širdis nutirpo pagalvojus, kad vienas žaibas gali sunaikinti visą mano paraką, nuo kurio priklausė ne tik mano apsigynimas, bet ir apsirūpinimas maistu. Visai negalvojau apie man pačiam grėsusį pavojų, nors, jei parakas suliepsnotų, netgi nespėčiau suvokti, nuo ko žuvau.

Tas įvykis taip baisiai mane išgąsdino, kad vos praėjus audrai atidėjau į šalį visus savo darbus, būsto statybą bei įtvirtinimą ir ėmiausi gaminti dėžutes ir maišiukus, norėdamas nedideliais kiekiais supilstyti į juos paraką ir laikyti toli vieną nuo kito, manydamas, kad, plykstelėjus vienam parako maišiukui, nuo jo negalės užsidegti kiti. Šį darbą atlikau maždaug per dvi savaites; manau, kad mano parakas, kuris svėrė apie du šimtus keturiasdešimt svarų, buvo suskirstytas bent į šimtą dalių. Dėl sudrėkusios parako statinės aš visai nesibaiminau ir

pastačiau ją išraustame urve, kuri vaizduotėje pavadinau savo virtuve, o visą kitą paraką nedideliais kiekiais taip suslapsčiau aukščiau ir žemiau uolų plyšiuose, kad jo negalėtų pasiekti jokia drėgmė, ir rūpestingai pažymėjau vietas, kur ją sukaišiojau.

Protarpiais tarp visų tų darbų išeidavau bent kartą per dieną su šautuvu, iš dalies norėdamas prasiblaškyti, iš dalies geisdamas nušauti ką nors tinkamą maistui ir kiek galint geriau susipažinti su tos salos gamtos turtais. Išėjęs pirmąją kartą tuoj patyriau, kad saloje esama ožkų, ir tas atradimas mane labai pradžiugino. Bet man teko ir nusivilti: jos buvo tokios baikščios, tokios vikrios ir tokios greitos, jog buvo beveik neįmanoma prie jų prisėlinti. Tačiau dėl to nenusiminiau ir neabejojau, kad retkarčiais man pavyks vieną kitą nušauti. Netrukus taip ir atsitiko. Suradęs jų užuolandas, ėmiausi štai šitaip jų tykoti: pastebėjau, kad jos, pamačiusios mane slėnyje, kai pačios būdavo kalvos viršūnėje, pabėgdavo nepaprastai išsigandusios, bet jeigu ganydavosi slėnyje, o aš būdavau kalvos viršūnėje, tai visiškai nekreipdavo į mane dėmesio. Iš to padariau išvadą, kad jų akys yra pritaikytos žiūrėti žemyn, ir jos ne visai gerai mato aukščiau esančius daiktus. Todėl vėliau naudoju štai kokį metodą: pirmiausia kopdavau

į kalvas, kad būčiau aukščiau jų, ir tuomet dažnai puikiai pataikydavau.

Pirmuoju šūviu nušoviau ožką, kuri turėjo prie savęs mažą žindomą ožiuką, ir dėl to man buvo labai skaudu. Kai senoji krito, ožiukas stovėjo visiškai ramus, kol aš atėjau ir paėmiau ožką. Maža to: kai nešiausi ją ant pečių, ožiukas bėgo paskui mane iki pat aptvaro; čia aš padėjau ožką, paėmiau į glėbį ožiuką ir perkėliau per savo tvorą, tikėdamasis jį išauginti ir prisijaukinti, bet jis dar nemokėjo būti, tad gavau jį papjauti ir pats suvalgyti. Tų dviejų gyvulių mėsos man užteko ilgam, nes valgiau saikingai, stengdamasis kiek galima labiau taupyti maisto atsargas, ypač duoną.

Dabar, galutinai įsitaisęs naujame būste, nusprendžiau susirasti vietą ugniakurui ir pasiieškoti kuro. Kaip aš tai padariau, kaip išplėčiau savo urvą ir kokius patogumus jame įsitaisiau, – apie visa tai plačiau papasakosiu vėliau. Bet pirmiausia turiu truputį papasakoti apie save, išdėstyti savo mintis apie gyvenimą, o tų minčių, žinoma, buvo nemaža.

Aš labai niūriai vaizdavausi savo padėtį. Audros nublokštas į negyvenamą salą, toli nuo mūsų planuoto kelio, už kelių šimtų lygų nuo laivų kelių, turėjau rimtą pagrindą manyti, kad dangus man lėmė

visišškai vienišam baigti savo gyvenimą šioje liūdnoje vietovėje. Gausios ašaros tryško man iš akių, kai šitaip galvojau. Kartais imdavau ginčytis pats su savimi, kodėl Dievas šitaip sužlugdo savo kūrinis, palieka juos nelaimingus, apleistus, nusivylusius, ir vargu ar galima būti dėkingam už tokį gyvenimą.

Bet vidinis balsas visuomet sustabdydavo tas mintis ir imdavo man priekaištauti. Ypač prisimenu vieną tokią dieną. Vaikščiodamas jūros krantu su šautuvu rankose, aš daug galvojau apie dabartinę savo būklę, ir čia protas man viską nušvietė kitaip.

„Taip, – tarė šis balsas, – tavo būklė nepavydėtina, tai tiesa, bet prašau prisiminti, kur yra kiti tavo draugai. Argi jūsų ne vienuolika susėdo į valtį? Kur yra tie dešimt? Kodėl ne jie išsigelbėjo ir ne tu žuvai? Kodėl buvai išskirtas? Ar geriau čia, ar ten? – Ir aš pažvelgiau į jūrą. – Blogį reikia vertinti neužmirštant ir to gero, kuris jame glūdi, ir atsimenant dar blogesnius dalykus, kurie gali ištikti.“

Čia ir vėl pagalvojau, kaip gerai esu viskuo apsirūpinęs ir kokia galėjo būti mano padėtis, jei bangos nebūtų nustūmusios laivo (o čia šansai buvo vienas prieš šimtą tūkstančių) nuo tos seklumos, kur jis iš pradžių įstrigo, ir prinešusios jo taip arti prie kranto, jog laiku spėjau pasiimti visus tuos daiktus.

Kas būtų man, jeigu turėčiau gyventi saloje tokiomis sąlygomis, kokiomis čia praleidau pirmąją naktį, – be pastogės, be maisto, be jokių įrankių ir be galimybių juos įsigyti ar pasigaminti? „Ypač, – garsiai samprotavau pats su savimi, – ką būčiau veikęs be šautuvo, be šaudmenų, be jokių įrankių, be drabužių, patalo, palapinės, be priemonių kokiai pastogei suręsti?“ O dabar aš turėjau viso to pakankamai ir galėjau lengvai viskuo apsirūpinti. Aš be baimės žvelgiau į ateitį, nes žinojau, kad išsibaigus mano šaudmenims, galėsiu išsiversti ir be šautuvo. Be jokių didesnių stygių gana pakenčiamai galėsiu leisti savo dienas iki pat mirties, nes iš pat pradžių numačiau, kaip apsirūpinsiu tada, kai ne tik išsibaigs mano šaudmenys, bet ir kai pradės blogėti mano sveikata, silpnėti jėgos.

Prisipažįstu: visiškai nebuvo pagalvojęs, kad mano paraką gali sunaikinti vienas žaibo smūgis, todėl, kaip esu minėjęs, taip išsigandau, kai sužaubavo ir sugriaudė.

VII SKYRIUS

Dabar, ruošdamasis aprašyti liūdną ir vienišą gyvenimą, apie kokį ligi šiol pasaulyje gal dar niekas nėra girdėjęs, pradėsiu nuo pat pradžių ir pasakosiu paeiliui. Mano apskaičiavimu, tai buvo rugsėjo 30 diena, kai aš, kaip esu sakęs, pirmą kartą įkėliau koją į šią baisią salą. Vadinasi, tatai atsitiko tuomet, kai rudens dienos pas mus esti lygios su naktimis, tačiau toje platumoje (mano apskaičiavimu, buvau 9°22' į šiaurę nuo pusiaujo) saulė šį mėnesį spindi beveik stačiai viršum galvos.

Kai praslinko dešimt ar dvylika mano gyvenimo saloje dienų, aš staiga pagalvojau, jog skaičiuodamas laiką galiu suklysti, neturėdamas popieriaus, plunksnos ir rašalo, ir net galiu nebeatskirti šventadienių nuo šiokiadienių. Norėdamas to išvengti, peiliu išrėžiau didžiosiomis raidėmis įrašą aukštame stulpe, padaręs iš jo kryžių, ir įbedžiau jį toje vietoje, kur pirmą kartą išlipau į sausumą; įrašas buvo toks: „AŠ IŠLIPAU Į KRANTĄ 1659 METŲ RUGSĖJO 30 DIENĄ“ To stulpo šonuose kasdien peiliu įpjaudavau ploną rėželį, kiekvienas septintas rėželis būdavo dvigubai ilgesnis už kitus šešis; taip aš vedžiau savo

kalendorių, ženklindamas dienas, savaites, mėnesius ir metus.

Turiu pažymėti, kad tarp daugybės daiktų, kuriuos per kelis kartus atsigabenau iš laivo, kaip jau esu minėjęs anksčiau, buvo keli mažesnės vertės dalykėliai, bet man ne mažiau naudingi, apie kuriuos iki šiol nieko nesakiau, būtent: plunksnos, rašalas ir popierius (pastarojo kelis pluoštus radau kapitono, jo padėjėjo, patrankininko ir staliaus spintelėse), trys ar keturi kompasai, keli matematiniai instrumentai, saulės laikrodžiai, žiūronai, žemėlapiai ir laivininkystės knygos; visus tuos daiktus suverčiau krūvon, dar nežinodamas, ar jie man reikalingi, ar ne. Be to, radau tris labai geras Biblijas, atsiųstas su mano prekėmis iš Anglijos, kurias buvau sudėjęs su kitais savo daiktais. Radau ir kelias knygas portugalų kalba, tarp jų dvi ar tris katalikų maldaknyges, ir kitokių knygų. Visas jas rūpestingai susidėjau. Reikia dar paminėti, kad laive turėjome šunį ir dvi kates, kurių garsią istoriją galbūt papasakosiu atitinkamoje vietoje. Abi kates aš pasiėmiau ant plausto, o šuo pats nušoko nuo laivo ir nuplaukė į krantą pas kui mane tą dieną, kai leidausi į žemę su pirmuoju savo kroviniu, ir daugelį metų buvo ištikimas mano tarnas. Visa, ko panorėdavau, jis man atnešdavo ir

visur mane lydėdavo; geidžiau tik vieno dalyko, kad jis su manim kalbėtų, bet jis to nesugebėjo. Kaip jau esu minėjęs anksčiau, radau plunksnų, rašalo bei popieriaus ir kuo taupiausiai juos naudojavau; aš įrodysiu, kad kol turėjau rašalo, viską labai tiksliai aprašydavau, bet kai jo nebeliko, jau nebegalėjau tęsti savo užrašų, nes neįstengčiau sugalvoti, kaip pasigaminti rašalo.

Dėl to man kilo mintis, kad, be rašalo, man stinga dar daugelio daiktų, nors ir daug visko buvau prisigabenęs; man stigo kastuvo ir kauptuko, kuriais galėčiau kasti ir purenti žemę; neturėjau adatų ir siūlų, trūko baltinių, bet greitai išmokau nesunkiai išsiversti be jų.

Neturint įrankių, kiekvienas mano darbas vyko sunkiai, ir praslinko beveik ištisi metai, kol baigiau savo pylimą ir apsitvėriau būstą. Basliai, arba kuolai, buvo tokie sunkūs, kad vos galėjau juos pakelti, ir man teko daug laiko sugaišti pjaunant ir ruošiant juos miškuose, ir dar daugiau – tempiant į aptvarą; kartais sugaišdavau dvi dienas pjaudamas ir vilkdamas namo vieną tokį stulpą, o trečią dieną – kaldamas jį į žemę; iš pradžių kaldavau sunkia medžio trinka, paskui ėmiau naudoti geležinę dalbą; nors

ir radau šią išeitį, vis dėlto įkalti tuos stulpus buvo labai sunkus ir nuobodus darbas.

Bet tatai nekėlė man rūpesčio: juk laiko turėjau pakankamai ir, pabaigęs šitą darbą, nenumačiau jokio kito, kaip tik bastytis po salą ieškant maisto. Todėl kasdien ir bastydavausi.

Dabar pradėjau rimtai gilintis į savo būklę ir susidariusias aplinkybes: ėmiau užrašinėti savo mintis – ne tam, kad įamžinčiau jas ir palikčiau pamokyti žmonėms, kurie atsidurs panašioje padėtyje (nes tokių žmonių vargu ar daug atsirastų), o tiesiog norėdamas žodžiais išreikšti visa, kas mane slėgė ir kankino, ir šiaip bent kiek palengvinti sau širdį. Bet kad ir kokie skausmingi buvo mano apmąstymai, protas pamažu įveikė nusivylimą. Aš stengiausi kiek įmanydamas lyginti gera ir bloga, save paguosti tuo, kad galėjo atsitikti dar blogiau. Visai nešališkai susižymėjau kaip debetą ir kreditą visus mano iškęstus vargus ir tai, kas mane ištiko džiugaus; štai kas išėjo:

Bloga

Esu nublokštas į baisią negyvenamą salą, netekęs bet kokios vilties išsigelbėti.

Esu tartum išskirtas iš visų žmonių, atskirtas nuo viso pasaulio, pasmerktas skursti ir vargti.

Aš esu atsitolinęs nuo žmonijos, vienišas, ištremtas iš žmonių visuomenės.

Neturiu drabužių, kuriais galėčiau prisidengti.

Neturiu priemonių apsiginti ir atsispirti prieš bet kuriuos žmonių ar žvėrių užpuolimus.

Gera

Bet esu gyvas, nepaskendau kaip visi mano laivo draugai.

Bet taip pat esu išskirtas iš visų laivo įgulos narių ir išgelbėtas nuo mirties, ir tasai, kuris stebuklingu būdu mane išgelbėjo, gali mane išvaduoti ir iš šios liūdnos būklės.

Bet aš nemirštu iš bado ir nežūstu dykumoje, kurioje žmogui nėra kuo palaikyti gyvybę.

Bet klimatas čia karštas, todėl jei ir turėčiau, vargiai galėčiau juos dėvėti.

Bet aš esu nublokštas į salą, kurioje nematyti laukinių žvėrių, galinčių mane užpulti, kaip esu matęs Afrikos krante; ir kas būtų buvę, jei laivas būtų sudužęs ten?

Bloga

Nėra nė vieno žmogaus, su kuriuo galėčiau pasikalbėti ar pasiguosti.

Gera

Bet Dievas stebuklingai atvarė laivą taip arti kranto, kad pasiėmiau iš jo tiek naujinių daiktų, kiek man reikia pragyvenimui; jais naudodamasis galėsiu apsirūpinti viskuo iki pat gyvenimo pabaigos.

Apskritai tai buvo neginčijamas įrodymas, kad pasaulyje vargiai esti tokia bloga padėtis, kurioje greta neigiamų veiksnių nebūtų ir kokių nors teigiamų, už kuriuos reikia būti dėkingam. Ir tebūnie tai mums pamokymas, kurį patvirtina į vargingiausią būklę patekusio žmogaus patyrimas, kad mes visuomet galime rasti ką nors, kuo galėtume pasiguosti ir įrašyti tai mūsų vargų ir džiaugsmų sąskaitos teigiamoje pusėje.

Truputį apsipratęs nustojau žvalgytis į jūrą laivų. Palikęs bergždžias viltis ėmiausi darbo, norėdamas įsitaisyti kuo patogiau ir kiek įmanydamas palengvinti sau gyvenimą.

Jau esu aprašęs savo būstą, kurį atstojo palapinė prie kalvos šlaito, apsupta stipraus baslių ir lyno gabalų aptvaro; bet dabar tą aptvarą greičiau pava-

dinčiau siena, nes iš išorinės aptvaro pusės padariau maždaug dviejų pėdų storio tikrą velėną pylimą, o po kiek laiko, – manau, kad tai įvyko po pusantro metų, – sustačiau ant jo eilę karčių, atrėmiau jas į skardį ir apdengiau medžių šakomis bei kitais panašiais daiktais. Šitaip visas mano kiemelis atsidūrė pastogėje, ir nebaisūs man buvo lietūs, kurie, kaip jau esu sakęs, būdavo labai smarkūs kai kuriais metų laikotarpiais.

Jau esu minėjęs, kad visą savo turtą sunešiau į šią užtvartą ir į urvą, mano išraustą už palapinės. Bet turiu pažymėti, kad iš pradžių mano daiktai buvo sumesti į krūvą, gulėjo be jokios tvarkos, užimdami visą erdvę. Nebuvo vietos kur apsisukti, todėl ėmiausi plėsti urvą ir raustis giliau į žemę – čia buvo trapi smiltainio uoliena, kuri lengvai davėsi ardoma. Įsitikinęs, kad man visai negresia plėšrūs žvėrys, ėmiau raustis dešinėje į šoną, gilyn į kalvą ir, dar kartą pasukęs į dešinę, išsikasiau į lauką ir pasidariau išėjimą už savo aptvaro ribų.

Dabar į palapinę bei sandėlį galėjau ne tik įeiti ir išeiti aplinkiniu keliu, bet turėjau dar pakankamai vietos ir savo daiktams susikrauti.

Pagaliau ėmiausi gaminti pačius reikalingiausius daiktus, kurių man labiausiai stigo, pirmiau-

sia - kėdę ir stalą. Be šių daiktų negalėjau džiaugtis negausiais man likusiais malonumais - neturėdamas stalo, negalėjau patogiai nei rašyti, nei valgyti.

Pradėjau dirbti. Čia turiu pažymėti, jog protas yra matematikos šaltinis ir pagrindas, todėl, viską matuodamas ir sprendamas protu ir darydamas iš visų dalykų racionaliausias išvadas, kiekvienas žmogus ilgainiui gali išmokti bet kurį amatą. Niekomet kaip gyvas savo rankose nebuvau turėjęs jokio įrankio, bet vis dėlto, laikui slenkant, dirbdamas, dėdamas daug pastangų ir naudodamasis išradin-gumu, aš pagaliau taip išsimiklinau, jog, esu tikras, būčiau galėjęs bet ką pasidaryti, ypač turėdamas įrankių. Tačiau, net ir neturėdamas įrankių arba naudodamasis vien skaptu ir kirvuku, pasidariau daugybę daiktų, nors gal niekas jų anksčiau šitaip negamino ir tiek daug dėl jų nevargo. Pavyzdžiui, jei man prireikdavo lentos, aš neturėjau kitos išeit-ies, kaip tik nukirsti medį, pasiguldyti jį ir kirviu nutašyti plokščiai iš abiejų pusių, kol pasidarydavo plonas kaip lenta, o paskui nulyginti skaptu. Tiesa, šiuo būdu aš tegalėdavau pasigaminti vieną lentą iš vieno medžio, bet prieš šią blogybę neturėjau kito-kių vaistų, vien tik kantrybę, kurios iš tikrųjų reikėjo nemaža, kai tekdavo sugaišti tiek daug laiko ir tiek

privargti. Bet mano laikas ir darbas mažai teturėjo vertės, tad man buvo vis tiek, ar aš juos sunaudosiu vienaip, ar kitaip.

Kaip esu anksčiau minėjęs, pirmiausia pasidariau kėdę ir stalą, sukaldamas juos iš trumpų lentgalių, kuriuos savo plaustu buvau atsigabenęs iš laivo. Pasigaminęs ką tik minėtu būdu šiek tiek lentų, pasidariau kelias dideles pusantrų pėdos pločio lentynas, sustačiau vieną aukščiau kitos palei savo rūšio sieną ir ten sukroviau visus savo įrankius, vinis, gelžgalius, žodžiu sakant, padėjau kiekvieną daiktą į jam skirtą vietą, kad viską lengvai galėčiau surasti. Į urvo sienas įkaliau šakigalių savo šautuvams ir visiems pakabinamiems daiktams sukabinti.

Jei kas nors tada būtų pamatęs mano urvą, jis būtų atrodęs tartum didžiulis įvairių reikalingiausių daiktų sandėlis. Aš turėjau viską labai patogiai parankėje, ir man būdavo be galo malonu matyti visas savo gėrybes taip tvarkingai sudėtas ir džiaugtis, kad visų būtinųjų reikmenų atsarga tokia didelė.

Kaip tik tuo metu pradėjau rašyti savo dienoraštį, sužymėdamas jame viską, ką nuveikdavau per dieną. Iš pradžių buvau per daug užsivertęs darbais ir ne tik skubėjau dirbti, bet buvau labai blogai nusitei-

kęs, tad mano dienoraštis būtų buvęs pilnas niūrių dalykų. Pavyzdžiui, aš būčiau rašęs šitaip:

„*Rugsėjo 30 d.* Patekęs į krantą ir šitaip išsigelbėjęs nuo mirties, pirmiausia, užuot padėkojęs Dievui už išgelbėjimą, aš išvėmiau didelį kiekį sūraus vandens, kuris pateko į mano vidurius; kiek atsiga-
vęs, iš nusiminimo ėmiau bėgioti krantu, gražyda-
mas rankas ir daužydamas kumščiais galvą ir veidą, aimanuodamas dėl savo nelaimės ir šaukdamas: „Aš esu žuvęs, žuvęs!“ Netekęs jėgų pargriuvau žemėn pailsėti. Bet bijojau užmigti, kad manęs nesudras-
kytų laukiniai žvėrys.

Net ir po daugelio dienų, kai iš laivo atsigabenau beveik visus daiktus, aš vis dar negalėjau susivaldyti nuolat nelaipiojęs į kalnelio viršūnę ir nesižvalgęs į jūrą, tikėdamasis pamatyti laivą. Kiek sykių, rodos, toluoj imdavo boluoti burė! Aš žiūrėdavau, žiūrė-
davau, kol apraibdavo akys, o paskui atsisėsdavau ir raudodavau kaip mažas vaikas, savo kvailumu tik didindamas sielvartą.“

VIII SKYRIUS

Bet pagaliau, šiek tiek suėmęs save į rankas, išitaisęs būstą, pasidaręs stalą ir kėdę, sutvarkęs savo mantą, aš pradėjau rašyti dienoraštį, kurio nuorašą čia jums pateikiu, nors jame aprašomi įvykiai skaitytojui jau žinomi iš pirmesniųjų skyrių. Aš jį rašiau, kol turėjau rašalo, o kai rašalas išsibaigė, turėjau nutraukti.

DIENORAŠTIS

1659 m. rugsėjo 30 d. – Aš, vargšas Robinzonas Kruzas, per baisią audrą sudužus laivui atviroje jūroje, patekau į šią nykią, nelemtą salą, kurią pavadinau „Nevilties sala“; visi kiti įgulos nariai nuskendo ir aš pats buvau ant mirties slenksčio.

Visą likusią tos dienos dalį praleidau grauždamašis dėl tų niūrių aplinkybių, į kurias patekau, būtent: neturėjau nei maisto, nei namų, nei drabužių, nei ginklų, nei vietos, kur galėčiau pasislėpti, ir neturėdamas vilties iš čia išsigelbėti, prieš save regėjau vien mirtį – man atrodė, kad arba mane sudraskys plėšrieji žvėrys, arba nužudys laukiniai, arba aš mir-

siu badu, neturédamas ko valgyti. Atėjus nakčiai, įsirangiau į medį, bijodamas plėšriųjų žvėrių; kietai miegojau, nors visą naktį lijo.

Spalio 1 d. – Iš ryto labai nustebau, pamatęs, kad jūros potvynis nukėlė laivą nuo seklumos ir prinešė jį daug arčiau kranto. Viena, tai mane guodė; laivas išliko sveikas, neapvirtęs, ir aš tikėjausi, jog vėjui aprimus man pavyks patekti į denį ir atsigabenti maisto bei kitų pragyventi būtinų reikmenų, bet, antra, vėl ėmiau sielvartauti dėl žuvusių draugų. Jei mes visi būtume likę denyje, maniau aš, mums gal būtų pavykę išgelbėti laivą ar bent nebūtų visi nuskendę, o žmonėms išsigelbėjus, mums gal būtų pavykę pasidaryti iš laivo nuolaužų valtį, kuria būtume galėję nuplaukti į kokią nors kitą pasaulio vietą. Ilgai tą dieną sielojau sieluojausi dėl tų dalykų, bet pagaliau, matydamas laivą visai arti sausumos, priėjau smėliu kiek galėdamas arčiau prie jo, o paskui nuplaukiau į denį. Šią dieną vis tebelijo, nors vėjo visai nebuvo.

Nuo spalio 1 iki 24 d. – Visas šias dienas vien plaukiojau į laivą ir atgal, norėdamas iš jo paimti visa, kas tik įmanoma, ir per potvynius plaustais atgabenu į krantą. Tomis dienomis taip pat daug

lijo, nors protarpiais būta ir giedros; bet atrodė, kad jau prasidėjo lietingasis laikotarpis.

Spalio 24 d. – Apvirtau su savo plaustu ir visais ant jo sukrautais daiktais, bet tai įvyko sekloje vietoje, o daiktai daugiausia buvo sunkūs, todėl daugelį jų vandeniui atslūgus suradau.

Spalio 25 d. – Lijo kiaurą naktį ir kiaurą dieną, pūtė audringa vėtra, smarkesnė negu anksčiau, ji sudaužė laivą į šipulius; laivo daugiau nebematyti, tik aplaužytas triumfas, ir tai tik per atoslūgius. Šią dieną praleidau dangstydamas ir saugodamas išgelbėtas gėrybes, kad lietus jų nesugadintų.

Spalio 26 d. – Beveik visą dieną pravaikščiojau krantu ieškodamas vietos būstui įsirengti, nes man labai rūpėjo naktį apsisaugoti nuo laukinių žvėrių ar žmonių užpuolimo. Prieš naktį radau tinkamą vietą po uolos briauna ir nužymėjau pusratį savo stovyklai, kurią pasiryžau sutvirtinti pylimu ir siena, padaryta iš dviejų eilių baslių, tarp jų prikrauti lyno gabalų, o iš lauko apdėti velėna.

Nuo spalio 26 iki 30 d. – Dirbau labai sunkiai, gabendamas savo turtą į naująjį būstą, nepaisydamas smarkaus lietaus, kuris kliokė didesnę laiko dalį.

Spalio 31 d. - Iš ryto išėjau su šautuvu pasibas-tyti po salą - maisto pasiieškoti ir apžiūrėti vietovės; nušoviau ožką, o jos ožiukas atsekė paskui mane į namus, bet vėliau turėjau jį taip pat nudobti, nes jis nieko neėdė.

Lapkričio 1 d. - Prie pat uolos pasistačiau pala-pinę, kiek galėdamas išplėčiau ją, įkaliau joje baslius savo hamakui pakabinti ir pirmą kartą nakvojau ten.

Lapkričio 2 d. - Surinkau visas dėžes, lentas ir rąstgalius, iš kurių buvau pasidaręs plaustus, ir iš jų sukroviau tvorą aplink savo būstą, aikštelėje, kurią buvau nužiūrėjęs savo tvirtovei.

Lapkričio 3 d. - Išėjau pasibastyti su šautuvu ir nušoviau du paukščius, panašius į antis, jų mėsa buvo labai skani. Po pietų pradėjau daryti stalą.

Lapkričio 4 d. - Šį rytą susidariau dienosvarkę, paskyriau tam tikras valandas darbui, medžioklei, miegui ir pramogoms. Štai kokia mano dienosvarkė: kas rytą, jei nelyja, dvi tris valandas vaikščioju su šautuvu, paskui dirbu maždaug iki vienuoliktos valandos, tada valgau ką turėdamas; nuo dvylikos iki antros gulu pamiegoti, nes tuo metu ypač karšta; vėliau, vakare, vėl imsiuosi darbo. Pastarųjų dviejų dienų darbo valandomis ištisai plūkiausi meistrau-damas stalą: mat tuomet buvau dar labai prastas

stalius. Bet laikas ir būtinybė netrukus iš manęs padarė puikų meistrą. Taip, žinoma, būtų atsitikę ir kiekvienam kitam, atsidūrusiam mano vietoje.

Lapkričio 5 d. – Šiandien išėjau pamedžioti su šautuvu ir šunimi. Nušoviau laukinę katę, kurios kailis buvo labai švelnus, bet mėsa niekam tikusi. Kiekvieno nušauto gyvulio kailį nulupu ir pasidedu. Grįždamas atgal jūros krantu, mačiau daug nepažįstamų jūros paukščių, mane nustebino ir beveik išgąsdino du ar trys ruoniai; kol juos stebėjau, gerai nežinodamas, kas čia per padarai, jie suvirto į jūrą ir šį kartą nuo manęs paspruko.

Lapkričio 6 d. – Po rytinio pasivaikščiojimo toliau dirbau savo stalą ir jį pabaigiau, nors jis man ir nepatiko; vis dėlto netrukus sugebėjau jį pataisyti.

Lapkričio 7 d. – Pradeda nusistovėti giedras oras. Nuo septintos iki dešimtos ir dalį dvyliktos dienos (vienuoliką dieną, mano apskaičiavimais, buvo sekmadienis) vargau dirbdamas kėdę. Ją padariau gana pakenčiamą. Kelis kartus buvau išardęs ir vėl sudėjau iš naujo. Ir vis dėlto savo kėde nesu patenkintas.

Pastaba. Greitai nustojau šventęs sekmadienius, nes liovėsis žymėti juos savo stulpe nebegalėjau sekmadienių atskirti nuo kitų savaitės dienų.

Lapkričio 13 d. – Šiandien lijo lietus, jis mane nepaprastai atgaivino ir atvėsino žemę, bet drauge trankėsi perkūnija ir blyksėjo žaibai, kurie mane baisiai išgąsdino, nes bijojau, kad neužsidegtų mano parakas. Kai tik audra praėjo, nusprendžiau suskirstyti savo parako išteklius mažais pakeliais, kad išvengčiau sprogimo pavojaus.

Lapkričio 14, 15, 16 d. – Visas šias tris dienas dariau mažas keturkampes dėžutes, kurių kiekvienoje gali tilpti svaras, daugiausia du svarai parako; subėręs į jas paraką, sukaišiojau į kiek galima saugesnes ir toliau viena nuo kitos esančias vietas. Vieną dieną nušoviau didelį paukštį, tinkamą valgyti, bet nežinau, kaip jis vadinasi.

Lapkričio 17 d. – Šiandien pradėjau rausti uolieną už savo palapinės, norėdamas pasidaryti daugiau erdvės ir patogiai susitvarkyti.

Pastaba. Trijų daiktų man ypač trūksta: kirtiklio, kastuvo ir karučio arba krepšio. Teko nutraukti savo darbą. Ilgai galvojau, kuo čia pakeitus trūkstamus daiktus ir kaip pasidarius įrankių. Vietoj kirtiklio panaudojau geležinę dalbą, kuri tam, galima sakyti, tiko, nors ir buvo labai sunki. Bet man dar labai stigo kastuvo. Jis buvo taip reikalingas, jog be jo

nieko negalėjau sėkmingai dirbti. Bet kaip jį pasidaryti – neišmanau.

Lapkričio 18 d. – Kitą dieną bastydamasis po mišką radau tą medį (arba panašų į jį), kuris Brazilijoje dėl nepaprasto kietumo vadinamas geležies medžiu. Vargais negalais, beveik sugadinęs kirvį, atsikirtau gabalą to medžio ir vos parnešiau namo, nes buvo labai sunkus.

Medis buvo nepaprastai kietas, ir aš negalėjau panaudoti jokio tobulesnio gamybos būdo, todėl sugaišau daug laiko, kol po truputį jį droždamas pasidariau kastuvą; rankeną pasisekė padaryti visai tokią, kaip angliškujų mūsų kastuvų, tik plačioji dalis neturėjo geležinio apkausto ir negalėjo taip ilgai tvirti. Vis dėlto jis man gerokai pasitarnavo tiems darbams, kuriems turėjau progą jį panaudoti, bet niekad, manau, joks kastuvas nebuvo daromas taip ilgai ir tokiu būdu.

Aš vis dar negalėjau našiai dirbti, nes trūko pintinės ar karučio. Pintinės jokių būdu negalėjau pasidaryti, nes neturėjau lanksčių vytelių, iš kurių būtų galima ją nupinti – bent iki šiol tokių aš dar nebuvau radęs. Na, o karutį, man atrodė, galėčiau pasidaryti, išskyrus ratą; visiškai nenusimaniau, kaip dirbami ratai. Be to, ašiai buvo reikalingas geležinis virbas,

kurio taip pat neturėjau, tad šį sumanymą mečiau. Iš urvo iškasamai žemei nešioti pasidariau lyg kokį medinį lovį, tokiais darbininkai nešioja mūrininkams kalkes.

Lovį buvo lengviau pasidaryti negu kastuvą; vis dėlto, dirbdamas lovį ir bergždžiai pamėginęs pasidaryti karutį, sugaišau ne mažiau kaip keturias darbo dienas, žinoma, išskyrus rytmetinius savo pasivaikščiojimus su šautuvu, kuriuos retai kada praleisdavau ir labai retai kada neparsinešdavau ko nors tinkamo valgyti.

Lapkričio 22 d. – Darydamas tuos įrankius, buvau nutraukęs kitus darbus, o dabar, juos baigęs, vėl ėmiausi plėsti ir gilinti urvą. Dirbau kiekvieną dieną, kiek tik leido mano jėgos ir laikas, aštuonio-lika dienų, kad galėčiau tame urve patogiai sudėti visus daiktus.

Pastaba. Per visą tą laiką triūsiau norėdamas padaryti savo landynę tokią erdvią, kad ji man atstotų sandėlį, virtuvę, valgomąjį ir rūšį. Gyvenau vis dar palapinėje, išskyrus tuos protarpus, kai lietinguoju metu taip smarkiai lydavo, jog negalėdavau jos viduje išlikti sausas. Tai mane paskatino vėliau visą savo kiemelį apdengti tam tikru stogu: nuo skardžio viršaus ligi aptvaro nutiesiau ilgas kartis,

lyg kokias gegnes, kurias apklojau šakomis ir didžiuoliais medžių lapais.

Gruodžio 10 d. – Maniau, kad mano urvas, arba rūsys, jau yra baigtas, bet visai netikėtai (atrodo, kad jį padariau per daug erdvų) nuo skliauto viename šone nugriuvo gana daug žemės. Griūtis buvo tokia didelė, jog aš išsigandau, ir ne be pagrindo: jei būčiau patekęs po šia griūtimi, man tikriausiai jau būtų neberekėję duobkasio. Po šios nelaimės turėjau daug darbo, kol viską sutvarkiau, nes teko išgabenti nuslydusią žemę ir, dar svarbesnis dalykas, reikėjo paremti ir sutvirtinti lubas, kad būčiau tikras, jog jos daugiau neiğrius.

Gruodžio 11 d. – Šią dieną aš ir ėmiausi to darbo: atvilkau du ramsčius ar stulpus, pastačiau juos, kad siektų urvo lubas, virš kiekvieno jų įspraudžiau lentą. Šį darbą pabaigiau kitą dieną. Pastatęs dar kelis tokius pat stulpus su lentomis, po kokios savaitės galutinai sutvirtinau skliautus; tuos stulpus sustačiau eilėmis ir šitaip savo būstą suskirsčiau atskiromis patalpomis.

Gruodžio 17 d. – Nuo šios dienos iki dvidešimos rengiau lentynas ir kalinėjau vinis į stulpus, kad būtų kur viską sukabinti; dabar jau kiek apsitvarkiau savo būste.

Gruodžio 20 d. - Susigabenau visus daiktus į urvą ir pradėjau būstą apstatinėti baldais. Prikaliau kelias lentynėles ir pasidariau lyg ir spintelę maisto produktams susidėti, bet mano lentų beliko visai mažai. Pasidariau dar vieną stalą.

Gruodžio 24 d. - Pylė lietus visą naktį ir visą dieną. Negalėjau išeiti į lauką.

Gruodžio 25 d. - Lijo visą dieną.

Gruodžio 26 d. - Išsigiedrijo, žemė pasidarė daug vėsesnė negu anksčiau, oras malonesnis.

Gruodžio 27 d. - Nušoviau ožiuką, o kitą sužeidžiau į koją; man pavyko jį sugauti ir, prisirišus prie virvutės, parsivesti namo. Namie jam apraišiojau koją, ji buvo lūžusi.

P. S. Ožiuką gerai prižiūrėjau, lūžusioji koja sugijo ir vėl buvo stipri kaip buvusi; ilgai slaugomas jis prijunko, ganėsi pievutėje netoli mano būsto ir niekur nenorėjo bėgti. Tada pirmą kartą kilo mintis prijaukinti daugiau gyvulių, kad turėčiau maisto, kai visai išsibaigs parakas ir šratai.

Gruodžio 28, 29, 30, 31 d. - Didelė kaitra ir jokio vėjelio, tad į lauką tegalėdavau išeiti vakare - pasieškoti maisto. Šias dienas praleidau tvarkydamas viduje visus daiktus.

Sausio 1 d. - Vis dar labai karšta, bet anksti iš ryto ir vėlai vakare išėjau medžioti, o vidudienį ilsėjau. Šį vakarą, nuėjęs toliau į slėnius salos gilumoje, pamačiau daugybę ožkų, bet jos labai baikščios ir prie jų buvo sunku prisėlinti. Nusprendžiau pasiimti savo šunį ir su juo pamėginti jas medžioti.

Sausio 2 d. - Šį ryt išsivedžiau šunį ir užsiundžiau ožkas. Bet apsirikau: jos visos atsigrėžė į šunį, ir jis puikiai suprato gresiantį pavojų, nes prie jų visai nesiartino.

Sausio 3 d. - Pradėjau statyti aptvarą, arba pylimą; vis dar bijodamas, kad kas manęs neužpultų, pasiryžau jį padaryti labai tvirtą.

P. S. Šį pylimą esu aprašęs anksčiau, todėl tyčia praleidžiu, kas apie jį pasakyta dienoraštyje. Pakaks pasakyti, kad stačiau, dailinau ir tobulinau jį nuo sausio 3 d. iki balandžio 14 d., nors tas aptvaras ir buvo ne ilgesnis kaip dvidešimt keturių jardų; jis ėjo pusračiu, atsiremdamas abiem galais į skardį, nuo aptvaro vidurio ligi uolos buvo apie aštuoni jardai, ir aš ties pačiu viduriu buvau įtaisęs angą įeiti ir išeiti iš urvo.

Visą šį laiką dirbau labai sunkiai, lietus man trukdė daugelį dienų, o kartais net ištisas savaites, bet maniau, kad negalėsiu būti visiškai saugus, kol

šis pylimas nebus baigtas. Ir vargiai kas patikės, kiek daug teko dirbti, kol jį pastačiau, ypač sunku buvo atsigabenti iš miško baslius ir sukalti į žemę, nes juos dariau daug didesnius, negu iš tikrųjų reikėjo.

Kai toji siena buvo baigta, o iš lauko apjuosta velėnų pylimu, aš nurimau. Man atrodė, kad jei kokie žmonės išliptų čia į krantą, jie nepastebėtų nieko panašaus į gyvenamąjį būstą. Ir buvo labai gerai, kad aš taip padariau – tatai įrodė vienas nepaprastas atsitikimas, apie kurį papasakosiu vėliau.

Šiuo metu aš ir toliau kasdien eidavau medžioti į miškus, kai tik netrukdydavo lietus, ir per tuos pasivaikščiojimus dažnai atrasdavau šį bei tą sau naudingo. Beje, užtikau tam tikrą rūšį laukinių karvelių, kurie suko lizdus ne kaip giriniai karveliai medžiuose, o kaip naminiai – uolų plyšiuose; pačiupeš kelis jaunikius, pamėginau juos užauginti ir prisijaukinti, bet užaugę jie išskrido, gal dėl to, kad neturėjau kuo lesinti. Paskui dažnai rasdavau lizdų ir pasiimdavau jaunikius, jų mėsa buvo labai skani.

Dabar, kurdamas namų ūkį, pastebėjau, kad man stinga daugelio daiktų, kurių, kaip iš pradžių maniau, nesugebėsiu pasidaryti; ir iš tikrųjų kai kurių taip ir neišmokau pasigaminti (pavyzdžiui,

statinės). Kaip esu minėjęs, turėjau vieną ar dvi mažas statinaites, bet niekaip neįstengiau pasidaryti naujos, nors tam sugaišau daug savaičių. Niekaip negalėjau nei dugno įdėti, nei taip sandariai suleisti šulų, kad jos laikytų vandenį. Šio sumanymo pagaliau teko atsisakyti.

Taip pat man labai trūko žvakės, nes kai tik sutemdavo, – tai būdavo dažniausiai apie septintą valandą, – turėdavau gulti. Prisiminiau gabalą vaško, iš kurio darydavausi žvakes, kai klajojau Afrikos pakrantėse, bet vaško dabar visai neturėjau. Vienintelė išeitis buvo pasinaudoti nušautos ožkos taukais, tad išdegęs prieš saulę mažą iš molio nulipdytą dubenėlį ir įtaisęs kanapinę dagtį pasidariau lempą, kuri man teikdavo šviesą, nors ir ne tokią skaisčią bei pastovią kaip žvakės. Per patį darbymetį, rausdamasis po įvairius daiktus, užtikau maišelį, kuris, kaip anksčiau minėjau, buvo pripiltas grūdų paukščiams lesinti (ne šios kelionės metu, bet anksčiau, turbūt kai laivas plaukė iš Lisabonos). Grūdų likučiai tame maiše buvo visai žiurkių suėsti, beliko tik akuotai ir dulkės, tad aš, norėdamas panaudoti tą maišą kažkokiam kitam reikalui (rodos, parakui supilti, kai jį skirsčiau bijodamas žaibų), iškračiau tuos akuotus ir dulkes viename savo užtvaro kampe prie pat šlaito.

Šias šiukšles iškračiau prieš pat ką tik minėtas didžiąsias liūtis. Neatkreipiau į jas dėmesio ir netgi pamiršau, kurioje vietoje išdulkinau maišą. Bet štai maždaug po mėnesio pamačiau kelis kažkokius žalius daigus, besikalančius iš žemės. Pagalvojau, jog čia būsiąs koks nors man nematytas augalas, bet labai nustebau ir visiškai apstulbau, kai vėliau pamačiau dešimt ar dvylika puikių miežių varpų, tos pačios rūšies kaip mūsų europiniai, tikriau pasakius, kaip angliškieji miežiai.

Neįmanoma išreikšti mano apstulbimo ir sąmyšio, kurį sukėlė šis atradimas. Iki tol aš nesivadovavau jokiais religiniais motyvais, apskritai mažai galvojau apie religiją ir visus mane ištikusius įvykius priskirdavau aklam atsitiktinumui, arba, kaip mes lengvapėdiškai sakome, Dievo valiai. Aš visai nemėginau išsiaiškinti, kokie buvo apvaizdos tikslai šiuose dalykuose ir kaip ji tvarko šio pasaulio įvykių raidą. Bet pamatęs, kaip tie miežiai išaugo, nors klimatas buvo visiškai netinkamas, ir nežinodamas, iš kur jie ten atsirado, aš nepaprastai apstulbau. Man atrodė, kad įvyko didelis stebuklas, jog Dievo valia miežiai išaugo patys savaime, be sėklų, kad išmaitintų mane šioje laukinėje, negyvenamoje saloje. Ši mintis sujaudino, iš akių ištryško ašaros, džiaugiausi

pagalvojęs, kad toks stebuklas įvyko dėl manęs. Bet mano nustebimas tuo nesibaigė: netrukus pastebėjau, kad greta miežių prie uolos kai kur kalasi keli kitokie daigai, kurie pasirodė esą ryžių ir kuriuos aš lengvai pažinau, nes gyvendamas Afrikoje dažnai juos matydavau.

Aš ne tik buvau įsitikinęs, kad ryžiai ir miežiai pasiūsti pačios apvaizdos, bet ir neabejojau, jog šių javų čia yra ir daugiau. Apėjau visą tą salos dalį, kur jau anksčiau buvau vaikštinėjęs, apžiūrinėdamas kiekvieną užkampį, pažvelgdamas po kiekviena uola, norėdamas užtikti daugiau tų daigų, bet nieko neradau. Pagaliau man dingtelėjo, kad šioje vietoje iškračiau iš maišo vištų lesalą. Turiu prisipažinti, kad gerokai sumažėjo ir mano dėkingumas apvaizdai. Bet vis dėlto tai, kas mane ištiko, buvo taip keista ir netikėta, panašu į tikrą stebuklą, ir aš turėjau būti už tai dėkingas. Iš tikrųjų juk tai apvaizda lėmė, kad iš žiurkių sugrauztų javų dešimt ar dvylika grūdų liko sveiki, tarsi būtų nukritę iš dangaus. Be to, iškračiau maišelį kaip tik toje vietoje, kur už aukštos uolos buvo pavėsis, ir grūdai tučtuojau sudygo. Jeigu jie tuomet būtų buvę išberti kur nors kitur, juos būtų iškepinusi saulė.

Galima įsivaizduoti, kaip rūpestingai nuskyntas javų varpas, kai jos nunoko (tai įvyko maždaug birželio pabaigoje). Išrankiojau visus grūdėlius ir pasiryžau juos visus vėl pasėti, tikėdamasis, kad kada nors jų išauginsiu gana daug ir galėsiu apsirūpinti duona. Bet tik ketvirtaisiais metais truputį tų javų galėjau skirti valgiui (apie tai papasakosiu vėliau). Mat netekau visko, ką pasėjau pirmą kartą: neapskaičiavau tinkamo laiko, pasėjau prieš pat sausras, tad daug grūdų nė nesudygo, o kurie sudygo, tai ne laiku. Bet apie tai – vėliau.

Be miežių, ten buvo, kaip minėjau, dvidešimt ar trisdešimt ryžių grūdų, kuriuos saugojau taip pat rūpestingai ir kurie tiko tam pačiam reikalui, būtent duonai, arba, teisingiau sakant, valgiui pasigaminti, nes kepti jų nemokėjau, teturėjau priemonių tik virti, nors vėliau sugalvojau ir kaip kepti. Bet dabar grįžkime prie mano dienoraščio.

Ypač sunkiai dirbau tuos tris ar keturis mėnesius, kol pasidariau pylimą, ir balandžio 14 d. jį aklinau užtaisius, pasidaręs kelią į vidų ne pro duris, bet per pylimą kopėčiomis, kad iš lauko nebūtų matyti jokios mano būsto žymės.

Balandžio 16 d. – Pabaigiau kopėčias, jomis užlipau ant pylimo, po to užsitraukiau jas paskui save

ir nuleidau žemyn į vidų. Dabar buvau apsitvėręs iš visų pusių; viduje turėjau pakankamai vietos, ir niekas negalėjo pas mane patekti neperlipęs pylimo. Bet jau kitą dieną po to, kai baigiau pylimą, visas mano darbas vos nenuėjo niekais iš karto, ir pats vos išlikau gyvas. Atsitiko štai kas.

Kažką dariau savo aptvaro viduje, už palapinės, prie pat landos į urvą. Staiga mane išgąsdino nepaprastai siaubingas dalykas: pamačiau, kad nuo landos skliauto ir nuo skardžio man ant galvos byra žemė, o du mano pastatyti urve stulpai garsiai triokštelėjo. Labai išsigandau, bet visai nepagalvojau apie tikrąją priežastį – aš tik maniau, jog griūva mano urvo skliautas, kaip jau kartą anksčiau buvo padaręs. Bijodamas, kad manęs neužverstų žemėmis, nubėgau prie kopėčių, o manydamas, jog ir ten nesaugu, perlipau per savo pylimą – bijojau, kad ant manęs nuo šlaito neužriedėtų koks gurvuolis. Bet vos tik nulipęs žemėn, aiškiai supratau, kad tai buvo bailsus žemės drebėjimas, nes ta vieta, kur stovėjau, per kokias aštuonias minutes sudrebėjo tris kartus taip smarkiai, kad būtų galėjęs sugriūti ir stipriausias pastatas žemėje. Už pusmylio pajūryje nuo vienos uolos atplyšo viršūnė ir užtelėjo į jūrą su tokiu baisiu trenksmu, kokio kaip gyvas nebuvo

girdėjęs. Mačiau, kad jūra to drebėjimo smarkiai išjudinta, ir maniau, jog smūgiai po vandeniu buvo stipresni negu saloje.

Niekuomet anksčiau nepatyręs jokio panašaus dalyko ir nieko apie tai negirdėjęs, buvau baisiai apstulbintas ir pritrenktas, nuo žemės drebėjimo man supykino širdį lyg supamam jūros bangų. Bet krintančios uolos bildesys mane pažadino iš apstulbimo ir neapsakomai išgąsdino: ėmė rodytis, jog kalva tuoj ims ir užgrius palapinę su visomis mano gėrybėmis ir viską bematant palaidos po krūva akmenų. Nuo tos minties širdis apmirė antrą kartą.

Kai po trečio smūgio ramiai praslinko kelios minutės, įgavau truputį drąsos, bet vis dėlto ne tiek, kad galėčiau vėl perlipti per savo pylimą: bijojau, kad manęs nepalaidotų gyvo, ir nejudėdamas sėdėjau ant žemės, labai priblokštas ir nusiminęs, nežinodamas, ką daryti. Visą tą laiką man nedingtelėjo nė viena rimta dievobaiminga mintis, nieko, išskyrus įprastinius žodžius: „Viešpatie, pasigailėk manęs!“ Bet pavojui praėjus ir jie išdilo.

Taip sėdėdamas pastebėjau, kad ėmė temti ir dangus apsini aukė lyg prieš lietų. Papūtė vėjas, iš pradžių silpnesnis, paskui ėmė vis stiprėti, o po kokio pusvalandžio jau siautėjo baisiausias viesulas. Jūra

staiga ėmė putoti ir virti, krantą grumdamos daužė bangos, medžiai virto raunami su šaknimis. Tai buvo baisi audra, kuri truko apie tris valandas. Paskui viešulas pradėjo silpnėti, o dar po dviejų valandų vėjas visiškai nutilo, ir ėmė labai smarkiai lyti.

Visą šį laiką sėdėjau ant žemės baisiai išsigandęs ir priblokštas; staiga man dingtelėjo, kad šis vėjas ir lietus yra žemės drebėjimo padarinys, o pats žemės drebėjimas jau praėjęs, ir kad aš jau galiu liūsti į savo urvą. Ši mintis suteikė man kiek drąsos, o lietus taip pat padėjo apsispręsti, todėl nuėjau į vidų ir atsisėdau savo palapinėje. Bet lietus buvo toks smarkus, jog atrodė, kad jis priplos prie žemės mano palapinę, tad turėjau pereiti į urvą, nors ir labai būgštaudamas bei nerimaudamas, kad jis man neužgriūtų ant galvos.

Ši liūtis mane privertė imtis naujo darbo, būtent – naujame įtvirtinime prakirsti skylę nutekėti vandeniui, kuris priešingu atveju būtų užtvindęs rūšį. Kiek laiko ištūnojęs rūsyje ir nejudamas naujų žemės sukrėtimų, truputį atsigavau. Norėdamas pakelti nuotaiką, – o ją iš tiesų labai reikėjo pakelti, – nuėjau į mažąjį savo sandėlį ir išgėriau gurkšni romo. Romą visuomet gerdavau labai taupiai, žinodamas,

kad kai baigsis turimoji atsarga, daugiau to gėralo nebegausiu.

Lietus lijo visą dieną ir didelę dalį kitos dienos, todėl negalėjau išeiti į lauką. Bet dabar jau aprimau ir ėmiau galvoti, ką man geriausia daryti. Kadangi šioje saloje pasitaiko žemės drebėjimų, nusprendžiau, jog urve gyventi nebus įmanoma ir turiu pasvarstyti, kaip pasistačius atviroje vietoje kokią nedidelę pašiūrę, kurią galėčiau apjuosti pylimu kaip ir čia ir šitaip apsaugoti nuo žvėrių bei žmonių. Jei liksiu gyventi urve, tai tikriausiai kada nors būsiu palaidotas gyvas.

Šių minčių paveiktas, nusprendžiau perkelti palapinę iš tos vietos, kur ji stovėjo, nes jei tik vėl kiltų žemės drebėjimas, tai kabanti uola tikriausiai ją užgriūtų. Taigi dvi kitas dienas, balandžio 19 ir 20, praleidau svarstydamas, kur ir kaip perkelti savo būstą.

Bijodamas, kad būsiu palaidotas gyvas, negalėjau nakčia ramiai miegoti. Bet aš beveik tiek pat būgštavau ir gulėti lauke, be jokio aptvaro, be to, apsidairęs ir matydamas, kaip viskas tvarkingai sudėta, kaip puikiai esu čia apsaugotas nuo visokių pavojų, vis mažiau benorėjau kraustytis.

Taip pat pagalvojau, kad įsikurti naujojoje vietoje reikės labai daug laiko, todėl turiu rizikuoti ir liktis čia, kol pasidarysiu naują būstą ir taip jį įtvirtinsiu, kad jau bus galima ten persikraustyti. Todėl šitaip pasiryžęs aš kuriam laikui aprimaui, nusprendžiau imtis darbo ir kiek galėdamas greičiau pasistatyti pylimą, šįkart jau apskritą, su basliais, su lyno gabalų tvora kaip ir pirma, o viduje įtaisyti savo palapinę. Bet tuo tarpu nusprendžiau rizikuoti ir gyventi čia, kol visa tai bus padaryta ir paruošta persikraustyti. Tai buvo balandžio 21 diena.

Balandžio 22 d. – Kitą dieną pradėjau svarstyti, kaip man įvykdyti šį savo sumanymą, bet buvau labai susirūpinęs dėl įrankių. Turėjau tris didelius kirvius ir daug kirvelių (mat gabenome juos prekiauti su indėnais), bet dažnai skaldant ir kapojant kietą ir šakotą medį visų jų ašmenys ištrupėjo ir atšipo. Nors ir turėjau tekėlą, vienas negalėjau jo sukti ir kartu galąsti. Dėl to kvaršinau sau galvą ne mažiau kaip valstybės vyras, svarstąs kokią nors svarbią politinę problemą, arba teisėjas, sprendžiąs žmogaus gyvybės ar mirties klausimą. Pagaliau prie tekėlo pritaisiau diržu varomą ratą, kurį galėjau sukti koja, kad abi rankos būtų laisvos.

Pastaba. Niekada nebuvo matęs tokio daikto Anglijoje, o jei ir mačiau, tai nebuvo atkreipęs dėmesio, kaip jis padarytas, nors vėliau pastebėjau, kad tasai prietaisas ten labai paplitęs. Be to, mano tekėlas buvo labai didelis ir sunkus. Sugaišau ištisą savaitę, kol galutinai jį užbaigiau.

Balandžio 28, 29 d. – Šitas dvi dienas praleidau galąsdamas savo įrankius; tekėlą sukantis įtaisas veikė labai gerai.

Balandžio 30 d. – Šiandien apsižiūrėjau, kad greitai baigsis mano duona. Patikrinau, kiek jos yra likę, ir skaudama širdimi savo davinį sumažinau iki vieno džiūvėsio per dieną.

Gegužės 1 d. – Iš ryto, per atoslūgį, pažvelgęs į jūrą pamačiau krante gulintį kažkokį apystambį daiktą, panašų į statinę. Priėjęs arčiau radau nedidelę statinaitę ir dvi ar tris sudužusio laivo nuolaužas, kurias į krantą atplukdė neseniai siautėjęs viesulas. Pasižiūrėjęs į mūsų laivo groblus, pamačiau, kad jie iš vandens kyšo kiek daugiau negu paprastai. Apžiūrėjęs į krantą išmestą statinę, įsitikinau, jog čia esama parako statinaitės, bet į ją, matyt, pateko vandens, ir parakas buvo sukietėjęs kaip akmuo. Vis dėlto aš paritau ją kiek toliau į krantą ir nuėjau smėliu kiek galėdamas arčiau laivo groblų.

Priėjęs pamačiau, kad jis yra keistai išjudintas. Pirmagalys, anksčiau įsirausęs giliai į smėlį, dabar kyšojo išlindęs per kokias šešias pėdas, o vairinis galas, kuris jau seniau, vos man paliovus lankyti laivą, buvo suskaldytas į gabalus ir bangų atplėštas nuo korpuso, dabar gulėjo nusviestas į šalį ir apverstas ant vieno šono. Be to, šioje vietoje buvo tiek daug smėlio, jog dabar, atoslūgio metu, galėjau priėti prie pat laivo; anksčiau čia buvo gilų, ir laivą tegalėdavau pasiekti nuplaukęs kokį ketvirtį mylios. Iš karto tatai mane nustebino, bet netrukus padariau išvadą, jog tai turėjo būti galingo žemės drebėjimo padarinys. Ir kadangi toji jėga laivą labiau suaižė negu pirma, tai dabar kasdien daug visokiausių daiktų vėjas ir bangos atritindavo į sausumą.

Tasai įvykis visiškai nukreipė mano mintis nuo plano įsikurti naujoje vietoje, ir daug vargau, ypač tą dieną, mėgindamas kaip nors patekti į laivą, bet paaikšėjo, kad tai neįmanoma, nes visas laivo vidus buvo grūste prigrūstas smėlio. Tačiau aš jau buvau išmokęs niekuo nenusivilti ir pasiryžau laivą išardyti ir parsigabenti atskiromis dalimis, nusprendęs, kad viskas, ką tik įstengsiu iš jo paimti, vienaip ar kitaip man pravers.

Gegužės 3 d. – Pradėjau darbuotis pjūklu ir perpjoviau siją, laikiusią dalį viršutinio denio, tada kiek galėdamas išvaliau smėlį iš to šono, kuris buvo labiausiai išsikišęs iš vandens, bet tuo tarpu prasi-dėjo potvynis, ir turėjau darbą nutraukti.

Gegužės 4 d. – Nuėjau meškerioti, bet nepagavau nė vienos valgomos žuvies. Man šis darbas įgriso, ir jau norėjau eiti, bet, užmetęs meškerę paskutinį kartą, ištraukiau jauniklį delfiną. Turėjau pasidaręs ilgą meškerę (virvelių išvyniojau iš lyno), man stigo tikrų kabliukų, bet vis dėlto ir tokia savo darbo meš-kere dažnai pagaudavau tiek žuvų, kad prisivalgyda-vau ligi soties; visas jas išdžiovindavau prieš saulę ir valgydavau džiovintas.

Gegužės 5 d. – Darbavausi laive, perpjoviau kitą siją ir nuo denio atplėšiau tris dideles pušines len-tas, kurias surišau ir parplukdžiau į krantą, kai pra-dėjo kilti vanduo.

Gegužės 6 d. – Dirbau laive, laimėjau kelis gele-žinius kaiščius ir kitų geležies dirbinių; dirbau labai sunkiai ir grįžau namo išvargęs, galvodamas tą darbą mesti.

Gegužės 7 d. – Vėl nusigavau prie laivo, bet ši kartą dirbti nemaniau. Pastebėjau, kad laivo griau-čiai, man perpjovus didžiąsias sijas, patys savaime

sulūžo, tad kai kurios jo dalys atrodė išsiklibinusios, ir triumas riogsojo tiek prasižiojęs, jog galėjau pažvelgti į jo vidų: jis buvo beveik pilnas vandens ir smėlio.

Gegužės 8 d. – Nuėjau į laivą ir nusinešiau geležinę dalbą pralaužti deniui, kuris dabar kyšojo virš vandens ir buvo be smėlio. Atplėšiau dvi lentas ir atgabenu jas per potvynį į krantą. Geležinę dalbą palikau laive kitai dienai.

Gegužės 9 d. – Nuėjau į laivą ir dalba pralaužiau kelią į vidų; radau kelias statines ir dalba išjudinau, bet nepajėgiau jų pramušti. Taip pat užtikau angliškos švininės skardos ritinį ir įstengiau jį pajudinti, bet iškelti nepajėgiau, nes buvo per sunkus.

Gegužės 10, 11, 12, 13, 14 d. – Kasdien eidavau į laivą ir atsigabenau daug statybinės miško medžiagos bei lentų ir du ar tris centnerius geležies.

Gegužės 15 d. – Nusigabenau du kirvukus, norėdamas pamėginti atkirsti nuo ritinio gabalą švininės skardos, įkirsdamas į jį vieną kirvuką, o antruoju kaldamas, bet ritinys gulėjo per pusantros pėdos vandenyje, tad negalėjau kaip reikiant užsimoti ir įvaryti kirvuką gilyn.

Gegužės 16 d. – Naktį pūtė labai smarkus vėjas, ir laivo griaučius bangos dar labiau sudaužė; ilgai

užtrukau miške, medžiodamas karvelius maistui, ir potvynis nebeleido man tą dieną nueiti prie laivo.

Gegužės 17 d. – Pastebėjau kelias laivo nuolaužas, išmestas į krantą labai toli, beveik per dvi mylias nuo manęs, ir nusprendžiau pasižiūrėti, kas ten yra. Priėjęs pamačiau, jog tai laivo pirmagalio dalis, bet tokia sunki, kad negalėjau pakelti.

Gegužės 24 d. – Visas tas dienas kasdien plūtkiausi laive. Vargais negalais dalba išjudinau daugelį daiktų, tad per pirmąją potvynį pradėjo plūduriuoti kelios statinės ir dvi jūreivių dėžės. Bet vėjas pūtė nuo kranto ir žemę pasiekė tik keli rąstgaliai ir didelė statinė su brazilškos kiaulienos likučiais, tačiau ji buvo sūraus vandens ir smėlio sugadinta.

Taip dirbau laive kasdien iki birželio 15 dienos, išskyrus tas valandas, kai reikėdavo ieškotis maisto, o maisto ieškodavau tik per potvynį, kad prasidedant atoslūgiui niekas netrukdytų keliauti į laivą. Per šį laikotarpį prisirankiojau tiek rąstų, lentų ir geležinių dalių, jog būčiau galėjęs pasidaryti gerą valtį, jei tik būčiau mokėjęs. Be to, palengva pavyko atsikirsti apie šimtą svarų švininės skardos.

Birželio 16 d. – Pajūryje radau didelį vėžlį. Prieš tai man nepasitaikė čia matyti vėžlių, bet tai buvo vien mano nesėkmė. Iš tikrųjų vėžlių čia yra, ir jei

būčiau nukakęs į kitą salos pusę, būčiau radęs jų šimtus kiekvieną dieną. Vėliau tuo įsitikinau, nors man teko brangiai užmokėti už šį atradimą.

Birželio 17 d. – Tą dieną praleidau virdamas vėžlį. Jame radau šešiasdešimt kiaušinių, o mėsa buvo didžiausias skanėstas ir gardumynas, kokį tik teko gyvenime ragauti, nes nuo to laiko, kai išlipau į krantą šioje baisingoje vietoje, mitau tik ožkų ir paukščių mėsa.

Birželio 18 d. – Visą dieną lijo, ir aš tūnojau viduje. Man atrodė, kad lietus yra vėsus, ir jaučiausi šiek tiek sušalęs, nors tai, kaip žinojau, neįprasta šitoje geografinėje platumoje.

Birželio 19 d. – Sunkiai sergu, mane krečia šiurpuliai, lyg oras būtų šaltas.

Birželio 20 d. – Visą naktį nesumerkiau akių, kamuoja aštrūs galvos skausmai, muša karštis.

Birželio 21 d. – Labai blogai jaučiuosi. Baisiai bijau įsisirgti: kas mane tada ištikis beviltiškai vienišą! Meldžiausi Dievui, – pirmą kartą nuo audros Halyje, – bet mano mintys buvo taip susipynusios, jog vargiai galėjau suvokti, ką sakau ir kodėl.

Birželio 22 d. – Kiek sveikesnis, bet kankina neapsakoma ligos baimė.

Birželio 23 d. – Vėl labai bloga, šalta, krečia šiurpas, galva plyšta iš skausmo.

Birželio 24 d. – Daug geriau.

Birželio 25 d. – Smarkus karštinės priepuolis. Jis mane kamavo septynias valandas: čia karšta, čia šalta. Drabužiai permirko prakaitu.

Birželio 26 d. – Geriau. Mėsos atsarga pasibaigė, aš paėmiau šautuvą ir išėjau medžioti, bet pasijutau labai silpnas. Vis dėlto nušoviau ožką ir vargais negalais parnešiau ją namo, išsikepiau gabalą mėsos ir suvalgiau. Būčiau mielai išsiviręs sultinio, bet neturėjau puodo.

Birželio 27 d. – Vėl karštligės priepuolis, ir toksai smarkus, kad gulėjau lovoje visą dieną ir nei valgiau, nei gėriau. Vos nemiriau iš troškulio, bet buvau toks silpnas, kad nepajėgiau atsistoti ir pasisemti vandens. Vėl meldžiausi, bet galvoje užte užė, nežinojau, ką sakyti, gulėdamas vien kartojau: „Viešpatie, pažvelk į mane! Viešpatie, pagailėk manęs! Viešpatie, pagelbėk man!“ Kokias dvi ar tris valandas vai-tojau ir pagaliau užmigau. Pabudau tik vėlai naktį. Pabudęs pasijutau kur kas geriau, bet buvau labai nusilpęs ir nepaprastai ištroškęs. Kadangi visoje savo landynėje neturėjau vandens, gavau gulėti iki ryto ir vėl užmigau.

Antrą kartą užmigęs sapnavau baisų sapną. Man atrodė, kad sėdžiu ant žemės, už aptvaro, kur sėdėjau, kai audra šėlo po žemės drebėjimo, ir ūmai pamačiau, kaip iš didelio juodo debesies žemyn leidžiasi žmogus, visas apsuptas liepsnų. Jis taip akinaimai spindėjo, jog vos įstengiau į jį pažvelgti. Trūksta žodžių išreikšti, koks siaubingas buvo jo veidas.

Kai jis kojomis pasiekė žemę, man pasirodė, kad žemė suvirpėjo kaip tada per žemės drebėjimą, o visas oras, mano siaubui, buvo kupinas žaibo tvyksnių. Vos tik atsistojęs ant žemės, jis žengtelėjo prie manęs, laikydamas rankoje ilgą ietį, lyg norėdamas mane nužudyti. Priėjęs netoliese nedidelę kalvutę, jis prabilo į mane; jo balsas buvo toks baisesnis, jog mane sukaustė siaubas. Iš viso to aš supratau tik šiuos žodžius: „Nepaisydamas visų išbandymų, tu nepradėjai atgailauti, tad dabar turi mirti!“ Mačiau, kaip jis iškėlė ietį, norėdamas mane nudurti.

Nė vienas, kuris kada nors skaitys šį pasakojimą, nesitikės, kad aš galėčiau aprašyti, kaip siaubingai sukrėtė mane šis vaizdas, nors tai tebuvo baisesnis sapnas. Neįmanoma aprašyti ir man likusio įspūdžio, kai nubudau ir supratau, jog tai buvo tik sapnas.

Deja! Aš nieko neišmaniau apie Dievą. Geri mano tėvo pamokymai išgaravo per aštuonerius bastymosi

po jūras metus, kai aš be paliovos bendravau tik su tokiais pat kaip aš nedorėliais, visai nieko neišmanančiais apie religiją. Nepamenu, kad per visą tą laiką nors viena mano mintis būtų buvusi skirta Dievui arba kad nors sykį būčiau žvilgtelėjęs į save ir pagalvojęs apie savo elgesį. Mane užvaldė visiškas sielos abejingumas, netroškau gėrio ir nesuokiau blogio. Niekuo nesiskyriau nuo mūsų labiausiai užkietėjusių, nieko negalvojančių, nuodėmingų jūreivių. Visai nenutuokiau apie Dievo baimę ištikus pavojui ir dėkingumą išsigelbėjus. Visa tai bus lengviau suprasti, kai prie pasakojimo apie savo išgyvenimus pridėsiu, jog per visas nelaimes, ištikusias mane iki šios dienos, aš nė karto nepagalvojau, kad esu Dievo rankose, kad visa tai yra teisinga bausmė už mano prasižengimus – už neklusnų prieštaravimą tėvui, už dideles dabartines mano nuodėmes, o gal bausmė už viso mano gyvenimo nuodėmingą kryptį. Kai buvau beviltiškoje ekspedicijoje negyvenamoje Afrikos pakrantėse, nė karto nepagalvojau, kas gali mane ištikti, ir neprašiau Dievo nurodyti, kur plaukti, arba apsaugoti mane nuo gresiančių pavojų – plėšriųjų žvėrių ir žiaurių laukinių. Visai negalvojau apie Dievą ir apvaizdą, elgiausi kaip tikras bukalgalvis, vadovaudamasis vien prigimties

postūmiai ir sveiku protu, nors ir juo nelabai. Aš visai nesijaučiau dėkingas, kai mane į savo laivą paėmė portugalų kapitonas, gražiai priėmė, teisingai, garbingai ir maloningai su manimi elgėsi. Ir dabar, kai laivui sudužus atsidūriau beviltiškoje padėtyje ir vos nepaskendau prie šios salos, nemaniau atgailauti, nes neįstengiau suvokti, kad čia teisinga bausmė.

Tiesa, kai pirmą kartą išlipau čia į krantą, kai supratau, kad visa mano laivo įgula nuskendo ir aš tik vienas buvau išgelbėtas, pradėjau džiūgauti, mane apėmė lyg ir ekstazė; šie jausmai, Dievo malonei veikiant, galėjo virsti tikru dėkingumu. Bet tas dėkingumas baigėsi, kaip ir buvo prasidėjęs, paprastu gyvulišku džiaugsmu, kad likau gyvas; nė kiek negalvojau apie begalinį gerumą mane išgelbėjusios rankos, išskyrusios mane iš kitų, kurie visi žuvo; nebandžiau išsiaiškinti, kodėl apvaizda man buvo tokia gailėstinga. Mano džiaugsmas buvo kaip tų jūrininkų, kurie laivui sudužus išlipę sveiki į krantą paskandina jį pirmoje punšo taurėje ir tuoj pat pamiršta. Ir aš kaip tik šitaip gyvenau iki šiol.

Netgi vėliau, kai rimtai apgalvojęs suvokiau savo siaubingą būklę, – kaip buvau išmestas į šią baisią vietą, visiškai atskirtas nuo žmonių be jokios vil-

ties išsigelbėti, – net ir tada, kai man atsivėrė galimybė išlikti gyvam, nenumirti iš bado, visas mano sielvartas pranyko. Aš nusiraminau, ėmiausi darbo savo poreikiams tenkinti ir visiškai negalvojau, kad mano būklė – tai dangaus bausmė, Dievo išpėjimas.

Išdygę javai, kaip apie tai rašiau dienoraštyje, iš pradžių turėjo man kiek įtakos, ir tol, kol maniau, kad čia stebuklas, rimtos mintys manęs nepaliko. Bet kai tik įsitikinau, kad stebuklo nebuvo, visos kilnios mintys dingo, kaip jau esu rašęs. Net žemės drebėjimas, nors nieko negalėjo būti už jį baisesnio ir aiškiau bylojančio apie nematomąją jėgą, kuri tik viena tokius reiškinius valdo, net tasai drebėjimas ženkliau manęs nepaveikė; praėjo pirmoji baimė, ir nebeliko baugių išpūdžių. Negalvojau nei apie Dievą, nei apie jo bausmę, nei juo labiau apie tai, kad mano dabartiniai vargai atsiųsti Dievo rankos, jaučiausi taip, lyg būčiau laimingiausias žmogus pasaulyje.

Bet dabar, kai susirgau ir mirties kančių vaizdas ryškiai iškilo prieš mane, kai sunki liga palaužė mano dvasią, o kūnas išseko kankinamas žiaurios karštinės, dabar ilgai miegojusi sąžinė pradėjo busti. Ėmiau prikaišioti sau už praėjusio gyvenimo klaidas, supratau, kad be galo nedoru elgesiu užsi-

traukiau Dievo rūstybę ir kad ištikę mane likimo smūgiai buvo teisinga bausmė. Šios mintys kankino mane antrą ir trečią ligos dieną, ir karštinės kaitroje, kankinant sąžinės priekaištams, iš mano lūpų išsiveržė keli žodžiai, tarsi malda Dievui, nors vargu ar juos būtų galima pavadinti malda. Juose neatsispindėjo nei troškimas, nei viltis, tai buvo greičiau aklos baimės ir nevilties šauksmas. Mano mintys buvo susipynusios, negailestingai kaltinau pats save, siaubas numirti tokios liūdnos būklės temdė protą ir kaustė jausmus; šitaip kankinamas nesuvokiau, kokie žodžiai sprūdo man iš lūpų. Tai buvo, matyt, šūkavimai be sąryšio, tokie kaip: „Viešpatie, koks aš esu nelaimingas! Jei įsisirgsiu, tikriausiai be pagalbos mirsiu, kas bus man?“ Iš mano akių ėmė riedėti ašaros, ir gerą valandėlę negalėjau kalbėti.

Čia prisiminiau geruosius tėvo patarimus ir jo pranašiškus žodžius, kuriuos minėjau šio pasakojimo pradžioje, – kad jei žengsiu šį neprotingą žingsnį, Dievas nepalaimins manęs, ateis metas, kada aš gailėsiuos, jog nepaklausiau tėvo patarimų, bet tada, galimas dalykas, niekas negalės man padėti ištaisyti savo klaidą. Ir aš garsiai tariau: „Štai kada išsipildo mano brangaus tėvo žodžiai. Mane ištiko Dievo bausmė, ir niekas negali man padėti ar manęs

išklausti. Aš nekreipiau dėmesio į apvaizdos balsą, apvaizdos, kuri maloningai sudarė man tokias sąlygas, kad galėjau visą gyvenimą būti laimingas ir patenkintas. Bet aš nepanorau to pats suprasti ir nesiklausiau gerųjų tėvų patarimų. Aš palikau juos, apverčiau mano beprotybę, ir dabar turiu pats apraudoti jos padarinius. Aš atsisakiau jų pagalbos ir paramos, o jie būtų išvedę mane į gyvenimo kelią ir viską palengvinę. Dabar man tenka kovoti su negandomis, viršijančiomis žmogaus jėgas, kovoti vienam, be pagalbos, paguodos ir patarimo.“ Tada aš sušukau: „Viešpatie, padėk man, nes mane prislėgė didžiulės nelaimės!“ Tai buvo pirmoji malda, jeigu ją galima taip pavadinti, pasakyta po daugelio metų.

Bet grįžkime prie mano dienoraščio.

Birželio 28 d. – Miegas mane šiek tiek atgaivino, o priepuolis visiškai praėjo, tad aš atsikėliau ir nors labai tebeslėgė sapno sukelta baimė ir siaubas, nusprendžiau, kad karštligės priepuolis gali pasikartoti kitą dieną ir kad dabar pats laikas pasirūpinti ko nors atsigaivinti ir pasistiprinti, kai apleis jėgos. Pirmiausia prisipyliu didelį kamuotą butelį vandens ir pasidėjau jį ant stalo, kad galėčiau pasiekti iš lovos, o norėdamas panaikinti galimą užkratą,

sukeliantį peršalimo ligos karštligę, įpyliau į ją apie ketvirtą pintos romo ir sumaišiau. Paskui atsipjoviau gabalą ožkienos ir išsikepiau žarijose, nors valgyti tegalėjau labai mažai. Išėjau pasivaikščioti, bet pasijutau visiškai nusilpęs, be to, slėgė varginga būklė ir baimė, kad kitą dieną liga vėl pasikartos. Vakarienei pelenuose išsikepiau tris vėžlio kiaušinius. Prieš vakarienę pasimeldžiau, ir tai buvo tikriausiai pirmas kartas gyvenime, kai prašiau Dievą palaiminti valgį.

Pavalgęs vėl pamėginau išeiti pasivaikščioti, bet pajutau tokį silpnumą, jog vos pajėgiau panešti šautuvą (niekad neišeidavau be jo). Paėjęjau kelis žingsnius ir atsisėdau ant žemės, žiūrėdamas į jūrą, kuri buvo tiesiai priešais mane, labai rami ir lygi. Taip sėdint man kilo įvairių minčių, kaip antai: kas yra ši žemė ir jūra, kurios tiek daug mačiau, iš kur jos kilo, kas esu aš ir tie visi kiti padarai, laukiniai ir prijaukinti, žmonės ir žvėrys – iš kur mes atėjome? Tikriausiai mus sukūrė kažkokia slapta jėga, kuri sukūrė žemę ir vandenį, orą ir dangų. Ir kas yra ta jėga? Ir man visai natūraliai paaiškėjo, kad visa tai – Dievo darbas. Iš to išryškėjo, kad jei Dievas visus tuos dalykus sukūrė, tai jis juos valdo ir tvarko, taip pat viską, kas su jais yra susiję. Juk būtybė,

kuri viską sukūrė, tikriausiai turi galios savo kūrinis valdyti ir jiems vadovauti. Jei taip, tai šiame didžiajame jo darbų sraute niekas negali įvykti be jo žinios ir pritarimo.

Ir jeigu niekas neįvyksta be jo žinios, tai jis puikiai žino, kad aš esu čia, o mano būklė sunki; o jei niekas neįvyksta be jo pritarimo, tai mane visa tai ištiko jo valia. Aš nesugalvojau nieko, kas galėtų prieštarauti šioms išvadoms, ir todėl vis labiau įsitikinau, kad visas tas nelaimės man skyrė Dievas, nes jis valdo ne tik mano likimą, bet ir viso pasaulio. Ir tučtuojau iškilo klausimas. Kodėl Dievas su manimi taip pasielgė? Ką padariau bloga, kad buvau taip nubaustas? Bet čia sąžinė ėmė man priekaištauti, lyg būčiau piktžodžiavęs, ir prabilo į mane tarsi kito žmogaus balsu: „Niekše! Ir dar tu klausi, ką padarei? Pažvelk į savo bjauriai praleistą gyvenimą ir paklausk save, ko nepadarei? Paklausk, kodėl seniai nebuvai sunaikintas? Kodėl nepaskendai Jarmuto prieuostyje, negavai galo, kai laivą pagrobė maurų piratai? Kodėl tavęs nesudraskė plėšrieji žvėrys Afrikos pakrantėse? Ir kodėl nepaskendai čia, kai žuvo visa laivo įgula? Ir tu dar klausinėji, ką esi bloga padaręs?“

Šios mintys pribloškė mane ir neradau nė žodžio, kuriuo būčiau galėjęs prieštarauti, nežinojau, ką pats sau atsakyti.

Pakilau susimąstęs ir nuliūdęs, grįžau atgal į savo užuolandą ir perlipau per pylimą, ruošdamasis gulti į lovą, bet mane jaudino niūrios mintys ir negalėjau užmigti. Atsisėdau savo kėdėje ir užsižiebiau lempą, nes jau buvo pradėję temti. Mane labai baimino ligos pasikartojimas ir prisiminiau, kad brazilai nevartoja jokių vaistų, o beveik nuo visų ligų gydos tabaku. Vienoje dėžėje turėjau tabako, visai išdžiovinto ir dar šiek tiek žalio.

Atsistojau ir nuėjau, be abejonės, vadovaujamas apvaizdos, mat dėžėje aptikau vaistų ir sielai, ir kūnui. Atidariau dėžę ir radau, ko ieškojau, būtent tabako. Bet ten gulėjo ir kelios mano padėtos knygos. Paėmiau vieną anksčiau minėtą Bibliją, į kurią iki šiol neturėjau laiko, o teisingiau – noro, pažvelgti. Dabar aš ją pasiėmiau, nusinešiau su tabaku ir padėjau ant stalo. Nežinojau, kaip mano ligos atveju tabaką naudoti, be to, ar jis pagydys? Padariau su juo kelis bandymus, tikėdamasis, kad vienaip ar kitaip jis turės pagelbėti. Pirmiausia atsilaužiau lapo kraštą ir sukramčiau. Tabakas buvo žalias ir stiprus, o aš nelabai prie jo pripratęs, todėl jis mane tie-

siog apsvaigino. Paskui įmerkiau į romą ir palaikiau valandą ar dvi, pasiryžęs tą dozę išgerti eidamas gulti. Pagaliau kelis lapelius sudeginau ant žarijų ir traukiau nosimi dūmus tol, kol galėjau pakęsti. Šią operaciją pakartočiau kelis sykius.

Protarpiais bandžiau skaityti Bibliją, bet mano galva taip svaigo nuo tabako, kad turėjau liautis skaitęs. Atvertęs Bibliją, atkreipiau dėmesį į šiuos žodžius: „Šaukis manęs rūpesčio valandą, ir aš išvaduosiu tave, ir tu šlovinsi mane.“ Tie žodžiai visiškai tiko mano būklei ir paveikė mintis skaitant, bet ne tiek, kiek vėliau. Mat žodžio „išvaduosiu“ reikiamai nesuvokiau, išgelbėjimas iš tokios siaubingos padėties atrodė toks tolimas ir toks neįmanomas, kad aš ėmiau sakyti kaip Izraelio vaikai, kai jiems buvo pažadėta mėsos. „Ar gali Dievas padengti stalą dykumoje?“ – sakė jie, o aš tariau: „Ar gali Dievas išvaduoti mane iš šios vietos?“ Ši mintis dažnai sugriždavo per ilgus metus, kai nebuvo matyti jokios vilties. Bet vis dėlto perskaityti žodžiai padarė didelį įspūdį ir labai dažnai aš apie juos galvodavau.

Jau buvo vėlus metas, ir tabakas, kaip sakiau, taip mane apsvaigino, kad panorau miego, todėl palikau savo lempą degančią rūsyje, jei naktį man ko nors prireiktų, ir nuėjau į lovą. Bet prieš atsigulda-

mas padariau tai, ko niekada nebuva daręs savo gyvenime: atsiklaupiau ir ėmiau melstis prašydamas Dievą įvykdyti man duotą pažadą, kad jeigu aš melsiuos rūpesčio dieną, tai jis mane išvaduos. Baigęs savo nevykusių maldą, išgėriau romą, į kurią buvau įmerkęs tabako. Tas gėrimas buvo toks stiprus ir taip trenkė tabaku, jog vos galėjau jį nuryti. Tučtuojau po to atsiguliau. Iš karto pajutau, kad svaigsta galva, bet greitai užmigau. Kai kitą dieną nubudau, sprendžiant pagal saulę, turėjo būti kokia trečia valanda po pietų. Iki šiol man rodo, kad pramiegojau ne vieną, bet dvi naktis ir nubudau trečią dieną, nes tik šitaip galiu paaiškinti, kodėl praleidau vieną dieną skaičiuodamas savaitės dienas, kaip paaiškėjo po daugelio metų. Jei tą dieną būčiau praleidęs todėl, kad kelis kartus kirtau pusiaują, tai būčiau praleidęs daugiau negu vieną dieną, o aš praleidau tik vieną ir niekad nesužinojau, kaip tatau įvyko.

Tačiau, šiaip ar taip, pabudau kur kas žvalesnis ir linksmesnis. Atsikėlęs jaučiausi stipresnis negu vakar, ir mano skrandis veikė gerai, nes jaučiau alkį. Drugys tą dieną manęs jau nebekrėtė, ir nuo to laiko greitai ėmiau sveikti. Tai buvo birželio 29-oji.

Birželio 30-oji buvo man laiminga diena. Išėjau pavaikščioti su šautuvu, bet stengiausi nenuklysti per daug toli. Nušoviau porą jūros paukščių, panašių į laukines žąsis. Parsinešiau juos namo, bet nelabai tebuva linkęs valgyti, suvalgiau tik kelis puičius vėžlio kiaušinius. Vakare pakartotinai išgėriau vaistų, kurie, kaip manau, padėjo man praėjusią dieną, – būtent romo, kuriame mirko tabakas, tik šį kartą išgėriau ne tiek daug kaip pirma ir nekramčiau lapų, taip pat netraukiau į plaučius tabako dūmų. Vis dėlto rytojaus dieną – tai buvo liepos pirmoji – jaučiausi ne taip gerai kaip tikėjausi: mane krėtė drebulys, nors ne toks jau smarkus.

Liepos 2 d. – Pakartojau vaistus visais trimis būdais kaip ir pirmą sykį ir dukart padauginau ant pilo.

Liepos 3 d. – Visiškai nusikračiau drugio, nors jėgas atgavau tik po kelių savaičių.

Man šitaip kaupiant jėgas, mintys vis kryo į Biblijos žodžius: „Aš tave išvaduosiu.“ Mane labai slėgė išvadavimo neįmanomybė, nors jo nepaliaujamai tikėjausi. Kol šitaip galvodamas baiminausi, man atėjo mintis, jog sukaupęs visą dėmesį į išvadavimą iš pagrindinės bėdos aš pamiršau jau patirtus išgelbėjimus. Ir pradėjau klausinėti pats save: „Ar

aš nebuvo išgelbėtas, ir netgi stebuklingu būdu nuo ligos, iš beviltiškiausios būklės, kuri buvo tokia baisi? Bet ar aš apie tai pagalvojau? Ar atlikau savo dalį? Dievas mane išgelbėjo, o aš jo nepašlovinau. Nebuvau jam dėkingas už šį išgelbėjimą. Kaipgi dabar galiu tikėtis tikrojo išvadavimo?“ Šios mintys didžiai sujaudino mano širdį. Aš atsiklaupiau ir ėmiau garsiai dėkoti Dievui už pasveikimą.

Liepos 4 d. – Iš ryto paėmiau Bibliją, atskleidžiau ją Naujojo Testamento pradžioje ir pradėjau susikaupęs skaityti. Nuo šios dienos skaičiau Bibliją kiekvieną rytą ir vakarą, visai nesistengdamas perskaityti tam tikrą skyrių skaičių, bet skaitydavau tol, kol nuvargdavau. Netrukus po to, kai rimtai ėmiausi šio darbo, pajutau, kad giliai širdyje esu labai pasipiktinęs buvusio savo gyvenimo nedorumu. Atgijo mano sapno įspūdžiai, ir itin ryškiai įsiminė žodžiai: „Nepaisydamas visų išbandymų, tu nepradėjai atgailauti.“ Aš karštai prašiau Dievą, kad išmokytų mane atgailauti, ir apvaizdos lėmimu tą pačią dieną, skaitydamas Bibliją, užtikau šiuos žodžius: „Jis yra didis Viešpats ir išganytojas, kuris siunčia atgailą ir atleidžia nuodėmes.“ Numečiau knygą, iškėlęs širdį ir rankas į dangų, apimtas džiugios ekstazės, garsiai sušukau: „Jėzau, Dovydo sūnau! Jėzau, didis Vieš-

patie ir išganytojau! Atsiųsk man atgailą!“ Sakyčiau, tai buvo turbūt pirmas kartas gyvenime, kai aš tikraja to žodžio prasme meldžiausi. Dabar aš meldžiausi gerai suvokdamas savo būklę ir kupinas Biblijos suteiktos vilties, Dievo žodžio padrąsin-tas. Ir nuo tada pradėjau tikėtis, kad Dievas mane išklausys.

Anksčiau minėtus žodžius – „Šaukis manęs, ir aš tave išvaduosiu“ – dabar ėmiau suvokti visai kita prasme negu iki tol. Pirma viską, kas vadinama išva-davimu, siejau tik su mano išvadavimu iš nelaisvės, kurioje buvau atsidūręs. Iš tiesų, nors galėjau laisvai judėti, sala man buvo tikras kalėjimas blogiausia to žodžio prasme. Tačiau dabar tuos žodžius pradėjau visai kitaip suprasti. Dabar aš žvelgiau į savo pra-ėjusį gyvenimą su tokiu siaubu ir mano nuodėmės atrodė man tokios baisios, kad prašiau Dievą tik išvaduoti mane nuo kaltės naštos, kuri mane taip baisiai slėgė. Ką reiškė, palyginti su tuo, mano vie-nišas gyvenimas? Aš nebemaldavau išgelbėjimo iš tos padėties ir visai apie tai negalvojau. Tai buvo niekniekis, palyginti su mano kalte. Sakau tai norė-damas parodyti savo skaitytojams, kad išvadavimas iš nuodėmių suteikia žmogui daug daugiau laimės negu išvadavimas iš rūpesčių ir kančių.

Bet palikęs šiuos samprotavimus grįžtu prie savo dienoraščio.

Dabar mano būklė, nors tebebuvo tokia pat vargana, ėmė atrodyti kur kas lengviau pakeliama. Nuolatini Biblijos skaitymas ir maldos nukreipė mano mintis į aukštesnius dalykus, ir aš patyriau daug vidinio džiaugsmo, kurio iki šiol visai nežinojau. Grįžo mano sveikata ir jėgos, aš pradėjau energingai dirbti, apsirūpindamas viskuo, ko man dar trūko, ir kaip galima geriau sutvarkydamas savo gyvenimą.

Nuo liepos 4 iki 14 daugiausia vaikščiojau su šautuvu, bet eidavau netoli, nes po ligos dar nebuvau kaip reikiant sustiprėjęs. Sunku įsivaizduoti, koks tuomet buvau sumenkęs ir nusilpęs. Turbūt niekas ligi šiol nevartojo tabako kaip vaisto nuo drugio. Išbandęs jį savo kailiu, nedrįščiau niekam rekomenduoti: nors jis mane ir išgydė, bet taip pakirto jėgas, jog dar ilgai mano nervus ir sąnarius tampydavo baisus mėšlungis.

Be to, ta liga mane pamokė, kad sveikatai pavojingiausia išeiti į lauką per lietų, ypač per lietų su vėtromis. Sausojo laikotarpio lietūs būdavo beveik visuomet su audromis, ir aš patyriau, kad tasai lietus buvo daug pavojingesnis už lietų rugsėjo ar spalio mėnesiais.

IX SKYRIUS

Dabar jau buvau išgyvenęs šioje nelemtoje saloje daugiau kaip dešimt mėnesių. Bet koks išsigelbėjimas atrodė visiškai neįmanomas, ir aš tvirtai tikėjau, kad joks žmogus niekada dar nebuvo įkėlęs kojos į šią vietą. Dabar, kai jau buvau ramus dėl savo būsto, labai panorau geriau ištirti salą ir pasižiūrėti, kokių gamtos gėrybių galėčiau rasti, apie kurias iki šiol dar nieko nežinojau.

Liepos 15-ąją pradėjau nuodugniai tyrinėti savo salą. Pirmiausia patraukiau į to upelio žiotis, kur, kaip minėjau, atirdavau savo plaustus. Nuėjęs apie dvi mylias aukštyn, pamačiau, kad potvynio vanduo toliau nebepatenka ir kad šis upelis toje vietoje tėra vien labai gero ir gaivaus tekančio vandens šaltinėlis. Dabar buvo sausasis laikotarpis ir vanduo jame vos vos sroveno. Šio šaltinėlio krantuose žaliavo gražios pievos, lygios, plačios, prižėlusios žolės, o ties kalvelėmis, aukštesnėse vietose, kurių, kaip galima manyti, niekada neapsemia vanduo, augo daug tabako su dideliais ir labai tvirtais stiebais. Ten pamačiau ir daug kitokių man visai nepažįstamų

augalų. Galimas daiktas, jei būčiau žinojęs jų savybes, būčiau galėjęs turėti iš jų naudos.

Aš ieškojau kasavos, iš kurios šaknų tų sričių indėnai gaminasi duoną, bet negalėjau rasti. Mačiau didelius alavijus, bet tada nenuvokiau jų reikšmės. Mačiau daug cukrinių nendrių, bet jos buvo laukinės, ir todėl netinkamos naudoti. Tam kartui pasitenkinau šiais atradimais ir grįžau atgal, mąstydamas, kaip čia man sužinojus randamų vaisių ir įvairių augalų gerąsias ypatybes, tačiau nieko neįstengiau sugalvoti. Mat būdamas Brazilijoje, aš tiek mažai domėjausi tenykšte gamta, jog nedaug ką nežinojau apie laukų augalus ir skurdžiomis savo žiniomis dabar beveik negalėjau pasinaudoti.

Kitą dieną, liepos 16-ąją, leidausi vėl tuo pačiu keliu, bet šį kartą nuėjau kiek toliau, ten, kur baigiasi upelis bei pievos ir kur prasideda miškingesnė vietovė. Šioje salos dalyje radau daug įvairių vaisių, ypač daug užtikau arbūzų ir vynuogių. Vynuogienojai buvo apsvynioję aplink medžius, ir puikios jų kekės dabar kabojo visai išsirpusios. Šis atradimas mane nustebino ir nepaprastai pradžiugino. Tačiau patyrimo pamokytas valgiau jas labai atsargiai: prisiminiau, kad Berberijos pakrantėje prisivalgę vynuogių numirė keli vergai anglai, susirgę

karštlige ir dizenterija. Bet aš sugalvojau puikų būdą toms vynuogėms panaudoti, būtent sumaniau jas išdžiovinti karštoje saulės atokaitoje ir laikyti, kaip laikomos džiovintos vynuogės, arba razinos. Aš teisingai maniau, jog tai bus labai sveikas ir malonus valgis, kai žalios uogos jau bus pasibaigusios.

Ten praleidau visą vakarą ir į savo būstą negrižau. Beje, tai buvo pirmoji naktis, kurią praleidau ne namie. Naktį griebiausi savo sumanytos apsaugos priemonės ir įsilipau į medį, kur gerai išmiegojau, o kitą rytą tęsiau savo tyrinėjimą; nukeliavau beveik keturias mylias šiaurės pusėn, kiek galėjau spręsti iš slėnio ilgio, o abipus driekėsi kalvų grandinės.

Galop priėjau atvirą vietovę, pastebimai besileidžiančią į vakarus. Mažas gėlo vandens šaltinis, besiveržiąs iš šlaito, tekėjo priešinga kryptimi – tiesiai į rytus. Visa apylinkė čia taip žaliavo, pavasariškai žydėjo ir kvėpėjo, jog atrodė tartum gerai prižiūrimas sodas.

Truputį nusileidau į to žaviojo slėnio kraštą, stebėdamas jį su slaptu pasitenkinimu (nors ir atmieštu kitų liūdnujų minčių), galvodamas, kad visa tai mano, kad aš esu neginčytinas viso šio krašto karalius, viešpats ir turiu į jį nuosavybės teisę, ir jei galėčiau jį perkelti kitur, jis taptų paveldimu mano giminės

turtu, kaip kiekvienas anglų lordo dvaras. Mačiau šioje vietoje daugybę kokoso palmių, apelsinų ir citrinų medžių, tačiau visus laukinius ir retą kurią tevedantį vaisius, bent tuo metu. Vis dėlto žaliosios citrinos, kurių prisiskyniau, buvo ne tik malonios valgyti, bet ir labai vertingos. Jų sunką sumaišiau su vandeniu ir taip pasidariau labai sveiko, vėsaus ir gaivinančio gėrimo.

Taigi pradėjau darbuotis – rinkti tuos vaisius ir gabenti juos namo. Pasiryžau sukrauti tokias citrinų ir vynuogių atsargas, kad jų užtektų lietinguoju laikotarpiu, kuris dabar, kaip žinojau, artėjo.

Sukroviau didelę krūvą vynuogių vienoje vietoje ir kiek mažesnę kitoje, taip pat didelę kaugę citrinų ir apelsinų trečioje. Pasiėmęs po truputį kiekvienos rūšies vaisių, keliavau namų link, pasiryžęs vėl sugrįžti su koku maišu ar krepšiu, kad galėčiau ir likusiąją dalį parsigabenti namo.

Taigi, praleidęs šioje kelionėje tris dienas, parėjau namo – taip dabar vadinsiu savo palapinę ir urvą. Bet kolėjau, vynuogės sugedo: sultingos, sunkios uogos susitraiskė ir buvo maža kam tikusios ar visai nenaudingos: citrinos buvo geros, tik gaila, kad jų parsinešiau nedaug.

Kitą dieną, liepos 19-ąją, leidausi atgal, pasidareš du nedidelius krepšius gabenti derliui. Bet kaip nustebau priėjęs prie savo puikios krūvos vynuogių ir radęs kekes išmėtytas, o sultingas uogas iš dalies suėstas, iš dalies sutryptas. Iš to padariau išvadą, kad čia aplinkui esama kažkokių laukinių gyvūnų, bet kas jie tokie, – nežinojau.

Įsitikinęs, kad vynuogių negalima krauti į krūvą ir kad nėra kaip jų maiše parsinešti, nes pirmuoju atveju jas sunaikins kažkokie gyvūnai, o antruoju jos susitraiškys, aš griebiausi kito būdo: prisiskyniau daug vynuogių kekių ir iškabinėjau jas ant medžių šakų, kad saulės atokaitoje išdžiūtų, o citrinų ir apelsinų namo nešiausi tiek, kiek tik galėjau pakelti.

Sugrižęs iš šios kelionės, su dideliu malonumu mažčiau apie šį derlingą ir žavų slėnį, apie tai, jog jis puikiai apsaugotas nuo audrų, ten gausu vandens ir miškų, ir priėjau išvadą, kad savo buveinei pasirinkau blogiausią vietą saloje. Paskui ėmiau galvoti apie persikėlimą, kad reikėtų šiame maloniame derlingame slėnyje pasiieškoti vietelės ir padaryti ją tokią pat saugią kaip ir dabartinis mano būstas.

Ši mintis tvirtai įstrigo man į galvą, ir ilgą laiką ypatingai ja žavėjau, nes mane gundė anos vietos grožis, bet rūpestingai apsvarstęs šį klausimą

ir atsižvelgdamas į tai, kad dabar gyvenu prie jūros ir turiu bent šiokią tokią viltį iš čia išsivaduoti, nusprendžiau šio sumanymo atsisakyti. Tas pats piktas likimas, kuris mane čion įkalino, gali atblokšti į šią vietą ir kitų nelaimingų vargšų. Nors ir maža tebuvo galimybių, kad kas nors čia atplauktų, vis dėlto amžinai užsidaryti tarp kalvų ir girių salos gilumoje būtų tolygu sutikti su savo vergija ir išsigelbėjimą padaryti ne tik abejotinu, bet ir visai negalimu dalyku. Todėl nusprendžiau niekur nesikelti.

Bet mane taip buvo sužavėjęs tasai slėnis, jog ten praleidau beveik visą likusią liepos mėnesio dalį. Nors geriau apgalvojęs ir nusprendžiau niekur nesikraustyti, vis dėlto pasistačiau ten pavėsinę ir aptvėriau ją stipria dvielle statinių tvora, tokia aukšta, kiek galėjau pasiekti, gerai sukalta, o tarpus tarp statinių prigrūdau šakų. Čia miegodavau labai saugiai, kartais net dvi ar tris naktis iš eilės, visada perlipęs per tvorą kopėčiomis, kaip ir senajame būste. Dabar turiu namus ant jūros kranto ir vasarnamį miške, sakydavau pas sau. Su šiuo darbu užtrukau iki rugpjūčio pradžios.

Vos tik baigiau tvorą ir pradėjau naudotis savo darbo vaisiais, tuoj prasidėjusios liūtys privertė mane persikelti į pirmąjį būstą. Nors ir buvau nau-

joje vietoje pasidaręs palapinę ir, kaip aną, tvirtai aptraukęs burės gabalu, vis dėlto čia nebuvo kalvos, kuri mane apsaugotų nuo audrų, ir urvo, į kurį galėčiau įlįsti, kai liūtys esti ypatingai smarkios.

Maždaug rugpjūčio pradžioje, kaip sakiau, baigiau savo palapinę ir dvi tris dienas ilsėjausi. Rugpjūčio trečiąją pastebėjau, kad ant šakų iškabintos vynuogės jau visiškai išdžiūvusios – jos virto puikio-
mis razinomis. Pradėjau jas nuiminėti nuo medžių ir labai gerai padariau, nes prasidėjusios liūtys būtų jas sugadinusios ir būčiau netekęs geriausių savo žiemos atsargų: turėjau jų prisidžiovinęs daugiau kaip du šimtus didelių kekių. Vos tik jas visas nuėmiau ir nusinešiau namo į savo rūšį, netrukus pradėjo lyti. Ir nuo tada, o tai prasidėjo rugpjūčio 14-ąją, beveik be paliovos lijo kasdien iki spalio vidurio, ir kartais taip smarkiai, jog iš savo urvo po kelias dienas negalėdavau iškelti kojos.

Šiuo lietingu laikotarpiu buvau labai nustebintas šeimynos padidėjimu. Kažkur prapuolė viena mano katė; nežinojau, ar ji nuo manęs pabėgo, ar nugaišo, ir labai jos gailėjausi. Staiga apie rugpjūčio pabaigą ji grįžo namo su trim kačiukais! Tai man atrodė labai keista, nes abi mano katės buvo patelės. Tiesa, mačiau saloje laukinių katinų, kaip juos

vadinau, ir vieną netgi buvau nušovęs, bet maniau, kad jie yra visai kitos rūšies negu mūsų europietiškos katės, nors atsivestieji kačiukai buvo tokie pat naminiai kaip ir jų motina. Iš tų trijų kačių paskui tiek priviso kačių, kad turėjau jas naikinti lyg laukinius žvėris ir kiek galėdamas vyti iš namų.

Nuo rugpjūčio 14-osios iki 26-osios lijo be pertraukos, ir į lauką išeiti negalėjau, nes dabar labai rūpinausi per daug nesuslapti. Šitaip priverstas sėdėti namie, ėmiau stigti maisto. Išdrįsau du kartus išeiti, vieną dieną nušoviau ožį, o kitą, tai buvo 26-oji, radau labai didelį vėžlį, ir tai man buvo tikra puota. Savo valgymą sutvarkiau šitaip: pusryčiams pasiimdavau saują vynuogių, pietums gabalą ožkieno ar vėžlio mėsos, pakeptos, nes, savo didelei nelaimei, neturėjau indo, kuriame galėčiau ką nors išsivirti ar troškinti; vakarienei – du ar tris vėžlio kiaušinius.

Kol taip tūnojau savo būste kalinamas lietaus, kasdien dirbau po dvi tris valandas plėsdamas urvą. Taip kasdamas vis į vieną šoną, pasiekiau kalvos šlaitą ir prarasiau angą už aptvaro ar pylimo. Ši anga man tapo durimis, pro kurias įeidavau ir išeidavau. Bet jaučiausi ne visai saugiai, laikydamas ją atvirą, nes pirmiau buvau visiškai užsitvėręs, o

dabar maniau, kad mane lengvai gali pasiekti bet kuris užpuolikas. Vis dėlto čia neteko pastebėti tokių gyvų padarų, kurių reikėjo bijoti, nes didžiausias gyvūnas, kokį tik mačiau saloje, buvo ožys.

Rugsėjo 30 d. – Šiandien sulaukiau nelaimingųjų mano išlipimo į krantą metinių. Suskaičiavau įpjuvas savo stulpe ir pamačiau, kad saloje išgyvenau 365 dienas. Visą šią dieną griežtai pasninkavau ir paskyriau ją religinei praktikai. Didžiai nusižeminęs guliausi ant žemės, išpažinau Dievui savo nuodėmes, pripažindamas, kad jis turi teisę mane bausti, ir prašydamas Jėzaus Kristaus vardu pasigailėti. Visiškai nieko neėmęs į burną per dvylika valandų, net po saulės nusileidimo, galop suvalgiau džiūvėsį, vynuogių kekę ir nuėjau gulti, baigdamas dieną taip, kaip ją pradėjau.

Visą šį laiką iki šiol nešvenčiau sekmadienių. Kadangi iš pradžių neturėjau jokie religinio jausmo, greit lioviausi žymėjęs sekmadienius ilgesne įpjuva ir apskritai supainiojau savaitės dienas. Bet dabar suskaičiavęs dienas pamačiau, kad čia esu išbuvęs ištisus metus. Tad padalijau juos savaitėmis ir kiekvieną septintą dieną pažymėjau kaip sekmadienį. Vėliau vis dėlto paaiškėjo, kad dieną ar net dvi praleidau.

Netrukus man pradėjo stigti rašalo, todėl ėmiau taupiau jį naudoti ir teuzrašinėčiau svarbiausius savo gyvenimo įvykius, paliovęs kasdien smulkiai aprašinėti nereikšmingus dalykus.

Dabar pradėjau suvokti tolygų lietingųjų ir sausųjų laikotarpių pasikartojimą. Įgudau numatyti juos taip, kad galėjau tinkamai jiems pasiruošti. Bet tas patyrimas man brangiai atsiėjo, ir tai, ką dabar papasakosiu, buvo vienas iš pačių liūdniausių bandymų, kokius esu daręs. Jau minėjau, kad iš netikėtai rastų miežių ir ryžių grūdų užsiauginau kelias tų javų saujeles; manau, ten iš viso galėjo būti apie trisdešimt ryžių varpų ir apie dvidešimt miežių. Ir štai po lietaus, kai iš pietų ėmė spiginti saulė, nusprendžiau, jog atėjo pats tinkamiausias sėjos metas.

Tad kaip mokėdamas mediniu kastuvu sukasiau sklypelį žemės ir, perskyręs jį į dvi dalis, ėmiau sėti grūdus, bet juos sėjant atsitiktinai dingtelėjo mintis, kad nereikia jų visų iš karto pasėti, nes nežinau, kada tikras sėjos laikas. Taigi pasėjau apie du trečdalius savo sėklos, pasilikęs po saują miežių ir ryžių.

Vėliau labai džiaugiausi šitaip padaręs, nes nė vienas mano tuo metu pasėtųjų grūdų neišdygo, mat po to stoji sausieji mėnesiai, žemės neatgai-

vino lietus, nebuvo drėgmės, kuri galėtų sudaiginti grūdus. Tik kai vėl prasidėjo lietingasis laikotarpis, jie sudygo, lyg būtų naujai pasėti.

Pastebėjęs, kad pirmasis mano pasėlis neišdygo, ir supratęs, kad čia kalta sausra, kitam bandymui pasiieškojau drėgnesnio žemės sklypelio greta naujosios savo palapinės, sukasiau jį ir vasario mėnesį, truputį prieš pavasario dienos ir nakties susilyginimą, pasėjau likusią sėklą. Šį pasėlį sudrėkino kovo ir balandžio mėnesių lietūs, tad jis gražiai išaugo ir davė gerą derlių. Bet kadangi man buvo likusi tik dalis sėklos, galų gale grūdų tesurinkau nedaug: visas mano derlius nesiekė daugiau kaip po pusę peko¹³ javų ir ryžių.

Betgi dabar, atlikęs šį bandymą, aš pasidariau geras žemdirbys ir tiksliai žinojau, kuris metas tinka sėjai ir kad galiu kasmet tikėtis dviejų sėjų ir dviejų derlių.

Šiems javams augant padariau mažą atradimą, kuris vėliau man buvo naudingas. Kai tik liūtytys pasibaigė ir oras pragiedrėjo (maždaug lapkričio mėnesį), leidausi į savo vasarnamį, kuriame, nors ir nesilankiau kelis mėnesius, radau viską taip, kaip

---

¹³ Tūrio matas, prilygstąs 9 litrams.

buvau palikęs. Dviguboji mano tvora ne tik išliko tvirta ir sveika, bet visi basliai, kuriems ėmiau netoliese augančius medelius, buvo susprogę ir išleidę ilgas atžalas, lygiai kaip išleidžia gluosniai pirmaisiais metais, kai jiems nukertamos viršūnės. Nežinojau, kaip vadinasi tie medžiai, iš kurių padariau baslius, bet buvau nustebintas ir labai patenkintas, matydamas tuos jaunos medžius augant; aš juos apgenėjau, kad šakotūsi kiek galima lygiau, ir sunku patikėti, kaip gražiai jie sužėlė per trejus metus. Nors aptvaro apskritimas turėjo apie dvidešimt penkis jardus skersmens, medžiai (šitaip, manau, galiu juos dabar vadinti) greitai apgobė visą tą plotą ir per visą sausąjį laikotarpį teikė puikų pavėsį.

Tatai mane paskatino prisikirsti daugiau baslių ir pasidaryti panašią tvorą pusračiu apie savo pylimą (čia kalbu apie pirmąjį savo būstą); taip ir padariau. Sukaliau tuos baslius dviguba eile, maždaug aštuonių jardų atstu nuo pirmosios tvoros, jie tuojau ėmė augti ir iš pradžių puikiai pridengė mano būstą, o vėliau pravertė ir jo gynybai, kaip toliau apie tai papasakosiu.

Dabar pastebėjau, kad čia metų laikotarpius galima skirstyti ne į žiemą ir vasarą kaip Europoje,

bet į lietingus ir sausus periodus, kurie paprastai būna tokie:

Pusė vasario, kovas, pusė balandžio – lietinga, saulė būna dienos ir nakties susilyginimo taške arba arti jo.

Pusė balandžio, gegužė, birželis, liepa, pusė rugpjūčio – sausa, saulė į šiaurę nuo pusiaujo.

Pusė rugpjūčio, rugsėjis, pusė spalio – lietinga, saulė vėl sugrįžusi.

Pusė spalio, lapkritis, gruodis, sausis, pusė vasario – sausa, saulė į pietus nuo pusiaujo.

Lietingasis metas kartais trukdavo ilgiau, kartais trumpiau, destis, kokie vėjai pūsdavo, bet apskritai būdavo taip, kaip čia pastebėjau. Paskui, kai savo kailiu patyriau, kaip kenkia vaikščioti permirkusiam, stengdavausi iš anksto apsirūpinti maistu, kad nereikėtų lyjant eiti į lauką, ir lietingaisiais mėnesiais kiek galima ilgiau sėdėdavau namie.

Tuo laikotarpiu susirasdavau daug darbo (ir labai tinkamo tuo metu), nes turėjau progą pasigaminti daugelį įvairių daiktų, kuriems padaryti reikėjo atkaklių pastangų ir didelės ištvermės. Pavyzdžiui, mėginau įvairiais būdais pasidaryti pintinę, bet visos šakelės, kurių tam tikslui prisilauždavau, buvo tokios trapios, jog niekam netiko. Dar būdamas ber-

niukas labai mėgdavau lankytis pas vieną kaimynystėje gyvenantį krepšiadirbį ir žiūrėti, kaip jis pina. Dabar tatai pasirodė man labai naudinga. Kaip ir visi berniukai, aš buvau labai paslaugus ir atidus. Gerai įsidėmėjęs, kaip pinami krepšiai, o kartais ir pats padėdavęs pinti, puikiai išmaniau šį darbą, ir man dabar tetrūko vien medžiagos. Čia man dingtelėjo, kad šakelės tų medžių, iš kurių iškirtau želiančius baslius, galėtų būti tokios pat lanksčios kaip karklų, gluosnių ir žilvičių šakelės Anglijoje, ir ryžausi pabandyti.

Rytojaus dieną leidausi į vadinamąjį vasarnamį ir ten prisipjoviau daug plonų vytelių. Pasirodė, kad tam reikalui jos puikiausiai tiko. Kitą kartą atėjau su kirvuku, ketindamas prisikirsti jų daugiau, ir tuoj susiradau kiek norėjau, nes jų ten buvo didelė daugybė. Visas tas vyteles išdžiovinau savo aptvare. Kai jos jau buvo tinkamos naudoti, nusigabenau į savo rūšį ir čia per lietingąjį laikmetį iš jų prisipyniau daug įvairių pintinių, tinkamų nešioti žemei ir kitiems daiktams ar kam nors susidėti. Nors ir nevisiškai dailiai padariau, vis dėlto jos puikiai tiko mano reikalams. Vėliau prisipyniau stiprių gilių pintinių susipilti grūdams vietoj maišų, numatydamas tą laiką, kai derliai padidės.

Įveikęs šią sunkenybę ir sugaišęs tam darbui begales laiko, ėmiau svarstyti, kaip čia pašalinus kitus du trūkumus. Neturėjau jokių indų skysčiams laikyti, išskyrus dvi statinaites, beveik pilnas romo, ir kelis stiklinius butelius, vienus paprastus, o kitus keturkampius (tai buvo dideli, apipinti buteliai) vandeniui, alkoholiniams gėrimams ir kitokiems skysčiams supilti. Neturėjau nė vieno puodo kam nors išsivirti, tiktai didelį katilą, kurį išgelbėjau iš laivo ir kuris buvo per didelis tam reikalui, kuriam norėjau jį panaudoti, – virti sultiniui ir troškinti gabaliukui mėsos. Dar labai norėjau turėti pypkę, bet neišmaniau, kaip ją pasidaryti; vis dėlto galų gale sugalvojau, kuo ją pakeisti.

Visą vasarą, t. y. sausąjį metų laikotarpį, kaliau antrą eilę baslių aplink senąją savo sodybą ir pyniau pintines. Bet čia atsirado kitas darbas, kuris man atėmė daugiau laiko, negu maniau jam skirti.

Jau anksčiau minėjau, kad labai troškau ištirti visą salą ir kad buvau nukeliavęs upeliu aukštyn iki tos vietos, kur pasistačiau savo „vasarnamį“ ir iš kur buvo matyti jūra kitoje salos pusėje. Dabar pasiryžau pereiti skersai visą salą iki jūros kranto anoje pusėje. Pasiėmęs šautuvą, kirvuką ir šunį, daugiau parako bei šratų negu visuomet, du džiuė-

sius ir didelį gniužulą džiovintų vynuogių, leidausi į kelionę. Kai perėjau slėnį, kuriame stovėjo mano palapinė, vakaruose išvydau jūrą. Buvo labai giedra saulėta diena, ir tolumoje išžiūrėjau žemę. Ar tai sala, ar žemynas, negalėjau nuspręsti. Bet ji buvo labai aukštai iškilusi ir plačiai nusidriekusi iš vakarų į pietvakarius. Ji kyšojo labai toli, mano spėjimu, ne arčiau kaip už penkiolikos ar dvidešimties lygų.

Negalėjau suprasti, kokia ten žemė, ir pagal visus apskaičiavimus spėjau, kad čia turi būti dalis Amerikos netoli ispanų valdomų sričių. Galimas daiktas, jog ten gyvena laukiniai, ir jei būčiau į ją patekęs, būčiau dar labiau pabloginęs savo padėtį. Kai tik man dingtelėjo ši mintis, lioviausi puoselėti bergždžius troškimus nuplaukti į tą žemę, susitaikiau su apvaizdos valia suvokdamas, kad ji visad nukreipia į gera.

Be to, gerai apgalvojęs šį klausimą, nusprendžiau, kad jei toji žemė yra ispanų valdomas krantas, aš tikriausiai anksčiau ar vėliau pamatysiu kokį laivą, plaukiantį ten ar atgal. O jeigu ten ne ispanų žemės, tuo atveju čia turi būti laukinių gyvenamas pajūris, nusidriekęs tarp ispanų žemių ir Brazilijos, ir tie laukiniai – tai patys blogiausieji, nes jie yra žmogė-

dros ir nesvyruodami nužudo ir suėda visus, kas tik patenka jiems į rankas.

Šitaip samprotaudamas, visai neskubėdamas ėjau pirmyn. Pastebėjau, kad toji salos dalis, kuria dabar keliavau, yra daug malonesnė negu manoji – žavios, lygios pievos ar savanos, priaugusios žolės ir gėlių, tarpais gausu puikių miškelių. Mačiau daugybę papūgų, ir man kilo noras bent vieną pasigauti, kad galėčiau ją prisijaukinti ir išmokyti su manim kalbėti. Kiek pavargęs pasigavau jauną papūgėlę: parmušiau ją pagaliu, paėmiau ir parsinešiau namo. Bet praslinko dar keleri metai, kol man pavyko ją pramokyti kalbėti. Pagaliau įpratinau ją šaukti mane vardu. Su tuo yra susijęs labai linksmas, nors ir nereikšmingas įvykis, apie kurį papasakosiu atitinkamoje vietoje.

Ši kelionė man buvo nepaprastai įdomi. Žemesnėse vietose užtikau lapių ir kiškių, bent panašių į kiškius žvėrelių. Tie žvėreliai labai skyrėsi nuo visų kitų, mano anksčiau sutiktųjų. Jų mėsos valgyti neišdrįsau, nors keletą ir nušoviau. Bet tam nebuvo ir reikalo, nes mėsos turėjau pakankamai, ir net labai geros, ypač šių trijų rūšių: ožkienos, balandžių ir vėžlių; jei prie viso to pridėsime dar vynuoges, tai atsižvelgiant į aplinkybes nė Lidenholo turgus Lon-

done nebūtų galėjęs patiekti geresnio maisto. Ir nors mano būklė buvo pakankamai apverktina, vis dėlto turėjau rimtą prielaidą būti dėkingas Dievui, kad man neteko kęsti bado, nes maisto ir net skanėstų turėjau labai daug.

Taip keliaudamas niekad nenužingsniuodavau daugiau kaip dvi mylias per dieną, bet aš tiek sukio-davau į šalis, norėdamas rasti ką nors nauja, jog nakvoti visada sustodavau gerokai pavargęs. Dažniausiai miegodavau medyje arba apsitvėręs eile į žemę susmeigtų baslių nuo vieno medžio iki kito ar kaip kitaip, kad joks plėšrus žvėris negalėtų manęs pasiekti nepažadinęs.

Atėjęs į pajūrį galutinai įsitikinau, kad esu įsikū-ręs blogiausioje salos dalyje. Mat čia pakrantė iš tiesų buvo sėte nusėta vėžlių, o juk savojoje pusėje užtikau vos tris per pusantrų metų. Čia taip pat buvo begalė įvairiausių paukščių, vieni jų visai nematyti, kitų vardai nežinomi, išskyrus pingvinus. Daugelio mėsa labai skani.

Būčiau galėjęs prišaudyti jų kiek tinkamas, bet labai taupiau paraką ir šratus: man buvo naudingiau nusišauti ožką, nes tada ilgesniam laikui užtenka mėsos. Nors čia ganėsi daug ožkų, – daugiau negu mano salos pusėje, – vis dėlto kur kas sunkiau galė-

jau prie jų prisėlinti, mat kraštas buvo lygus ir lėkštas, ir jos mane pamatydavo daug greičiau, negu užkopdavau ant kalvų.

Prisipažįstu, kad ši salos dalis buvo daug malonesnė negu manoji, bet vis dėlto nė trupučio nebuvau linkęs kraustyti į šią vietą. Išgyvenęs savo būste apie pusantrų metų, pripratau prie jo, o čia jaučiausi lyg svetur ir mane traukė namo. Nukeliavęs pajūriu apie dvylika mylių į rytus, įsmeigiau krante didelį baslį vietai pažymėti ir nusprendžiau šį kartą grįžti atgal, o kitą kartą atlikti kelionę priešinguoju salos šonu, į rytus nuo mano buveinės ir toliau aplinkui, kol pasieksiu įsmeigtąjį baslį. Bet apie tai papasakosiu vėliau.

Grįždamas į pirmąjį būstą pasirinkau kitą kelią, manydamas, kad lengvai žvilgsniu aprėpsiu visą salą ir dairydamasis po apylinkę negalėsiu išklysti iš kelio. Bet pasirodė, kad apsirikau, nes paėjęs dvi ar tris mylias patekau į labai didelį slėnį. Tas slėnis iš visų pusių buvo apsuptas kalvų, o kalvos taip apaugusios miškais, jog tik pagal saulę galėjau nustatyti kryptį, kur man reikia eiti, bet ir to neįstengiau padaryti tiksliai nežinodamas saulės padėties atitinkamu dienos metu, mat, mano nelaimė, pasitaikė, kad tas tris ar keturias dienas buvo

labai ūkanota. Negalėdamas matyti saulės, sutrikęs tol klaidžiojau, kol pagaliau turėjau susirasti kelią į jūros krantą, susiieškoti savo baslį ir grįžti tuo pačiu keliu, kuriuo atėjau. Ėjau namo dažnai sustodamas pailsėti, nes buvo itin karšta, o mano šautuvas, šaudmenys, kirvelis ir kiti daiktai sunkiai slėgė pečius.

Šios kelionės metu mano šuo užklupo jauną ožiuką ir jį pačiupo, o aš pribėgau, pagriebiau jį ir atėmiau dar gyvą. Labai norėjau jį parsivesti namo. Dažnai pasvajodavau, ar nebūtų įmanoma išigyti porelę ožiukų ir išsiauginti prijaukintų ožkų kaimenę, kad galėčiau apsirūpinti mėsa, kai išsibaigs visa parako ir šratų atsarga.

Užrišęs ožiukui antkaklį ir virvelę, kurią buvau pasidaręs iš lyno ir visuomet nešiodavausi, vargais negalais pasiekiau savo vasarnamį. Ten jį uždariau ir palikau, nes labai nekantravau kuo greičiau pasiekti namus, iš kur buvau iškeliavęs daugiau kaip prieš mėnesį.

Negaliu apsaakyti, kaip man buvo malonu sugrįžti į seną gūžtą ir išsitiesti hamake. Ši nedidelė kelionė, kurioje neturėjau nei nuolatinės vietos apsistoti, nei pastogės, buvo man tokia nemaloni, kad, palyginti su ja, mano namai, kaip juos vadinau, atrodė tarsi puiki sodyba. Čia viskas buvo taip patogu, jog pasi-

ryžau niekuomet daugiau nesitraukti toli nuo savo būsto, kol man bus lemta gyventi toje saloje.

Ilsėjausi čia savaitę, norėdamas atsigauti ir sustiprėti po ilgosios kelionės. Daug laiko sugaišau dirbdamas rimtą darbą, narvelį savo papūgai Polei, kuri pasidarė jauki ir su manim labai susidraugavo. Tada pradėjau galvoti apie vargšą ožiuką, uždarytą aptvarėlyje. Pasiryžau nueiti ir parsivesti jį namo arba pamesti jam pašaro. Nudrožiau ten ir radau jį kur palikęs, – iš tiesų jis negalėjo ištrūkti, – bet pamačiau, kad jis vos nenugaišęs iš bado. Nuėjau ir prikiirtau medžių bei krūmokšnių šakų, kokių galėjau rasti, ir sumečiau į gardelį. Pašėręs prisirišau jį kaip pirmą kartą ir patraukiau namo. Išbadėjęs gyvulėlis buvo toks jaukus, jog man neprireikė jo prisirišti: jis sekė paskui mane kaip šuo. Pats nuolat jį šėriau, ir jis pasidarė toks meilus, kad nuo to laiko tapo naminiu gyvuliu ir niekados nuo manęs nesitraukė.

X SKYRIUS

Prasidėjo lietingasis rudens lygiadienio laikotarpis, ir aš vėl iškilmingai atšvenčiau rugsėjo 30-ąją, – antrąsias mano gyvenimo toje saloje metines. Dabar jau buvau čia praleidęs dvejus metus ir vilčių išsilaivinti turėjau ne daugiau kaip pirmąją dieną, kai čia patekau. Visą tą dieną praleidau nuolankiai dėkodamas už daugybę stebuklingų malonių, kurių sulaukiau ir be kurių būčiau daug nelaimingesnis. Nuoširdžiai ir nuolankiai dėkojau Dievui už tai, kad jis man vaizdžiai parodė, jog šioje vienuoje aš esu laimingesnis negu būdamas visuomenėje ir turėdamas visus pasaulio malonumus. Suvokiau, kad savo buvimu ir siunčiamomis malonėmis jis gali visiškai atlyginti už visas mano vienišumo negandas ir žmonių visuomenės trūkumą. Jis mane palaikė, guodė ir skatino pasitikėti jo apvaizda čia bei tikėtis amžino buvimo jo akivaizdoje vėliau.

Kaip tik dabar pradėjau aiškiai suprasti, koks laimingas buvo dabartinis mano gyvenimas su visomis vargingomis jo aplinkybėmis, palyginti su tuo nedoru, prakeiktu ir bjauriu mano praeities gyvenimu. Dabar pakito mano skausmai ir džiaugsmi,

pakito net mano troškimai, mano polinkiai įgijo kitą skonį. Tai, kas mane džiugino, kai tik čia atvykau, ir netgi per praėjusius dvejus metus, dabar manęs visiškai nebedomino.

Pirmiau, kai vaikštinėdavau medžiodamas ar apžiūrinėdamas kraštą, dažnai staiga imdavau graužtis dėl savo padėties, ir mano širdis apmirdavo, kai pagalvodavau, jog esu kalinys, vandenyno uždarytas negyvenamoje vietoje, tarp miškų, kalnų ir dykumų, be vilties iš čia išsigelbėti. Retkarčiais mane apimdavo tokios niūrios mintys, kad gražydavau rankas ir verkdavau kaip mažas vaikas. Kartais metęs darbą atsisėsdavau, imdavau dūsauti ir valandą ar dvi spoksodavau nudūręs į žemę akis. Ir šitokia nuotaika būdavo man skausmingiausia, nes jei galėdavau išlieti ašaromis, ką jausdavau širdy, tai skausmas atlėgdavo.

Dabar man pradėjo kilti naujų minčių. Kasdien skaitydavau Dievo žodį ir sėmiau iš jo visokią paguodą. Vieną rytą, būdamas labai nuliūdęs, atsiverčiau Bibliją ties šiais žodžiais: „Aš niekada tavęs nepaliksiu ir niekada tavęs neapleisiu.“ Tuoj pat dingtelėjo, kad tie žodžiai skirti man. Kodėl gi jie buvo man šitaip pateikti kaip tik tokią valandėlę, kai aš liūdėjau dėl savo būklės, lyg būčiau Dievo ir žmo-

nių apleistas? „Na, – tariau aš, – jei Dievas manęs neapleidžia, tai ką gali reikšti, jei ir visas pasaulis mane apleistų? Antra, jei visas pasaulis mane palaikytų, bet aš prarasčiau Dievo malonę ir palaiminimą, argi tai nebūtų nepalyginti blogiau?“

Nuo tos valandėlės pradėjau suvokti, jog čia, nors ir vienišas, galiu būti laimingesnis negu kurioje kitoje pasaulio vietoje. Šitaip galvodamas, buvau dėkojantis Dievui, kad mane čia atsiuntė. Nežinau, kas čia buvo, bet tai minčiai kilus kažkas sukrėtė mano sąmonę, ir neišdrįsau tų žodžių pasakyti. „Kaip tu gali būti toks veidmainis, – garsiai tariau aš, – apsimesdamas, kad esi dėkingas už būklę, iš kurios nuoširdžiai norėtum išsivaduoti?“ Taigi aš lioviausi. Bet nors negalėjau sakyti, jog buvau dėkingas Dievui už tai, kad esu šioje saloje, vis dėlto nuoširdžiai dėkojau, kad jis sunkiais išbandymais atvėrė man akis ir aš suvokiau, koks buvo ankstesnis mano gyvenimas, pradėjau gėdytis savo nedorumo ir atgailauti. Kai tik atsiversdavau arba užversdavau Bibliją, iš širdies gelmių dėkojau Dievui, kad jis įkvėpė mano draugą Anglijoje, man pačiam to neprašant, supakuoti ją tarp prekių ir kad paskui padėjo išgelbėti iš sudužusio laivo.

Tad šitaip nusiteikęs pradėjau trečiuosius gyvenimo metus saloje, ir nors nevalginsiu skaitytojo tokia smulkia antrųjų metų darbų apyskaita kaip pirmųjų, apskritai noriu pasakyti, kad retai kada sėdėdavau be darbo. Buvau griežtai nustatęs savo dienotvarkę, ir būtent šitokią: pirmiausia mano pareigos Dievui ir Biblijos skaitymas, kuriam skirdavau laiko tris kartus per dieną, antra – išvykos su šautuvu ieškoti maisto, tam paprastai sugaišdavau tris valandas kiekvieną rytą, jei tik nelydavo; trečia – tvarkymas, džiovinimas, ruošimas ir virimas viso to labo, ką nušaudavau ar sugaudavau. Šiems darbams sugaišdavau didesnę dalį dienos. Čia turiu pažymėti, kad nuo vidurdienio, kai saulė būdavo zenite, prasi-dėdavo tokia kaitra, jog nesinorėdavo net pajudėti. Taigi darbui belikdavo maždaug keturios valandos vakare. Kartais sukeisdavau savo medžioklės bei darbo valandas ir dirbdavau iš ryto, o į laukus su šautuvu eidavau vakare.

Norėčiau pažymėti, kad dirbti man ne tik trūko laiko, bet ir būdavo labai sunku. Neturėdamas įrankių, pagalbininkų, įgudimo, aš bergždžiai sugaišdavau daugelį valandų. Pavyzdžiui, ištisas keturiasdešimt dvi dienas dirbau lentą ilgai lentynai, kurios man reikėjo rūsyje, kai tuo tarpu du lentų pjovėjai

su savo įrankiais ir ožiu būtų išpjovę šešias tokias lentas per pusdienį.

Tą lentą teko šitaip dirbti: reikėjo nusikirsti didelį medį, nes lenta turėjo būti plati. Šį medį kirtau tris dienas, o dar dvi genėjau šakas ir paverčiau jį ilgu rąstu. Neapsakomai daug kirsdamas ir tašydamas iš abiejų pusių, pritašiau tiek skiedrų, kad pagaliau medis pasidarė toks lengvas, jog įstengiau jį pajudinti; tada apverčiau ir nulyginau vieną šoną nuo vieno galo iki kito, kol jis pasidarė plokščias kaip lenta, tada apverčiau ir ėmiau tašyti antrąją pusę, kol lenta pasidarė kokių trijų colių ir lygi iš abiejų pusių. Skaitytojas gali suprasti, kaip nuvargdavo mano rankos šitaip dirbant, bet darbas ir kantrybė padėjo man pasidaryti tą lentą ir daugelį kitų dalykų. Šį įvykį atskirai aprašau tik norėdamas parodyti, kodėl tiek daug laiko reikėjo sugaišti tokiam palyginti menkam darbui, kad tai, kas visai lengva padaryti turint įrankius ir pagalbininkų, reikalavo labai sunkaus darbo ir nepaprastai daug laiko, kai turėjau tai atlikti vien savo jėgomis.

Bet nieko nepaisydamas kantrumu ir darbu įveikiau daugelį kliūčių ir įstengiau pasigaminti viską, ko reikalavo aplinkybės, kaip tas bus matyti vėliau.

Lapkričio ir gruodžio mėnesiais laukiau savo miežių ir ryžių derliaus. Užsėtasis sklypas buvo nedidelis, nes, kaip esu sakęs, dėl kaitros žuvo visas pirmųjų metų derlius ir abiejų rūšių sėklos turėjau ne daugiau kaip po pusę peko. Šį kartą mano derlius atrodė būsiąs geras, bet staiga pamačiau, kad man gresia pavojus vėl jo netekti, nes javus naikina įvairūs priešai, nuo kurių labai sunku apsisaugoti. Pirmiausia tai buvo ožkos ir laukiniai žvėreliai, mano vadinami kiškiais, kurie, pajutę daigų saldumą, tupinėjo tarp jų dieną naktį ir nugrauždavo želmenis taip trumpai, kad jie negalėjo išleisti stiebų. Nuo jų apsiginti nemačiau kitos priemonės, kaip tik visą sklypą aptverti tvora. Gerokai privargau, kol tai padariau, juoba kad reikėjo skubėti. Bet mano javų laukelis buvo labai mažas, ir aš jį puikiai aptvėriau maždaug per tris savaites. Dieną baidžiau tuos žvėrelius šūviais ir keletą nušoviau, o vakare pririšdavau prie tvoros šunį, kuris lodavo kiaurą naktį, tad netrukus priešai apleido tą vietą, ir javai puikiai išaugo, suvešėjo ir ėmė greitai nokti.

Bet jei anksčiau, kol dar javai žaliavo, man kenkė žvėreliai, tai dabar, kai jau išplaukė varpos, viską sunaikinti kėsinosi paukščiai. Kartą nuėjęs pasižiūrėti, kaip auga javai, pamačiau, kad aplink mano

sklypą sukinėjasi pulkai įvairių paukščių, kurie tik ir laukia, kada pasitrauksiu. Tuoju pykštelėjau į juos, nes visuomet nešiodavausi šautuvą. Vos tik iššoviau, iš pačių javų greitai pakilo debesis paukščių, jų buvau nepastebėjęs.

Tuo susirūpinau ne juokais, nes numačiau, kad per kelias dienas jie sunaikins visas mano viltis – turėsiu mirti badu ir niekad negalėsiu sulaukti jokio derliaus. Nežinojau, ką man dabar daryti. Vis dėlto pasiryžau ginti savo javus, nors ir turėčiau dieną naktį juos saugoti. Pirmiausia įbridau į juos, norėdamas pažiūrėti, kokių nuostolių pridaryta. Pamačiau, kad jau daug sugadinta, bet kadangi grūdai dar buvo paukščiams per žali, nuostolis nebūtų toks didelis, jei tik pasisektų išsaugoti tai, kas dar liko.

Užsitaisiau šautuvą ir dėjausi einąs šalin (pastebėjau vagišius, tupinčius medžiuose aplink mane ir laukiančius, kol pasitrauksiu). Ir iš tiesų, vos tik kiek paėjėjau ir dingau jiems iš akių, jie vėl pradėjo vienas po kito leistis į javus. Tatai mane taip įpykino, jog netekau kantrybės ir nelaukiau, kol jų atsiras daugiau. Žinojau, kad kiekvienas grūdas, kurį jie dabar sulesa, kainuos man, galima sakyti, peko dydžio kepalą ateityje. Priėjęs prie tvoros vėl iššoviau ir nudėjau tris paukščius. To man kaip tik

ir reikėjo. Paėmiau juos ir padariau taip, kaip Anglijoje daroma su išgarsėjusiais vagimis: pasmeigiau juos ant karties kitiems atbaidyti. Beveik neįmanoma aprašyti, kaip nuostabiai paveikė ši priemonė: paukščiai ne tik nebepuolė javų, jie net vengė rodytis toje salos dalyje, bent niekad jų nemačiau per visą tą laiką, kol ant smaigalio kybojo mano baidyklės.

Lengva įsivaizduoti, kaip aš tuo džiaugiausi. Gruodžio mėnesio pabaigoje – tai metas, kada nuimamas antras derlius – nukirtau savo javus. Pjūčiai man labai stigo dalgio arba pjautuvo. Kaip mokėdamas pasidariau panašų įrankį iš vieno plataus kardo, kurių buvau pasiėmęs iš laivo su ginklais. Bet pirmasis mano derlius buvo negausus, ir jį suvaliau be didelio vargo. Turiu pridurti, kad jį nuėmiau savotiškai: pjoviau vien varpas, susinešiau jas didele pirtine, kurią buvau nusipynęs, o paskui tryniau delnais. Pabaigęs šį darbą pamačiau, kad iš pusės peko sėklos turiu beveik du bušelius¹⁴ ryžių ir daugiau kaip pustrečio bušelio miežių; reikia pažymėti, kad taip spėjau, nes tuo metu neturėjau jokio saiko.

---

¹⁴ 4 pekai, apie 36 litrus.

Toksai pasisekimas mane labai padrąsino: turėjau vilties, kad ilgainiui Dievas man leis apsirūpinti duona. Bet čia vėl susidūriau su sunkumais. Kaip sumalti grūdus arba juos paversti miltais? Kaip juos išsijoti? Kaip susiminkyti tešlą? Kaip pagaliau iš tešlos išsikepti duonos? To visko aš nemokėjau. Stabdomas tų kliūčių ir trokšdamas turėti kuo didesnę atsargą grūdų, pasiryžau visai neliesti šio derliaus ir pasilikti jį būsimai sėjai, kad ateityje galėčiau turėti pakankamai grūdų ir apsirūpinti duona. Visas savo mintis ir visas darbo valandas paskyriau šiam didžiajam tikslui.

Dabar apie mane buvo galima tikra to žodžio prasme pasakyti, kad užsidirbdavau sau duoną. Stebėtina, kaip nedaug žmonių, man atrodo, pagalvoja, kiek reikia atlikti įvairiausių darbų, – pasėti, prižiūrėti, nupjauti, iškulti, išdžiovinti, sumalti, – kol pagaliau gali išsikepti paprasčiausią duonos kepaliuką. Gyvendamas laukinėje gamtoje, šį slegiantį dalyką kasdien jčiau vis ryškiau ir ryškiau net po to, kai gavau pirmąją saują miežių ir ryžių, taip netikėtai išdygusių prie mano namų.

Pirmiausia aš neturėjau plūgo žemei išarti, netgi kastuvo jai sukasti. Na, šią pastarąją kliūtį įveikiau pasidaręs medinį kastuvą, kaip esu anksčiau minė-

jęs. Koks įrankis, toks ir darbas! Tą kastuvą dirbau daug dienų, bet jis buvo neapkaustytas geležimi ir greitai nusidėvėjo. Be to, ir dirbti su juo buvo sunkiau, ir žemė išsipurendavo kur kas prasčiau. Tačiau to nepaisiau ir kantriai dirbau toliau. Pasėjęs javus, neturėjau kuo jų užakėti. Vietoj akėčių teko valkioti po dirvą sunkią šaką, kuri ne tiek akėjo, kiek draskė žemės paviršių.

O kiek įvairiausių darbų teko nuveikti, kol augo ir brendo mano javai. Reikėjo aptverti lauką, saugoti jį, paskui nukirsti javus, išdžiovinti ir parsigabenti namo, iškulti (t. y. trinti varpas delnais, kad atskirtų pelai nuo grūdų). Toliau man trūko malūno grūdams sumalti, sietų miltams išsijoti, mielių ir druskos tešlai užminkyti ir krosnies duonai iškepti. Ir vis dėlto aš išsiverčiau be visų šitų dalykų, kaip vėliau pamatys skaitytojas. Turėti duonos man buvo neįkainojamas atpildas ir malonumas. Dėl visų tų trūkumų mano darbas buvo sunkus ir nuobodus, bet juk neturėjau kitos išeities. Savo dienotvarkėje šiems darbams kasdien skyriau po kelias valandas. Pasiryžau nevartoti grūdų duonai, kol turėsiu didesnę jų atsargą, ir todėl per kitus šešis mėnesius, įtempęs visas jėgas ir sumanumą, dariausi įrankius, reikalingus duonai kepti.

Bet iš pradžių reikėjo paruošti sėjai didesnę sklypą, nes dabar turėjau sėklos, kuria galėjau užsėti daugiau kaip akrą¹⁵. Pirmiausia pasidariau kastuvą, kuriam sugaišau apie savaitę. Tasai kastuvas atrodė gana liūdnai, buvo labai sunkus, ir juo dirbant reikėdavo dvigubai daugiau vargti. Bet visa tai įveikiau ir netoli namų užsėjau du didelius lygius žemės sklypus, aptvėriau juos basliais iš to medžio, kuris taip lengvai prigyja. Taigi mano aptvaras po metų turėjo pavirsti gyvatvore, kurią mažai tereikės taisyti. Šie darbai buvo ne visai menki ir jiems sugaišau ne mažiau kaip tris mėnesius, nes dauguma jų teko lietingajam laikotarpiui, kai negalėdavau ilgai dirbti lauke.

Kai lydavo ir kai negalėdamas išeiti turėdavau sėdėti urve, aš dirbdavau kitus reikalingus darbus, bet nuolat stengdavausi šnekinti savo papūgą ir mokyti ją kalbėti. Greitai ji jau žinojo savo vardą, o vėliau išmoko ir gana garsiai jį ištarti. „Polė“ – tai buvo pirmas žodis, kurį išgirdau šioje saloje iš sve-timų lūpų. Tačiau šis dalykas nebuvo tikrasis mano darbas, o tik šiaip laiko pajvairinimas triūsiant, nes dabar, kaip esu sakęs, turėjau didelį uždavinį: ilgą

---

¹⁵ Apie 0,4 hektaro.

laiką galvojau, kaip čia vienaip ar kitaip pasigaminus molinių indų. Man jie buvo iš tiesų labai reikalingi, bet vis nežinojau, kaip jų pasidaryti. Neabejojau, kad įstengčiau nulipdyti šiokią tokią puodą, jei tik surasčiau tinkamo molio. Kadangi čia labai karštas klimatas, tai maniau jį išdegti saulėje, ir indas turėtų būti pakankamai tvirtas, kad galėtum imti į rankas ir laikyti jame visas sausas atsargas. Tad ir pasiryžau nulipdyti kelis didesnius puodus, kuriuose būtų galima laikyti grūdus, miltus ir kitus birius daiktus.

Skaitytojas turbūt imtų manęs gailėtis ar greičiau juoktis, jei papasakočiau, kaip nevykusiai užminčiau molį, kokius keistus, gremėzdiškus, bjaurius indus nulipdžiau, kiek daug jų sutrupėjo ir kiek daug suskilo, nes molis buvo per daug purus ir neišlaikydavo savo svorio; kiek daug jų susprogo nuo per didelės saulės kaitros ir kiek daug subyrėjo į gabalus, prisilietus prie jų rankomis tiek prieš, tiek ir po džiovinimo. Gana bus pasakius, kad po dviejų mėnesių nenuilstamo darbo, kai galop suradau tinkamo molio, prisikasiau jo, parsinešiau namo ir ėmiau dirbti, man pavyko padaryti tik du bjaurius molinius indus, kurių net nebuvo galima pavadinti ąsočiais.

Kai tie du mano puodai gerai išdžiūvo ir saulės atokaitoje sukietėjo, aš juos labai atsargiai paėmiau

ir įstačiau į dvi dideles karklų pintines, kurias tam reikalui buvau nupynęs. Tuščius tarpus tarp puodų ir pintinių prikimšau miežių ir ryžių šiaudų. Kad tie puodai neatidrėktų, ketinau juose laikyti sausus grūdus, o gal ir miltus, kai jų būsiu prisimalęs.

Nors didieji moliniai puodai išėjo nevykę, kur kas geriau nusisekė mažieji indai – puodukai, plokščios lėkštės, ąsotėliai, dubenėliai ir panašūs daikteliai: saulės kaitroje jie visi nepaprastai kietai išdegdavo.

Bet svarbiausias mano tikslas vis dar nebuvo pasiektas: man reikėjo puodo, kuris nepraleistų skysčio ir atlaikytų ugnį, o tam reikalui nė vienas šių indų netiko. Bet štai vieną kartą sukūriau gana didelę ugnį mėšai kepti ir ją užgesinęs tarp žarijų radau vieno mano sudužusio molinio indo šukę, ugnyje išdegusią kietai kaip akmuo ir raudoną kaip plyta. Tai pamatęs maloniai nustebau ir tarčiau sau, kad jei šukė ugnyje taip sukietėjo, tai tikriausiai ir visus šiuos indus galima panašiai išdegti.

Tai mane paskatino susimąstyti, kaip galėčiau ugnyje išdegti kelis puodus. Aš visiškai nenusivokiau apie krosnis, kurias naudoja puodžiai puodams degti arba jiems švinu padengti, nors ir turėjau tam reikalui švino. Paėmiau tris didelius dubenis ir du ar tris puodus, sudėjau juos vieną ant kito ir iš visų pusių

apkroviau malkomis, o po apačia pakišau gerą krūvą žarijų. Kroviau į ugnį iš viršaus ir iš šonų vis naują kurą, kol pamačiau, kad viduje esantys puodai įkaitę ir anaipol nesuskilę. Palikau juos stovėti ugnyje dar penkias ar šešias valandas. Pastebėjau, kad vienas jų, nors ir nesuskilo, bet pradeda tirpti. Mat smėlis, sumaišytas su moliu, tirpo nuo didžiulės kaitros ir būtų pavirtęs stiklu, jei būčiau ir toliau palaikęs tokią kaitrą. Tad ėmiau palengva mažinti ugnį, kol raudonoji puodų spalva pradėjo blykšti. Prie jų išsėdėjau visą naktį, kad ugnis visai neužgestų, ir iš ryto turėjau tris labai gerus, nors ir nelabai gražius dubenis ir du molinius puodus, taip kietai išdegusius, jog geriau negalima ir norėti, o vienas jų buvo puikiai nužvilgintas sutirpusio smėlio.

Nereikia nė sakyti, kad po šio bandymo man nebetrūko jokių molinių indų. Bet čia turiu pažymėti, kad jie buvo labai nedailūs. Nors stebėtis nereikia, juk aš lipdžiau juos taip, kaip vaikas lipdo iš purvo riestainius arba kaip kepa pyragus moterys, nemo-kančios užminkyti tešlos.

Niekas niekuomet taip nesidžiaugė tokiu menku dalyku, kaip aš, pamatęs, jog padariau molinį ugniai atsparų indą. Vos turėjau kantrybės palaukti, kol mano puodai atšalo. Tuoj pastačiau vieną jų su van-

deniu ant ugnies, norėdamas išsivirti mėsos, ir tai puikiai pavyko. Iš gabalo ožkienos išsiviriau labai gero sultinio, nors man trūko avižinių miltų ir kitokių priedų, kad jis būtų geresnis.

Tolesnis mano rūpestis buvo pasidaryti akmeninį grūstuvą, kuriame galėčiau sutrinti ar sugrūsti kiek grūdų, nes apie tokį sudėtingą meno kūrinį kaip malūnas nebuvo ko nė galvoti, turint tik porą rankų. Norėdamas rasti išeitį iš šios padėties, nežinojau net ko griebtis. Akmenskaldžio darbas man buvo taip pat svetimas kaip ir visi kiti amatai. Be to, neturėjau tam reikalui įrankių. Praleidau daugelį dienų ieškodamas stambaus akmens, pakankamai didelio, kad jame būtų galima padaryti įdubą ir paversti jį piesta, bet nieko tinkamo neradau. Buvo tik vientisos uolos, nuo kurių jokia būdu negalėjau atkirsti gabalo. Be to, šioje saloje uolos nebuvo pakankamai kietos. Visos jos buvo iš smėlingo, trapaus akmens, kuris neišlaikytų sunkaus grūstuvo spaudimo ir kuriame trinant grūdus atsirastų smėlio. Tad sugaišęs gerokai laiko paieškoms, atsisakiau šio užmojo ir ryžausi pasiieškoti kieto medžio trinkos. Ją radau kur kas lengviau. Išsirinkęs vieną stuobrį, tokį didelį, kad vos galėjau pajudinti, pirmiausia jį aptašiau kirviu ir kirveliu. Paskui vargais negalais jame išdeginau

įdubą, kaip Brazilijos indėnai, darydami savo luoteles. Po to iš vadinamojo geležinio medžio nutašiau didelį, sunkų grūstuvą. Tuos daiktus pasidėjau ligi būsimojų derliaus, kada tikėjaisi dalį grūdų sumalti arba, teisingiau sakant, sugrūsti į miltus ir išsikepti iš jų duonos.

Toliau teko daug vargti, kol pasidariau rėtį, arba sietą, miltams sijoti ir jiems atskirti nuo sėlenų ir pelų. Be tų dalykų aš negalėjau kepti duonos. Galima įsivaizduoti, koks tai buvo sunkus uždavinys: neturėjau tam reikalui tinklo ar retos drobės, pro kurią galima miltus sijoti. Ilgus mėnesius iš tiesų nežinojau, ką man daryti. Baltinių tebuvo likę vieni skutai. Turėjau ožkų vilną, bet nežinojau, kaip jas verpti ir austi. O jei ir būčiau žinojęs, neturėjau nei ratelio, nei staklių. Pagaliau prisiminiau, jog tarp laive rastų drabužių būta kelių perkolinių skarelių kaklui apsvynioti. Iš tų skarelių pasidariau tris mažus, bet visai tinkamus rėčius. Jie man tarnavo kelerius metus. Kaip vėliau susitvarkiau, papasakosiu kitą kartą.

Dabar reikėjo pagalvoti, kaip kepsiu duoną, kai turėsiu miltų. Pirmiausia stigo mielių. Neturėdamas kuo jų pakeisti, lioviais dėl to sukęs galvą. Bet dėl krosnies iš tiesų teko pavargti. Pagaliau ir

čia radau išeitį: nulipdžiau keletą labai plačių, bet negilių molinių indų; jie buvo maždaug dviejų pėdų skersmens, bet ne gilesni kaip devynių colių. Šiuos indus išdegiau ugnyje, kaip anksčiau kitus, ir atidėjau į šalį. Kai atėjo metas kepti duoną, susikūriau didelę ugnį savo ugniakure, kuri buvau išgrindęs keliomis ketvirtainėmis (jei tik galima jas pavadinti ketvirtainėmis), mano paties pasigamintomis tvirtomis plytomis.

Kai malkos sudegė ir pavirto žarijomis, išžarsčiau jas po visą ugniakurą ir taip palikau, kol židinyš labai įkaito. Tada nužėriau žarijas į šalį ir sudėjau duonos kepalus, o iš viršaus apdengiau juos moliniu dubeniu ir tą dubenį apkroviau žarijomis, kad būtų kuo karščiau. Miežiniai kepalai iškepė puikiai, kaip geriausioje pasaulio krosnyje. Netrukus išmokau kepti ryžių paplotėlius bei pudingus ir tapau tikru kepeju. Nekepiu tik įdarytų pyragų, nes, be paukštienos ir ožkienos, neturėjau ko į juos kimšti.

Nėra ko stebėtis, kad dirbant šiuos darbus praėjo beveik visi tretieji mano gyvenimo metai, ir reikia pažymėti, jog tuo pat metu protarpiais turėdavau suvalyti naują derlių ir nudirbti kitus laukų darbus. Nuskabiau javų varpas, kai jos nunoko, sukroviau į dideles pintines ir parsinešiau namo. Jos ten

gulėjo, kol susiradau laiko joms ištrinti. Kulti negalėjau, nes neturėjau nei klojimo, nei spragilo.

Galų gale, didėjant grūdų ištekliams, man prireikė ir talpesnės klėties. Dabar turėjau apie dvidešimt bušelių miežių, o ryžių tiek pat ar daugiau, tad nusprendžiau juos imti vartoti neribodamas, juoba kad džiūvėsiai jau seniai buvo pasibaigę. Be to, pasiryžau apskaičiuoti, kiek man reikia grūdų ištisiems metams, ir sėti tik kartą per metus.

Pasirodė, kad keturiasdešimt bušelių miežių ir ryžių per metus visai pakanka. Tad ryžausi kasmet sėti tik tiek javų, kiek buvau pasėjęs paskutinį kartą, tikėdamasis, kad tokio kiekio pakaks apsirūpinti duona.

Galite neabejoti, kad dirbdamas aš nuolat prisimindavau žemę, kurią buvau matęs anoje salos pusėje, ir man kildavo slaptų troškimų į ją nusidanginti, nes vaizdavausi, kad pamatęs žemyną arba gyvenamą kraštą rasiu vienokių ar kitokių priemonių keliauti toliau, o galbūt ir iš viso iš čia ištrūkti.

Bet aš nepagalvodavau apie tai, kokie pavojai man grėstų, nemaniau, kad galiu patekti tokiems laukiniams, kurie blogesni už Afrikos liūtus ir tigrus. Jeigu kada pakliūčiau jiems į nagus, tai tūkstantis šansų prieš vieną, kad jie mane nužudytų, o gal net

suėstu; buvau girdėjęs, kad Karibų pakrantės gyventojai yra kanibalai, arba žmogėdros, ir pagal geografinį plotį žinojau, jog esu ne per toliausiai nuo tų krantų. Jeigu jie ir nebūtų žmogėdros, vis dėlto galėtų mane nužudyti kaip ir daugelį europiečių, kurie patekdavo jiems į nagus, net kai jų būdavo dešimt ar dvidešimt. Juo blogiau būtų man – vienam ir beveik beginkliam.

Apie tuos visus dalykus, sakau, turėjau gerai pagalvoti ir ne kartą juos vėliau svarsčiau, bet tada aš nebijojau nieko: mano galvą buvo apnikusios mintys, kaip čia patekus į aną tolimą krantą.

Štai kada pasigedau savo berniuko Ksurio ir valtės su keturkampe bure, kuria buvau nuplaukęs daugiau kaip tūkstantį mylių Afrikos pakraščiais! Bet tuščias dalykas apgailestauti. Tada nusprendžiau nueiti ir apžiūrėti mūsų laivo valtį, kuri, kaip sakiau, buvo audros nublokšta toli į krantą. Ji gulėjo ne visai pirmykštėje vietoje: ties stačia, smėlėta pakrante, vėjo ir bangų apvožta, o jūros bangos jau toli atsitraukusios.

Jei būčiau turėjęs žmonių, kurie ją sutaisytų ir nuleistų į vandenį, ta valtis dar būtų buvusi visai tinkama ir būčiau galėjęs ja gana lengvai nuplaukti atgal į Braziliją. Bet buvo aišku, kad atversti šią valtį

yra toks pat nepakeliamas uždavinys kaip pajudinti visą salą. Vis dėlto nuėjau į mišką, prisikirtau karčių svirtims bei velenams ir visa tai nusigabenau prie valtės. Guodžiau save mintimi, kad jei tik įstengsiu atversti, man pavyks ją lengvai pataisyti ir tada galėsiu išplaukti į atvirą jūrą.

Aš iš tiesų netaupiau savo jėgų ir šiam bergždžiam darbui sugaišau apie tris ar keturias savaites. Pagaliau įsitikinęs, kad silpnomis savo jėgomis jos neapversiu, ėmiau kasti po ja smėlį, tikėdamasis, kad ji, paremta pagaliais, pati krisdama apsivers.

Bet kai tai padariau, vis dėlto negalėjau nei jos pajudinti, nei pakišti po ja pagalių, nei nuleisti jos į vandenį, tad turėjau šį darbą mesti. Bet mano troškimas nuplaukti į žemyną dėl šios nesėkmės veikiau sustiprėjo, negu susilpnėjo, nors galimybės ten patekti atrodė neįmanomos.

Pagaliau nusprendžiau pabandyti pats pasigaminti luotelį, tokį, kokį šių kraštų čiabuviai net be įrankių pasidaro iš storo medžio kamieno. Maniau, kad tai ne tik įmanoma, bet ir lengva, ir nepaprastai džiaugiausi galvodamas, jog tam darbui turiu daug patogesnių priemonių, negu jų turi negrai ar indėnai. Bet aš pamiršau ypač nepalankias aplinkybes, kurios man kliudė labiau negu indėnams:

kaip, neturint talkininkų, nustumti luotą į vandenį, kai jis bus išskobtas. Ir tai man buvo daug sunkiau įveikiama kliūtis negu jiems įrankių trūkumas. Sakykime, susirandu miške didelį medį, su dideliu vargu jį nukertu, savo įrankiais nukapuju šakas ir aptašau jį luoto pavidalu, o vidų išskaptuoju arba išdeginu, žodžiu, tą medžio stuoibrį paverčiu tikra valtimi. Kas man iš to, jei negalėsiu nustumti į vandenį ir turėsiu palikti miške?

Žinoma, jeigu nors truputį būčiau pagalvojęs apie savo padėtį imdamasis skobti luotą, turėjau pasvarstyti, kaip jį nuleisiu į vandenį, bet aš taip degiau troškimu leistis į jūrą, jog nė karto nepagalvojau, kaip jį nukelsiu nuo sausumos; man daug lengviau buvo nuplaukti jūromis keturiasdešimt penkis mylias, negu nutempti jį žeme keturiasdešimt penkis sieksnius, kurie skyrė luotą nuo vandens.

Aš įnikau dirbti tą luotą kaip kvailys, didžiausias kvailys, koks tik gali būti žmogus, turintis nors kiek sveiko proto. Džiaugiasi savo sumanymu negalvodamas, ar pajėgsiu jį įvykdyti. Negalima sakyti, kad nemaščiau apie tą kliūtį, bet kiekvieną kartą drąsindavausi šitokiu kvailiausiu atsakymu: „Na, pirmiausia padarysiu luotą, o kai jis bus baigtas,

esu tikras, kad rasiu vienokį ar kitokį būdą nuleisti jam į vandenį.“

Tai buvo visai tuščias samprotavimas, bet įkai-tusi vaizduotė nedavė ramybės, ir aš ėmiausi darbo. Nukirtau kedrą. Abejoju, ar Saliamonas turėjo tokį, statydamas Jeruzalės šventyklą. Jis buvo penkių pėdų ir penkių colių skersmens apačioje prie kelmo, dvidešimties pėdų aukštyje – keturių pėdų ir vienuo-likos colių, toliau kiek plonėjo ir šakojosi. Vargais negalais nukirtau tą medį. Dvidešimt dienų kirtau ir kapojau patį kamieną. Dar keturiolika dienų vargau, kol nugenėjau šakas ir nukirtau plačiai išsikeroju-sią viršūnę. Paskui sugaišau visą mėnesį, kol nuta-šiau stuobrį ir jis pasidarė panašus į luotą. Dar apie tris mėnesius užtrukau, kol išduobiau vidų. Visa tai, tiesa, atlikau be ugnies, vien su mediniu kūju bei kaltu. Nepaprastai daug dirbau, kol pagaliau pada-riau puikiausią luotą, kuris lengvai galėjo pakelti dvidešimt šešis žmones, taigi mane ir visą mano krovinį.

Pabaigęs šį darbą, nepaprastai juo džiaugiausi. Luotas tikrai buvo gerokai didesnis už mano maty-tus čiabuvių, padarytas iš vieno kamieno. Užtat kiek jis man atsiėjo vargo! Dabar beliko jį nuleisti į van-denį. Nė trupučio neabejoju, kad jei tai būtų pavykę,

būčiau pradėjęs beprotiškiausią kelionę, kokią kas nors kada nors buvo mėginęs atlikti.

Tačiau kad ir kiek plūkiausi, nuleisti į vandenį nepajėgiau. Visos mano pastangos pasibaigė niekais. Luotas gulėjo tik už šimto jardų nuo vandens, bet pirmoji kliūtis buvo ta, kad kelias į upelįėjo įkalnėn. Šiai kliūčiai nugalėti pasiryžau nukasti žemės kaurių ir padaryti tam tikrą nuolydį. Tą aš ir pradėjau, ir tai man atsiėjo nepaprastai daug vargo, tačiau kas gailės pastangų, jei numato galimybę išsivaduoti? Kai įveikiau šią kliūtį, padėtis nė kiek nepagerėjo: aš negalėjau luoto pajudinti, kaip anuomet negalėjau pajudinti laivo valtės. Tada išmatavau nuotolį iki jūros ir pasiryžau iškasti doką ar perkasą ir atvesti vandenį iki luoto, nes mačiau, kad atvirksčiai padaryti nepajėgsiu. Aš pradėjau šį darbą, bet apskaičiavęs, kaip giliai, kaip plačiai reikėtų kasti, supratau, kad dirbant vienam žmogui reikėtų dešimties ar dvylikos metų tai kliūčiai įveikti. Krantas buvo labai aukštas, ir aukščiausioje vietoje perkasas turėtų būti dvidešimties pėdų gylio. Kad ir labai nenoromis, galop mečiau ir šį mėginimą.

Šioji nesėkmė mane labai nuliūdino, ir dabar, nors ir per vėlai, aš supratau, kaip kvaila pradėti

darbą neapskaičiavus, kiek jis kaštuos, ir nenumačius, ar įstengsime savo jėgomis jį pabaigti.

XI SKYRIUS

Šių dienų įkarštyje sukako ketvirtosios mano gyvenimo šioje saloje metinės. Tą dieną, kaip ir anksčiau, praleidau melsdamasis, ramiai nusiteikęs. Nuolat rimtai skaitydamas Dievo žodį ir padedamas jo malonės, ėmiau į viską žiūrėti visai kitomis akimis. Pasikeitė visas mano požiūris, pasaulis man dabar atrodė labai tolimas ir svetimas. Nieko iš jo nesitikėjau, nieko netroškau. Žodžiu, neturėjau su juo nieko bendra ir, matyt, visam laikui buvau nuo jo atskirtas. Žvelgiau į jį tokiomis akimis, kaip mes tikriausiai žiūrėsime iš aukštybių į vietą, kurioje kadaise gyvenome ir iš kurios pasitraukėme. Ir aš dabar galėjau pasakyti pasauliui, kaip Abraomas turtuoliui: „Tarp manęs ir tavęs iškilusi didžiulė bedugnė.“

Aš nutolau nuo visų pasaulio nedorybių, čia man buvo svetimi kūno geiduliai ir gyvenimo tuštynė. Nebuvo ko geisti, nes turėjau viską, kuo tik galėjau dabar naudotis. Buvau visų tų didžiųjų plotų savininkas, galėjau pasivadinti karalium ar imperatoriumi viso to krašto, kuris man priklausė. Aš neturėjau konkurentų, neturėjau varžovo, kuris ginčytų mano

valdžią ar norėtų valdyti drauge su manimi. Galėjau prikrauti laivus grūdų, bet iš to nebūtų jokios naudos, ir aš sėjau tik tiek, kiek man reikėjo. Turėjau daugybę vėžlių, bet man pakakdavo retkarčiais nudėti vieną. Turėjau tiek statybai tinkamų medžių, kad galėjau pasistatyti visą laivyną. Turėjau tiek vynuogių, jog visą pastatytą laivyną būčiau galėjęs prikrauti vyno ir džiovintų razinų.

Bet aš vertinau tik tai, ką galėjau sunaudoti. Buvau sotus, turėjau kiek man reikėjo, tad kam trokšti daugiau? Jeigu susimedžiodavau mėsos daugiau, negu galėjau suvalgyti, ją turėdavo suėsti šuo arba kirminai. Jei pasėčiau daugiau javų, negu galėčiau suvartoti maistui, jie turėtų sugesti. Medžiai, kuriuos nukirtau, gulėjo ant žemės ir trūnijo. Aš galėjau juos panaudoti vien kurui, kurio man reikėdavo tik maistui pasigaminti.

Žodžiu, prigimtis ir patyrimas, gerai pasvarsčius, mane įtikino, kad visos pasaulio gėrybės tik tiek tėra naudingos, kiek tenkina mūsų reikmes, ir mūsų sukrautieji turtai teikia malonumo tik tiek, kiek galime juos panaudoti. Pats godžiausias pasaulyje šykštuolis būtų pasigydęs nuo savo ydos, jei būtų patekęs į mano padėtį, nes aš visko turėjau daug daugiau, negu reikėjo. Aš nieko negeidžiau,

išskyrus daiktus, kurių neturėjau, ir tai tebuvo mažmožiai, nors iš tiesų man labai naudingi. Turėjau, kaip esu jau minėjęs anksčiau, krūvelę pinigų, tiek auksinių, tiek sidabrinųjų monetų, iš viso apie trisdešimt šešis svarus sterlingų. Deja, antai ten padėtas tas bjaurus, menkas ir nenaudingas šlamštas, ir neturiu ką su juo veikti! Dažnai pagalvodavau, kad mielai būčiau visą jų saują atidavęs už tuziną tabako prikimštų pypkių ar už rankines girkas grūdams susimalti! Kur tau! Būčiau juos visus atidavęs už šešių pensų vertės sėtinių ar morkų sėklų žiupsnelį iš Anglijos ar už saują žirnių ar pupų, ar už butelį rašalo. Šiaip ar taip, man jie neteikė nė mažiausio pelno ar naudos ir mėtėsi stalčiuje, per lietinguosius laikotarpius nuo drėgmės apsitraukdami žalėsiais. Jei mano stalčius būtų buvęs pilnas deimantų, būtų buvę lygiai tas pat, jie nebūtų turėję man jokios vertės, nes niekam negalėčiau jų panaudoti.

Dabar mano gyvenimas tiek fiziniu, tiek moraliniu atžvilgiu buvo daug lengvesnis negu iš pradžių. Sėsdamas valgyti, dažnai būdavau kupinas dėkingumo Dievo apvaizdai, padengusiai man stalą dykumoje. Išmokau stebėti daugiau šviesiąją savo padėties pusę ir mažiau tamsiąją, galvoti daugiau apie tai, ką turėjau, negu apie tai, ko man trūko. Tai

buvo neapsakomo vidujinio džiaugsmo valandėlės. Šį dalyką čia pažymiu norėdamas atkreipti dėmesį tų nepatenkintų žmonių, kurie negali ramiai džiaugtis tuo, ką jiems davė Dievas, nes jie mato ir geidžia to, ko jiems nedavė. Visas mūsų nepasitenkinimas dėl to, ko mums trūksta, kyla, man rodos, iš dėkingumo trūkumo už tai, ką turime.

Man buvo naudingas ir kitas samprotavimas; jis, be abejonės, būtų naudingas ir kiekvienam kitam, patekusiam į tokią pat bėdą. Aš imdavau lyginti dabartinę savo padėtį su ta, kurios turėjau tikėtis ir kurioje būčiau atsidūręs be įstabios Dievo globos. Juk jo stebuklingu lėmimu bangos išmetė laivą netoli kranto, vėliau galėjau jį pasiekti ir atsigabenti į sausumą viską, kas man buvo reikalinga: darbo įrankių, ginklų nuo priešų apsiginti, parako ir šratų žvėrimis medžioti.

Praleidau ištisas valandas, galiu sakyti, ištisas dienas, pačiomis gyviausiomis spalvomis vaizduodamasis, kaip man būtų tekę elgtis, jei nieko nebūčiau pelnęs iš laivo; kaip nebūčiau galėjęs susirasti jokio maisto, išskyrus žuvis ir vėžlius, o kadangi ir juos aptikau ne iš karto, tai iki to laiko būčiau jau žuvęs; o jei nežuvęs, tai gyvenęs kaip tikras laukinys; jei kaip nors ir būčiau nudėjęs ožką ar paukštį,

būčiau neturėjęs jokių priemonių jiems išdarinėti ar odai nulupti ir būčiau gavęs juos draskyti dantimis ir plėšyti nagais kaip žvėris.

Po šitokių mąstymų supratau, kokia palanki man buvo apvaizda, ir buvau labai dėkingas jai už savo dabartinę būklę su visais jos sunkumais ir nelaimėmis. Ir šiuos savo samprotavimus patariu apsvastyti tiems, kurie užklupus nelaimei linkę sakyti: „Argi yra toks skausmas, kuris prilygtų manajam?“ Tegul jie pagalvoja, kaip kenčia kai kurie kiti žmonės ir kad jų pačių padėtis galėjo būti sunkesnė, jei apvaizda būtų lėmusi kitaip.

Man kilo dar ir kitų minčių, kurios mane guodė ir teikė vilčių. Ėmiau lyginti savo dabartinę būklę su ta, kurios buvau nusipelnęs ir kurią, turėjau pagrindo manyti, apvaizda galėjo man skirti. Juk gyvenau siaubingą gyvenimą, visiškai nepažindamas Dievo ir jo nebijodamas. Mano tėvas ir motina auklėjo mane labai teisingai, jie stengėsi įkvėpti man religinę pagarbą Dievui, taip pat pareigos jausmą atlikti tai, ko iš manęs reikalavo prigimtis ir gyvenimo tikslas. Bet deja! Aš anksti griebiausi jūreivio amato, kuris, nors ir kupinas pavoju, iš visų amatų yra labiausiai nutolęs nuo Dievo baimės. Patekau į jūreivių draugiją, ir mano bendražygiai pajuokdami

užgniauzė menką religinio jausmo likutį. Įpratęs susidurti su pavojais ir matyti mirtį, ėmiau visa tai niekinti. Mane veikė ir tai, kad aš ilgą laiką tegalėjau bendrauti tik su panašiais į save, negirdėdamas tų, kurie skatintų sukti į doros kelią.

Manyje visai nebeliko gėrio pradų. Aš visai nesuvokiau, koks esu ir koks turiu būti. Kai man pavyko pabėgti iš Salės, kai mane paėmė į laivą portugalų kapitonas, kai taip puikiai įsitaisiau Brazilijoje, kai gavau savo prekes iš Anglijos, – visais tais ir kitais nuostabios sėkmės atvejais aš nė karto netariau žodžių: „Ačiū Dievui!“ Netariau jų nė balsu, nė mintyse. Ir didžiausių nelaimių ištiktas nebandydavau pasimelsti ir nors pasakyti: „Viešpatie, pasigailėk manęs!“ Ne, Dievo vardą paminėdavau nebent tik keikdamas ir burnodamas.

Kaip jau esu minėjęs, daugelį mėnesių su siaubu galvojau apie savo užkietėjusį, nedorą gyvenimą praeityje. Apsidairęs aplink save, prisimindavau, kiek nepaprastai daug gero man nutiko nuo to laiko, kai patekau į šią salą, kaip dosniai Dievas mane apdovanojo. Jis ne tik nenubaudė, kaip buvau nuspelnęs, už mano nedorybes, bet dar ir gausiai aprūpino. Visa tai teikė didelių vilčių, kad atgaila priimta ir kad Dievas yra paruošęs dar daugiau malonių.

Šitaip mąstydamas aš ne tik prisiverčiau susitaikyti su Dievo lemtomis dabartinėmis gyvenimo aplinkybėmis, bet netgi ėmiau už tai jam nuoširdžiai dėkoti: esu gyvas ir negaliu skųstis matydamas, kad nesulaukiau teisingos bausmės už savo nuodėmes. Juk man teko tiek malonių, o jų šioje saloje neturėjau pagrindo tikėtis. Niekuomet daugiau nesiskųsiu, privalau džiaugtis ir nuolat dėkoti už kasdienę duoną, dosniai teikiamą begalės stebuklą. Juk esu maitinamas stebuklingu būdu, netgi stebuklingesniu negu Elijas, kurį maitino varnai; man gelbėjo ištisa stebuklą virtinė. Vargu ar pavyktų nurodyti kokią nors vietą negyvenamoje Žemės dalyje, kur nublokštas likimo galėčiau gyventi lengviau. Nors turiu kentėti vienatvę, čia nėra mano gyvybei grasinančių plėšriųjų žvėrių, įsiutusią vilką ar tigrą, jokių nuodingų padarų, kuriuos valgydamas galėčiau susirgti, jokių laukinių, kurie gali mane nugablyti ir sušveisti. Žodžiu, nors, viena vertus, mano gyvenimas buvo labai liūdnas, antra vertus, jis buvo kupinas malonių, ir kad tas gyvenimas būtų visai laimingas, man tereikėjo kasdien suvokti, koks geras ir gailėstingas yra mane globojantis Viešpats. Ir kai aš visa tai nešališkai apgalvojau, nurimau ir lioviausi liūdėjęs.

Dabar saloje jau buvau išgyvenęs tokį ilgą laiką, kad daugelis daiktų, kuriuos pasiėmiau į krantą savo reikmėms, buvo visai sudilę arba baigiami naudoti. Mano rašalas, kaip minėjau, buvo jau seniai išsibai-gęs, tad labai menką likutį po truputį atskiesdavau vandeniui, kol jis pasidarė toks blyškus, jog popie-riuje vos palikdavo tamsesnę žymę. Kol jo užteko, naudojavau žymėdamas tas mėnesio dienas, kuriomis atsitikdavo bent kiek reikšmingesnis įvykis, ir pri-simindamas praeitį atkreipiau dėmesį į keistą datų sutapimą; jei būčiau linkęs prietaringai skirstyti die-nas į nelaimingas ir laimingas, turėčiau pagrindo stebėtis tokiu savotišku supuolimu.

Pirmiausia pastebėjau, kad tą dieną, kai ištrū-kau iš tėvo ir draugų ir pabėgau į Halį, pasiryžęs išplaukti į jūrą, tą pačią dieną vėliau mane pagrobė Salės miesto karo laivas ir pavertė vergu. Tą pačią metų dieną, kurią išsigelbėjau iš sudužusio laivo Jar-muto sąsiauryje, tą pačią metų dieną vėliau valtimi pabėgau iš Salės miesto. Tą pačią metų dieną, kurią gimiau, – rugsėjo 30-ąją, – aš stebuklingai išsigelbė-jau po dvidešimt šešerių metų, kai buvau išmestas į krantą šioje saloje, taigi mano nedorasis gyveni-mas ir mano vienišasis gyvenimas prasidėjo irgi tą pačią dieną.

Kitas dalykas, kuris man išsibaigė, be rašalo, buvo iš laivo atsigabentieji džiūvėsiai. Aš juos nepaprastai taupiau, ilgiau kaip metus teleisdamas sau suvalgyti ne daugiau kaip po vieną džiūvėsį per dieną. Ir vis dėlto išbuvau visiškai be duonos beveik metus, kol prisiauginau nuosavų javų. Bet ir už tai turėjau dėkoti Dievui, nes juk apsirūpinau duona beveik stebuklingai.

Mano drabužiai taip pat pradėjo smarkiai irti. Baltinių jau seniai visiškai neturėjau, išskyrus keletus languotus marškinius, kuriuos radau kitų jūrininkų dėžėse ir kuriuos rūpestingai saugojau, nes dažnai negalėdavau dėvėti kitokių drabužių, kaip tik marškinius, ir buvo labai pravartu, kad laive tarp vyriškų drabužių jų radau beveik tris tuzinus. Dar buvo keletas storų jūreiviškų milinių, bet dėvėti jų negalėjau, nes buvo per šiltos. Nors, teisybę sakant, oras buvo toks karštas, jog drabužių nė nereikėjo, vis dėlto aš negalėjau vaikščioti visai nuogas – man buvo gėda, negalėdavau apie tai net pagalvoti, nors buvau visiškai vienas.

Kita priežastis, dėl kurios negalėjau vaikščioti visai nuogas, buvo ta, kad nuogam būdavo neįmanoma išverti saulės kaitrą. Atogrąžų saulės spinduliai dažnai nusvilindavo odą, o kai būdavau apsivil-

kęš marškiniiais, po jais susidarydavo tam tikras oro traukimas, ir man būdavo dvigubai vėsiau. Taip pat niekuomet negalėjau įprasti baisioje saulės kaitroje vaikščioti be kepurės ar skrybėlės: kiekvieną kartą, kai išeidavau be skrybėlės, nuo spiginančių saulės spindulių man tuojau imdavo skaudėti galvą, o kai ją užsidėdavau, skausmas bematant praeidavo.

Šitokiomis aplinkybėmis ėmiau galvoti, kaip čia sutvarkius tuos kelis skudurus, kuriuos vadinau drabužiais. Buvau sunešiojęs visas turimas liemenes, ir dabar iš jūreiviškų milinių ir iš kitos mano turimos medžiagos mėginau pasisiūti švarką. Taigi ėmiausi siuvėjo arba, tikriau sakant, lopytojo amato, nes mano darbas tikrai buvo vertas gailesčio. Vis dėlto man pavyko pasisiūti dvi ar tris liemenes, kurios, maniau, pravers man ilgesnį laiką. Mėginimai pasidaryti kojų apdangalą, arba kelnes, tuo tarpu baigėsi labai liūdnai.

Esu minėjęs, kad pasilikdavau visų savo sumedžiotų gyvūnų kailius (čia kalbu apie keturkojus). Kiekvieną kailį, ištempęs ant pagalių, išdžiovindavau prieš saulę, todėl kai kurie jų dabar buvo taip sudžiūvę ir kieti, jog maža kam tiko. Bet kiti, atrodo, buvo visai geri. Pirmiausia iš jų pasisiuvau didelę kepurę plaukais į viršų, kad neperlytų lietus. Kepurė

man taip nusisėkė, jog paskui pasisiuvau iš tų kailių visą kostiumą, t. y. švarką ir kelnes iki kelių. Abu tie siuviniai kabojo laisvai, nes jie man labiau buvo reikalingi apsisaugoti nuo saulės, o ne šilumai. Negaliu praleisti nepaminėjęs, kad jie išėjo visai prasti, nes jeigu buvau blogas stalius, tai juo blogesnis siuvėjas. Vis dėlto drabužiai buvo tokie, kad jais galėjau puikiausiai naudotis. Jei būdavau lauke ir imdavo lyti, tai drėgmę sulaikydavo kepurės ir švarko į viršų išversti plaukai, ir aš išlikdavau sausas.

Paskui sunkiai vargau ir sugaišau daug laiko, kol pasidariau skėtį. Tokio daikto man tikrai labai stigo, ir aš labai norėjau jį pasigaminti. Buvau matęs, kaip juos daro Brazilijoje, kur jie be galo naudingi per tenykštes dideles kaitras, o kaitros čia, kiek pastebėjau, nė kiek ne mažesnės, nes sala gerokai arčiau pusiaujo. Be to, man prisieidavo ilgai darbuotis lauke, todėl skėtis nepaprastai praverstų apsisaugoti tiek nuo kaitrų, tiek nuo liūčių. Jį darydamas aš be galo vargau ir sugaišau nemaža laiko, kol man pavyko pasigaminti kažką panašaus į tą daiktą. Galvodamas, kad man jau sekasi, du tris kartus turėjau išmesti sugadintą medžiagą ir dirbti iš naujo. Pagaliau pasidariau tokį, kuris man neblogai tiko. Didžiausia sunkenybė, su kuria susidūriau, buvo

jį suglausti. Lengvai galėjau padaryti išskėstą, bet tuo atveju nebūtų galima skėčio suglausti ir tektų jį nešioti iškeltą viršum galvos, o tai man netiko. Vis dėlto galop pasidariau tokį, kokio norėjau, ir aptraukiau jį kailiu plaukais į viršų, – taigi lietus nuo jo tekėjo lyg nuo pašiūrės stogo, o nuo saulės jis taip puikiai saugojo, kad drąsiai galėjau vaikščioti karščiausiu metu. Kai man jo nereikėdavo, suglausdavau ir nešiodavausi po pažastimi.

Taip gyvenau sau gana patogiai, mano siela buvo visai nurimusi, ir aš pats visiškai atsidavęs Dievo valiai bei pasitikįs apvaizdos lėmimu. Dėl to gyvenimas man pasidarė geresnis negu net būnant tarp žmonių. Kiekvieną kartą, kai imdavau gailėtis, kad neturiu galimybės pasikalbėti, klausdavau save: argi mano pokalbiai su savo mintimis (tikiuosi, ir su pačiu Viešpačiu), mano maldavimai ir kreipiniai nėra geresni už maloniausią bendravimą žmonių visuomenėje?

Kiti penkeri metai, kiek prisimenu, prabėgo be jokių ypatingų įvykių. Mano dienos slinko kaip ir seniau tyliai ir ramiai, gyvenau toje pat vietoje kaip ir anksčiau. Svarbiausias mano užsiėmimas, žinoma, be kasmetinių darbų sėti miežius bei ryžius ir džiovinti vynuoges (jų prisiruošdavau tiek, kad užtektų

vieneriems metams), taip pat be kasdienių išvykų medžioti, – taigi svarbiausias mano užsiėmimas buvo kanojos darymas, kurią pagaliau pabaigiau; iškasęs šešių pėdų pločio ir keturių pėdų gylio kanalą, nuleidau ją į upelį, esantį beveik už pusės mylios. Luoto, kuri iš anksto neapskaičiavęs padariau tokį nepaprastai didelį, taip ir nepajėgiau nustumti į jūrą ar iki jo atvesti vandenį, tad turėjau jį palikti kur buvo kaip įspėjimą, kad kitą kartą reikia būti protingesniau. Ir iš tiesų, kitą kartą, nors ir negalėjau rasti tinkamo medžio, augančio tokioje vietoje, į kurią galėčiau atvesti vandenį iš arčiau negu už pusmylio, aš suderinau valtį dydį ir sunkumą su savo jėgomis. Matydamas, jog mano sumanymas šį kartą yra įvykdomas, tvirtai pasiryžau jį įgyvendinti ligi galo. Beveik dvejus metus plušau prie naujos valtį, bet savo triūso nesigailėjau: tikėjau, galiu gale turėti luotelį, kuriuo galėsiu išplaukti į jūrą.

Nors mano mažasis laivas buvo baigtas, jo dydis visiškai netiko ankstesniam planui, kurią buvau sumanęs darydamas pirmąjį luotą, – nuplaukti į žemyną, esantį per keturiasdešimt mylių nuo salos. Šitaip dėl luotelio mažumo šis planas sužlugo, ir dabar apie jį nebegalvoju. Bet turėdamas luotą, užsibrėžiau kitą planą – sumaniau apiplaukti apie salą. Mat kartą jau

buvau nukeliavęs sausuma į kitą salos pusę, kaip jau esu rašęs, ir tos nedidelės kelionės metu padaryti atradimai paskatino pamatyti ir kitas pakrantės vietas. Ir štai dabar, įsitaisęs luotelį, aš galvoju vien apie šitą kelionę.

Norėdamas viską padaryti kaip reikiant ir apgalvotai, savo luotelyje įtaisiau nedidelį stiebą ir bures iš sandėlyje gulėjusių laivo burių, kurių turėjau didelę atsargą.

Įtaisęs stiebą ir bures, išbandžiau laivelį ir įsitikinau, kad bus galima puikiai buriuoti. Tada padariau abiejuose jo galuose dvi užrakinamas dėžes susidėti maistui, įvairiems reikalingiems daiktams ir šaudmenims, kad visa tai išliktų sausa, nepaliesta lietaus ir bangų purslų. Viduryje išpjoviau siaurą lovelį pasidėti šautuvui, pritaaisęs atvožiamą lentelę, kad jis nesuslaptų.

Luotelio užpakalyje, pakilime, taip pat įtaisiau ir savo skėtį lyg kokį stiebą, kad kyšotų viršum mano galvos ir saugotų nuo saulės kaitros kaip denio stogelis. Ir štai ėmiau daryti mažas išvykas į jūrą, bet niekada toli nenuplaukdavau ir neatsitolindavau nuo upeliuko. Bet pagaliau, geisdamas pamatyti mažosios savo karalystės ribas, ryžausi leistis į žygį aplink salą. Apsirūpinau kelionei maistu ir

kitais reikmenimis: įsidėjau į luotą du tuzinus miežinių bandelių (tikriau sakant, paplotėlių), molinį puodą, pilną skrudintų ryžių (šio maisto aš gana daug valgydavau), nedidelį butelį romo ir pusę ožio; pasiėmiau ir parako, kad galėčiau pamedžioti, o iš drabužių – dvi dideles milines, kurias, kaip anksčiau minėjau, buvau atsigabenęs iš jūreivių dėžių laive. Vieną paėmiau pasikloti, kitą užsikloti nakčia.

Šeštųjų mano viešpatavimo arba mano nelaisvės (kaip jums patinka) metų lapkričio šeštąją dieną išplaukiau į šią kelionę. Užtrukau joje daug ilgiau, negu tikėjausi. Mat nors pati sala nebuvo didelė, vis dėlto, kai atplaukiau į rytinę jos pusę, pamačiau ilgą virtinę uolų, per kokias dvi lygas besitraukiančių į jūrą. Kai kurios jų kyšojo iš vandens, kai kurios tūnojo po vandeniu, o už jų buvo smėlio sekluma, nusidriekusi dar kokią pusę lygos. Taigi turėjau nuplaukti toli, norėdamas aplenkti tą kyšulį.

Išsyk, pamatęs tas uolas, buvau beatsisakęs savo žygio ir begrįžtas atgal, nes nežinojau, ar toli gali tekti leisti į atvirą jūrą, ir abejojau, ar iš viso pajėgsiu grįžti. Todėl išmečiau inkarą (turėjau įsitaisęs tam tikrą inkarą, padarytą iš sulaužyto kablo, atsigabento iš laivo) ir sustojau.

Pritvirtinęs valtį, pasiėmiau šautuvą, išlipau į krantą, užkopiau ant gana aukšto kalnelio, nuo kurio buvo matyti visa uolų grandinė, ir ryžausi pamėginti ją apiplaukti.

Žvalgydamasis į jūrą nuo tos kalvos, ant kurios stovėjau, pamačiau smarkią, sūkuriuojančią jūros srovę, kuri tekėjo į rytus ir artėjo prie to kyšulio. Aš ją labai gerai įsidėmėjau, nes supratau, kad patekęs į ją galiu būti jos nublokštas į jūrą ir nebeįstengti parplaukti atgal į salą. Ir iš tikrųjų, jeigu prieš tai nebūčiau įlipęs į kalvą, manau, taip ir būtų atsitikę, nes tokia pat srovė tekėjo ir iš kitos pusės salos, tik ji prasidėjo toliau nuo kranto. Pamačiau, kad ir prie pat kranto esama smarkių sūkurių, tad jei mėginčiau išvengti anos srovės, patekčiau tiesiog į tuos verpetus.

Ten ištūnojau dvi dienas, nes pūtė gana smarkus pietryčių vėjas, o tai buvo kaip tik priešinga kryptis minėtai srovei, todėl ties kyšuliu jis kėlė gana didelės bangas. Dėl tų bangų man nebuvo saugu laikytis arti kranto, o dėl srovės pavojinga leistis tolyn.

Trečiąją dieną iš ryto, vėjui nakčia aptilus, jūra buvo rami, ir aš išdrįsau leistis į kelionę. Bet tas mano žygis tebūna pamoka visiems neatsargiems ir neišmanantiems buriuotojams. Vos priplaukiau

kyšulį, būdamas tik per valties ilgį nuo kranto, patekau į didelį verpetą, kuris krito lyg vanduo nuo malūno rato. Jis taip smarkiai pagavo nešti mano luotelį, kad vos įstengiau laikytis tos srovės pakraštyje. Mane traukė vis toliau ir toliau nuo priešingosios srovės, kuri liko iš kairės. Nedvelkė joks vėjelis, kuris man padėtų. Visa, ką įstengiau padaryti savo irklais, nieko nereiškė. Jau buvau beatsisveikinąs su gyvenimu: srovės tekėjo abipus salos, žinojau, kad už kelių lygų jos turi susijungti, ir aš tada būsiu pražuvęs, nes tuo tarpu nemačiau jokios galimybės šito išvengti. Taigi nesitikėjau nieko kito, kaip tik mirties, bet ne nuo jūros bangų, nes jūra buvo visai rami, o iš bado. Tiesa, ant kranto buvau radęs vėžlį, tokį didelį, kad vos galėjau pakelti, ir buvau įstūmęs jį į luotą; turėjau didelį ąsotį (vieną savo molinių puodų) gėlo vandens, bet ką visa tai reikštų, jei srovė mane nuneštų į platuosį vandenyną, kur tikriausiai bent per tūkstantį lygų nėra nei krantų, nei žemyno, nei salos.

Dabar supratau, kaip lengvai beviltiška būklė gali pasidaryti dar beviltiškesnė, jei tokia bus Dievo valia. Žvelgiau atgal į vienišą, tuščią savo salą lyg į maloniausią vietą pasaulyje, visa širdimi troškiau grįžti ir susijaudinęs ištiesiau į ją rankas.

- O laimingoji dykyne, - sušukau, - niekada tavęs nebebamatysiu! O nelaimingasis, - tariau, - kurgi tu vyksti?

Pradėjau pats sau priekaištauti, kad buvau toks nedėkingas ir skųsdavausi savo vienatve. Duočiau bet ką, kad tik kaip nors vėl atsidurčiau pakrantėje. Mes niekuomet teisingai nesuvokiame savo padėties, kol patenkame į dar blogesnę, ir tik tada išmokstame įvertinti tai, ko netekome. Vargu ar galima įsivaizduoti, kokią patyriau baimę, kai srovė mane nuplukdė tolyn nuo brangiosios salos (nes tokia ji dabar man atrodo) beveik už dviejų lygų į vandenyno erdves, ir aš buvau visiškai nusiminęs, nebeturėdamas vilties kada nors į ją sugrižti. Vis dėlto yriausi visu smarkumu, kol pagaliau beveik išseko mano jėgos, ir kiek galėdamas stengiausi pakreipti luotelį į šiaurę - tai yra į tą srovės šoną, kuriame putojo sūkuriai. Ir štai maždaug apie pietus, kai saulė pasisuko į vakarus, man pasirodė, kad į veidą dvelktelejo lengvas pietryčių vėjelis. Tai šiek tiek pakėlė mano nuotaiką, ypač po pusvalandžio, kai ėmė pūsti stiprokas vėjas. Tuo metu jau buvau toli nuo salos, ir jei būtų pasirodę debesis ar užslinkę ūkanos, būčiau turėjęs žūti dar ir dėl kitos priežasties: luotelyje neturėjau kompasu ir

būčiau nežinojęs, kaip nuvairuoti atgal į savo salą. Bet diena buvo saulėta, aš vėl pasistačiau stiebą ir išskėčiau bures, stengdamasis laikytis kiek galint labiau į šiaurę, kad tik išplaukčiau iš srovės.

Kai tik iškėliau stiebą su burėmis ir kai mano luotas ėmė plaukti pavėjui, skersai srovės, pamačiau, kad vanduo pasidarė skaidresnis. Iš to supratau, jog srovė susilpnėjo, nes, kur ji tekėjo smarkiai, vanduo buvo drumstas. Ir iš tikrųjų netrukus rytuose, už kokio pusmylio, išvydau uolas, į kurias daužėsi putotos bangos. Pastebėjau, kad tos uolos skelia srovę pusiau ir kad pagrindinė jos dalis teka labiau į pietus, palikdama uolas šiaurės rytuose, o kita dalis, atsimušusi į statų krantą, grįžta atgal ir virsta stipriais sūkuriiais, kurie smarkiai veržiasi vėl į šiaurės vakarus.

Tie, kurie žino, ką reikia susilaukti bausmės atleidimo stovint ant kartuvių pakopos ar išsigelbėti nuo plėšikų, ką tik norėjusių nužudyti, ar kurie buvo atsidūrę panašioje beviltiškoje situacijoje, supras, koks nepaprastas džiaugsmas mane apėmė ir su koku pasitenkinimu nukreipiau luotą į tuos sūkurius, ir kaip linksmi nuplaukiau pavėjui.

Ši srovė mane nunešė apie lygą atgal, vėl tiesiai į salą, bet maždaug dviem lygom toliau į šiaurę

negu pirmoji srovė, kuri iš karto buvo mane pastvėrusi, todėl prie salos dabar priartėjau ties šiaurine jos pakrante, taigi iš priešingos pusės, negu buvau išplaukęs.

Tos srovės nuplukdytas kiek toliau kaip lygą, pastebėjau, kad ji silpnėja ir nebestumia luoto tolyn. Dabar atsidūriau prie pat salos, visiškai ramiame vandenyne, tarp dviejų srovių: pietinės, kuri nusi-nešė tolyn, ir šiaurinės, kuri tekėjo per kokią lygą į kitą pusę. Vėjelis tebebuvo man palankus, ir aš vis vairavau tiesiai į salą, nors dabar plaukiau jau nebe taip greitai.

Apie ketvirtą valandą popiet, būdamas maždaug per lygą nuo salos, pastebėjau, kad uolų grandinė, – mano nelaimių priežastis, – besitęsianti į pietus ir ten link kreipianti srovę, sukelia ir kitą, priešingą srovę, tekančią į šiaurę; pasirodė, kad ši srovė labai stipri, bet ji neteka ta kryptimi, kuria man reikia plaukti, t. y. į vakarus, o veržiasi beveik tiesiai į šiaurę. Tačiau nešamas stipraus vėjo perkirtau šią srovę slinkdamas į šiaurės vakarus, o maždaug po valandos priplaukiau per mylią nuo kranto; jūra čia buvo rami, ir aš greit pasiekiau žemę.

Išlipęs į krantą, puoliau ant kelių, padėkojau Dievui už išgelbėjimą ir amžinai išsižadėjau minčių

sprukti iš salos valtimi. Pasistiprinęs tokiu maistu, kokį turėjau, įtraukiau savo luotelį į mažą įlankėlę, kurią pastebėjau po keliais medžiais, ir atsiguliau pamiegoti, nes kelionėje buvau visiškai nusigalavęs, pavargęs nuo sunkaus darbo.

Sukau galvą, kuriuo keliu grįžti namo. Tiek daug buvau rizikavęs ir prikentėjęs baimės, kad nebenorėjau bandyti grįžti tuo pačiu keliu, kuriuo atplaukiau. O kas galėtų būti kitoje pusėje salos, vakarinėje jos pakrantėje, aš nežinojau ir nenorėjau rizikuoti. Todėl ryto metą nusprendžiau plaukti toliau į vakarus pakraščiu ir paieškoti įlankėlės, kurioje galėčiau saugiai palikti „fregatą“, o kai prireiks, vėl ją pasiimti. Maždaug už trijų mylių, plaukdamas pakrante, užtikau labai gražią maždaug mylios ilgio įlanką, kuri vis siaurėjo ir baigėsi mažo upeliūkščio žiotimis. Savo luotui čia radau labai patogų uostą, lyg mažą, tyčia tam padarytą doką. Įplaukęs į jį ir gerai pritvirtinęs, nuėjau į krantą apsižvalgyti ir pasižiūrėti, kur esu.

Netrukus pastebėjau, kad aš tik truputį tepraplaukiau tą vietą, kur buvau atėjęs anksčiau, kai pėsčias keliavau tuo krantu, todėl pasiėmęs iš luoto tik šautuvą ir skėtį, nes buvo baisiai karšta, pėsčias leidausi į žygį. Po nelaimingo plaukiojimo ši kelionė

atrodė gana maloni. Pavakare pasiekiau senąją savo pašiūrę, kur radau viską taip, kaip buvau palikęs. Aš visuomet rūpestingai ją tvarkiau, nes tai buvo, kaip jau esu minėjęs, mano vasarnamis.

Perlipau per užtvartą ir atsiguliau paunksnėje, norėdamas leisti pailsėti savo sąnariams. Buvau labai išvargęs ir greitai užmigau. Bet spręskite, jei galite, jūs, kurie skaitote mano istoriją, kaip aš turėjau būti apstulbintas, kai iš miego pažadino balsas, kelis kartus pašaukęs mane vardu:

- Robinai, Robinai, Robinai Kruzai, vargše Robinai Kruzai! Kur tu esi, Robinai Kruzai? Kur tu esi? Kur tu buvai?

Išvargintas rytinio irklavimo ir popietinio vaikščiojimo, taip kietai miegojau, jog ne iš karto pabudau; man atrodė, kad šį balsą girdžiu pro miegus. Bet kai balsas vis kartojo: „Robinai Kruzai! Robinai Kruzai!“ – aš pagaliau visai nubudau ir bematant pašokau, baisiai nusigandęs ir nepaprastai sumišęs. Bet vos tik atmerkęs akis pamačiau savo Polę, tupinčią ant tvoros, ir tučtuojau supratau, kad tai ji mane šaukė, nes kaip tik tokiu gaudžiu balsu ją mokydamas, kartodavau šituos žodžius. Ji puikiai juos įsiminė ir dažnai nutūpdavo man ant piršto, prikišdavo snapą prie pat mano veido ir šaukdavo:

- Vargše Robinai Kruzai, kur tu esi? Kur tu buvai? Kaip tu čia patekai? - ir kitus panašius žodžius, kuriuos buvau ją išmokęs.

Nors ir žinojau, kad čia yra papūga ir kad niekas kitas negali manęs kalbinti, ilgai dar negalėjau atsitokėti. Pirmiausia mane stebino tai, kaip šis padaras galėjo čia patekti ir kodėl jis yra kaip tik šioje vietoje, o ne kur kitur. Bet įsitikinęs, kad čia ne kas kitas, kaip geroji mano Polė, aš nurimau, ištiesiau ranką ir pašaukiau ją vardu, o draugiškasis padaras atskrido, atsitūpė ant nykščio, kaip buvo įpratęs daryti, ir vėl prašneko.

- Vargše Robinai Kruzai! Kaip tu čia patekai? Kur tu buvai? - sakytum nepaprastai džiaugtusi mane matydama. Grįždamas namo, parsinešiau ją kartu su savim.

Man ilgam dingo noras plaukioti jūra, daugelį dienų ramiai sėdėjau ir galvojau apie patirtą pavojų. Žinoma, būtų labai puiku turėti luotą šioje salos pusėje, bet neišmaniau, kaip čia ją aplinkui atsiplukdyti. Keliuti rytine pakrante, kurią buvau apiplaukęs, dabar bijojau: širdis apmirdavo ir kraujas sustingdavo gyslose vien apie tai pagalvojus. Vakariniai salos krantai buvo visai nepažįstami, bet, galimas daiktas, tėkmė ir ten tokia pat smarki,

tad man grėstų tas pats pavojus: srovė ir vėl galėtų mane nunešti toli nuo salos, kaip jau kartą buvo nubloškusi. Atsižvelgdamas į tai, nusprendžiau tuo tarpu verčiau išsiversti be luoto, nors jį dirbdamas ir sugaišau tiek daug mėnesių ir antra tiek, kol nuleidau į jūrą.

Taip nusiteikęs aš praleidau beveik metus – gyvenau labai ramiai, nuošaliai, kaip galite lengvai įsivaizduoti. Buvau su viskuo apsipratęs ir jaučiausi laimingas, paklusęs apvaizdos valiai, man trūko nebent žmonių draugystės.

XII SKYRIUS

Šituo metu aš buvau tobulai išmokęs visų amatų, kurie tik buvo reikalingi mano gyvenime, ir manau, jog būčiau galėjęs tapti puikiausiu dailide, ypač jei atsižvelgsime į tą aplinkybę, kad taip maža teturėjau įrankių.

Didelę pažangą padariau ir gamindamas puodus. Išmokau juos žiesti panaudodamas ratą ir tai labai palengvino mano darbą bei pagerino jo kokybę, nes puodai dabar išeidavo apskriti ir taisyklingos formos, o anksčiau jie tikrai bjauriai atrodydavo. Bet man regis, niekad taip nesidžiaugiau savo darbu ir nesididžiačiau išradingumu, kaip tada, kai man pavyko pasidaryti pypkę. Ir nors ji buvo labai nedaili, išdegta iš molio, kaip ir kiti moliniai mano dirbiniai, bet buvo kieta, stipri ir ja buvo galima traukti dūmus; taigi nepaprastai ja džiaugiausi, nes buvau įpratęs rūkyti. Tiesa, laive buvo pypkių, bet iš pradžių jas pamiršau, nežinodamas, kad saloje yra tabako, o paskui iš naujo apieškojęs laivą, jau nebeužtikau jokių pypkių.

Taip pat daug geriau išmokau panaudoti vyteles ir iš jų prisipyniau įvairiausių pintinių. Nors jos

ir nebuvo labai dailios, bet puikiai tiko visokiems daiktams susidėti arba jiems namo parsinešti. Pavyzdžiui, jeigu laukuose nušaudavau ožką, pakabindavau ją medyje, nudirdavau odą, išversdavau vidurius, supjaustydavau į gabalus ir susidėjęs į pintinę parsinešdavau namo. Taip pat ir su vėžliu. Galėdavau jį išskrosti, išimti kiaušinius, išpjauti porą gabalų mėsos ir krepšyje parsinešti, o visa kita palikti. Dideles, galias pintines naudodavau grūdams supilti; išdžiūvusius javus visada iškuldavau, išvalydavau ir grūdus laikydavau pintinėse, kurios man atstodavo aruodus.

Apsižiūrėjau, kad mano parako gerokai sumažėjo. Tai buvo nepataisomas trūkumas. Ėmiau rimtai galvoti, ką reikės daryti, kai jo nebeturėsiu, kitaip sakant, kaip susimedžiosiu ožką. Kaip jau minėjau, trečiaisiais gyvenimo šioje saloje metais sugavau ir prisijaukinu jauniklę ožkytę. Tikėjausi pasigausiąs dar ir patinėlį, bet vis nepasitaikė. Taip mano ožkytė ir paseno, neatvedusi ožiukų. Paskiau ji iš senatvės nugaišo, nes širdis man neleido jos pjauti.

Bet dabar, gyvendamas čia jau vienuoliktus metus ir, kaip sakiau, mano parako atsargai baigiantis, ėmiau rimtai galvoti, ar nebūtų galima spąstais bei kilpomis sugauti kelias gyvas ožkas; ypač norėjau

sučiupti Patelę su jaunikliais. Turėdamas tokį tikslą įvairiose vietose pristatinėjau kilpą. Manau, kad ne kartą ožkos ten buvo įkliuvusios, bet mano virvutės buvo nestiprios (neturėjau vielos), tad savo kilpas visada rasdavau sutrauktas, o jaukus suėstus.

Pagaliau nusprendžiau išbandyti vilkduobę. Iškasiau žemėje kelias galias duobes tose vietose, kur buvau pastebėjęs ganantis ožkas, tas duobes uždengiau savo gamybos pinučiais ir apmečiau žeme. Kelis kartus šalia pribarsčiau miežių ir ryžių varpų. Tuoju įsitikinau, kad ožkos buvo atėjusios ir suėdusios varpas, radau ir jų pėdsakų. Pagaliau vieną naktį įrengiau tris tikras vilkduobes ir kitą rytą atėjęs pamačiau, kad jos tebėra neįgriuvusios, o jaukai vis dėlto suėsti. Tatai mane labai nuliūdino, bet aš nepraradau vilties ir šiek tiek patobulinau spąstus, bet nenoriu per daug varginti skaitytojo, aprašinėdamas visokias smulkmenas. Vieną rytą, nuėjęs apžiūrėti savo spąstų, vienoje duobėje radau didelį seną ožį, o kitoje tris jaunikius – vieną ožiuką ir dvi ožkytes.

Nežinojau, ką daryti su senuoju ožiu: jis buvo toks įdūkęs, jog nedrįsau lipti į duobę ir ištempti jį iš ten gyvą. Būčiau galėjęs jį nudobti, bet nemačiau reikalo. Tad pakėliau pinučius ir jį išleidau. Ožys

iššoko ir nubėgo lyg patrakęs. Tada dar nežinojau to, ką patyriau vėliau, būtent, kad badas gali net liūtą nuramdyti. Jei būčiau palikęs ožį duobėje tris ar keturias dienas be pašaro, o paskui nunešęs jam atsigerti truputį vandens ir vėliau kiek javų, jis būtų prijunkęs kaip ir vienas iš tų ožiukų. Ožkos apskritai yra labai protingi gyvuliai, ir jas lengva prisijaukinti, jei tik su jomis gerai elgiesi.

Taigi tąsyk aš jį paleidau, nesugalvojęs, kaip čia geriau padarius. Paskui nuėjau prie tų trijų ožiukų, ištraukiau juos vieną po kito iš duobės, šiaip taip surišau virve ir vargais negalais parsitempiau namo.

Gana ilgai negalėjau pripratinti ožiukų ėsti, bet kartą numečiau jiems kelias žalias varpas, jie susigundė ir po to pamažu prijunko. Tada ir supratau, kad prijaukintos ožkos yra vienintelis būdas apsirūpinti mėsa, kai jau nebeturėsiu parako ir šratų. Puiku būtų laikyti jas prie namų lyg ištisia kaimenę avių.

Bet tada kilo mintis neleisti prijaukintoms ožkoms ganytis kartu su laukinėmis, nes kitaip jos pabėgs ir vėl sulaukės. Kad taip neatsitiktų, nusprendžiau aptverti žemės sklypą stipria baslių ar žiogrių tvora ir ten laikyti ožkas. Viduje esančios negalės išsilaužti, o laukuose besiganančios – nepateks į vidų.

Buvo nelengvas darbas vienam žmogui užtvirti tokią tvorą, bet mačiau, jog tai padaryti būtina. Todėl griebiausi darbo ir visų pirma susiieškojau tinkamą žemės sklypą, tokį, kur ožkos turėtų žolės, vandens ir priedangą nuo saulės.

Visi, kas nusimano apie tokius aptvarus, pasakys, kad aš buvau labai menkas išradėjas, pasirinkdamas tam tikslui atvirą pievą ar savanų (taip mūsų žmonės vakarų kolonijose jas vadina) plotą, kuriame tryško du ar trys gėlo vandens šaltiniai, o viename gale augo tankus miškas. Tokie žmonės šypsosis iš mano sumanymo, kai pasakysiu, jog pradėjau tvirti tokio dydžio sklypą, kad jį supanti tvora būtų buvusi mažų mažiausiai dviejų mylių ilgio. Šis sumanymas buvo beprotiškas ne dėl tvoros ilgumo: jei ji būtų buvusi ir dešimties mylių, man būtų pakakę laiko ją padaryti. Bet aš nepagalvojau, kad mano ožkos tokiame dideliame plote bus tokios pat laukinės kaip ir laisvai besiganydamos visoje saloje, ir turės tiek erdvės, jog aš niekad negalėsiu jų pagauti.

Jau buvau pradėjęs tą tvorą ir užtvėręs, manau, kokius penkiasdešimt jardų, kai man dingtelėjo ši mintis. Tada tučtuojau nutraukiau darbą ir nusprendžiau aptvirti kokių pusantro šimto jardų ilgio ir šimto jardų pločio sklypą; jame galėtų tilpti tiek

oškų, kiek artimiausiu laiku pajėgčiau susigauti, o bandai didėjant galėsiu padidinti aptvertą sklypą.

Čia buvo protingai sumanyta, ir aš drąsiai ėmiausi darbo. Pirmąjį sklypą tvėriau apie tris mėnesius, kol tai dariau, tuos tris ožiukus laikiau pririšęs geriausiose to sklypo vietelėse kuo arčiau savęs, kad jie prie manęs priprastų. Labai dažnai atnešdavau pluoštelį miežių varpų ar saują ryžių ir šerdavau iš rankų, todėl, kai mano aptvaras buvo baigtas ir aš juos paleidau, jie visur sekiodavo paskui mane ir mekendavo, kaulydami saujos javų.

Tatai atitiko mano lūkesčius, ir maždaug po pusantrų metų drauge su jaunikliais turėjau dvylika oškų, o dar po dvejų metų banda išaugo iki keturiasdešimt trijų, neskaitant daugelio tų, kurias pasipjoviau maistui. Ilgainiui oškoms ganytis aptvėriau penkis atskirus žemės sklypus ir įtaisiau juose mažus užkaboriukus, į kuriuos įvarydavau ožkas, norėdamas kurią pasigauti. Visi šie aptvarai vienas su kitu buvo sujungti vartais.

Bet tai dar ne viskas. Dabar turėjau ne tik ožkienes, kuria galėjau maitintis kai tik panorėdavau, bet taip pat ir pieno. Apie šį dalyką, tiesą sakant, iš pradžių visai negalvojau, ir kai toji mintis atėjo į galvą, man tai buvo maloni staigmena. Dabar įsitai-

siau savo pieno ūkį ir kartais turėdavau galoną¹⁶ ar net du pieno per dieną. Gamta, kuri suteikia maisto kiekvienai būtybei, ją taip pat ir pamoko, kaip tą maistą vartoti, todėl ir aš, nors niekada nebuvo melžęs karvės, juo labiau ožkos, ir nebuvo matęs, kaip mušamas sviestas arba spaudžiamas sūris, po daugelio mėginimų bei nesėkmių vis dėlto išmokau visai lengvai ir greitai pasigaminti sviesto bei sūrių ir paskui man jų niekada nebetrukėjo. Koks gailiatingas gali būti Dievas savo kūriniais net tokio-
mis aplinkybėmis, kuriose jie atrodo pasmerkti pra-
žūčiai! Kaip jis gali sušvelninti rūščiausią dalią ir
duoti mums pagrindo šlovinti jį už jo požemius ir
kalėjimus! Koks puikus stalas buvo padengtas man
dykynėje, kur pirmiau vien tikėjausi mirti iš bado.

Net stoikas būtų nusišypsojęs, pamatęs mane ir
mano mažąją šeimyną pietaujant. Pirmiausia sėdė-
jau aš – jo didenybė, visos salos kunigaikštis ir val-
dovas. Visiškoje mano valdžioje buvo visų valdinių
gyvybė: aš galėjau juos pakarti, nužudyti, suteikti
laisvę ir ją atimti, ir tarp mano valdinių nebuvo
maištininkų. Kad kas būtų galėjęs pamatyti, kaip
aš pietaudavau – lyg koks karalius, visiškai vienas,

---

¹⁶ 4,5 litro.

apsuptas tarnų! Polė buvo tartum mano favoritė, vienintelė būtybė, kuriai buvo leista su manimi kalbėti. Šuo, dabar jau labai nusenęs bei sukvailėjęs ir neradęs į save panašių padarų išplėsti savo giminei, – visada tupėdavo mano dešinėje, o dvi katės – abipus stalo, laukdamos kartkartėmis kąsnio iš mano rankos kaip ypatingos malonės ženkle.

Bet tai nebuvo tos dvi katės, kurias iš pradžių atsigabenau į krantą, nes anos jau seniai nugaišo ir aš pats savo rankomis jas pakasiau netoli savo būsto; viena iš jų buvo susiporavusi su nežinia koku padaru ir atsivedė kačiukų, iš kurių aš išsiauginau ir prisijaukinau tas dvi kates, o kiti bėginėjo sulaukėję po miškus. Ilgainiui katės pasidarė labai kenksmingos: dažnai įsibraudavo į namus ir mane apiplėšdavo, kol pagaliau turėjau imti jas šaudyti ir nemaža išnaikinau. Galop jos liovėsi mane lankiusios. Taip aš gyvenau su šia palyda visko pertekęs. Negalima sakyti, kad man ko nors būtų trūkę, išskyrus žmonių draugystę, bet po kiek laiko ir šito gero patyriau ligi valiai.

Kaip jau esu minėjęs, šiek tiek nekantravau negalėdamas naudotis savo luotelium, nors ir labai nenorėjau vėl rizikuoti. Todėl kartais sėdėdavau svarstydamas įvairiausius planus, kaip čia jį atsigabenus,

o kitais kartais būdavau visai patenkintas ir be jo. Bet kažkoks keistas nerimas vertė mane nueiti į tą salos kyšulį, kur paskutinį kartą besibastydamas buvau užkopęs į kalvą pasižiūrėti, kaip atrodo salos pakrantės ir kaip teka srovės, kad galėčiau nuspręsti, ką daryti. Šis noras kasdien stiprėjo, ir pagaliau ryžausi nukeliauti ten pėsčias, eidamas jūros krantu. Taip ir padariau. Jei kas nors Anglijoje būtų sutikęs tokį žmogų, koks aš atrodžiau, jis būtų arba labai išsigandęs, arba garsiai nusikvatojęs. Dažnai sustodamas į save pasižiūrėti vandeny, negalėdavau susilaikyti nenusišypsojęs, kai pagalvodavau, kaip atrodytų, jei keliaučiau per Jorkšyrą su šitokia apranga. Būkite malonūs ir pasidomėkite mano apdaru.

Ant galvos pūpsojo didžiulė, aukšta, beformė ožkos kailio kepurė su užpakaly nukarusiu galu, kuris mane saugojo nuo saulės, o per lietu neleisdavo vandeniui varvėti už apykaklės. Mat karštame klimato niekas nėra taip žalinga kaip lietus, patekęs po drabužiais.

Dėvėjau trumpą ožkenos švarką, kurio skvernai siekė iki pusės šlaunų, mėvėjau trumpomis, iki kelių, kelnėmis – jos buvo pasiūtos iš seno ožio kailio, kurio ilgi gaurai kadaravo iki pusės blauzdų.

Kojinių ir batų visai neturėjau, bet buvau pasidaręs porą autuvų, nežinau, kaip juos vadinti, panašių į pusbačius, kuriuos užsimaudavau ant kojų ir susirišdavau nelyginant kokius antkurpius, bet jie atrodė labai barbariškai, – taip, tiesą sakant, atrodė ir visi kiti mano drabužiai.

Buvau susijuosęs plačiu ožkos odos diržu su nuskustais plaukais, kurių vietoj sagties sutraukdavau dviem tokiais pat dirželiais, o iš abiejų diržo šonų turėjau tam tikras makšteles – jose vietoj kardo ir durtuvo vienoje pusėje kabojo pjūklelis, o kitoje kirvukas. Per petį buvau persimetęs kitą diržą, ne tokį platų, pritvirtintą tuo pat būdu; o gale po kairiąja ranka karojo du kapšeliai, taip pat padaryti iš ožkenų, viename buvo parakas, o antrame šratai. Ant nugaros nešiodavausi krepšį, ant peties šautuvą, o virš galvos laikydavau didelį, negražų skėtį, nedailiai padarytą iš kailių, bet jis, po šautuvo, buvo vienas pačių reikalingiausių daiktų. Mano veido spalva, teisybę sakant, nebuvo tiek panaši į mulato, kiek buvo galima tikėtis iš žmogaus, kuris savo išvaizda visiškai nesirūpino ir gyveno už devynių ar dešimties laipsnių nuo pusiaujo. Barzdą vienu tarpu buvau užsiauginęs maždaug ketvirčio jardo ilgumo, bet turėdamas pakankamai žirklių ir skustuvų aš ją visai

susitrumpinau ir palikau vien tai, kas augo ant viršutinės lūpos, – užsiauginau didelius, mahometoniškus ūsus, kokius Salės mieste buvau matęs nešiojant turkus (maurai tokių ūsų nemėgo). Nepasakysiu, kad tie mano ūsai būtų buvę tokie ilgi, jog būčiau galėjęs ant jų pasikabinti kepurę, bet vis dėlto jie buvo tokio dydžio ir pavidalo, kad Anglijoje šitokiais ūsais tėvas išgąsdintų vaikus.

Bet visa tai tik tarp kitko. Maža tebuvo saloje žiūrovų, kurie būtų galėję manimi stebėtis, tad ar ne vis tiek, kaip atrodžiau? Todėl daugiau apie tai nebekalbėsiu. Taip apsitaisęs leidausi į naują kelionę ir užtrukau penkias ar šešias dienas. Iš pradžių patraukiau jūros pakrante, tiesiai į tą vietą, kur pirmą kartą nuleidau savo luotelio inkarą ir užkopiau ant uolų apžiūrėti vietovės. Dabar, neturėdamas valties, kuria reikėtų rūpintis, sausuma nudrožiau trumpesniu keliu į tą pačią aukštumą, kurioje anksčiau esu buvęs; iš ten pasižiūrėjęs į besidriekiančią uolų grandinę, kurią anuokart turėjau apiplaukti luoteliu, nustebau pamatęs, kad jūra visai lygi ir rami! Jokių raibulių, jokio tekėjimo, jokios srovės nei ten, nei bet kurioje kitoje vietoje nebuvo.

Sukau galvą negalėdamas to suprasti ir nusprendžiau kurį laiką stebėti jūrą, norėdamas įsitikinti, ar

kartais potvyniai ir atoslūgiai nesukelia tų srovių. Netrukus suvokiau, kaip čia buvo – tą srovę turėjo sukelti iš vakarų prasidedąs atoslūgis, prie kurio prisidėdavo kokios nors didelės upės vandens tėkmė, o pagal tai, ar vėjas pūsdavo stipriau, iš vakarų ar iš šiaurės, srovė priartėdavo ar nutoldavo nuo kranto. Palaukęs toje vietoje vakaro, vėl įkopiau į uolą ir prasidėjus atoslūgiui vėl aiškiai pamačiau srovę kaip ir tada, tik šį kartą ji tekėjo toliau, per kokią pusę lygos nuo kranto, o anąkart ji bėgo palei pat krantą ir nutvėrė mane ir mano luotelį, – kitu atveju to nebūtų atsitikę.

Šitas atradimas mane įtikino, kad tereikia pasekti potvynius ir atoslūgius, ir tada galėčiau visai lengvai apiplukdyti savo luotelį aplink salą. Bet kai ėmiau mąstyti, kaip šį dalyką įvykdžius praktiškai, mane apėmė tokia baimė, prisiminus patirtus pavojus, jog nebegalėjau ramiai galvoti. Todėl pasiryžau padaryti kitaip, kad būtų saugiau, nors ir vargingiau, t. y. nusprendžiau pasidirbti kitą luotelį ir tada laikyti vieną vienoje salos pusėje, kitą – antroje.

Skaitytojas jau žino, kad dabar saloje turėjau dvi plantacijas, jeigu taip galiu jas pavadinti. Viena jų – tai mažoji mano tvirtovė arba palapinė su pylimu prie uolos ir išraustu urvu, kurį dabar buvau išplė-

tęs į kelias tarp savęs sujungtas patalpas arba rūsius. Vienas rūsys, pats sausiausias bei erdviausias ir turintis duris už pylimo, tai yra už tos vietos, kur mano pylimas siekė uolą, visas buvo pristatytas molinių puodų, apie kuriuos jau esu pasakojęs; jame buvo ir keturiolika ar penkiolika didelių pintonių, kiekvienoje jų tilpo penki šeši bušeliai; tuose puoduose ir pintonėse laikiau savo maisto atsargą, ypač grūdus, vienur grynus, savo rankomis ištrintus iš varpų, kitur – varpas, atskirai nuo šiaudų.

Išorinis aptvaras, kaip sakyta, buvo padarytas iš ilgų baslių, kurie sužaliavo kaip medžiai ir per tą laiką užaugo tokie dideli ir taip išsikėtojo, kad niekas nebūtų pro juos įžiūrėjęs jokio gyvenamo būsto.

Netoli nuo šios mano sodybos, pakalnėje, truputį toliau nuo jūros, buvo du javų sklypai, kuriuos visą laiką rūpestingai įdirbdavau ir apsėdavau ir iš kurių, laikui atėjus, kasmet gaudavau gausų derlių; o jeigu man kada prireiktų daugiau javų, greta buvo daugiau tokios pat sėjai tinkamos žemės.

Be to, turėjau dar savo vasarvietę su visai pakenčiama plantacija, kurią nuolat prižiūrėdavau, rūpindavausi, kad ją supanti tvora būtų tinkamo aukščio. Kopėčios visada stovėdavo viduje. Mano sukaltieji aplink vasarnamį metai dabar tapo stipriais ir aukš-

tais medžiais. Aš juos nuolat genėjau, kad suželtų tankūs bei vešlūs ir teiktų malonesnį pavėsį. Šio aptvaro viduje visada stovėdavo palapinė, kurią padariau ištempęs gabalus burių ant įkastų baslių; šios palapinės niekuomet nereikėdavo taisyti ar atnaujinti. Joje turėjau įsirengęs guolį iš ožkų kailių, uždengtą antklode, pasiimta iš laivo patalynės, o apsiklodavau didele jūreiviška miline. Kai man pasitaikydavo išvykti iš pagrindinės savo būstinės, aš gyvendavau čia, savo vasarnamyje.

Greta šitos sodybos buvo aptvarai galvijams, tiksliau, ožkoms. Teko neapsakomai daug vargti, kol aptvėriau tuos sklypus. Labai bijojau, kad ožkos neišlaužtų tvoros, todėl nuolat stiprindavau ją naujais nedideliais basliais ir nurimau tik tada, kai tvoroje nebeliko nė mažiausios spragos; paskui, kai tie kuoliukai prigijo ir sužėlė, – o tai įvyko atėjus artimiausiam lietingajam laikotarpiui, – aptvaras pasidarė stiprus lyg kokia siena, netgi stipresnis.

Iš viso to matyti, kad netinginiaudavau ir negailėdavau jėgų stengdamasis atlikti darbą, kuris atrodydavo naudingas mano gyvenimui pagerinti. Maniau, kad išsiauginęs bandą naminių gyvulių turėsiu gyvą sandėlį mėsos, pieno, sviesto ir sūrio visam laikui, kol gyvensiu toje vietoje, nors tai truktų ir ketu-

riasdešimt metų. Šiuos gyvulius turėti savo žinioje galėjau tik su sąlyga, kad mano ganyklų aptvaras visuomet bus sveikas ir neleis jiems išbėgioti. Tatai man puikiai pavyko. Kai įkalti mietai sužėlė, pasirodė, kad juos taip tankiai susodinau, jog gavau kai kuriuos vėl išrauti.

Čia pat augo ir mano vynuogės, kurių prisidžiovindavau žiemai. Aš jas labai vertinau ne tik kaip skanėstą, bet ir kaip nepaprastai sveiką ir gaivinantį maistą.

Vasarnamis buvo lygiai pusiaukelėje tarp pagrindinės mano buveinės ir tos įlankėlės, kur buvau palikęs luotą, todėl, eidamas jo pasižiūrėti, visuomet čia sustodavau ir nakvodavau. O pasižiūrėti eidavau dažnai ir rūpinausi, kad viskas jame būtų tvarkinga. Kartais dėl malonumo išplaukdavau juo pasiirstyti, bet rizikingų kelionių nebedarydavau ir vargiai tenutoldavau per vieną ar du akmenis metimus nuo kranto: labai bijojau, kad srovė ar vėjai nenublokštų manęs į nežinomas vietas arba neįvyktų koks kitas nelaimingas atsitikimas. Bet dabar per einu prie naujo gyvenimo laikotarpio.

XIII SKYRIUS

Vieną dieną apie vidurdienį, eidamas pasižiūrėti luoto, nepaprastai nustebau pakrantėje pamatęs įmintą basos žmogaus kojos pėdą, labai aiškiai atspaudusią smėlyje. Sustojau lyg perkūno trenktas ar kaip žmogus, kuriam būtų pasirodęs vaiduoklis. Klausiausi, dairiausi aplinkui, bet nieko nenugirdau ir nieko nepastebėjau. Palypėjau į pakilesnę vietą, norėdamas plačiau apsižvalgyti. Nuėjau pakrante į vieną ir į kitą pusę, bet neradau jokių kitų pėdsakų. Vėl sugrįžau prie tos pėdos, norėdamas apžiūrėti, ar ten jų nėra daugiau, ir įsitikinti, ar tai ne mano vaizduotės padarinys. Bet ne, aš neapsirikau, tai buvo tikras kojos pėdsakas: pirštai, kulnas, kiekviena pėdos dalis. Kaip jis čia atsirado, aš nežinojau ir net įsivaizduoti negalėjau. Visai sumišęs ir suglumęs nuėjau namo, į savo tvirtovę, nejausdamas, kaip sakoma, žemės po savo kojomis, baisiausiai išsigandęs, kas du trys žingsniai dairydamasis atgal, baidydamasis krūmo ar medžio ir iš tolo kiekvieną kelmą palaikydamas žmogumi. Neįmanoma aprašyti, kokius keistus pavidalus teikė įbauginta mano vaizduotė daiktams, kiek daug paikų minčių

kiekvieną akimirksnį skverbėsi man į galvą ir kiek daug keisčiausių nerimtų sumanymų kilo mano mintyse einant namo.

Parėjęs į savo pilį, – taip, rodos, nuo šiol ėmiau ją vadinti, – griūte įgriuvau jon, lyg būčiau kieno vejamas. Ar įlipau kopėčiomis, kurias buvau įsitaisęs, ar įropojau pro urvą uoloje, kurią vadinau durimis, nebeprisimenu, – to negalėjau prisiminti ir kitą rytą. Nei išbaidytas kiškis niekad taip nespruko į šalį, ieškodamas kur priedangos, nei išsigandusi lapė neskuodė taip į savo urvą, kaip aš bėgau į savo landynę.

Visą tą naktį nesumerkiau akių. Ir keistas dalykas: juo toliau buvau nuo savo siaubo priežasties, juo didesnė buvo mano baimė, nors tai ir nesiderino su įprastu tokių dalykų poveikiu ir baimės apimtų padarų reakcija. Buvau taip sukrėstas, jog man visą laiką vaidenosi baisenybės, nors slėpiausi gana toli nuo anos vietos, kur mane taip išgąsdino pėdsakas. Kartais įsivaizduodavau, kad tai turėjo būti velnias, ir mano protas tam visiškai pritardavo, nes kaipgi galėtų koks kitas žmogiškos išvaizdos padaras patekti į šią salą? Kurgi laivas, kuris būtų tą žmogų atgabėjęs? Ir kodėl niekur nematyti daugiau tokių pėdsakų? Ar šėtonas pasivertė žmogumi tokioje vietoje, kur negali nieko kito veikti, kaip tik palikti

savo kojos pėdsaką, net nebūdama tikras, kad aš tą pėdsaką pamatysiu? Nusprendžiau, kad velnias būtų radęs daugybę kitų, geresnių būdų mane išgąsdinti, negu palikdamas tą vienintelį kojos atspaudą. Kadangi gyvenau kitoje salos pusėje, jis nebūtų toks kvailas, kad paliktų pėdsaką tokioje vietoje, kur buvo dešimtys tūkstančių šansų prieš vieną, jog aš niekada jo nepamatysiu – ir dar smėlyje, kur pirmoji stipresnio vėjo atbloškta jūros banga jį nutrins. Visa tai man atrodė nesuderinama su pačiu faktu, juoba kad mes velnią paprastai vaizduojamės labai gudrų.

Netrukus šitaip svarstydamas įsitikinau, kad nėra jokio pagrindo nuogąstauti, jog ten būta velnio, ir priėjau išvadą, kad ten turėjo būti dar pavojingesni padarai – laukiniai iš priešais esančio žemyno, išplaukę į jūrą savo luoteliais ir srovių arba priešingų vėjų atblošksti į salą, kur išlipo į krantą, bet paskui vėl išplaukė atgal, tikriausiai lygiai taip pat nenorėdami likti šioje vienišoje saloje, kaip aš nenorėčiau jų čia matyti.

Kai šitokie samprotavimai smelkėsi man į galvą, širdis prisipildė dėkingumo apvaizdai, kad tuo metu nebuvo anose vietose ir kad laukiniai nepastebėjo mano valtės, iš kurios jie būtų nusprendę, jog šioje saloje yra gyventojų, ir gal būtų ėmę manęs ieškoti.

Tada vaizduotę vėl sujaudino baisi mintis: gal jie užtiko mano valtį ir patyrė, kad čia esama žmonių, o jeigu taip, tai aš tikriausiai susilauksiu atvykstant didesnio jų skaičiaus ir jie mane sudoros; o jeigu ir nesudoros, tai užtiks aptvarą, sunaikins visus mano javus, išsigabens visą prijųokintų ožkų kaimenę, ir pagaliau aš turėsiu mirti badu.

Šitaip baimė greitai išsklaidė visas pamaldžias mintis, pranyko pasitikėjimas Dievu, kuris buvo pagrįstas tokiais stebuklingais jo gerumo įrodymais. Kodėl tasai, kuris stebuklingai iki šiol mane maitino, negalėjo išsaugoti visų tų gėrybių, kuriomis taip dosniai apdovanojo? Ėmiau priekaištauti sau, kad tingėdamas kasmet tesėdavau tiek javų, kiek reikėdavo iki kito derliaus, lyg joks įvykis nebūtų galėjęs sutrukdyti man pasinaudoti pasėtaisiais javais. Tas priekaištas atrodė visai teisingas, todėl pasiryžau ateityje sėti javų dvejiems metams atsargai, kad netektų mirti dėl duonos stokos, jeigu kas nors atsitiktų.

Kaip keistai likimas žaidžia žmogaus gyvenimu! Ir kaip, esant skirtingoms aplinkybėms, pasikeičia slaptosios, jausmus valdančios spyruoklės! Šiandien mes mylime tai, ko rytoj neapkėsime, šiandien ieškome to, ko rytoj vengsime, šiandien trokštame

to, dėl ko rytoj net drebėsime iš siaubo. Aš tuomet buvau akivaizdžiausias tokių prieštaravimų pavyzdys; aš, kurio vienintelis skausmas buvo tai, kad jaučiausi lyg išstremtas iš žmonių visuomenės, kad esu vienas, apsuptas bekraščio vandenyno, dangaus atskirtas nuo žmonijos ir pasmerktas mano vadinamam tyliajam gyvenimui; aš, kuriam pamatyti vieną savo giminės padarą būtų buvusi didžiausia Dievo palaima, – taigi aš dabar turėjau drebėti, bijodamas pamatyti žmogų, ir buvau pasiruošęs prasmegti kiaurai žemę vien tik išvydęs žmogaus šešėlį ar pastebėjęs nebylų jo pėdsaką šioje saloje!

Toksai nepastovus yra žmogaus gyvenimas, ir vėliau, kai truputį atsitokėjau nuo pirmosios baimės, man kilo daug įdomių minčių ta tema. Supratau, kad šį gyvenimo būdą man paskyrė be galo išmintinga ir gera Dievo apvaizda ir aš negaliu suvokti, kokį galutinį tikslą yra numačiusi dieviškoji išmintis, todėl man nedera ginčyti jos galios. Aš juk esu Dievo kūrinys, ir jis, kaip kūrėjas, turi neginčijamą teisę valdyti mane ir rikiuoti mano likimą kaip jam atrodo tinkama. Ir kadangi aš jį įžeidžiau, jis turi teisę derausiai mane nubausti. Mano pareiga yra klusniai kęsti jo rūstybę, nes juk aš nusidėjau. Taip pat galvojau, kad Dievas, kuris yra ne vien teisus, bet ir visagalis,

skaudžiai mane nubaudęs, gali mane ir išgelbėti. Jeigu jam atrodo, kad šito nedera daryti, tai mano neginčytina pareiga yra visiškai ir absoliučiai nusilenkti jo valiai. Kitaip kalbant, mano pareiga turėti vilties, melstis jam ir ramiai laukti jo apvaizdos kasdienių nurodymų ir sprendimų.

Šios mintys nedavė man ramybės daugelį valandų, dienų – kur ten, sakyčiau, daugelį savaitių ir mėnesių. Šia proga negaliu praleisti nepaminėjęs vieno savo samprotavimų rezultato. Vieną ankstų rytmetį gulėdamas lovoje ir vis galvodamas apie laukinių pasirodymo pavojų, buvau labai susikrimtęs. Ir čia prisiminiau Šventraščio žodžius: „Šaukis manęs pavojaus dieną: aš tave išgelbėsiu, ir tu šlovinsi mane.“ Tada linksmas pašokau iš lovos, pasiguodęs ir pasiryžęs ramiai melsti Dievą, kad mane išgelbėtų. Pasimeldęs paėmiau Bibliją ir atverčiau ją. Pirmieji pasitaikę žodžiai buvo: „Lauk Viešpaties, būk drąsus, ir jis sustiprins tavo širdį. Sakau, lauk Viešpaties.“ Neįmanoma apsaakyti, kaip tatai mane paguodė, aš dėkingas padėjau Bibliją ir nebeliūdėjau, bent jau ne tada.

Taip galvojant, baiminantis ir svarstant, vieną dieną man dingtelėjo, kad visa tai galėjo būti vien mano įsivaizdavimas ir kad šis pėdsakas – tai mano

paties kojos atspaudas, kai lipau į krantą iš savo valtės. Tai šiek tiek pakėlė mano nuotaiką, ir ėmiau save įtikinėti, kad tai buvo vien apsirikimas, kad tai buvo ne kas kita kaip mano paties pėdos žymė; kodėl gi aš negalėjau tuo keliu ateiti iš valtės, lygiai kaip ėjau į valtį? Be to, taip pat pagalvojau, kad jokių būdu negaliu tikrai pasakyti, kur mano vaikščiota ir kur ne, ir jei tai buvo mano paties kojos atspaudas, tai aš pasielgiau visai kaip tie kvailiai, kurie sugalvoja pasakas apie šmėklas ir vaiduoklius, o paskui patys jų išsigąsta labiau negu kas kitas.

Dabar aš šiek tiek įsidrąsinau ir vėl ėmiau žvalgytis po apylinkę. Ištisas tris dienas ir tris naktis nebuvau išlindęs iš savo pilies, tad man ėmė stigti maisto, beveik nieko neturėjau namie, išskyrus kelis miežinius paplotėlius ir vandens. Be to, rūpėjo pamelžti ožkas (tai būdavo įprasta vakarinė pramoga), nes žinojau, kad vargšai gyvulėliai dėl to labai kentėjo ir nerimavo; ir iš tiesų kelios neišmelžtos ožkos vos nesusirgo, jų pienas beveik pranyko.

Taigi drąsindamasis, kad tai tebuvo mano paties kojos atspaudas ir jog išsigandau vien savo šešėlio, vėl pradėjau vaikščioti į laukus ir nuėjau pamelžti ožkų. Bet jeigu jūs būtumėt matę, su kokia baime slinkau į priekį, kaip dažnai atsigręždavau, kiek

kartų buvau bemetęs savo pintinę ir bebėgęs kiek tik kojos neša, tai tikriausiai būtumėt pamanę, kad mane persekioja nerami sąžinė arba kad aš neseniai esu ko nors baisiai išsigandęs (iš tiesų taip ir buvo).

Dvi ar tris dienas iš eilėsėjau pas savo galvijus ir, nieko įtartino nepamatęs, pasidariau šiek tiek drąsesnis, ėmiau galvoti, kad ten iš tiesų nieko nebūta, jog visa tai tebuvo mano vaizduotės padarinys. Norėdamas visiškai įsitikinti, nusprendžiau vėl nueiti į pakrantę, dar kartą iširti šį pėdos atspaudą, palyginti jį su savuoju ir išžiūrėti, ar yra kokio panašumo. Bet kai atėjau į tą vietą, man iš karto pasidarė aišku, kad pririšęs savo valtį jokia būdu negalėjau patekti į krantą kur nors netoli to pėdsako. Antra, palyginęs tą pėdsaką su savo paties, pamačiau, kad mano pėda kur kas mažesnė. Ir vėl mane apėmė baisiausia baimė: drebėjau it drugio krečiamas. Mano galvoje kunkuliavo tūkstančiai įvairiausių spėliojimų. Vėl grįžau namo visiškai įsitikinęs, kad ten, krante, būta kokio žmogaus ar žmonių, trumpai sakant, kad sala yra gyvenama ir kad aš galiu būti užkluptas iš netyčių. Ir neišmaniau, kokiomis priemonėmis reikėtų apsisaugoti.

O, kokius juokingus dalykus žmonės ryžtasi daryti, kai juos apima baimė! Ji neleidžia pasinau-

doti net tomis priemonėmis, kurias mums siūlo protas. Pirmiausia sumaniau išardyti aptvarus ir paleisti į miškus prijaukintas ožkas, kad priešas jų nesurastų ir paskui nepradėtų lankyti salos, ieškodamas šio ar panašaus grobio. Paskui man kilo kvaila mintis sukasti ir šitaip sunaikinti abu miežių ir ryžių laukus, kad priešai jų neužtiktų ir nesusigundytų čia kandžioti; taip pat galvojau išardyti savo pašiūrę ir palapinę, kad jie nepamatytų jokių gyvenamo būsto žymių ir jiems nekiltų noras ieškoti ten gyvenančių asmenų.

Šį planą susidariau pirmąją naktį grįžęs namo, kol mane dar gyvai tebeveikė apėmusi baimė ir galvoje viskas buvo susiraizgę. Pavojaus baimė sukelia dešimtį tūkstančių kartų daugiau siaubo negu patys pavojus, kai jis iškyla prieš akis, ir baimės našta atrodo daug sunkesnė negu pati toji blogybė, kurios bijome. Bet visų baisiausia buvo tai, kad nebegaudavau palengvėjimo iš nuolankumo ir maldos. Man atrodė, kad esu panašus į Saulių, kuris skundėsi ne tik tuo, kad jį puola filistinai, bet kad ir Dievas jį apleidęs. Aš neieškojau paguodos, kaip anksčiau, kreipdamasis į Dievą ištikus nelaimei ir pasitikėdamas, kad jis mane apgins ir išgelbės. Jei būčiau

taip padaręs, man būtų buvę daug lengviau pasitikti naują pavojų ir ryžtingai jį iškęsti.

Buvau taip sutrikęs, jog kiaurą naktį negalėjau sumerkti akių ir užmigau tik paryčiu. Visi tie samprotavimai mane buvo išvarginę ir išsėmę jėgas, todėl labai kietai miegojau ir pabudau kur kas ramesnis. Dabar pradėjau ramiai galvoti ir rimtai pasvarstęs nusprendžiau, kad ši sala, tokia maloni, derlinga ir, kaip esu manęs, nelabai nutolusi nuo žemyno, nėra tokia visiškai apleista, kaip iki šiol įsivaizdavau. Nors čia ir nėra gyventojų, gyvenančių vietoje, bet kartais į krantą, matyt, atplaukia valtys; gal jos tyčia atvyksta į šią vietą, o gal tik atbloškotos priešingų vėjų, bet, šiaip ar taip, čia apsilanko.

Toliau galvojau, kad dabar čia esu išgyvenęs penkiolika metų ir ligi šiol nepastebėjau jokio žmogaus pėdsako, o jeigu kokie žmonės atsitiktinai čia ir pakliūva, tai jie kaip galima greičiau pasišalina, nes atrodo, kad jie niekuomet nėra mėginę šioje saloje įsikurti.

Maniau, kad pavojų man gali kelti tik atsitiktinai iš žemyno į salą atplaukę bastūnai; matyt, juos čia atbloškėdavo srovės, krante jie neužsibūdavo ir kuo greičiausiai vėl plaukdavo atgal, retai kada pasilikdami nakvoti: jiems turėjo būti svarbu dar nesute-

mus su atoslūgiu grįžti namo. Todėl man nereikia nieko daryti, tik pasiieškoti kokios saugesnės slėptuvės, į kurią galėčiau pasitraukti, jei pamatyčiau į krantą išsikeliant laukinius.

Dabar ėmiau skaudžiai gailėtis, kam taip praplėčiau savo landynę ir kam padariau joje angą, išeinančią už pylimo. Todėl, rimtai apsvarstęs šį dalyką, ryžausi pasidaryti antrą pylimą, kuris kitu pusračiu apjuostą mano aptvarą kaip tik toje vietoje, kur prieš dvylika metų buvau pasodinęs minėtą dvigubą eilę medžių. Šie medžiai buvo taip tankiai susodinti, jog tarp jų tereikėjo įsmeigti dar kelis baslius, ir juos sutankinus ir sustiprinus mano pylimas netrukus buvo baigtas.

Taigi dabar aš turėjau dvigubą sieną. Išorinę sutvirtinau rąstigaliais, seno lyno galais ir viskuo, kas, mano nuomone, galėjo ją padaryti stipresnę, palikęs joje tik septynias nedideles skylės, maždaug tokio didumo, kad galėčiau iškišti ranką. Iš vidaus tą sieną pastorinau maždaug iki dešimties pėdų pločio, nuolat nešiodamas žemę iš savo rūšio, versdamas ją pylimo papėdėje ir sutrypdamas, o septyniose skylėse įtaisiau muškietas, nes kaip tik septynias buvau atsigabenęs iš laivo į krantą. Jas, galima sakyti, įtaisiau lyg kokias patrankas į rėmus, tad dabar galėjau

per kokias dvi minutes iššauti septynis kartus. Sun-
kiai triūsiau daug mėnesių, kol pasidariau šį pylimą,
nes man atrodė, kad jo nebaigęs nebūsiu saugus.

Baigęs šį darbą, už pylimo toli į visas puses labai
tankiai prismaigsčiau mietų to paties į gluosnį pana-
šaus medžio, kuris puikiai prigydavo ir greitai augo;
manau, iš viso jų pasodinau arti dvidešimties tūks-
tančių, tarp jų ir pylimo palikęs gana platų tarpą,
kad turėčiau erdvės pamatyti priešus, o jie negalėtų
prisidengti jaunais medžiais, jei mėgintų priartėti
prie išorinio jo krašto.

Po dvejų metų priešais savo būstą jau turėjau
gražų atžalyną, o po penkerių metų – tikrą mišką,
tokį tankų, kad jis pasidarė visai neižengiamas, ir
niekas negalėtų net pagalvoti, kad už jo gali būti
įrengtas gyvenamas būstas. Įeidamas į savo tvirtovę
ir išeidamas iš jos, naudojausi dvejomis kopėčiomis –
vienas dėdavau ties žemesniąja uolos dalimi, kuri
buvo išsikišusi, o ant jos viršaus pastatydavau kitas.
Kai abejos kopėčios būdavo nuimtos, joks drąsuo-
lis nebūtų galėjęs pas mane nusileisti nenusisukęs
sprando, o jei kas ir nusileistų, tai patektų tik už
išorinio pylimo.

Taigi norėdamas apsisaugoti ėmiausi visų prie-
monių, kokias tik žmogaus protas galėjo sugalvoti.

Vėliau paaiškės, kad tai buvo daroma ne visai be pagrindo, nors tuo metu man vadovavo tik įsivaizduojami pavojai.

Dirbdamas šį darbą, kartu neapleidau ir kitų reikalų, ypač rūpinausi nedidele ožkų kaimene. Dabar jos teikė maistą ir apdarą, nereikėjo vargti medžiojant laukines ožkas, o svarbiausia, man nebereikėjo eikvoti parako ir šratų. Ožkų teikiama nauda buvo tokia didelė, jog aš, suprantamas dalykas, nenorėjau jų prarasti, o paskui iš naujo jas veisti.

Ilgai svarsčiau, kaip išvengti šios nelaimės, ir teradau du būdus ožkoms išsaugoti: arba surasti patogią vietą požeminiam rūsiui ir jas ten kasnakt suvarinėti, arba kur nors, kiek įmanoma nuošaliau, aptverti du ar tris žemės sklypelius, atokiau vieną nuo kito, kuriuose galėčiau laikyti po pustuzinį jauniklių ožkų. Tada, jei kokia nelaimė ištiktų kaimenę, man nesunkiai ir greitai pavyktų ją vėl užsiauginti. Nusprendžiau, kad antrasis planas bus protingesnis, nors pareikalaus daug laiko ir darbo.

Kuri laiką ieškojau gūdžiausių salos vietų ir pagaliau užtikau vieną kamputį, kuris buvo toks uždaras, kokio tik galėjo pageidauti mano širdis. Tai buvo nedidelė, drėgna vietovė vidur gūdžių ir tankų miškų, kur, kaip jau minėjau, kartą vos nepaklydau,

mėgindamas tuo keliu sugrįžti iš rytinės salos dalies. Čia radau tuščią pievelę, – arti trijų akru ploto, – taip apsuptą miško, kad ji buvo beveik kaip natūralus aptvaras, čia toli gražu nereikėjo tiek dirbti, kiek aptveriant kitus sklypus.

Šiame žemės sklype tučtuojujau ėmiausi darbo ir greičiau negu per mėnesį taip jį aptvėriau, jog ten buvo galima gana saugiai perkelti ožkų kaimenę ar bandą, – vadinkite, kaip patinka, – kuri nebebuvo tokia laukinė kaip iš pradžių. Nedelsdamas pergabė nau tenai dešimt jauniklių ožkučių ir du ožiukus, o paskui baigiau tobulinti aptvarą, kol įrengiau jį toki pat saugų kaip ir pirmąjį, tačiau šį kartą neskubėjau ir sugaišau kur kas daugiau laiko.

Visą šį darbą atlikau vien išsigandęs pastebėto žmogaus kojos pėdsako, nes iki šiol dar nebuvo matęs jokio žmogiško padaro, kuris būtų prisiartinęs prie salos. Dabar jau sukako dveji metai, kai gyvenau apimtas šito nerimo, ir dėl to mano buitis iš tikrųjų pasidarė daug nemalonesnė negu anksčiau: kiekvienas lengvai gali įsivaizduoti, ką reiškia gyventi nuolat bijant žmogaus. Su gailėsčiu turiu pasakyti, kad nuolatinis nerimas neigiamai veikė mano religinius jausmus. Baimė pakliūti laukiniams žmogėdroms į nagus taip mane slėgė, kad retai kada

tegalėjau ramiai melstis, bent ne taip rimtai ir nuolankiai kaip anksčiau. Aš meldavausi kaip žmogus, prislėgtas didžiausių nelaimių, apsuptas pavojų, kiekvieną naktį belaukiąs, kad prieš rytą jis jau gali būti nužudytas ir sušveistas. Ir galiu iš savo patyrimo teigti, kad maldai daug labiau tinka taiki dėkingumo, meilės ir prieraišumo nuotaika negu baimės ir nerimo. Žmogus, sukrėstas pavojaus baimės, yra nenusiteikęs rimtai melstis Dievui, kaip ir gulintysis mirties patale atgailauti. Šitos negandos veikia sielą kaip anos kūną. Sielos negandos yra daug didesnės negu kūno, o malda Dievui – tai juk sielos, o ne kūno veiksmas.

Bet eikime toliau. Šitokiu būdu apsaugojęs dalį savo gyvojo turto, apėjau visą salą ieškodamas kitos nuošalios vietos įrengti dar vienam tokiam pat atsarginiam aptvarui. Kartą, nukeliavęs toliau į vakarinę salos dalį, kur man niekad nebuvo tekę lankytis, pažvelgiau į jūrą, ir man pasirodė, kad toli pamačiau valtį. Vienoje jūrininkų dėžėje, paimtoje iš laivo, buvau radęs porą žiūronų, bet šikart jų neturėjau pasiėmęs, o mano pastebėtas taškelis buvo taip toli, kad gerai nežinojau, kas ten yra, nors ir spoksojau į jį įtempęs akis. Ar ten buvo valtis, ar ne, nežinojau, bet kai nulipau nuo kalvos, jau nebegalėjau jos

įžiūrėti, tad numojau į tą dalyką ranka, tik pasiryžau niekad nebeišėiti neišidėjęs į kišenę žiūrono.

Nulipęs nuo kalvos ir nuėjęs į salos galą, kur anksčiau nebuvo lankęsis, tuojau įsitikinau, jog pamatyti žmogaus pėdsaką nėra toks keistas dalykas, kaip įsivaizdavau. Ir jeigu ne maloningas apvaizdos lėmimas, kad buvau išmestas į tą salos dalį, kur laukiniai niekad nebuvo įkėlę kojos, tai būčiau jau seniai žinojęs, jog labai dažnai jų luoteliai, plaukdami į tolimesnę kelionę, į kitą salos pusę ne tik pailsėti, bet ir kanojų kovose paėmę belaisvių atsigabena juos čia į krantą ir pagal baisiuosius žmogėdrų papročius juos užmuša ir suryja. Bet apie tai vėliau.

Nusileidęs nuo kalvos į pajūrį (jau sakiau, kad tai buvo salos pietvakarių kyšulys), likau visiškai priblokštas. Negaliu išreikšti, koks siaubas mane apėmė, kai išvydau pajūrį, nusėtą žmonių kaukolėmis, griaučiais, rankų ir kojų kaulais. Ypač įsidėmėjau vieną vietą, kur buvo kūrentas laužas, ir pastebėjau žemėje iškastą apskritimą, lyg vietą gaidžių kautynėms; čia, reikia manyti, susėda tie niekšai, keldami siaubingas savo puotas, kurių metu ryja savo artimųjų kūnus.

Šis reginys mane taip pritrenkė, jog ilgesnį laiką visai negalvojau apie man pačiam gresiantį pavojų. Nė kiek nejutau baimės, mąstydamas apie tokį pragarišką žiaurumą ir siaubingą žmogiškosios prigimties išsigimimą, apie kurį, tiesa, dažnai buvau girdėjęs, bet niekad iš arti nebuvau matęs. Trumpai tariant, aš nusigrėžiau nuo to baisaus reginio, man pasidarė bloga, ir jau buvau benualpštąs, bet gamta pašalino netvarką iš mano vidurių: nepaprastai smarkiai išsivėmęs pasijutau truputį geriau, bet nė valandėlės nebegalėjau pasilikti toje vietoje. Kuo greičiausiai vėl užkopiau į kalvą ir nuskubėjau savo būsto link.

Kiek nusitolinęs nuo tos salos dalies, valandėlę ramiai pastovėjau priblokštas, o paskui atsikvošėjęs rimtai susimąščiau. Su ašaromis akyse nuolankiausiai dėkojau Dievui, kad jis leido man gimti tokioje pasaulio dalyje, kur nėra tokių siaubingų padarų. Nors mano dabartinė būklė ir atrodė apverktina, vis dėlto man suteikta tiek daug gėrio, jog turiu labiau dėkoti, negu skųstis. Man teikė vilčių Dievo palaima: tai buvo džiaugsmas, kuris atlygino už visas patirtas negandas ir tas, kurias dar galėjau patirti.

Šitaip nuolankiai nusiteikęs grįžau namo į savo pilį ir dabar jaučiausi daug saugesnis negu bet kada

anksčiau, nes įsitikinau, kad šie niekšai niekuomet neatplaukia į salą ko nors ieškodami, – galbūt jie iš viso nieko neieško, jiems nieko čia nereikia ir jie nesitiki nieko rasti; tikriausiai dažnai yra buvę miškingoje salos dalyje ir neaptiko ten nieko, kas jiems būtų naudinga. Žinojau, kad čia išgyvenau beveik aštuoniolika metų ir lig šiol niekuomet neužtikau jokių žmogaus pėdsakų; ir dar galiu gyventi aštuoniolika metų, visiškai pasislėpęs ir nepastebimas, jeigu tik per neatsargumą jiems nepasirodysiu. Bet šito nereikėjo bijoti, nes dabar vienintelis mano uždavinys buvo tūnoti pasislėpus kur esu, nebent pamatytčiau geresnės rūšies padarus negu žmogėdros, kuriems galėčiau pasirodyti.

Bet aš jaučiau tokį pasibjaurėjimą tais laukiniais niekšais ir baisiu, nežmonišku jų papročiu ryti vienas kitą, kad buvau susimąstęs ir nuliūdęs ir beveik ištisisus dvejus metus po šio įvykio neišeidavau iš artimiausių savo apylinkių. Kai sakau „iš artimiausių savo apylinkių“, turiu galvoje tris savo valdas: pilį, vasarnamį ir aptvarus miškuose, kuriuose laikiau ožkas. Toks didelis buvo mano pasipiktinimas tais nevidonais, pragaro išperomis, jog bijojau juos pamatyti ne mažiau kaip patį velnią, todėl per visą tą laiką net nesiryžau eiti pasižiūrėti savo luoto.

Pradėjau galvoti, kad verčiau pasidarysiu kitą, nes nebegalėjau nė pamąstyti apie mėginimus atsiplukdyti jį aplink salą, bijodamas susitikti su laukiniais jūroje ir gerai žinodamas, koks būtų mano likimas, jei pakliūčiau jiems į nagus.

Vis dėlto laikas ir įsitikinimas, kad man negresia pavojus būti šių žmonių užtiktam, palengva nuslopinò mano baimę, ir ėmiau gyventi taip ramiai kaip ir anksčiau – tik tiek, jog dabar buvau atsargesnis ir daugiau dairydavausi, kad nebūčiau pamatytas, ir ypač vengiau šaudyti, kad neišgirstų laukiniai, jeigu jie tuo metu būtų saloje. Todėl labai džiaugiausi, kad prisijaukinau kaimenę ožkų ir kad man nebereikia medžioti po miškus ir jas šaudyti. Jei kada ir pasigaudavau, tai vien kilpomis arba spąstais, kaip anksčiau. Man atrodo, kad per dvejus metus po to įvykio aš nė karto neiššoviau, nors niekad neišeidavau be šautuvo. Be to, turėjau tris iš laivo paimtus pistoletus ir dabar juos visada nešiodavausi, – bent du iš jų, – užsikišęs už ožkų odos diržo, taip pat nušveičiau vieną didžiųjų kardų, kuriuos buvau pasiėmęs iš laivo, ir pasidariau kilpą jam pasikabinti. Dabar išeidamas iš namų atrodydavau tikrai grėsmingai, jei prie ankstesnio mano išvaizdos aprašymo pri-

dėsite dar pistoletus ir didelį, platų kardą, kybantį pašonėje ant diržo be makščių.

Šitaip dalykams susiklosčius, kaip jau sakiau, kurią laiką gyvenau ramiai ir tykiai kaip ir pirma, tik turėjau būti atsargesnis. Man vis labiau aiškėjo, kad mano gyvenimas, palyginti su daugelio kitų dalia, toli gražu nėra nelaimingas, ir kad Dievas galėjo man lemti kur kas mažiau džiaugsmo. Pradėjau galvoti, kaip mažai žmonės skųstųsi, jeigu palygintų savo padėtį su kitomis, blogesnėmis, ir būtų dėkingi, o ne lygintų ją visada su geresnėmis, kad tuo galėtų pateisinti savo murmėjimą bei nusiskundimus.

Dabartinėmis aplinkybėmis man beveik nieko nestigo, todėl nusprendžiau, kad tų laukinių siaubūnų baimė ir susirūpinimas savo saugumu bus nuslopinęs mano išradingumą ir norą tobulinti savo būtį. Antai aš mečiau puikų sumanymą, apie kurią kadaise nemažai galvojau, – pamėginti iš savo miežių pasidaryti salyklo ir užsiraugti alaus. Tai buvo tikrai aikštinga mintis, ir dažnai sau prikaišiodavau už jos kvailumą, nes tuojau pamačiau, kad man trūks daugelio dalykų, reikalingų alui daryti: pirmiausia, neturėsiu statinių jam laikyti, ir tai buvo kliūtis, kurios, kaip jau esu sakęs, negalėjau įveikti – negalėjau, nors dėl to bergždžiai sugaišau ne tik daugelį

dienų, bet ir savaitių, net mėnesių. Toliau, neturėjau apynių, kurie suteiktų jam stiprumo, nei mielių, kad jis imtų putoti, nei katilo ar puodo jam užraugti. Ir vis dėlto, nepaisant tų išvardytų trūkumų, esu tvirtai įsitikinęs, kad jei tie laukiniai nebūtų įvarę tiek baimės ir siaubo, aš būčiau ėmėsis alaus gamybos ir galbūt man būtų pavykę, nes retai kada mesdavau kokį sumanymą jo neįvykdes.

Bet mano išradingumas dabar pakrypo visai kita linkme, nes dieną ir naktį vien tegalvoju, kaip sunaikinti bent dalį tų išsigimėlių žiaurios, kruvinos jų puotos metu ir, jei tik bus įmanoma, išgelbėti auką, jų čia atsigabentą suėsti. Reikėtų daug storesnio tomo negu šis veikalas, jei norėčiau išdėstyti visus savo sumanytus ar tik mintyse svarstytus planus tiems padarams sunaikinti ar bent taip išgąsdinti, kad jie čionai daugiau nenorėtų dangintis.

Bet visa tai buvo bergždžia. Ką gi jiems galėtų padaryti vienas žmogus, jeigu jų, ko gero, bus dvidešimt ar trisdešimt, apsiginklavusių ietimis arba lankais ir strėlėmis, kuriomis jie sugeba šaudyti į taikinių lygiai taip taikliai kaip aš savo šautuvu?

Kartais galvodavau iškasti duobę po ta vieta, kur jie kuria ugnį, ir įdėti ten penkis ar šešis svarus parako, kuris, jiems sukūrus laužą, užsidegtų

ir išsprogdintų visa, kas bus netoliese. Bet visų pirma aš labai nenorėjau tam reikalui sugadinti tiek parako, nes dabar jo teturėjau vieną statinaitę, be to, niekad negalėjau būti tikras, kad jis sprogs reikiamu metu ir juos kliudydamas, maniau, kad sprogimas geriausiu atveju vien išsklaidys degantį laužą, juos apsvilins ir išgąsdins, bet ne tiek, kad visiškai apleistų tą vietą. Todėl mečiau šį sumanymą ir nusprendžiau, kad man su trimis savo šautuvais, užtaisytais dvigubu užtaisu, reikėtų kur nors patogiai pasislėpti užuolandoje ir šauti į laukinius pačiame jų kruvinos puotos įkarštyje, kai būsiu tikras, jog kiekvienu šūviu nukausiu ar sužeisiu bent du ar tris. Neabejojau, kad paskui juos puldamas su trimis savo pistoletais ir kalaviju, net jeigu jų būtų ir dvidešimt, visus juos sunaikinčiau. Ši mintis man patiko ir kelias savaites nedavė ramybės. Aš taip buvau ja užsidegęs, jog dažnai sapnuodavau šaudęs į laukinius.

Mane taip sužavėjo šis sumanymas, jog kelias dienas užtrukau ieškodamas tinkamų vietų užuolandai, kur galėčiau jų tykoti. Dabar dažnai nueidavau į jų sambūrio vietą ir kiek apsipratau su ja. Tomis valandėlėmis, kai būdavau toje vietoje ir matydavau žymes, primenančias, kaip tie barbarai rijo vienas

kitą, mano širdis dar labiau užsidegdavo kruvinu kerštu ir pagieža: nuolat galvodavau, kaip užkapoti kardu dvidešimt ar trisdešimt.

Galop radau vietą kalvos šlaite, kur nusprendžiau galėsiąs saugiai tykoti, kol pamatysiu atplaukiant jų valtis. Tada galėsiu, prieš jiems išlipant į krantą, nematomas pasitraukti į medžių tankmę, kur viename medyje mačiau drevę, pakankamai didelę man gerai pasislėpti. Joje galėsiu tūnoti ir stebėti visus kruvинуosius žmogėdrų veiksmus ir nusitaikyti tiesiog jiems į galvas, kai bus taip arti susėdę, jog prašauti pro šalį beveik bus neįmanoma, ir pirmuoju šūviu man tikriausiai pavyks tris ar keturis sužeisti.

Taigi šioje vietoje pasiryžau įvykdyti savo sumanymą ir tam tikslui paruošiau dvi muškietas ir paprastą paukštinį šautuvą. Kiekvieną muškietą užtaisiau dviem stambiais švino gabalais ir keturiomis ar penkiomis mažesnėmis kulkomis, maždaug pistoleto kulku dydžio, o medžioklinį šautuvą – sauja stambiausių šratų. Užtaisiau taip pat ir savo pistoletus, kiekvieną maždaug keturiomis kulkomis. Šitaip apsiginklavęs, gerai apsirūpinęs šaudmenimis antrai ir trečiai salvei, išsirengiau į savo ekspediciją.

Susidaręs tokį kautynių planą ir vaizduotėje jį praktiškai išbandęs, aš kas rytą nužygiuodavau į

viršūnę kalvos, kuri buvo maždaug už trijų mylių nuo vadinamosios mano pilies, ir dairydavausi, ar nepamatysiu jūroje valčių, artėjančių prie salos arba iš tolo į ją plaukiančių. Bet mane ėmė varginti ši sunki pareiga, du ar tris mėnesius be pertraukos taip einant sargybą. Visada grįždavau nieko nepastebėjęs ne tik pajūryje, bet ir visame vandenyne, kiek tik galėjau bent kuria kryptimi aprėpti plika akimi ar pro žiūronus.

Kol aš taip kasdien vaikščiodavau į kalvą pasižvalgyti, tol tvirtai laikiausi savo sumanymo. Karinga nuotaika nė kiek nesilpnėjo, ir buvau pasiruošęs įvykdyti šią žiaurią bausmę – nužudyti dvidešimt ar trisdešimt nuogų laukinių. Pagiežos apakintas, bjaurėdamasis žiauriu tų žmonių papročiu, aš netgi savęs nepaklausiau, ar jie verti tokios bausmės; nepagalvojau, kad dieviškoji apvaizda, išmintingai tvarkydama pasaulį, paliko juos be kitų vadovų, tik su pačių šlykščiomis ir ydingomis aistromis, ir todėl jiems buvo leista, ko gero, ilgus šimtmečius daryti tokius siaubingus dalykus ir išsiugdyti tokius žvėriškus papročius, kuriuos galėjo įdiegti tik visiškai dangaus apleista prigimtis, skatinama kažkokio šėtoniško išsigimimo. Bet dabar, kai man kiek pakyrėjo tos bergždžios tolimos ir ilgos išvykos, kurias darydavau kiekvieną rytą, ėmė

keistis ir mano nuomonė apie patį žygį, ir aš pradėjau ramiau nagrinėti tai, ką buvau benoriš vykdyti; pagalvojau, kokia gi teise ir kieno pašauktas aš galiu vaizduotis esąs tų žmonių teisėjas ir budelis? Žmonių, kuriems dangus patikėjo nebaudžiamiems daugybę šimtmečių vykdyti savo nuosprendžius. Kuo gi tie žmonės man pakenkė ir kokią teisę turiu įsiterpti į ginčą dėl kraujo, kurią jie taip gausiai lieja? Dažnai, ginčydamasis dėl to pats su savimi, sakydavau: „Iš kur galiu žinoti, ką pats Dievas mano šiuo konkrečiu atveju? Be abejo, šitie žmonės taip elgiasi, nelaikydami to nusikaltimu: jų sąžinė tų veikslių nepasmerkia ir jų sąmonė jiems dėl to nepriekaištauja. Jie nusideda to nesuvokdami, ne taip kaip mes, kurie nusidedame nepakludami dieviškajam teisingumui. Nužudyti kare paimtą belaisvį ir valgyti žmogieną jiems atrodo ne didesnis nusikaltimas, kaip mums nudobti jautį ar valgyti avieną.“

Kai šitą dalyką apgalvojau, nusprendžiau, kad buvau neteisis mintyse juos rūščiai pasmerkdamas kaip žmogžudžius; jie nė kiek ne blogesni už tuos krikščionis, kurie dažnai nužudo kautynėse paimtus belaisvius, o dar dažniau įvairiomis progomis be jokio gailesčio sukapoja ištisus kariuomenės dalinius, nors anie numeta žemėn savo ginklus ir pasiduoda.

Toliau man kilo mintis, kad nors tų laukinių elgesys vienu su kitais ir yra brutalus ir nežmoniškas, manęs tai neliečia, šitie žmonės man nepadarė nieko pikto. Jeigu jie mane užpultų arba pats turėčiau juos pulti gindamasis, tada būtų galima tą savo sumanymą pateisinti. Bet dabar aš juk nesu jų valdžioje, jie apie mane nieko nežino, tad ir neturi jokių kėslų prieš mane, todėl būtų visai neteisinga, jei juos pulčiau.

Priešingu atveju reikėtų pateisinti ispanų elgesį ir visus jų žiaurumus Amerikoje, kur jie sunaikino milijonus žmonių. Tiesa, jie buvo stabmeldžiai, barbarai ir atlikinėdavo kai kurias kruvinas ir barbariškas apeigas, pavyzdžiui, aukodavo žmones stabams, bet ispanams jie niekuo nenusikalto. Ne veltui šiuo metu visos krikščioniškosios Europos tautos ir net patys ispanai piktinasi Amerikos raudonodžių naikinimu ir kalba apie tai kaip apie tikras skerdynes, kruviną ir žiaurų darbą, tokį, dėl kurio net ispanų vardas visų humanišku žmonių, taigi ir krikščionių, laikomas baisiu ir siaubingu – lyg Ispanijos karalystė ypač būtų pasižymėjusi tuo, kad joje gimsta žmonės, kuriems visiškai svetimi švelnūs principai ar paprasčiausia užuojauta nelaimingiesiems, o juk užuojauta laikoma žmogaus dvasios kilnumo žyme.

Tokie samprotavimai pamažu atšaldė mano įkarštį, o paskui ir visiškai nuramino; aš palengva išsižadėjau savo sumanymo ir nusprendžiau, kad buvau pasirinkęs klaidingą kelią, ryždamasis pulti laukinius. Ne mano reikalas juos žudyti, jeigu jie pirmi manęs nepuola, todėl privalau, jeigu tik galima, šito išvengti, bet jeigu jie mane užtiknę ir užpultų, tada jau atliksiu savo pareigą.

Kita vertus, ėmiau abejoti, ar šitaip pasielgęs išsigelbėčiau, ar visiškai sugriaučiau savo gyvenimą ir save pražudyčiau, nes niekuomet negalėčiau būti tikras, ar nukausiu visus, esančius tuo metu krante, ir visus kitus, kurie kada nors vėliau galėtų atplaukti į salą; jei nors vienas laukinis ištrūktų ir papasakotų saviškiams, kas įvyko, jų čia atplauktų tūkstančiai, norėdami atkeršyti už savo draugų mirtį, ir šitaip tik užsitikrinčiau tikrą pražūtį, kuri dabar man visiškai negresia.

Iš viso to padariau išvadą, kad vienaip ar kitaip kištis į laukinių reikalus būtų ir neteisinga, ir neišmintinga: aš kaip įmanydamas turiu nuo jų slėptis ir nepalikti nė mažiausios žymės, iš kurios jie galėtų spręsti, kad saloje gyvenama žmonių. Šį protingą sprendimą palaikė ir religiniai motyvai, tad galutinai įsitikinau, kad visiškai atitolau nuo savo prieder-

mių, kurdamas kruvinus planus sunaikinti nekaltoms būtybėms – nekaltoms, žinoma, tik mano atžvilgiu. O nusikaltimai, kuriuos jie daro vieni kitiems, yra jų pačių reikalas ir už juos jie gali būti pasmerkiami ir baudžiami tik Dievo. Dabar, kai man viskas išaiškėjo, aš be galo džiaugiausi, kad nepadarysiu tokio dalyko, kuris, kaip dabar buvau įsitikinęs, būtų ne mažesnė nuodėmė už tyčinę žmogžudystę, tad atsiklaupęs ant kelių nuoširdžiai dėkojau Dievui, kad jis šitaip išgelbėjo mane nuo didelės kaltės. Maldavau, kad jo globa apsaugotų mane ir aš nepakliūčiau į laukinių rankas ir pats jų nepulčiau, nebent dangus aiškiu ženklu leistų tai padaryti ginant savo gyvybę.

Taip nusiteikęs išgyvenau beveik metus. Dabar visiškai nebeieškojau progų užpulti tuos nenaudėlius ir per visą šį laiką nė karto neužkopčiau į kalvą pasižiūrėti, ar jų kur nors nematyti, ir sužinoti, ar jų būta krante, ar ne, nes nenorėjau atnaujinti savo užmačių ir susigundyti proga netikėtai užpulti. Padariau tik vieną dalyką: nuėjęs pašalinau savo luotelį, kuris buvo kitoje pusėje salos; nuplukdžiau į rytinį salos galą, nuvairavau ten į mažą įlankėlę, kurią radau po keliomis aukštomis uolomis ir kur, mano supratimu, laukiniai, bijodami srovių, jokių būdu neišdrįs ir nebandys išsikelti. Drauge su luotu išgabenu visa,

kas jam priklausė, – stiebą su burėmis ir inkarą (jei tik būtų galima jį pavadinti inkaru – geresnio neįstengiau pasidirbti). Visa tai pašalinau, kad neliktų jokios žymės, jog saloje gyvenama žmonių.

Kaip esu minėjęs, dabar gyvenau labiau užsidaręs negu bet kada ir retai teišeidavau iš savo būsto. Tiesa, nuolatos eidavau melžti ožkų ir pažiūrėti miške besiganančios kaimenės. Bet ji buvo visai kitoje salos pusėje, ir ten negrėsė joks pavojus, nes neabejojau, kad laukiniai, kurie kartais aplankydavo šią salą, nesitikėdavo nieko joje rasti ir niekad neidavo toliau nuo pakrantės. Taip pat buvau tikras, kad po to, kai jų išsigandęs pasidariau labiau atsargus, jie ne kartą buvo išsikėlę į salos pakrantę kaip ir anksčiau. Siaubo apimtas galvodavau, koks būtų buvęs mano likimas, jeigu būčiau su jais susidūręs ir jeigu jie mane būtų užtikę anksčiau, kada plikas ir beginklis, teturėdamas vieną šautuvą, ir dar užtaisytą tik smulkiais šratais, basčiausi ir slankiojau visur po salą, žiūrindamas, ką gera pavyks rasti, – kokia man būtų buvusi staigmena, jei tada, kai pastebėjau žmogaus kojos pėdsaką, būčiau pamatęs penkiolika ar dvidešimt laukinių, kurie puola mane vytis, ir aš jokių būdu negaliu nuo jų pasprukti, nes jie yra daug greitesni! Mintis, kad galiu susitikti

su žmogėdromis, kartais taip mane prislėgdavo ir sukeldavo tiek liūdesio, kad negreit teįstengdavau atsigauti. Vis svarstydavau, ką reikėtų daryti, jeigu jie mane užkluptų nepasirengusį pasipriešinti. Nuolat galvodamas apie tuos dalykus, aš labai melancholiškai nusiteikdavau ir kartais būdavau toks gana ilgą laiką. Bet pagaliau vis dėlto atsikvošėjau ir ėmiau dėkoti apvaizdai, kuri mane išgelbėjo nuo tiekos nematomų pavojų ir apsaugojo nuo negandų, nuo kurių aš pats jokių būdu negalėjau apsisaugoti, nes neturėjau jokio supratimo, kad jos man gresia ar gali grėsti.

Dabar vis dažniau grįždavo mintis, kildavusi ir anksčiau, – kaip gailestingai globoja mus Viešpats, saugodamas nuo pavojų šiame gyvenime, kaip dažnai mes, patys to nežinodami, būname stebuklingai išgelbėti. Kai atsiduriame keblioje padėtyje ir nežinome, kuriuo keliu pasukti, kažkoks slaptas balsas nukreipia mus viena linkme, ne ta, kuria buvome beeina. Regis, viskas – sveikas protas, prigimties polinkis, o gal ir reikalai – skatina mus eiti tuo keliu. Bet kažkokia nesuvokiama įtaka, nežinia iš kur sklindanti jėga priverčia mus pasirinkti kitą kelią. Vėliau paaiškėja, kad jei būtume pasukę pirmiau pasirinktuoju keliu, kurį, atrodytų, ir derėjo rinktis, būtume

neišvengę bėdų arba žuvę. Veikiamas šių ir panašių samprotavimų, vėliau ėmiau laikytis šitokios taisyklės: abejonės valandą pajutęs tas slaptas užuominas ar poveikį sielai daryti tai ar nedaryti, rinkdamasis vieną ar kitą kelią, privalau ryžtingai paklusti slaptam įsakymui. Pakludavau, nors ir nematydavau jokio pagrindo šitaip daryti, išskyrus tą slaptą vidinį balsą. Galėčiau pateikti daug pavyzdžių iš savo patirties, kokia neklaidinga toji taisyklė, ypač iš vėlesniojo mano gyvenimo šioje nelemtoje saloje, o ką jau kalbėti apie daugelį atvejų, kurie praslinko nepastebimi, bet į kuriuos būtinai būčiau atkreipęs dėmesį, jeigu į viską būčiau žiūrėjęs tokiomis pat akimis kaip dabar. Bet niekad nėra per vėlu įsigyti išminties, ir aš negaliu nepatarti visiems protingiems žmonėms, kuriems lemta patirti tokius pat nutikimus kaip man, o gal ir ne tokius nepaprastus, – niekada neatmesti šio slauto apvaizdos balso patarimų, kad ir iš kokio neregimo proto šaltinių jie plauktų. Nekalbėsiu apie tai plačiau ir tikriausiai negalėčiau visko paaiškinti, bet visa tai įrodo sielų bendravimą, ryšius tarp materialaus ir nematerialaus pasaulio, ir turėsiu progų pateikti kelis labai ryškius šio bendravimo pavyzdžius, pasakodamas apie tolesnį vienišą gyvenimą šioje niūroje saloje.

XIV SKYRIUS

Tikiuosi, kad šio veikalo skaitytojui neatrodys keista, jei prisipažinsiu, kad tie nuolatiniai rūpesčiai, tie nuolatiniai pavojai, kurie man grėsė, ir mane slėgusi baimė užkirto kelią išradingumui ir visiems sumanymams, kuriuos buvau sugalvojęs savo patogesnei ir malonesnei ateičiai kurti. Dabar aš labiau rūpindavausi saugumu negu maistu. Nedrįsdavau įkalti vinies arba nusikirsti pagalio, bijodamas, kad kas nenugirstų mano sukkelto triukšmo, juo labiau nedrįsdavau – dėl tos pačios priežasties – šaudyti, ir ypač nejaukiai jausdavausi kurdamas ugnį ir bijodamas, kad manęs neišduotų dūmai, kurie dieną matomi labai iš toli. Todėl tokius darbus, kuriems reikia ugnies, kaip puodų ir pypkių degimas, perkėliau į naująją būstinę miškuose, kurią neseniai buvau susiradęs, ir tuo neapsakomai džiaugiuosi. Tai buvo natūralus urvas, labai erdvus, bet esu tikras, kad joks laukinis, atsidūręs prie jo angos, neišdrįstų ten lįsti; to, tiesą sakant, neišdrįstų padaryti ir joks kitas žmogus, bet tokiam kaip aš nereikėjo nieko kito, kaip saugios vietos pasislėpti.

Šito urvo angą užtikau didelės uolos papėdėje, kur visai atsitiktinai (taip sakyčiau, jei neturėčiau rimčiausio pagrindo priskirti visus tuos dalykus apvaizdai) kapojau storas medžių šakas, norėdamas pasigaminti anglių. Bet prieš pasakodamas toliau, turiu paaiškinti, kam man prireikė anglių.

Kaip jau esu sakęs, vengdamas dūmų, bijojau kurti ugnį šalia savo būsto, bet man būtinai reikėjo išsikepti duonos, išsivirti mėsos ir t. t. Buvau matęs, kaip Anglijoje pasigaminama anglių po velėna deginant malkas tol, kol jos virsta medanglėmis, arba sausomis anglimis. Taip ėmiau daryti miške ir aš. Užgesinęs ugnį, parsinešdavau anglis namo ir naudodavau jas vietoj malkų, jau nebijodamas, kad dūmai išduos mano buveinę.

Bet visa tai tik tarp kitko. Toje vietoje kapodamas malkas pastebėjau, kad už vieno labai tankaus krūmo yra kažkokia ola. Man buvo įdomu ten pažvelgti, ir vargais negalais įlindęs atsidūriau gana erdviame ir dvigubai aukštesniame už žmogų urve. Bet turiu prisipažinti, kad kur kas greičiau iš ten išsikepurnėjau negu kad įlindau, nes pažvelgęs giliau į tą tamsutėlį urvą, pastebėjau dvi dideles žvilgančias kažkokio padaro akis – nežinojau, ar jos buvo žmogaus, ar velnio; jos žibėjo lyg dvi žvaigž-

dės, atspindėdamos pro rūšio angą krintančią blanką dieną šviesą.

Bet netrukus atsipeikėjau ir pavadinau save pačiu paskutiniu kvailiu, tardamas, kad žmogus, dvidešimt metų išgyvenęs vienas saloje, neturi bijoti velnio. Tame urve tikriausiai negali būti nieko baisesnio už mane patį. Ir aš, sukaupęs drąsą, paėmiau didžiulį nuodėgulį ir įsiveržiau į vidų, laikydamas rankoje tą liepsnojantį pagalį. Aš dar nebuvau nužengęs nė trijų žingsnių, bet išsigandau beveik tiek pat kaip pirma, nes išgirdau garsų atodūsi, lyg kenčiančio žmogaus, paskui lyg kažkokį niurnėjimą, tarsi prislopintai tariamus žodžius, paskui vėl gilų atodūsi. Pasitraukiau atatupstas ir nutirpau iš siaubo, mane išpylė šaltas prakaitas, ir jei būčiau turėjęs ant galvos skrybėlę, negaliu tvirtinti, kad mano plaukai nebūtų jos nukėlę. Vis dėlto, sukaupęs visas savo jėgas, pasidrasindamas mintimi, kad Dievo galybė yra visur ir gali mane apginti, aš vėl žengiau kelis žingsnius į priekį, laikydamas nuodėgulį truputį aukščiau galvos, ir jo šviesoje pamačiau ant žemės gulintį didžiulį baisų ožį, kuris, kaip sakome, keliavo į dausas ir žiopčiojo dvėsdamas iš senatvės.

Pastūmiau jį truputį, norėdamas įsitikinti, ar pavyks išvaryti laukan, ir jis pamėgino atsistoti, bet

neįstengė. Aš pagalvojau: tegu jis čia sau guli, kol dar gyvas, jeigu jis mane taip išgąsdino, tai tikriausiai išgąsdintų ir laukinius, kurie išdrįstų įlįsti į urvą.

Atsipeikėjęs iš baimės ėmiau dairytis aplinkui, apsižiūrėjau, kad urvas visai nedidelis, maždaug dvylikos pėdų ilgio ir pločio, netaisyklingo pavidalo, nei apskritas, nei keturkampis, nes juk žmonių rankos čia nedirbo – tai buvo tikras gamtos kūrinys. Jo gilumoje dar pastebėjau skylę, pro ją buvo galima patekti toliau, bet ten urvas toks žemas, kad norėdamas įlįsti būčiau turėjęs šliaužti ropomis, be to, nežinojau, kur ta landa nuvestų. Todėl, neturėdamas žvakės, atidėjau šį dalyką kitam kartui, bet pasiryžau ateiti kitą dieną apsirūpinęs žvakėmis ir skiltuvu, pasigamintu iš vieno muškietos užrakto, bei pasiėmęs graikiškosios ugnies.

Taip ir padariau. Kitą dieną atėjau pasiėmęs šešias dideles savo darbo žvakes (dabar aš jau gaminau labai geras žvakes iš ožkų lajaus, tik turėjau bėdos su dagtimis, naudoju joms senas virves bei į dilgėles panašių augalų džiovintą odelę) ir, įlindęs į tą žemąją urvo dalį, turėjau ropoti visom keturiom beveik dešimtį jardų; beje, man atrodė, kad čia būta gana drąsaus žygio, nes nežinojau, nei kiek teks šliaužti, nei kas bus toliau. Įsispraudęs pro siaurumą

pamačiau, kad urvas eina vis erdvyn ir aukštyn, ir dabar mano akis nustebino toks didingas reginys, kokio saloje dar nebuvo matęs. Stovėjau apie dvidešimties pėdų aukščio erdvioje grotoje. Sienose ir skliautuose tūkstanteriškai atsispindėjo dviejų mano žvakių šviesa. Kas buvo toje uoloje – ar deimantai, ar kiti brangūs akmenys, ar auksas (spėjau, kad greičiausiai būta jo) – aš nežinojau. Buvau žaviausioje, nors ir visiškai tamsioje grotoje. Jos dugnas buvo sausas ir lygus, nubiręs smulkiu žvirgždu, ten nebuvo matyti jokių šlykščių ir nuodingų šliužų, taip pat jokios drėgmės ar pelėsių nei ant sienų, nei ant lubų. Vienintelis nepatogumas – siaura anga, bet man šis nepatogumas buvo parankus, nes čia buvo saugi vieta, kaip tik tokia užuolanda, kokios ieškojau. Taigi labai džiaugiausi šiuo atradimu ir pasiryžau neatidėliodamas atsigabenti čionai dalį tų daiktų, dėl kurių labiausiai baiminausi. Pirmiausia nusprendžiau čia perkelti savo parako atsargą ir visus atliekamus ginklus: du paukštinius šautuvus, nes jų turėjau iš viso tris, ir tris muškietas iš aštuonių. Savo pilyje palikau tik penkias muškietas, kurios stovėjo užtaisytos lyg patrankos prie išorinio aptvaro ir buvo paruoštos atremti prieš puolimus.

Pergabendamas savo amuniciją, ta pačia proga atidariau parako statinę, kurią buvau išgriebeš iš jūros ir kuri buvo sušlapusi; pastebėjau, kad vanduo prasisunkęs į paraką maždaug per tris keturis colius iš visų pusių, ir nors viršutinis parako sluoksnis sukietėjęs, vidurys išliko sveikas lyg branduolys kevale. Taigi dabar iš tos statinaitės pelniau dar beveik šešiasdešimt svarų labai gero parako, ir tai buvo labai malonus radinys. Visą tą paraką ir nugabenau į aną vietą; bijodamas kokio netikėtumo, savo pilyje niekada jo nelaikydavau daugiau kaip du tris svarus. Tenai taip pat sunešiau ir visą likusią šviną, iš kurio darydavau kulkas.

Dabar vaizdavausi esąs lyg koks senovės milžinas, kurie, sako, gyvenę uolų tarpekliuose ir urvuose, kurių niekas negalėdavęs pasiekti, mat įtikinau save, kad kol tūnosiu toje slėptuvėje, nors mane medžiotų ir penki šimtai laukinių, jie niekuomet manęs nesuras, o jeigu ir surastų, neišdrįstų užpulti.

Senasis ožys, kurį radau dvesiantį, kitą dieną nugaišo urvo angoje, ir man buvo daug lengviau ten išrausti didelę duobę, jį įmesti ir apipilti žeme, negu išvilkti lauk. Tad jį ten ir užkasčiau, norėdamas apsaugoti savo nosį nuo nemalonaus kvapo.

Jau slinko dvidešimt tretieji metai, kai gyvenau šioje saloje. Buvau taip pripratęs prie tos vietos ir prie tokio gyvenimo būdo, jog jei tik būčiau turėjęs garantiją, kad jokie laukiniai neatkaks drumsti man ramybės, mielai būčiau sutikęs praleisti ten likusią gyvenimo dalį iki pat paskutinio akimirksnio, kada atsigulsiu ir numirsiu kaip tas senasis ožys. Buvau prasimanęs smulkių malonumų bei pramogų, kurios padėdavo prastumti laiką daug smagiau negu iš pradžią. Pirmiausia savo Polę išmokiau kalbėti, kaip jau esu minėjęs; ji kalbėjo taip draugiškai, taip aiškiai ir suprantamai, jog buvo tikras malonumas klausytis; su manim ji išgyveno apie dvidešimt šešerius metus. Nežinau, kiek ji galėjo išgyventi po mano išsigelbėjimo, bet žinau, kad Brazilijoje papūgos gyvena apie šimtą metų. Gal kuri nors iš mano papūgų vis dar tebėra ten gyva ir šaukia vargšą Robiną Kruzą po šiai dienai. Jokiam anglui nelinkiu nelaimės ten nuvykti ir ją išgirsti, bet jei taip atsitiktų, jis tikriausiai manytų, jog čia esama velnio. Mano šuo buvo labai ištikimas, kol vėliau nugaišo iš senatvės. Mano kačių, kaip sakiau, tiek daug priviso, jog keletą kartų turėjau jas šaudyti, kad nesurytų manęs ir viso mano turto. Aš nuolat jas vydavau nuo savęs ir neduodavau jokie maisto, pagaliau jos išbėgiojo po miškus

ir virto laukinėmis. Kai dvi senosios katės, kurias buvau čia atsigabenęs, nugaišo, aš pasilikau dvi ar tris favorites, kurias laikiau prijaukintas ir kurių jaunikius, jei tik jos jų atsivesdavo, visada nuskan-dindavau. Ir šitie gyvūnėliai buvo mano šeimos dalis. Be jų, dar visada laikydavau prie savęs du ar tris naminius ožiukus, kuriuos pratindavau ésti iš rankų. Turėjau dar dvi papūgas, jos abi visai gerai kalbėjo ir šaukdavo Robiną Kružą, bet toli gražu ne taip kaip pirmoji. Tiesą sakant, aš ir nebuvau skyręs tiek dėmesio joms mokyti. Taip pat turėjau kelis pri-jaukintus jūros paukščius, nors ir nežinojau, kaip jie vadinosi; juos buvau pasigavęs pakrantėje ir pakir-pęs sparnus. Dabar, priešais pilį mano įkastiems mietams suaugus į puikų, tankų atžalyną, visi tie paukščiai gyvena tarp tų žemų medžių ir ten perėjo, ir tai man buvo labai malonu. Taigi kartoju, aš dabar būčiau buvęs visai patenkintas savo gyvenimu, jei man nebūtų reikėję bijoti laukinių.

Bet buvo lemta kitaip. Ir gal būtų pravartu visiems žmonėms, kurie skaitys mano istoriją, iš jos pasimokyti, kaip dažnai mūsų gyvenime blogis, kurio taip stengiamės išvengti ir kuris, mus ištikęs, atrodo siaubingiausias, kaip dažnai šis blogis tampa vienintele priemone išsigelbėti iš mus užgriuvu-

sių nelaimių. Galėčiau suminėti daug pavyzdžių iš keisto mano gyvenimo, bet ypač šiuo požiūriu yra reikšmingi paskutiniai metai, kai vienišas gyvenau saloje.

Dabar, kaip minėjau, slinko dvidešimt tretieji atsiskyrėliško gyvenimo metai. Buvo gruodžio mėnuo – pietinio saulės persilaužimo metas, žiema jo negaliu pavadinti – tinkamiausias laikas imti derliui, tad aš turėjau daug dirbti laukuose. Kartą, išėjęs iš namų anksti rytą, dar prieš auštant, nustebau pamatęs ugnį pajūryje, maždaug už dviejų mylių nuo savęs, tame salos gale, kur anksčiau buvau aptikęs laukinių lankymosi žymių.

Iš tikrųjų tas reginys mane baisiai pritrenkė, ir aš sustojau savo atžalyne, nedrįsdamas išeiti, kad jie manęs neužkluptų. Tačiau nebegalėjau nurimti, bijojau, kad tie laukiniai, bastydamiesi po salą, neužeitų mano javų laukų ar kurių kitų mano įtaisymų, nes tada tučtuojau susivoktų, kad šioje saloje esama žmonių, ir nebenurimtų, kol mane surastų. Šito bijodamas, grįžau į savo pilį, išitraukiau kopėčias, kad iš lauko mano sodyba atrodytų visiškai žmogaus rankos neliesta ir natūrali vieta. Tada ėmiau ruošti gynybai. Užtaisiau visas vadinamąsias savo patrankas (tai buvo muškietos, įtvirtintos

ant naujojo pylimo) ir visus pistoletus, pasiryžau gintis iki paskutinio atodūžio. Nepamiršau pavesti save dieviškajai malonei ir karštai pasimelsti Dievui, kad išgelbėtų mane nuo įsibrovėlių. Plūšau apie dvi valandas. Pradėjau labai nekantrauti, norėdamas sužinoti, kas darosi pajūryje, nes neturėjau žvalgų, kuriuos būčiau galėjęs pasiųsti apsidairyti. Dar valandėlę pasėdėjęs ir pasvarstęs, ką man šiuo atveju daryti, nebegalėjau ilgiau taip tūnoti ir nieko neveikti. Atrėmiau savo kopėčias į kalvos šoną, ten, kur buvo nuožulnesnė vieta, palypėjau ir, vis užsitraukdamas paskui save kopėčias, įkopiau į kalvos viršūnę; išsitraukiau žiūroną, kurią buvau pasiėmęs, atsiguliau ant žemės ir nukreipiau į tą pajūrio vietą, kur degė ugnis. Tuoju ten pamačiau ne mažiau kaip devynis nuogus laukinius, susėdusius apie nedidelį laužą. Be abejo, laužas buvo sukurtas ne pasišildyti (buvo nepaprastai karšta), bet, kaip spėjau, išsikepti savo baisų žmogienos kepsnį. Ar jų atsigabentoji auka dar gyva, ar jau nužudyta, aš nežinojau.

Laukiniai buvo atplaukę dviem luoteliais, jie stovėjo ištraukti į krantą. Dabar buvo prasidėjęs potvynis, ir man atrodė, kad jie laukia atoslūgio, norėdami vėl išplaukti. Jūs negalite įsivaizduoti, kokį sąmyšį sukėlė manyje šis vaizdas, ypač kai pamačiau juos

atplaukusius į mano krantą ir išsilaipinusius taip arti. Bet nusprendęs, kad jie gali atplaukti tiktai su potvyniu, gerokai nurimau suprasdamas, kad per atoslūgį visada galėsiu saugus vaikščioti po salą, jei tik jie prieš tai nebus išlipę į krantą. Šituo įsitikinęs, į laukus jau išeidavau dirbti kur kas ramesnis.

Kaip tikėjausi, taip ir įvyko. Vos tik prasidėjo atoslūgis, pamačiau, kaip jie visi susėdo į valtis ir nuplaukė. Turiu dar paminėti, kad maždaug prieš valandą jie ėmė šokti, ir aš pro savo žiūronus aiškiai mačiau jų judesius ir pozas. Nors ir atidžiausiai žiūrėdamas, tegalėjau pastebėti, kad jie buvo visiškai nuogi ir neturėjo nė menkiausio apdangalo, bet ar tai buvo vyrai, ar moterys, negalėjau atskirti.

Kai tik pamačiau, kad jie susėdo į laivelius ir išplaukė, užsimečiau ant pečių šautuvus, už juostos įsikišau pistoletus, prie šono prisirišau didįjį kardą be makščių ir kuo greičiausiai nudrožiau į kalvą, kur pirmą kartą buvau pastebėjęs laukinių pėdsakus. Kol ten nukakau, praslinko ne mažiau kaip dvi valandos (mat taip apsikrovęs ginklais negalėjau greitai eiti), ir tada pastebėjau, kad toje vietoje stovėta dar trijų laukinių valtelių. Pažvelgęs tolyn, visus juos pamačiau jūroje, drauge plaukiančius į žemyną.

Kai nuėjęs į pajūrį pamačiau baisiąsias jų pokylio žymes – kraują, kaulus ir likučius žmogienos, kurios tie niekšai neįstengė suryti džiūgaudami ir šokdami, mane apėmė neapsakomas siaubas. Pamatęs visa tai, aš taip labai pasipiktinau, jog dabar vėl pradėjau svarstyti, kaip sunaikinti tuos išsigimėlius, kai pamatysiu čia puotaujant, nors jų būtų ir kažin kiek.

Įsitikinau, kad šioje saloje jie lankosi ne itin dažnai, nes praėjo daugiau kaip penkiolika mėnesių, kai jie išsikėlė į krantą, ir per visą šį laiką daugiau niekad jų nemačiau ir nepastebėjau pėdsakų ar kitoikių jų buvimo žymių. Buvau tikras, kad lietingaisiais laikotarpiais jie neplaukia toli nuo savo krantų. Vis dėlto per visą šį laiką man buvo nejauku ir nuolat kankino baimė, kad jie gali netikėtai mane užklupti. Čia turiu pasakyti, kad blogio baimė yra baisesnė negu pats blogis, ypač jei tam laukimui ir baimei nematyti galo.

Šiuo metu mane buvo apėmusi žudikiška nuotaika, ir daug valandų, kurias galėjau naudingiau sunaudoti, praleisdavau planuodamas, kaip čia geriau apėjus laukinius ir užpuolus tuojau pat, kai tik juos vėl pamatysiu, ypač jeigu jie, kaip ir šį pastarąjį kartą, bus susiskirstę į du būrius. Visiškai nepagalvojau, kad jeigu išžudyčiau vieną būrį, sakysime,

dešimtį ar dvylika, tai kitą dieną ar kitą savaitę, ar po mėnesio man tektų išžudyti kitą būrį, paskui dar kitą, ir taip be galo, kol pagaliau tapčiau ne pras-tesnis žudikas už tuos žmogėdras, o gal dar net ir blogesnis.

Dienas leisdavau labai sumišęs ir susirūpinęs, baimindamasis anksčiau ar vėliau pakliūti tiems negailestingiems padarams į nagus, o jeigu ir išdrįsdavau išeiti toliau, tai tik labai atsargiai ir nuolat dairydamasis. Vėl nuoširdžiai džiaugiausi, kad prisijaukinau ožkų, nes jau nieku gyvu nebedrįsau šaudyti, ypač arti to salos kranto, kur paprastai atplaukdavo laukiniai; bijojau, kad jie neišgirstų šūvio. Buvau tikras, kad jeigu jie dabar nuo manęs ir pabėgtų, tai po kelių dienų vėl sugrįžtų ir jau galbūt su dviem ar trim šimtais luotelių, ir žinojau, ko tada turėčiau tikėtis.

Šitaip išgyvenau metus ir tris mėnesius, nematydamas laukinių, kol vėl su jais susidūriau ir apie tai netrukus papasakosiu. Galimas daiktas, kad jie čia buvo atplaukę kokį kartą ar du, bet aš jų nemačiau. Dvidešimt ketvirtųjų vienišo mano gyvenimo metų gegužės mėnesį, kiek galėjau apskaičiuoti, susitika-ku su jais akis į akį, bet apie tai parašysiu vėliau.

Per šiuos penkiolika ar šešiolika mėnesių mane kankino baidūs nerimas. Miegodavau neramiai, visuomet sapnuodamas klaikius sapnus, ir naktį dažnai pašokdavau iš miego. Dieną mano sąmonę slėgdavo dideli rūpesčiai, o naktį dažnai sapnuodavau, kad žudau laukinius ir svarstau priežastis, kuriomis būtų galima pateisinti šį veiksma. Bet visa tai atidėkime valandėlei į šalį.

Buvo gegužės vidurys, maždaug šešiolikta diena, kiek galėjau spręsti pagal menką medinį savo kalendorių – mat aš vis dar teberėžiau brūkšnius stulpe. Visą tą dieną, gegužės šešioliktąją, siautė baidūs viesulas, taip pat gerokai žaibavo ir griaudė, pasukui atėjo labai audringa naktis. Aš skaičiau Bibliją ir labai rimtai mąščiau apie savo būklę. Staiga išgirdau patrankos šūvį, kaip man pasirodė, iš jūros pusės.

Tai buvo, žinoma, visiškai kitokia staigmena negu bet kurios anksčiau mane ištikusios, ir sukėlė visiškai kitokio pobūdžio minčių. Žaibiškai pašokau ir akimirksniu pastačiau kopėčias ties uolos viduriu, palypėjęs užtraukiau jas ir dar kartą jomis užkopęs patekau į kalvos viršūnę kaip tik tą valandėlę, kai žybtelėjo ugnis. Tada ėmiau laukti antro patrankos šūvio ir po pusės minutės jį išgirdau, o iš garso kryp-

ties suvokiau, kad jis eina iš tos vietos jūroje, kur srovė mane buvo nunešusi su luoteliu.

Tučtuojau supratau, kad čia turi būti koks nors nelaimės ištiktas laivas ir kad netoliese, matyt, turi būti kitas laivas, o pirmojo įgula šaudo iš patrankų, pranešdama apie nelaimę ir prašydama pagalbos. Tą valandėlę turėjau tiek sveikos nuovokos, jog pagalvojau, kad nors ir negaliu jiems padėti, bet galbūt jie galėtų pagelbėti man. Todėl suvilkau visas sausas malkas, kokių pavyko rasti netoliese, ir sukrovęs ant kalvos didelį laužą jų užkūriau. Malkos buvo sausos ir greitai įsidegė, nors ir pūtė stiprus vėjas, jos puikiai liepsnojo, ir aš buvau tikras, kad iš laivo, jei ten tik buvo laivas, turėjo kas nors pamatyti ugnį. Neabejojau, kad ją pastebėjo, nes vos tik laužas smarkiai įsiliepsnojo, išgirdau naują patrankos šūvį, paskui kelis kitus, ir vis iš tos pat pusės. Ugnį kursčiau visą naktį iki aušros. Kai jau visai prašvito ir oras prasiblaivė, pamačiau kažką jūroje, kaip tik salos rytuose: ar ten buvo burės, ar laivo korpusas, negalėjau įžiūrėti net pro žiūronus, nes atstumas buvo labai didelis ir oras, ypač virš jūros, kiek ūkanotas.

Visą dieną žvilgčiojau į tą jūroje matomą daiktą ir įsitikinau, kad jis stovi vietoje. Tada nusprendžiau, jog ten boluoja inkarą išmetęs laivas. Degdamas

smalsumu (galite būti tikri), griebiau į rankas šautuvą ir nubėgau į pietinį salos pajūrį, prie uolų, kur kadaise mane buvo nunešusi srovė. Dangus dabar buvo visiškai giedras, ir ten nuėjęs, didžiam savo liūdesiui, pamačiau sudužusį laivą, naktį užneštą ant tų povandeninių uolų, kurias anuomet buvau užtikęs, kai plaukiojau luoteliu. Šitos klastingos uolos, sulaikydamos srovės veržimąsi, kėlė tam tikrą priešingą srovę ar sūkurius, ir tąsyk prie jų man pavyko išsigelbėti iš baisiausio pavojaus, koks kada mane buvo ištikęs gyvenime.

Taigi, kas vienam yra išsigelbėjimas, kitam būna pražūtis. Matyt, tie žmonės, kad ir kas jie būtų, nežinodami tų vietų ir nematydami uolų, visiškai apsemtų vandens, buvo nublokšti ant jų naktį, vėjui pučiant į rytus ar šiaurės rytus. Jeigu iš laivo būtų pamatę salą (manau, vargu ar ją pastebėjo), tai būtų nuleidę valtį ir bandę jomis išplaukti į krantą. Bet tas faktas, kad jie šaudė iš patrankų šaukdamiesi pagalbos, ypač po to, kai pamatė laužą, sukėlė man daug minčių. Pirmiausia galvojau, kad išvydę laužo liepsną jie gal susėdo į savo valtį ir bandė plaukti į krantą, bet šėlstanti audra juos turbūt nubloškė į šalį. Čia vėl man rodėsi, kad jie gal jau anksčiau buvo praradę savo valtį, o tai galėjo atsitikti dėl dau-

gelio priežasčių, nes, bangoms be perstojo daužant laivą, jūreiviai dažnai būna priversti patys išmesti ją į jūrą. Paskui vėl pagalvojau, kad gal juos lydėjo kitas laivas ar laivai, kurie, išgirdę nelaimę skelbiančius ženklus, juos išgriebė iš vandens ir nuplaukė. O gal jie visi savo valtimi išplaukė į jūrą, bet juos nunešė srovė, į kurią kadaise buvau patekęs, ir nubloškė į atvirą vandenyną, kur jų laukė tik vargas ir pražūtis. Gal dabar jie miršta badu ir yra pasiruošę suryti vienas kitą.

Visa tai tebuvo spėliojimai, ir aš, būdamas tokioje padėtyje, nieko daugiau negalėjau veikti, kaip tik vaizduotis tų vargšų žmonių nelaimę ir jų gailėtis. Ši nelaimė turėjo ir teigiamą poveikį, nes paskatino dar labiau dėkoti Dievui, kuris taip rūpestingai globojo mane, apleistą ir vienišą, ir lėmė taip, kad iš dviejų laivų įgulų, nublokštų į šį nuošalų žemės kampelį, nė vienas žmogus neišsigelbėjo, išskyrus mane. Čia dar kartą patyriau, jog labai retai pasitaiko, kad dieviškoji apvaizda skirtų mums skurdžiausią ir vargingiausią būklę, o mes nerastume už ką dėkoti ir nematytume kitų, dar labiau vargstančių. Tokia tikriausiai ir buvo šios įgulos dalia. Neturėjau jokio pagrindo manyti, kad nors vienas jų išsigelbėjo, nebent juos būtų paėmęs kitas laivas.

Bet tai buvo tik spėlionės, nes niekur nemačiau nė mažiausios kito laivo žymės. Jokiais žodžiais neįstengiu apsaakyti, kokią keistą ilgesį, kokius karštus troškimus pajutau širdyje, pamatęs šį vaizdą, ir tie mano jausmai prasiveržė šitaip:

- O, kad čia būtų nors vienas ar du žmonės! Ak, kad nors vienas vienintelis būtų išsigelbėjęs iš to laivo ir atplaukęs pas mane! Kad aš turėčiau nors vieną bendrą, nors vieną draugišką būtybę, kuri su manim kalbėtų ir su kuria aš galėčiau persimesti žodžiu. Per visą savo vienišą gyvenimą niekad nesujutau tokios gilios širdgėlos, kad negaliu to padaryti.

Yra slaptų, žmogaus jausmus veikiančių spyruoklių, kurios, išjudintos kokio matomo objekto (o jei jis nematomas, tai vaizduotės galia jį ryškiai parodo), verčia sielą taip karštai geisti to dalyko, kad jo stokojimas atrodo nepakeliamas.

Kaip tik toks ir buvo karštas troškimas, kad nors vienas vienintelis žmogus būtų išsigelbėjęs. „O, kad čia būtų nors vienas!..“ Manding, aš tūkstantį sykių kartojau tuos žodžius. Buvau taip susijaudinęs, jog juos tardamas mėšlungiškai sugniauždavau kumščius ir mano pirštai giliai įsmigdavo į delnus, tad jei rankoje būčiau turėjęs kokią trapų daiktą, būčiau

nenoromis jį sutraiškęs. Ir taip stipriai sukąsdavau dantis, jog gerą valandėlę negalėdavau prasižioti. Tegul gamtos mokslininkai išaiškina tuos dalykus ir jų priežastis, o aš tegaliu aprašyti tik patį faktą, kuris mane taip nustebino. Be abejo, tai buvo karšto troškimo ir ryškių sieloje susiklosčiusių vaizdų padarinys galvojant apie tai, kiek malonumo suteiktų bendravimas su savo artimu.

Bet man nebuvo skirta tokia laimė. Matyt, arba jų likimas, arba manasis neleido, kad tai įvyktų.

Iki paskutiniųjų savo gyvenimo metų toje saloje taip ir nesužinojau, ar kas nors išsigelbėjo iš to laivo, ar ne. Tik po kelių dienų tame salos gale, kuris buvo ne per toliausia nuo sudužusio laivo, aš su širdgėla pamačiau į krantą išmestą nuskendusio jungos lavoną. Jis buvo be drabužių, tik su jūreivio švarku, trumpom drobinėm kelnėm ir mėlynais drobiniais marškiniais. Neradau nieko, iš ko būčiau galėjęs spėti, kurios jis tautybės. Kišenėje jis teturėjo tik du pensus ir pypkę. Pypkė man buvo dešimt kartų vertesnė už tuos pinigus.

Oras dabar buvo ramus, ir aš labai norėjau pamėginti savo luoteliu nuplaukti iki sudužusio laivo, neabejodamas, kad viduje rasiu ką nors naudinga. Bet mane skatino ne tiek nauda, kiek viltis, kad laivo

denyje dar gali būti kokia gyva būtybė, kurią išgelbėdamas galėčiau ir savo gyvenimą padaryti kur kas laimingesnį. Ir ši mintis taip įstrigo man į širdį, jog nebegalėjau nurimti nei dieną, nei naktį, kol pasiryžau nuplaukti į tą sudužusį laivą, pasitikėdamas Dievo apvaizda. Nusprendžiau, jog jeigu šis jausmas toks stiprus, kad aš negaliu jam atsisipirti, tai, matyt, jį siunčia kažkokia nematoma ranka, ir aš pats sau pakenkčiau, jei nenuplaukčiau.

Šio įspūdžio veikiamas nuskubėjau į savo pilį, paruošiau viską kelionei, paėmiau gerokai duonos, didelį puodą gėlo vandens, kompasą, kuris padės orientuotis, romo butelį, – vis dar turėjau gana didelius jo išteklius, – pintinę, pilną džiovintų vynuogių. Apsikrovęs visais tais reikalingais daiktais, nusileidau prie savo luotelio, išsėmiau iš jo vandenį ir paleidau jį plūduriuoti, sukroviau visą savo krovinį ir grįžau namo pasiimti daugiau. Antrasis mano krovins buvo didelis maišas ryžių, skėtis galvai nuo saulės apsaugoti, kitas didelis puodas su gėlu vandeniu ir maždaug du tuzinai mažų kepaliukų miežinio ragaišio (daugiau negu pereitą kartą), be to, butelis ožkos pieno ir sūris – visa tai, su dideliu vargu ir išliejęs nemaža prakaito, susigabenau į valtį. Tada, prašydamas Dievą palaiminti mano kelią, išplau-

kiau ir, stumdamasis su valtele palei krantą, pagaliau pasiekiau tolimiausiąją salos vietą šiaurės rytų pusėje. Dabar reikėjo leistis į atvirą vandenyną ir teko apsispręsti: ryžtis ar ne. Pažvelgiau į smarkiąsias sroves, kiek toliau tekančias abipus salos, ir man pasidarė baisu prisiminus pavojų, kuris kadaise buvo ištikęs. Pristigau drąsos, nes žinojau, kad jei pateksiu į vieną kurią srovę, ji mane nuneš toli į jūrą, galbūt tiek toli, kad sala dings iš akių, bet tada, papūtus bent kiek stipresniam vėjui, neišvengiamai teks žūti su mažuoju luoteliu.

Šios mintys taip prislėgė nuotaiką, jog buvau beatsisakęs savo žygio, ir, pririšęs luotą mažoje įlankėlėje, išlipau, atsisėdau kiek pakilesnėje vietoje, labai susimąstęs ir susirūpinęs, svyruodamas tarp baimės ir troškimo keliauti. Ir tada, šitaip galvodamas, pastebėjau, kad srovė pasisuko ir prasidėjo potvynis. Dėl to dabar daugelį valandų negalėjau vykdyti sumanyto žygio. Čia man tuojau dingtelėjo mintis, kad reikėtų užkopti į kiek galint aukštesnę vietą ir stebėti, kuriomis kryptimis teka srovės prasidėjus potvyniui. Norėjau įsitikinti, ar galima pasinaudoti šia srove plaukiant atgal nuo laivo į salą. Vos apie tai pagalvojęs, mečiau žvilgsnį į nedidelę kalvą, nuo kurios jūra buvo gana gerai matyti į abi

šalis ir iš kur galėčiau aiškiai įžiūrėti, kokios srovės vyrauja per jūros potvynius bei atoslūgius, ir įsidėmėti, kuriuo keliu patogiausia grįžti. Užkopęs į kalvą pastebėjau, kad atoslūgio srovė prasideda prie pat pietinio salos kyšulio, o potvynio srovė priartėja prie pat kranto šiauriniame šone, todėl man nieko daugiau nereikia daryti, tik grįžtant laikytis šiauriau, ir viskas bus gerai.

Šio atradimo padrąsintas, pasiryžau išplaukti kitą rytą, vos tik prasidėjus atoslūgiui. Naktį pailsėjau valtyje, apsiklojęs minėtąja jūreiviška miline, ir iš ryto leidausi į kelionę. Iš pradžių plaukiau tolyn, tiesiai į šiaurę, kol mane pagavo į rytus besiveržianti srovė. Ji mane nusinešė labai greitai, bet vis dėlto ne taip smarkiai, kaip tada pietinė srovė, kai aš visiškai nebegalėjau valdyti luoto. O dabar tvirtai vairavau savo irklų ir plaukiau tiesiai į sudužusį laivą. Jį pasiekiau greičiau negu per dvi valandas.

Man atsivėrė labai liūdnas vaizdas. Laivas, kuris sprendžiant iš statybos buvo ispanų, riogsojo tvirtai įstrigęs tarp dviejų uolų. Visas vairinis jo galas buvo bangų sudaužytas į šipulius, vidurinė dalis suspausta uolų, grotstiebis ir fokstiebis, matyt, iš pašaknių nulaužti ir nuvirte, bet bugšpritas išliko sveikas, ir visa priešakinė laivo dalis atrodė sveika.

Kai priplaukiau artyn, ant denio pasirodė šuo, kuris mane pamatęs ėmė skalyti ir inkšti, o kai tik aš jį pašaukiau, šoko į jūrą ir priplaukė prie manęs. Aš jį išitraukiau į valtį ir tuojau pastebėjau, kad jis vos gyvas iš bado ir troškulio. Daviau jam gabalėlį duonos, ir jis ją surijo lyg koks peralkęs vilkas, dvi savaites badavęs sniege. Padaviau tam vargšui truputį gėlo vandens, kurio jis, jei tik būčiau leidęs, būtų tiek prisilakęs, jog pagaliau būtų sprogęs.

Paskui užlipau ant denio. Pirmutinis vaizdas, kurį pamačiau, buvo du apsikabinę vyrai, prigėrę laivo bake¹⁷. Aš nusprendžiau, – taip turbūt iš tikrųjų ir buvo, – kad tie vyrai prigėrė laivui įstrigus į uolas, kai šėlo audra ir per jį lyg per paskendusį be persotojo ritosi didžiulės bangos. Be šuns, laive neaptikau jokios gyvos būtybės. Visas ten buvusias prekes sugadino vanduo. Žemiau, triume, iš kurio vanduo dar nebuvo ištekėjęs, pamačiau kelias statines su gėrimais, – nežinojau, su vynu ar degtine, – bet jos buvo pernelyg didelės, kad galėčiau išjudinti. Užtikau kelias dėžes, kurios, mano manymu, priklausė jūrininkams, ir dvi vargais negalais įtempiau į luotą, netyrinėdamas, kas ten yra.

---

¹⁷ Gyvenamoji jūreivių patalpa po laivo deniu.

Jei būtų įstrigęs vairinis laivo galas, o priekinis sudaužytas, esu tikras, kad toji mano kelionė būtų buvusi labai sėkminga, nes iš to, ką radau tose dviejose dėžėse, galėjau spręsti, jog laive būta daug turto. Veikiausiai jis išplaukė iš Buenos Airių ar Rio de la Platos, iš Amerikos pietų, pro Braziliją į Havaną Meksikos įlankoje, o gal ir į Ispaniją. Neabejojau, kad jame būta didžiulio lobio, bet tuo metu iš to lobio niekam nebuvo jokios naudos. Kas ištiko kitus jo įgulos narius, aš tada nežinojau.

Be šių dėžių, radau dar mažą statinaitę su gėrimu, maždaug dvidešimties galonų talpos, kurią su dideliu vargu nugabenau į savo luotą. Vienoje kajutėje buvo kelios muškietos ir didelis ragas su maždaug keturiais svarais parako. Muškietos man buvo nereikalingos, tad jas palikau, o parako ragą pasiėmiau. Taip pat paėmiau ir židinio žarsteklį bei žnyples, kurių man labai reikėjo, be to, nusinešiau du mažus žalvarinius puodus, vieną varinį puodą šokoladui virti ir keptuvę. Kai tik potvynio srovė pakrypo namų link, išplaukiau atgal su šiuo kroviniu ir šunimi. Tą patį vakarą, maždaug pirmą valandą nakties, visiškai nusikamavęs ir išvargęs vėl pasiekiau salą.

Naktį praleidau luote, o rytą nusprendžiau paslėpti savo laimikį naujame urve, namo, į savo pilį, jo negabenti. Pasistiprinęs iškėliau visą savo krovinį į krantą ir pradėjau apžiūrinėti daiktus. Stainaitėje radau tam tikros rūšies romo, bet gana prasto, visiškai ne tokio, kokį gerdavome Brazilijoje. Tačiau atidaręs dėžes radau kelis man labai naudingus daiktus, pavyzdžiui, vienoje užtikau gražią dėžę, pilną nepaprastos išvaizdos butelių, kiekviename jų tilpo maždaug trys pintos labai puikaus likerio, ir visi jie buvo apvynioti sidabrinium popieriumi. Radau du didelius indelius puikios uogienės, taip sandariai uždarytus, jog sūrusis vanduo jai nepakenkė, bet du indeliai tokios pat uogienės buvo vandens sugadinti. Radau kelerius visai dar gerus marškinius, kurie man buvo labai pravartūs, apie pusantrą tuzino baltų drobinių nosinių ir spalvotų kaklaraiščių. Nosinėmis aš taip pat buvau labai patenkintas: karštomis dienomis turėjau kuo šluostyti veidą. Pasukui, užtikęs dėžėje stalčių pinigams, jame radau tris didelius kapšelius, prikimštus pesų, kurių iš viso buvo apie vienuolika šimtų, o viename kapšelyje, suvynioti į popierių, buvo įkišti šeši auksiniai dublo-

nai¹⁸ ir keli smulkesni aukso gabalėliai, manding, visa tai svėrė apie vieną svarą.

Kitoje skrynioje radau drabužių, bet mažos vertės. Iš visko buvo matyti, kad toji skrynja priklausė laivo parakininkams, nors ten trijose pūslėse užtikau tik kokius du svarus smulkaus žvilgančio parako, pasiimto, matyt, medžiokliniams šautuvams. Apskritai tos išvykos metu labai mažai teįsigijau daiktų, kurie man būtų naudingi; juk su pinigais neturėjau ką veikti nei kur jų panaudoti: jie tebuvo visiškai netikęs šlamštas, ir būčiau juos visus atidavęs už tris keturias poras man labai reikalingų anglišku batų ir kojinių, kurių nebuvau avėjęs jau daugelį metų. Tiesa, įsigijau keturias poras batų; dvi poras nuačiau laive nuo numirėlių kojų, kitas dvi aptikau vienoje dėžėje ir dėl to labai nudžiugau. Bet šie nebuvo tokie kaip mūsų angliškieji batai: nei tokie patogūs, nei patvarūs. Tai buvo, tikriau sakant, kurpės, kaip mes juos vadiname, o ne batai. Šioje skrynioje radau dar apie penkiasdešimt pesų, bet ne auksinių. Manau, kad ši skrynja priklausė neturtingam žmogui, o pirmoji, atrodo, kokiam nors karininkui.

---

¹⁸ XIV -XVIII a. ispanų auksinė moneta.

Vis dėlto tuos pinigus nugabenau į urvą ir juos ten paslėpiau, kaip anksčiau tuos, kuriuos buvau parsiplukdęs iš savo laivo. Buvo labai gaila, kaip esu minėjęs, kad mano daliai neatiteko antroji laivo pusė. Esu tikras, kad tada būčiau kelis kartus prikrovęs savo luotelį pinigų. Jei man kada nors pavyktų nusigauti į Angliją, pinigai visai saugiai galėtų palaukti čia, kol grįžęs juos pasiimčiau.

Sugabenęs į krantą visus tuos daiktus ir juos paslėpęs, sugrižau prie luoto ir jį nuyriau į uostą, o pats tiesiu keliu nudrožiau į senąjį būstą. Čia viską radau kaip palikęs. Vėl ėmiau gyventi po senovei ir rūpintis namų apyvokos reikalais. Kurį laiką gyvenau gana jaukiai, tik dabar būdavau budresnis negu pirma, dažniau žvalgydavausi ir ne tiek daug vaikščiojau po salą. Jei kada ir išeidavau pasibastyti, tai visuomet nusukdavau į rytinį salos šoną, nes buvau įsitikinęs, kad laukiniai ten neatplaukia, taigi galėdavau eiti nesiimdamas tiek atsargumo priemonių ir taip neapsikraudamas ginklais bei amunicija, kaip leisdamasis kitu keliu.

XV SKYRIUS

Taip išgyvenau dar beveik dvejus metus. Bet vargšė mano galva, – kuri visada primindavo, jog yra tam, kad padarytų mano kūną nelaimingą, – per visus tuos dvejus metus buvo kupina įvairiausių planų ir sumanymų, kaip greičiau ištrūkti iš šios salos. Kartais ryždavausi dar sykį nuplaukti į sudužusį laivą, nors protas man sakė, kad neliko nieko, dėl ko būtų verta rizikuoti ir leistis į tą žygį. Kartais būdavau linkęs plaukti čia viena, čia kita kryptimi, ir tvirtai esu įsitikinęs, kad jei būčiau turėjęs tokią valtį kaip pabėgdamas iš Salės, būčiau išdrįšęs leistis į jūrą nepaisydamas, kur nuplauksiu.

Visos mano nelaimės buvo tikras įspėjimas tiems, kurie yra užkrėsti bendrosios žmonijos ligos, iš kurios, kiek žinau, kyla pusė vargų, – noriu pasakyti, kad žmonės būna nepatenkinti ta padėtimi, kurią Dievas ir gamta jiems skyrė. Nekalbant apie puikiuosius tėvo patarimus, kurių nepaisymas buvo, taip sakant, pirmą pradė mano nuodėmė, vėlesnės tos pat rūšies klaidos kaip tik ir įstūmė mane į šį vargą. Jeigu toji apvaizda, laimingai apgyvendinusi mane Brazilijoje kaip plantatorių, būtų man įdiegusi

saikingus troškumus ir aš būčiau buvęs patenkintas pamažu turtėdamas, tai per tą laikotarpį, kuri praleidau saloje, būčiau tapęs vienu stambiausių Brazilijos plantatorių. Esu įsitikinęs, kad jei per tokį trumpą laiką taip išplėčiau verslą, tai ten gyvendamas ir toliau būčiau didinęs savo turta, ir dabar jo vertė siektų koki šimtą tūkstančių moidorų. Ir kam man reikėjo palikti gerai įrengtą, klestinčią ir didėjančią plantaciją vien dėl to, kad išplaukčiau į Gvinėją atsigabenti negrų; juk kantrybė ir laikas tuo tarpu būtų taip padidinę mūsų kapitalą, jog būtume galėję nusipirkti negrų čia pat vietoje iš tų, kurie verčiasi jų gaudymu. Nors jie mums būtų atsiėję gal šiek tiek brangiau, dėl kainos skirtumo toli gražu nebuvo verta tiek daug rizikuoti.

Bet jaunuoliams, matyt, yra lemta kvailioti, o vyresnio amžiaus žmonėms, pamokytiems ilgamečio, brangiai pirktu patyrimo – apmąstyti jaunystės kvailybes. Taip atsitiko ir man. Tačiau manyje taip giliai buvo įsišaknijęs nepasitenkinimas savo padėtimi, jog vis mažiau apie galimybes ir priemones ištrūkti iš salos. Norint toliau pasakoti likusią dalį istorijos, gal bus pravartu skaitytojams trumpai paminėti pirmuosius kvailus mano sumanymus iš čia pasprukti ir kaip bandžiau juos įgyvendinti.

Taigi po paskutinės kelionės į sudužusį laivą, paslėpęs „fregatą“ saugioje vietoje, aš sugrižau į savo pilį ir vėl pradėjau gyventi kaip gyvenęs. Tiesa, dabar turėjau daugiau turto negu pirma, bet nebuvau dėl to nė kiek turtingesnis, nes man tas lobis tiek tebuvo naudingas, kiek Peru indėnams prieš ten atvykstant ispanams.

Vieną lietingojo laikotarpio naktį, kovo mėnesį, dvidešimt ketvirtaisiais metais nuo to laiko, kai pirmą kartą iškėliau koją į šią vienišą salą, aš gulėjau savo lovoje, arba hamake, visiškai sveikas, tačiau negalėdamas užmigti; nejutau jokių skausmų, jokios ligos, jokių kūno negalavimų, taip pat nekankino didesnis dvasinis nerimas negu paprastai, bet per visą naktį niekaip negalėjau sumerkti akių.

Neįmanoma ir neverta dėstyti begalinę virtinę minčių, kurios tą naktį lyg viesulai skrido didžiuoju proto vieškeliu – atmintimi. Trumpai peržvelgiau, jei taip galima pasakyti, visą savo gyvenimo istoriją ligi atvykstant į šią salą ir po to, kai atsidūriau čionai. Mąstydamas apie pirmuosius žingsnius šioje saloje, ėmiau lyginti laimingas dienas su tuo nerimu, baime ir rūpesčiu, kuri teko kęsti nuo to laiko, kai smėlyje pamačiau žmogaus kojos pėdsaką. Manau, kad laukiniai visą tą laiką lankė salą ir kad kartais jų galėjo

čionai atvykti po kelis šimtus, bet to aš tada nežinojau ir todėl negalėjau bijoti. Tada buvau visiškai patenkintas, ir nors man grėsęs pavojus buvo toks pat, buvau laimingas nieko apie jį nenutuokdamas, lyg jo ir nebūtų. Ši mintis paskatino mane susimąstyti apie daugelį pamokomų dalykų, ypač apie tai, kokia be galo gera dieviškoji apvaizda, kuri, rūpindamasi žmonėmis, apriboja jų išmanymą ir žinias. Vaikščiodamas tarp daugelio tūkstančių pavojų, kuriuos išvydęs žmogus be galo nusiviltų ir netektų drąsos, bet jis esti žvaliai nusiteikęs ir ramus, jei nieko nežino apie jį supančias grėsmes.

Po tų apmąstymų ėmiau svarstyti, koks realus pavojus tiek metų man grėsė šioje saloje, kai vaikščiodavau jausdamasis visiškai saugus ir ramus, o tuo tarpu gal tik kokia nors kalva, didelis medis ar užėjusi naktis apsaugodavo mane nuo blogiausios mirties, nuo laukinių žmogėdų, kurie būtų pačiupe mane tam pat reikalui kaip aš ožką ar vėžlį ir nelaikytų didesniu nusikaltimu nužudyti ir suryti mane, negu aš – nušauti karvelį ar slanką. Meluočiau sakydamas, kad taip pagalvojęs pasijutau be galo dėkingas visagaliai globėjui. Didžiai nusizeminęs pripažinau, kad tai jis mane daugelį kartų išgelbėjo, kad

be jo būčiau neišvengiamai pakliuvęs į negailestingų žmogėdrų nagus.

Kai šios šiurpios mintys praslinko, pradėjau svarstyti, kokia yra šių laukinių pabaisų prigimtis. Klausiau savęs, kaip galėjo išmintingasis pasaulio valdytojas leisti, kad jo kūriniai taip sužvėrėtų, nusmuktų netgi žemiau žvėriškumo, jog pradėtų ryti savo artimus. Į šį klausimą aš tą kartą neradau atsakymo. Tada pradėjau samprotauti apie tai, kurioje gi pasaulio dalyje gyvena tie siaubūnai, ar toli tas kraštas, iš kurio jie atplaukia, ko jie leidžiasi į tokią tolybę, kokios jų valtytės, ir pagaliau ar neįstengčiau nuplaukti ten, kaip jie įstengia atkeliauti čia.

Aš netgi nepasistengiau pagalvoti, ką veiksiu nukeliavęs į žemyną, kas man bus, jei pateksiu į laukinių rankas, arba kaip paspruksi nuo jų, jeigu jie mane užpuls. Ne, aš net negalvojau apie tai, kaip galėsiu pasiekti sausumą nesusitikdamas su jais ir neturėdamas jokios galimybės išsigelbėti. O jei ir nepakliūčiau jiems į nagus, tai kaip apsirūpinčiau maistu ir kuria kryptimi turėčiau plaukti – nė vienas tų klausimų, sakau, man nekilo, ir visos mano mintys sukosi vien apie tai, kaip savo luotelio patekti į žemyną. Dabartinė mano būklė atrode pati vargingiausia, kokia tik tegali būti; už ją blo-

gesnė – tiktai mirtis. Aš maniau, kad jei tik pasiekčiau žemyno krantą, gal rasčiau kokią pagalbą ar bent galėčiau plaukti pakraščiu, kaip kad plaukiau Afrikos pakraščiais, kol pasiekčiau gyvenamą šalį ir sulaukčiau paspirties. Šiaip ar taip, tikėjau savo kelyje sutikti kokį nors krikščionių laivą, kuris mane priimtų. Pagaliau blogiausiu atveju aš numirčiau, ir tuokart išsyk baigtųsi mano vargai. Be abejo, visos šios mintys kilo dėl to, kad išseko kantrybė, palūžo dvasia, apimta nuovylio dėl ilgai trunkančio nerimo ir nesėkmių, kurios mane ištiko patekus į sudužusį laivą. Jame tikėjau rasti tai, ko taip karštai troškau, būtent žmogų, su kuriuo galėčiau kalbėtis, iš jo sužinoti, kur esu ir kaip galėčiau iš čia ištrūkti. Buvau labai sukrėstas tų minčių, visa sielos ramybė, visas nuolankumas apvaizdai laukiant dangaus sprendimo tarsį pakibo ore. Neįstengiau savo minčių pakreipti kur nors kitur, tik galvojau apie savo sumanymą keliauti į žemyną; šis ketinimas taip tvirtai įstrigo į mano sąmonę ir aš taip karštai troškau jį įgyvendinti, jog neįstengiau jam atsisipirti.

Toksai planas mane jaudino apie dvi valandas ar daugiau; mano kraujas virte virė, o pulsas tvinkčiojo taip smarkiai, lyg būčiau susirgęs karštligė. Taip nepaprastai buvo įsiaudrinusi mano dvasia. Ir

čia gamta mane užmigdė giliu miegu, lyg būčiau išvargęs ir netekęs jėgų, galvodamas apie tuos dalykus. Atrodė, kad ir sapne turėjo kamuoti tos pačios mintys, bet ne, jis visiškai nebuvo su jomis susijęs. Aš sapnavau, kad rytą, kaip visuomet išėjęs iš savo pilies, pakrantėje pamačiau du laivelius ir į sausumą lipant vienuolika laukinių. Jie buvo atsigabėję dar vieną laukinį, kurį ruošėsi nužudyti ir suėsti. Staiga tas laukinis, kurį jie buvo benužudę, pašoko ir kiek įkabindamas ėmė bėgti. Sapne man rodėsi, kad jis, norėdamas pasislėpti, atbėgo į tankųjį atžalynėlį, augantį priešais mano tvirtovę. Matydamas, kad jis vienas ir kad niekas jo nesiveja, aš jam pasirodžiau ir šypsena jį padrąsinau. Jis prieš mane atsiklaupė tartum prašydamas pagalbos. Tada aš jam parodžiau savo kopėčias, paliečiau lipti aukštyn, nusivedžiau į urvą, ir jis tapo mano tarnu. Kai tik įsigijau šitą žmogų, tariau sau: „Dabar tikriausiai galėsiu išdrįsti plaukti į žemyną, nes tas vyrukas atstos laivo kapitoną ir paaiškins, ką daryti ir kur ieškoti maisto, kur neiti, kad nebūtume suryti, kurias vietas lankyti ir kurių vengti.“ Pabudau su šia mintimi ir taip neapsakomai džiaugiausi taja sapnuota galimybe išsivaduoti, kad kai susivokiau ir supratau, jog čia tebūta

vien sapno, mane apėmė nepaprastai sunkus nusi-
vylimas ir mano nuotaika be galo sugedo.

Vis dėlto iš to pasidariau išvadą, kad vienintelė
priemonė iš čia ištrūkti – tai sučiupti laukinį, geriau-
sia, jei tik įmanoma, vieną belaisvių, pasmerktų
mirti, kuriuos laukiniai atsigabena į salą. Bet
šiems sumanymams vis dar trukdė viena kliūtis, –
jų nebuvo įmanoma įvykdyti neužpuolus viso žmo-
gėdrų pulko ir visų neišžudžius. O tai būtų ne tik
labai beviltiškas ir rizikingas žygis; antra, aš labai
abejojau jo teisingumu, ir mano širdis krūptelė-
davo, kai pagalvodavau, kad turėsiu pralieti tiek
daug kraujo, nors ir sau pačiam išgelbėti. Neverta
kartoti tų įrodinėjimų, kuriuos iškeldavau prieš šitą
sumanymą, nes juos visus jau anksčiau esu minėjęs.
Nors dabar save įtikinėjau ir kitais motyvais, būtent,
kad tie žmonės yra mirtini mano priešai ir kad jie
mane suėstų, jei galėtų; kad būsianti tikriausia savi-
gyna, jei bandysiu išsivaduoti iš tokio gyvenimo,
kuris tolygus mirčiai, ir aš čia lygiai taip pat save
ginsiaš, kaip ir tuo atveju, jei jie mane užpultų, ir
panašiai, – sakau, nors tie dalykai ir skatino mano
sumanymą, tačiau mintis, kad gelbėdamasis turėsiu
pralieti žmonių kraują, man buvo atgrasi, ir ji mane
taip veikė, jog ilgą laiką negalėjau jai pritarti.

Bet pagaliau, po ilgos slaptos vidujinės kovos, iškentęs daug svyravimų, nes galvoje ilgai rungėsi įrodymai už ir prieš, aistringas, nuolatinis troškimas išsivaduoti galop įveikė visa kita, ir aš pasiryžau, jei tik bus įmanoma, žūt būt sučiupti vieną tų laukinių, ir ėmiau svarstyti, kaip tatai įvykdyti. Šis dalykas iš tikrųjų buvo labai sunkiai išsprendžiamas. Negalėdamas sugalvoti jokių sėkmingų priemonių, pasiryžau tykoti laukinių atplaukiant į krantą, o visa kita palikti atsitiktinumui ir veikti pagal aplinkybes.

Šitaip pasiryžęs, pradėjau kiek galima dažniau žvalgytis. Toji dažna žvalgyba mane visai išvargino, nes laukiau daugiau kaip pusantrų metų: beveik kasdien vis eidavau į vakarinį salos kraštą ir į pietvakarių kampą pažiūrėti, ar neatplaukė laukiniai, bet nė vieno luotelio nepastebėjau. Ši nesėkmė mane labai prislėgė, ir ėmiau nerimauti, tačiau šį sykį mano troškimas pasiekti užsibrėžtąjį tikslą ne tik neatšalo, bet priešingai, kas kartą vis labiau didėjo. Žodžiu sakant, kiek anksčiau rūpinausi išvengti laukinių ir likti nepastebėtas, tiek dabar geidžiau pats juos užklupti.

Be to, vaizdavausi galįs išlaikyti ne vieną, bet du ar tris laukinius, jei tik pavyktų juos sučiupti ir paversti tikrais savo vergais, akiai vykdančiais visus

mano paliepimus. Maniau susitvarkyti taip, kad jie negalėtų padaryti man nieko blogo. Ilgai žavėjausi tuo sumanymu, bet vis negalėjau jo įvykdyti. Iš visų mano pasiryžimų ir planų nieko neišėjo, nes ilgoką laiką neteko pamatyti jokio laukinio.

Praslinko maždaug pusantrų metų, kai susidariau šį planą, bet visi mano svarstymai vis ėjo niekais, nes neturėjau progos jų įvykdyti. Ir štai kartą anksti rytą nustebau pamatęs net penkis luotelius pakrantėje, toje salos pusėje, kurioje buvo ir mano namai. Jais atplaukusieji buvo išlipę, ir aš jų nemačiau. Luotelių skaičius griovė visus mano sumanymus, nes išvydęs jų tiek daug ir žinodamas, kad laukiniai visuomet atplaukia keturiese ar šešiese, o kartais ir daugiau viename luotelyje, negalėjau ryžtis pats vienas užpulti dvidešimties ar trisdešimties vyrų. Todėl lindėjau savo pilyje sumišęs ir sunerimęs. Vis dėlto buvau visiškai pasiruošęs galimam puolimui, kurį buvau numatęs anksčiau, ir laukiau, pasiryžęs nesnausti, jei tik kas nors įvyktų. Laukiau ilgokai, klausydamasis, ar neišgirsiu jų keliamo triukšmo, pagaliau labai nekantraudamas padėjau savo šautuvus kopėčių apačioje ir kaip paprastai, dukart pasistatęs prie šlaito kopėčias, užsiropščiau į kalvos viršų. Tenai taip atsistočiau, kad mano

galva nekyšotų viršum kalvos ir jie manęs jokių būdu negalėtų pamatyti. Čia pro žiūroną pastebėjau, kad jų ne mažiau kaip trisdešimt ir kad jie susikūrę laužą ir pasiruošę mėsos. Kaip jie tą mėsą buvo išsivirę ir kokia ji buvo, aš nežinojau. Visi laukiniai šoko aplink ugnį, barbariškai kraipydamiesi ir savotiškai šuoliuodami.

Taip stebėdamas pro žiūroną pamačiau, kaip laukiniai ištempė du nelaiminguosius vyrus iš luotelių, matyt, jie gulėjo, ir dabar atvilko į krantą nužudyti. Mačiau, kaip vienas bematant krito, partrenktas turbūt kuoka ar mediniu kardu, nes taip jie būdavo įpratę daryti, o du ar trys žmogėdros tučtuojau prapjovė jo vidurius ir pradėjo mėsinėti. Antroji auka stovėjo čia pat, laukdama savo eilės. Staiga nelaimingasis, pasijutęs kiek laisvesnis ir nesurištas, įkvėptas vilties išsigelbėti, puolė nuo jų į šalį ir neįtikimai greitai ėmė bėgti smėliu į mane, t. y. į tą pajūrio pusę, kur buvo mano būstas.

Turiu prisipažinti, kad aš baisiai išsigandau, pamatęs jį bėgantį į mano pusę, juoba kad pasirodė, jog visas jų būrys puolė jo vytis. Tikėjausi, kad išsipildys dalis mano sapno ir bėglys tikriausiai pasislėps atžalyne, bet jokių būdu negalėjau tikėti antrąja sapno dalimi – kad kiti laukiniai jo nesivys

ir ten nesuras. Vis dėlto aš pasilikau savo poste, ir mano nuotaika pagerėjo, kai išvydau, jog jį vejasi tik trys vyrai. Dar labiau įsidrąsinau pastebėjęs, kad bėgdamas jis gerokai juos pralenkė ir nuo jų vis tolo. Darėsi aišku, kad jeigu jis galėtų taip bėgti nors pusvalandį, tada lengvai nuo jų paspruktų.

Tarp jų ir mano pilies tekėjo upelis, kurį ne kartą esu minėjęs anksčiau, jo žiotimis iš laivo į krantą gabenau savo krovinius, ir dabar aiškiai mačiau, kad nelaimingasis būtinai turės perplaukti tą upelį arba bus ten nutvertas. Bet kai laukinis pribėgo upelį, jis nesusvyravo, nors buvo potvynio metas, puolė ir jį perplaukė kokiais trisdešimt mostų, išlipo iš vandens ir nepaprastai greitai ėmė bėgti toliau. Kai trys besivejantieji pasiekė upokšni, pamačiau, kad du iš jų moka plaukti, bet trečiasis ne; stovėdamas kitoje pusėje, jis žiūrėjo į juos, bet toliau nebėgo ir netrukus pamažu nuslėpino atgal. Ir tai, kaip bus matyti, jam išėjo į gera.

Pastebėjau, kad tuodu, plaukdami per upelį, sugaišo dvigubai ilgiau negu nuo jų sprunkęs belaisvis. Man staiga dingtelėjo mintis, kuriai niekaip negalėjau atsispirti, kad štai atėjo metas įsigyti tarną, o gal draugą ir padėjėją. Pati apvaizda, pagalvojau, įpareigoja mane išgelbėti šio nelaimin-

gojo gyvybę. Kuo skubiausiai nulipau kopėčiomis žemyn, pasigriebiau abu savo šautuvus, kurie, kaip minėjau, stovėjo kopėčių apačioje, ir skubiai sugrižęs į kalvos viršų leidausi bėgti jūros link. Mano kelias buvo visai trumpas bei nuokalmus, tad bemažiant atsidūriau tarp besivejančių ir vejamojo. Garsiai šūktelėjau bėgančiajam, kuris atsigręžęs iš karto gal tiek pat išsigando manęs kiek ir savo priešų, bet aš pamojau jam ranka, kad jis grįžtu, o tuo tarpu pats pamažu nuėjau pasitikti dviejų persekiotojų. Pasukui staiga puoliau priešakinį ir parmušiau šautuvo buože. Šauti nenorėjau, kad neišgirstų kiti laukiniai, nors iš tokio nuotolio ne taip jau lengva šūvį išgirsti, o kadangi dūmų nebūtų matyti, jie vargiai suprastų, ką tai reiškia. Kai partrenkiau pirmąjį, antrasis išsigandęs sustojo, ir aš skubiai šokau prie jo, bet pribėgęs arčiau pastebėjau, kad jis turi lanką su strėle ir taikosi į mane šauti. Taigi turėjau šauti pirmas ir iš karto jį nudėjau. Vargšas laukinis bėglys, matydamas, kad abu jo priešai guli negyvi (taip jam atrodė), sustojo, bet buvo taip išsigandęs šautuvo ugnies ir trenksmo, jog sustingo lyg suakmenėjęs ir nėjo nei pirmyn, nei atgal, nors atrodė verčiau linkęs bėgti, negu artintis prie manęs. Aš vėl jam šūktelėjau ir ženklais paraginau prieti. Tuos ženklus

jis lengvai suprato, truputį paėjęs ir vėl sustojo, vėl truputį žengtelėjo ir vėl stabtelėjo. Čia aš pastebėjau, kad jis stovi drebedamas, lyg būtų paimtas į nelaisvę ir tučtuoju turėtų kristi negyvas, kaip atsitiko abiem jo priešams. Aš vėl paliečiau jam eiti prie manęs ir drąsinau įvairiausiais ženklais, kokius tik galėjau sugalvoti. Jis ėjo vis artyn ir artyn, klaupdamasis kas dešimt ar dvylika žingsnių, tuo reikšdamas dėkingumą už tai, kad išgelbėjau jam gyvybę. Nusišypsojau maloniai į jį žiūrėdamas ir paraginau dar arčiau prieiti. Pagaliau jis visiškai priartėjo prie manęs, tada vėl atsiklaupė, pabučiavo žemę, padėjo ant jos galvą ir, paėmęs mano koją, užsikėlė ją sau ant galvos. Šitai, mano manymu, buvo ženklas, kad jis prisiekia visą amžių būti mano vergu. Aš jį pakėliau, elgiausi su juo draugiškai ir kaip mokėdamas drąsinau. Bet mano pradėtasis darbas nebuvo baigtas: pastebėjau, kad laukinis, kurį partrenkiau, nėra užmuštas, o tik smūgio apsvaigintas ir dabar baigia atsigauti. Parodžiau jį savo laukiniui ir leidau suprasti, kad anas nėra miręs. Čia jis pratarė man kelis žodžius: nors aš jų nesupratau, vis dėlto jie man buvo malonūs, nes tai buvo pirmieji žmogaus tariami garsai, išskyrus mano paties balsą, pasiekę mano ausis daugiau kaip po dvidešimt penkerių

metų. Bet dabar tokiems apmąstymams nebuvo laiko. Partrenktasis laukinis tiek atsigavo, jog atsėdo ant žemės, ir aš pastebėjau, kad manasis ėmė bijoti. Tai pamatęs, nutaikiau kitą savo šautuvą į tą vyrą, lyg norėdamas šauti. Tada mano laukinis – dabar taip jį vadinsiu – ženklais paprašė, kad paskolinčiau savo kardą, kuris be makštų kabojo ant diržo prie mano šono. Padaviau jam tą kardą. Vos tik jį gavęs, jis tuoj nubėgo prie savo priešo ir vienu kirčiu taip vikriai nukirto jam galvą, kad joks budeslis Vokietijoje nebūtų galėjęs greičiau ir žvitriau to atlikti. Man atrodė labai keista, kad tai padarė žmogus, kaip turėjau pagrindo manyti, niekuomet nematęs kardo, išskyrus savus medinius. Bet vėliau patyriau, kad jie darosi medinius kardus, tokius aštrius ir sunkius ir iš tokio kieto medžio, jog ir jais nukerta galvas, net ir rankas, ir tai padaro vienu kirčiu. Po šio žygio jis priėjo prie manęs pergalingai šypsodamasis, atnešė kardą, darydamas daugybę įvairių judesių, kurie man buvo nesuprantami, ir padėjo jį tiesiai priešais mane drauge su nužudytojo laukinio galva.

Bet labiausiai jį stebino tai, kaip aš galėjau iš taip toli nukauti antrąjį indėną, ir rodydamas į jį laukinis ženklais prašė leisti nukautąjį apžiūrėti. Aš jam lei-

dau, paaiškindamas tai, kaip mokėjau. Priėjęs prie nukautojo ir žiūrėdamas į jį, jis sustojo lyg apstulbęs, paskui apvertė ant vieno šono, tada ant kito, apžiūrėjo žaizdą, kurią padarė į krūtinę pataikiusi kulka, nors kraujo ištekėjo nedaug: matyt, nukraujavo viduje, nes buvo jau negyvas. Laukinis paėmė jo lanką bei strėles ir sugrįžo pas mane. Tada aš apsisukau, norėdamas eiti šalin, ir pamojau jam žengti paskui mane, stengdamasis ženklais išaiškinti, kad paskui tuodu gali atsekti ir daugiau laukinių.

Bėglys taip pat ženklais man parodė, jog galėtų užkasti juos į smėlį, kad kiti atėję jų nepastebėtų. Aš jam parodžiau, kad gali tai padaryti. Jis ėmėsi darbo ir per kelias minutes plikomis rankomis išrausė duobę, tokią plačią ir gilią, kad joje galėjo tilpti žmogus. Tada atvilko į ją vieną užmuštąjį ir užpylė smėliu. Taip pat padarė ir su kitu. Mano manymu, jis užkasė juos per kokį ketvirtį valandos. Tada jį pašaukęs nusivedžiau, bet ne į savo pilį, o visai į kitą pusę, į urvą tolimoje salos dalyje. Taigi aš neleidau išsipildyti anai sapno daliai, kuri sakė, kad jis atbėgo pasislėpti mano atžalyne.

Parsivedęs daviau jam duonos bei saują džiovintų vynuogių ir gurkšni vandens, nes nuo greito bėgimo jis buvo labai ištroškęs. Šitaip jį atgaivinęs, ženklais

paliečiau atsigulti ir pamiegoti, parodydamas vietą ant glėbio ryžių šiaudų, apklotų antklode, kur aš ir pats kartais miegodavau. Vargšelis atsigulė ir tučtuojau užmigo.

Tai buvo šaunus, gražus vyras, puikaus sudėjimo, stiprių, tiesių, tačiau ne per daug stambių rankų ir kojų, aukštas ir labai dailiai nuaugęs, mano manymu, apie dvidešimt šešerių metų. Iš veido jis atrodė labai geraširdis – neturėjo niūrių ir žiaurių bruožų, – tai buvo labai vyriškas veidas, drauge pasižymįs tikru europiečio švelnumu ir gerumu, ypač kai juokdavosi. Jo plaukai buvo ilgi ir juodi, bet nesiraitė kaip avies vilna, kakta aukšta ir plati, akys nepaprastai gyvos, žvilgsnis aštrus. Jo oda nebuvo visiškai juoda, tik tamsiai ruda, bet ne tokio negražaus gelsvai rudo atspalvio kaip brazilų, virginiečių ir kitų Amerikos čiabuvių, o pilkai rudos alyvinės spalvos, labai malonios, nors sunkiai aprašomos. Veidas buvo apskritas ir putnus, nosis maža, bet nepriplota kaip negrų, burna graži, lūpos plonos, dantys puikūs, tiesūs, balti lyg dramblio kaulas.

Kokį pusvalandį pamiegojęs, tikriau sakant, snustelėjęs, jis pabudo ir išėjo iš urvo, o aš tuokart melžiau savo ožkas, kurios buvo čia pat aptvare. Pastebėjęs mane, jis pribėgo, puolė ant kelių, visais

įmanomais ženklais rodydamas nuolankų savo dėkingumą, ir norėdamas tatai išreikšti darė daugybę juokingų judesių. Pagaliau jis padėjo galvą ant žemės, prie pat mano kojos, ir antrą mano koją užkėlė sau ant galvos, kaip jau buvo padaręs anksčiau, o paskui visais įmanomais ženklais pareiškė begalinį atsidavimą, norą tarnauti ir visišką klusnumą, stengdamasis parodyti, kad tarnaus man kol gyvas. Aš daug ką supratau iš to, ką jis norėjo pasakyti, ir stengiausi jam išaiškinti, kad esu juo labai patenkintas. Netrukus pamėginau su juo kalbėtis ir ėmiau jį mokyti su manim susišnekėti. Pirmiausia pareiškiau, kad jo vardas bus Penktadienis, nes tą dieną išgelbėjau jam gyvybę. Taip jį pavadinau tai dienai prisiminti. Išmokiau jį tarti žodį „ponas“ ir išaiškinau, kad tai bus mano vardas. Taip pat išmokiau sakyti „taip“ ir „ne“ ir paaiškinau tų žodžių reikšmę. Daviau pieno molinėje puodynėje, prieš tai jam matant pamirčiau jame duonos riekelę ir ją suvalgiau užsigerdamas pienu. Ir jam daviau gabalą duonos, kad galėtų tai padaryti. Jis tuoj pat pakluso ir ženklais parodė, kad jam esą labai skanu.

Aš ten su juo pernakvojau, o kai tik išaušo, paliečiau eiti su manim ir leidau suprasti, kad duosiu jam drabužių. Atrodė, kad jis tuo labai džiaugiasi, nes

buvo visiškai plikas. Kai ėjome pro tą vietą, kur jis buvo užkasęs tuodu vyrus, jis man ją tiksliai parodė kartu su žymėmis, kurias buvo palikęs, kad galėtų vėl juos rasti, ir ženklais paaiškino, kad turėtume juos išsikasti ir suvalgyti! Aš stengiausi jam parodyti, kad labai supykau, išreiškiau savo pasibjaurėjimą tuo dalyku, pavaizdavęs, kad noriu vėmti vien pagalvojęs apie tai, ir ranka įsakiau jam pasitraukti. Jis tučtuojau labai klusniai pasišalino. Tada nusivedžiau jį į kalvos viršūnę pasižiūrėti, ar jo priešai jau išplaukė. Išsitraukęs žiūronus žvilgtelėjau ir aiškiai pamačiau tą vietą, kurioje jie rengėsi puotauti, bet laukinių ir jų luotelių dabar nesimatė. Buvo aišku, kad jie išplaukė nepasistengę surasti savo dviejų dingusių draugų.

Bet aš tuo nesitenkinau; būdamas dabar drąsesnis, taip pat ir smalsesnis, pasišaukiau savo žmogų Penktadienį, įdaviau jam į rankas kardą, per pečius jis užsikabino lanką su strėlėmis (greitai pastebėjau, kad tą ginklą jis labai vikriai sugeba naudoti), taip pat liepiau jam nešti vieną šautuvą, pats pasiėmiau kitus du, ir mes nužingsniavome į tą vietą, kur buvo išsilaipinę laukiniai: mat dabar norėjau daugiau apie juos sužinoti. Kai priėjau tą vietą, kraujas sustingo mano gyslose ir širdis nustojo plakusi – išvydau be

galo siaubingą vaizdą. Iš tiesų prieš akis atsivėrė baisus – bent toksai jis atrodė man, nors Penktadieniui nedarė jokio įspūdžio. Žemė buvo nuklota žmonių kaulais, nudažyta jų krauju, šen bei ten mėtėsi pusiau suėsti, apkramtyti apdege mėsos gabalai. Žodžiu sakant, visur buvo matyti žymės laukinių pokylio, kuri jie ten kėlė, įveikę savo priešus. Mačiau tris kaukoles, penkias rankas ir trijų ar keturių kojų bei pėdų kaulus, taip pat daugybę kitų kūno dalių. Penktadienis ženklais man paaiškino, kad jie savo puotai buvo atsigabenę keturis belaisvius: trys iš jų buvo suvalgyti, o jis (čia jis parodė į save) buvęs ketvirtasis; įvykusios didelės kautynės tarp šitų laukinių ir gretimo karaliaus, kurio valdinys, atrodo, jis ir buvo. Ten buvę paimta daug belaisvių, juos visus nugalėtojai nugabenę į įvairias vietas, ketindami per puotą suvalgyti. Taip ir atsitiko tiems nelaimingiesiems, kuriuos tie niekšai buvo atsigabenę į šią salą.

Aš liepiau Penktadieniui surinkti kaukoles, kaulus, mėsą ir visus likučius, sudėti juos į krūvą ir, sukrovus ant viršaus didelį laužą, visa tai sudeginti, paversti pelenais. Pastebėjau, kad Penktadienis vis dar geidžia žmogienos ir kad jis savo prigimtimi vis dar tebėra žmogėdra, bet parodyčiau tiek pasibjaurėjimo, jog jis nedrįso to daryti. Aiškiai leidau jam

suprasti, kad užmuščiau, jeigu jis pasiduotų savo įgeidžiui.

Kai jis atliko šį darbą, mes sugrižome į savo pilį, ir aš ėmiau rengti savo tarną, Penktadienį. Pirmiausia daviau jam linines kelnes, kurias buvau ištraukęs iš minėtosios neturtingo patrankininko dėžės, rastos sudužusiame laive. Tos kelnės, truputėlį perdirbtos, puikiausiai jam tiko. Paskui iš ožkų kailių pasiuvau jam striukę, stengdamasis padaryti ją kiek galima geresnę (dabar jau buvau visai neblogas siuvėjas!), daviau kepurę, mano pasiūtą iš kiškių kailiukų, labai patogią ir gana gražią. Taigi savo Penktadienį aprenčiau visai neblogai. Jis buvo labai patenkintas, matydamas esąs beveik taip pat gerai apsivilkęs kaip ir jo ponas. Tiesa, iš pradžių vilkėdamas tuos drabužius jis vaikščiojo labai nevikriai: kelnes nešioti jam buvo labai nepatogu, švarkas spaudė pečius ir veržė pažastis, bet aš truputį juos paplatinau tose vietose, kur jam veržė ar graužė, o jis prie jų palengva priprato ir ilgainiui ėmė jaustis su jais visai puikiai.

Parėjęs su juo namo į savo pašiūrę, kitą dieną ėmiau svarstyti, kur jį įkurdinti. Kad jam būtų patogiu, o ir man ramu bei saugu, tarp vidujinio ir išorinio pylimo padariau nedidelę palapinę. Joje buvo anga į mano urvą, ir padariau tvirtas lentines

duris ir jas įtaisiau taip, kad atsidarinėtų į vidų; nakčiai jas užstumdavau velke, o kopėčias užsitraukdavau, kad Penktadienis jokių būdu negalėtų patekti į vidinį aptvarą; jeigu jis liptų per pylimą, tai sukeltų daug triukšmo, ir aš būtinai pabusčiau. Mat vidinis aptvaras dabar buvo visas apdengtas: stogas buvo iš ilgų karčių, atsiremiančių į kalvos šlaitą, kartys apdėtos skersiniais pagaliais vietoj skiedrų ir storai apklotos ryžių šiaudais, standžiais it nendrės, o skylėje, kuri buvo palikta kopėčiomis įlipti ir išlipti, pritaisiau nuleidžiamas dureles: jei kas nors mėgintų iš lauko pro jas įlįsti, jos kristų žemyn ir sukeltų didelį triukšmą. Ginklus nakčiai visus susidėdavau prie savęs.

Bet visos tos atsargos priemonės buvo visai nereikalingos, nes niekada joks žmogus neturėjo ištikimesnio, labiau mylinčio ir nuoširdesnio tarno už mano Penktadienį – neirzlus, neužsispyręs, nemėgstantis sauvaliauti, visuomet malonus ir paslaugus, jis buvo prisirišęs prie manęs kaip vaikas prie tėvo. Esu įsitikinęs, kad bet kuriuo atveju jis būtų paaugojęs savo gyvybę, jei būtų reikėję gelbėti manąją. Jis daug kartų tai įrodė, tuo išblaškydamas visas mano abejones, ir aš greitai įsitikinau, kad nėra reikalo jo saugotis.

Visa tai teikė man progą atkreipti dėmesį ir stebėtis, kaip visagalio Dievo apvaizda daliai savo kūrybių šiame pasaulyje nesuteikė galimybių visavertiškai panaudoti savo dvasinių sugebėjimų, nors jie, kaip ir mes, turi tokį pat protą, tokius pat prisirišimo, švelnumo, pareigos jausmus, jiems būdingos panašios aistros, pasipiktinimas skriaudomis, jie taip pat dėkingi, nuoširdūs, ištikimi, gebantys daryti gera ir atsiliepti į Dievo jiems teikiamą gėrį. Ir kai Viešpats teikiasi duoti progą šioms savybėms pasireikšti, jie jas panaudoja geriems tikslams, netgi geresniems negu mes. Šios mintys paskatino mane kartkartėmis labai nusiminti, pagalvojus, kad mes įvairiomis progomis labai niekingai naudojame šias savybes, nors mums jas apšviečia didžioji Viešpaties mokslo šviesa ir jo žodžio suvokimas. Kodėl Dievui patiko slėpti šį mokslą nuo daugelio milijonų sielų, kurios, kaip galiu spręsti pagal šį vargšą laukinį, pritaikytų jį daug geriau negu mes? Todėl aš kartais nuklysdavau per toli, įsiverždamas į apvaizdos valdas ir pradėdamas abejoti, ar teisinga, kad šviesa atskleidžiama vieniems, o slepiama nuo kitų, tuo tarpu pareigos reikalaujama ir iš vienu, ir iš kitų. Bet aš lioviausi šitaip samprotavęs ir užbaigiau šias mintis tokia išvada: visų pirma, mes neži-

nome, dėl kokios priežasties tuos žmones reikėjo taip nuskriausti, juk Dievas savo prigimtimi yra be galo šventas ir teisingas, tad šitaip negalėtų būti. Jei visi šie padarai pasmerkti Dievo nežinia, tatau, matyt, yra bausmė už nuodėmes tai šviesai, kuri, kaip rašoma Šventraštyje, yra jiems įstatymas, ir tiems reikalavimams, kuriuos jų sąžinė laiko teisingais, bet apie kuriuos mes nieko nežinome. O antra – mes juk visi esame molis didžiojo puodžiaus rankose, ir joks indas negali jam prikšti: „Kodėl tu mane tokį nulipdei?“

Bet grįžkime prie mano naujojo draugo. Aš buvau nepaprastai juo patenkintas ir ėmiau mokyti visko, kad pasidarytų naudingas, sumanus ir galėtų man padėti. Ypač mokiau jį kalbėti ir suprasti, ką kalbu aš. Jis buvo nepaprastai gabus mokinys, labai linksmas, visada uolus ir labai džiaugdavosi, kai galėdavo suprasti, ką jam sakau, ar išaiškinti man tai, ką pats nori pasakyti. Su juo kalbėtis būdavo vienas malonumas. Dabar mano gyvenimas slinko labai sklandžiai ir smagiai, ir aš ėmiau tarti, kad jeigu tik būčiau apsaugotas nuo kitų laukinių, tai nesikrimsčiau, jeigu likčiau šioje saloje ligi pat gyvenimo pabaigos.

XVI SKYRIUS

Dviem ar trim dienom praslinkus po to, kai su Penktadieniu grįžau į savo pilį, man dingtelėjo, kad jeigu noriu atpratinti Penktadienį nuo baisaus įpročio valgyti žmogieną ir gėrėtis žmogėdru puotomis, tai turiu jam duoti paragauti kitokios mėsos, taigi vieną rytą išsivedžiau jį į mišką. Ketinau papjauti vieną savo kaimenės ožiuką, parsinešti jį namo ir iškepti. Bet eidamas pamačiau pavėsyje gulinčią ožką ir prie jos du ožiukus. Sustabdžiau Penktadienį:

- Stok, - tariau jam, - stovėk ramiai, - ir ženklais parodžiau, kad nejudėtų. Tuojau pakėliau šautuvą, šoviau ir nudėjau vieną ožiuką. Nors vargšas laukinis iš tolo ir buvo matęs, kaip nušoviau jo priešą, bet nežinojo ir negalėjo įsivaizduoti, koku būdu tai vyksta, todėl ir dabar baisia nustebo, ėmė drebėti, susvyravo ir atrodė, kad tuoj nualps ir susmuks ant žemės. Jis nematė ožiuko, į kurį taikiau, ir nepastebėjo, kad jį nušoviau, bet atvertė savo švarko skverną, norėdamas pažiūrėti, ar nėra sužeistas. Vargšelis manė, kaip netrukus patyriau, kad esu nusprendęs jį nušauti. Jis priėjo prie manęs ir atsi-klaupė: apkabinęs mano kelius kalbėjo daugybę

dalykų, kurių aš nesupratau, bet aiškiai mačiau, kad jis meldžia mane jo nežudyti.

Netrukus pavyko jį įtikinti, kad nenoriu daryti jam nieko pikto: pakėlęs jį už rankos nusijuokiau, parodyčiau nušautą ožiuką ir paliečiau nubėgti ir jį atnešti. Jis taip ir padarė. O kol jis stebėjosi ir žiūrėjo, norėdamas pamatyti, kaip tasai gyvulėlis buvo nudėtas, aš vėl užtaisiau šautuvą. Netrukus per šūvio nuotolį pamačiau medyje tupintį didelį paukštį, panašų į vanagą. Norėdamas Penktadieniui paaiškinti, ką ketinu daryti, pasišaukiau jį ir parodyčiau paukštį: iš tikrųjų čia buvo papūga, nors maniau, kad vanagas. Taigi parodęs tą papūgą, savo šautuvą ir žemę po papūga, leidau jam suprasti, kad noriu šauti ir užmušti tą paukštį ir kad jis turi nukristi ant žemės. Aš šoviau, liepęs jam žiūrėti, ir jis tučtuojau pamatė papūgą krintant. Jis vėl sustingo išsigandęs, nors ir visaip stengiausi jam išaiškinti. Jo nustebimas buvo juo didesnis, nes jis nematė, kaip užtaisiau šautuvą, ir turbūt manė, kad tame prietaise turi būti kažkokia stebuklinga, mirtį nešanti ir visa naikinanti jėga, galinti nužudyti žmogų, gyvulį, paukštį ar bet ką, iš arti ar iš tolo. Dėl to jis buvo toks apstulbęs, kad dar ilgą laiką negalėjo atsipeikėti. Manau, jei tik būčiau leidęs, jis būtų garbinęs mane ir mano

šautuvą lyg kokius dievaičius. Prie šautuvo kelias dienas nenorėjo nė prisiliesti, bet būdamas vienas kreipdavosi į jį ir šnekėdavosi su juo lyg su gyvu daiktu. Vėliau jis man pasakė, jog tada prašė, kad šautuvas jo nežudytų.

Kai Penktadienis šiek tiek atsipeikėjo nuo išgąščio, aš pamojau jam nubėgti ir atnešti mano nušautą paukštį. Jis nubėgo, bet valandėlę užtruko: mat papūga, dar nevisišškai nugaišusi, gerą galą nuplasnojo nuo tos vietos, kur buvo nukritusi. Vis dėlto jis ją surado, paėmė ir atnešė man. Mačiau, jog jis vis dar nieko nenusimano apie šautuvą, todėl dar sykį jį užtaisydamas rodžiau, kaip tą darau. Jokio naudingo taikinio tuo metu nesimatė. Ožiuką parnešiau namo, tą patį vakarą nulupau jam kailį, išdarinėjau ir turėdamas tam reikalui puodą išviriau labai skanaus sultinio. Pradėjęs valgyti, daviau truputį ir savo laukiniui, kuriam viralas be galo patiko. Bet jam atrodė keista, kad aš valgydamas vartoju druską. Jis ženklais paaiškino man, kad su druska neskanu, ir truputį įsidėjęs jos į burną parodė, jog jam darosi bloga, ją išspjovė, o paskui burną išskalavo vandeniui. Aš irgi įsidėjau į burną truputį šviežios mėsos ir, norėdamas parodyti, kad man negardu be druskos, ėmiau spjaudyti taip smarkiai, kaip kad jisai para-

gavęs jos vienos. Bet tai nieko nepadėjo: jis nemėgo nei mėsos, nei sultinio su druska – bent ilgą laiką druskos neimdavo, o vėliau pradėjo jos dėti į valgių visai po truputį.

Šitaip pavalgydinęs savo laukinių virta mėsa su sultiniu, nusprendžiau kitą dieną pavaišinti jį gabalu keptos ožkienos. Ožkieną iškepiau pakabinęs ją ant virvės priešais ugnį, kaip buvau matęs daugelį darant Anglijoje: įkaliau du mietus abipus ugniakuro, ant jų uždėjau skersinį, o paskui prie skersinio pririšau virvagalį su mėsa ir nuolat ją sukinėjau. Penktadienis visu tuo labai stebėjosi, bet paragavęs mėsos įvairiausiais būdais ėmė mane įtikinėti, jog kepta mėsa jam labai patinkanti; pagaliau jis man pasakė, kad niekad nevalgys žmogaus mėsos. Tatai išgirdęs buvau labai patenkintas.

Kitą dieną jį pristačiau dirbti: liepiau kulti ir vėtyti miežius, pirma parodęs, kaip tą darau aš. Netrukus pramoko ir dirbo lygiai taip pat kaip ir aš, ypač kai patyrė, jog iš tų grūdų bus kepama duona. Paskui parodžiau, kaip išminkyti tešlą ir kepti duoną. Neilgai trukus Penktadienis visus šiuos darbus mokėjo ne blogiau už mane patį.

Dabar ėmiau galvoti, kad turėdamas maitinti dvi burnas privalau paruošti daugiau žemės pasėliams

ir sėti daugiau javų negu iki šiol, todėl atrėžiau didesnę sklypą ir pradėjau tvirti tvorą taip pat kaip ir anksčiau. Dabar Penktadienis dirbo ne tik uoliai, bet ir noriai, labai patenkintas. Aš jam paaiškinau, kam visa tai daroma, pasakiau, kad šioje dirvoje auginsime javus, iš kurių galėsime išsikepti daugiau duonos, nes dabar esame dviese ir jos mudviem reikia dvigubai daugiau. Jį labai sujaudino tai, kad aš juo taip rūpinuosi. Visaip stengėsi man išaiškinti suprantas, kaip dabar padidėjo mano rūpesčiai, kai jis gyvena su manim, ir tik prašė parodyti, ką reikia dirbti, o darbo jis nesibaidas.

Tai buvo maloniausi metai per visą tą laiką, kurią išgyvenau šioje vietoje. Penktadienis pramoko gana gerai kalbėti ir žinojo, kaip vadinami beveik visi daiktai, kuriuos aš jį paprašydavau atnešti, taip pat visos tos vietos, į kurias jį pasiūsdavau. Jis gana daug su manim kalbėdavo. Žodžiu sakant, dabar aš vėl galėjau pamankštinti savo liežuvį, kuris tiek metų nieko neveikė. Man buvo malonu ne tik šnekėtis su juo, daug džiaugsmo teikė ir jis pats. Kasdien vis aiškiau pastebėdavau kuklų, neveidmainingą jo sąžiningumą ir iš tikro pamilau tą žmogų, bet ir jis savo ruožtu tikriausiai mane mylėjo labiau negu bet ką nors iki tol.

Kartą man kilo noras išbandyti, ar jis nesiilgi savo krašto. Aš jau buvau tiek jį išmokęs angliškai, kad jis galėdavo atsakyti beveik į kiekvieną klausimą. Pasiteiravau, ar jo tauta niekada nėra laimėjusi kautynių. Į tai jis nusišypsojo ir tarė:

- Taip, taip, mes visada mušti geriau. - Jis norėjo pasakyti, kad jie visuomet laimi kautynes.

Dabar mudu pradėjome tokį pokalbį:

Ponas. Jūs visada geriau kaunatės, tai kaip atsitiko, kad tave paėmė į nelaisvę, Penktadieni?

Penktadienis. Mano tauta vis tiek sumušti.

Ponas. Kaip sumušti? Jei tavo tauta juos nugalėjo, tai kaip jie tave paėmė?

Penktadienis. Ten, kur aš būti, jų būti daug labiau negu mes, jie paimti vienas, du, trys ir aš. Mes sumušti jie kitoje vietoje, kur aš būti ne, ten mes paimti vienas, du, didelis tūkstantis.

Ponas. Bet kodėl tada jūsiškiai tavęs neatėmė iš priešų rankų?

Penktadienis. Jie pačiupti vienas, du trys ir aš ir įvaryti į valtis, mūsiškiai tada neturėti valtis.

Ponas. Na gerai, Penktadieni, o ką daro jūsiškiai su žmonėmis, kuriuos paima į nelaisvę? Ar juos nugabena kur į šalį ir suvalgo kaip kad padarė tie?

Penktadienis. Taip, mes irgi valgyti žmogus, suvalgyti viskas.

Ponas. Kur jie juos nusigabena?

Penktadienis. Eiti į kitas vietas – kur tik nori.

Ponas. Ar jie atplaukia čia?

Penktadienis. Taip, taip, jie atplaukia čia; kitur irgi atplaukti.

Ponas. Ar esi buvęs čia su jais?

Penktadienis. Taip, esi buvęs (jis parodė salos šiaurės vakarų pakrantę, kur, atrodo, buvo jų lankymosi vieta).

Taip aš patyriau, kad mano tarnas Penktadienis yra anksčiau buvęs čia kartu su tais laukiniais, kurie atplaukdavo į tolimesnius šios salos krantus sudoroti žmonių. Ir kai po kurio laiko įsidrąsinęs nuvedžiau jį į tą salos dalį, kurią anksčiau buvau minėjęs, jis tuoj pažino tą vietą ir pasisakė kartą čia buvęs, kad jie suvalgę dvidešimt vyrų, dvi moteris ir vieną vaiką. Jis nemokėjo angliškai pasakyti „dvidešimt“, bet ant žemės sudėjo eilutę akmenukų ir ženklų parodė, kad juos suskaičiuočiau.

Aš papasakojau šį mūsų pašnekesį, nes jis yra įžanga į tai, kas bus toliau. Po šito pokalbio paklausiau, ar toli mūsų sala nuo kranto ir ar jų valtys dažnai paskęsta kelionėje. Jis man pasakė, kad jokio

pavojaus nesą ir valtyis niekada nepaskęsta, nes truputį toliau jūroje teka srovė ir pučia vėjas, visada viena kryptimi iš ryto, o priešinga po pietų.

Iš pradžių maniau, kad migruojančias sroves sukelia jūros potvyniai ir atoslūgiai, bet vėliau patyriau, kad šį reiškinį sukelia Orinoko upės srovė, ir mūsų sala, kaip vėliau sužinojau, buvo priešais tos upės žiotis, o toji žemė, kurią pastebėjau šiaurės vakaruose, buvo didžioji Trinidado sala, esanti į šiaurę nuo upės žiočių. Apibėriau Penktadienį tūkstančiais klausimų apie tą kraštą, apie jo gyventojus, apie jūrą, apie krantus ir apie tai, kokios tautos gyvena netoliese. Jis man kuo atviriausiai išpaskojo, ką tik žinojo. Aš teiravausi, kaip vadinamos įvairios jo giminės tautelės, bet išgirdau vien karibų pavadinimą; iš čia lengvai supratau, kad vietos laukiniai yra karibai, pagal mūsų žemėlapius gyveną toje Amerikos dalyje, kuri driekiasi nuo Orinoko žiočių iki Gvianos ir toliau iki Šv. Mortos. Penktadienis man sakė, kad toli toli už mėnulio – atseit ten, kur nusileidžia mėnulis, tai yra į vakarus nuo jų krašto – gyvena balti barzdoti žmonės, panašūs į mane (jis parodė didžiąsias mano žandenas, kurias esu anksčiau paminėjęs), ir kad jie nužudė daug žmonių – tokie buvo jo žodžiai. Iš to supratau, kad

jis kalba apie ispanus, išgarsėjusius savo žiaurumais Amerikoje, kur juos su siaubu prisimena daugelis ir pasakojimus apie juos perduoda iš kartos į kartą.

Paklaustas, ar aš galėčiau kaip nors nuplaukti pas tuos baltuosius žmones, jis man atsakė:

- Taip, taip, tu galėti plaukti du valtis.

Aš negalėjau suprasti, ką jis nori pasakyti, minėdamas dvi valtis, kol pagaliau vargais negalais suvokiau, kad jis kalba apie didelį luotą, tokio didumo kaip dvi valtys.

Šie Penktadienio žodžiai mane labai pradžiugino, ir nuo to laiko aš turėjau šiek tiek vilčių, kad kada nors pavyks ištrūkti iš šios vietos ir kad tasai vargšas laukinis man padės tai padaryti.

Per tą ilgą laiką, kai Penktadienis gyveno su manim, pradėjo su manimi kalbėti ir mane suprasti, aš nepraleisdavau progos įdiegti jam religijos pagrindų. Kartą paklausiau jį, kas jį sukūrė. Vargšelis manęs visai nesuprato ir pagalvojo, jog aš teiraujuosi, kas buvo jo tėvas, tada aš ėmiausi šio reikalo iš kito galo ir paklausiau, kas sukūrė jūrą, žemę, ant kurios jis vaikšto, kalvas ir miškus. Jis atsakė:

- Benamukis, jis gyventi labai toli. - Apie tą garsų asmenį jis nieko negalėjo pasakyti, tik kad jis buvęs

labai senas. – Daug senesnis, – tarė jis, – už jūrą ar žemę, už mėnulį ir už žvaigždes.

Tada pasiteiravau, kodėl to senio visi negarbina, jeigu jis viską sukūrė. Penktadienis labai rimtai visiškai nekaltu veidu pasakė:

– Viskas jam sako „O!“

Paklausiau, ar mirštantieji jo šalyje kur nors išeina.

Jis paaiškino:

– Taip, jie visi išeina pas Benamukį.

Tada pasidomėjau, ar ir tie, kuriuos jie suryja, ten patenka. Jis atsakė:

– Taip.

Po šių pokalbių pradėjau Penktadienį mokyti pažinti tikrąjį Dievą. Pasakiau jam, rodydamas aukštyn į dangų, kad didysis viso pasaulio kūrėjas gyvena ten. Paaiškinau, kad jis valdo pasaulį ta pačia galia ir apvaizda, kaip kad jį sukūrė, kad jis visagalis, viską galįs mums padaryti, viską mums duoti, taip pat viską atimti. Taip palengva atvėriau jam akis. Jis labai atidžiai klausėsi, nudžiugo sužinojęs, kad Jėzus Kristus buvo pasiūstas mums išganyti, kaip reikia kreiptis maldomis į Dievą, kuris mūsų maldu išklauso ten aukštai, danguje. Vieną dieną jis man pasakė, kad jei mūsų Dievas galįs mus išgirsti gyven-

damas virš saulės, tai jis turįs būti didesnis Dievas už jų Benamukį, kuris gyvena ne per toliausiai, o vis tiek negali jų išgirsti, kol jie nenuėina pasikalbėti su juo į didžiuosius kalnus. Paklausiau Penktadienį, ar jis kada nors ėjęs ten su juo kalbėtis. Jis atsakė:

- Na, jauni žmonės niekada ten neiti, tik seni vyrai.

Juos jie vadina Uvokekais. Kiek galėjau suvokti iš Penktadienio aiškinimo, taip jų gentis vadina savo „dvasininkus“, žynius. Uvokečiai eina ten sakyti „O!“ (taip jie vadina savo maldas), o paskui grįžta papasakoti, ką jiems sakęs Benamukis. Iš to padariau išvadą, kad žyniai net ir labiausiai atsilikusių, tamsiausių pasaulio stabmeldžių. Matyt, menas apgauti religiją slapybe, tuo užtikrinant žmonių pagarbą dvasininkams, žinomas ne tik Romoje; tikriausiai tai būdinga visoms pasaulio religijoms, netgi žiauriausių laukinių.

Mėginau išaiškinti savo tarnui Penktadieniui, kad tai klasta, kad jų senųjų vyrų tvirtinimas, jog jie eina į kalnus sakyti „O!“ savo dievui Benamukiui – apgaulė. O dar didesnė apgaulė, kad jie grįžę pasakoja, ką jis jiems sakęs. Jeigu tie žyniai ir gavo kažkokį atsakymą ir apskritai su kuo nors kalbėjo, tai tik su piktaja dvasia. Čia aš pradėjau ilgą šneką apie velnią. Papasako-

jau apie jo kilmę, kaip jis sukilo prieš Dievą, kaip jis nekenčia žmonių, kaip jis tamsiuose pasaulio užkampiuose vaizduojasi esąs Dievas ir nori būti garbinamas kaip Dievas, ir kokiomis gudrybėmis stengiasi pražudyti žmonių giminę. Aiškinau, kaip jis slapčia skverbiasi į mūsų jausmus ir aistras, pataikaudamas mūsų polinkiams spendžia mums sąstus, priversdamas žmogų nusidėti ir taip sunaikinti save.

Pasirodė, kad įdiegti teisingą supratimą apie velnią buvo sunkiau, negu aiškinti apie Dievo buvimą. Pati gamta rėmė mano įrodinėjimus, kad turi būti didžioji pirm pradė priežastis, viską tvarkanti ir valdanti galybė, slapčia viską rikiuojanti apvaizda, kad teisinga ir būtina garbinti tą, kuris mus sukūrė. Bet nieko panašaus nebuvo sąvokoje apie piktąją dvasią, jos kilmę, jos esmę, jos prigimtį, o ypač jos polinkį daryti pikta ir mus versti tai daryti. Vargšelis kartą davė man visiškai natūralų ir nekaltą klausimą, į kurį aš vargiai žinojau, ką atsakyti. Aš jam daug kalbėjau apie Dievo didybę, jo visagalybę, apie tai, kaip jis neapkenčia nuodėmių, kaip gali per akimirką sunaikinti mus ir visą pasaulį. Penktadienis visą laiką rimtai ir atidžiai manęs klausėsi. Paskui aš jam papasakojau, kad velnias yra Dievo priešas žmonių širdyse, kad jis naudoja visą savo piktybę ir

gudrumą geriesiems apvaizdos planams suardyti, Kristaus karalystei pasaulyje sužlugdyti ir panašiai.

- Gerai, - tarė Penktadienis, - bet tu sakai, kad Dievas būti toks stiprus, toks didelis, tai ar jis nebūti daug stiprus, daug galingas už velnią?

- Taip, taip, Penktadieni, - tariau aš, - Dievas yra daug stipresnis už velnią. Dievas daug aukščiau velnio, todėl mes maldaujame Dievą, kad jis sutryptų velnią po mūsų kojomis ir padėtų mums atsispirti jo pagundoms, užgesinti jo ugnines strėles.

- Bet, - paprieštaravo Penktadienis, - jei Dievas daug stiprus, daug galingas už velnią, tai kodėl jis jo neužmušti, kad velnias negalėti daryti daugiau blogai?

Šis klausimas labai mane nustebino. Nors jau buvau pagyvenęs žmogus, bet dar visai jaunas teologijos mokslų tyrėjas, prastai sprendžiantis sudėtingus kazuistikos klausimus. Iš pradžių net nežinojau, ką atsakyti, todėl apsimečiau jo neišgirdęs ir paklausiau, ką jis sakė. Bet jis labai norėjo išgirsti atsakymą, todėl savo klausimo nepamiršo. Pakartojo jį ta pačia daryta kalba kaip ir anksčiau. Dabar aš šiek tiek atsipeikėjau ir tariau:

- Galų gale Dievas jį žiauriai nubaus, jis paliko velnią teismui, ir jis bus nutrenktas į bedugnę, kur turės kentėti amžinoje ugnyje.

Tatai nepatenkino Penktadienio, jis vėl kreipėsi į mane, kartodamas mano žodžius:

- Galų gale paliko jį teismui! Aš nesuprasti. Kodėl Dievas neužmušti velnio dabar, neužmušti seniai seniai?

- Tu gali taip pat paklausti mane, - atsakiau aš, - kodėl Dievas neužmuša tavęs ir manęs, kai mes čia darom blogus darbus, išeidžiančius jį. Jis mūsų gailisi ir nori, kad mes atgailautume ir sulauktume atleidimo.

Penktadienis truputį susimąstė.

- Gerai, gerai, - tarė jis labai susijaudinęs, - aš suprasti tu, aš, velnias, visi blogas Dievas palikti atgailauti, Dievas viską atleisti.

Čia Penktadienis visai išmušė mane iš vėžių. Tatai mane įtikino, kad paprastos, iš gamtos dėsnių išplaukiančios sąvokos gali protingoms būtybėms atskleisti Dievo buvimą ir paskatinti jas garbinti aukščiausiąją dievišką būtybę, nes tai būdinga mūsų prigimčiai, bet tik dieviškasis apreiškimas gali mus išmokyti pažinti Jėzų Kristų ir tai, kaip jis atpirko žmones, kad jis yra Naujojo Testamento tarpininkas ir mūsų užtarėjas Dievo sosto papėdėje. Taigi, mano manymu, niekas, tik dangiškas apreiškimas gali įdiegti sieloje šias sąvokas, todėl mūsų Viešpa-

ties ir išganytojo Jėzaus Kristaus evangelija, tai yra Dievo žodis ir Dievo dvasia, pažadėti žmonėms, kad jiems vadovautų ir juos pašventintų, – jie yra būtinai reikalingi žmonių sielų mokytojai, aiškinantys išganingą Dievo pažinimą ir išsigelbėjimo priemones.

Todėl pakreipiau savo ir savo tarno pokalbį kita kryptimi, greitai atsistojau, lyg būtų atsiradęs reikalas išeiti, pasiunčiau jį gana toli kažko atnešti ir ėmiau karštai melsti Dievą, kad padėtų šį vargšą laukinį įtikinti, jog ir jis gali tikėtis išganymo, kad įkvėptų savo dvasia šio neišmanėlio širdį, suteiktų jam Dievo pažinimo Kristuje šviesos, atkreiptų jo akis į save. Prašiau pamokyti mane taip išaiškinti Dievo žodį, kad jo sąžinė prabiltų, akys atsivertų ir jo siela būtų išgelbėta. Kai Penktadienis grįžo, pradėjau ilgą pokalbį apie tai, kaip pasaulio Išganytojas gelbsti žmones, apie iš dangaus atsiųstą evangelijos mokslą, apie atgailą ir tikėjimą mūsų palaimintuoju viešpačiu Jėzumi. Paskui kaip išmanydamas paaiškinau, kodėl palaimintasis mūsų Išganytojas pasirinko ne angelų, o Abraomo įpėdinių pavidalą. Ir todėl, sakiau, puolusieji angelai negali tikėtis išganymo, nes jis atėjo gelbėti tik Izraelio namų avių.

Dievas žino, kad visais tais metodais, kuriais mokiau šį vargšą padarą, aš parodžiau daugiau nuo-

širdumo negu išminties, ir manau, jog visi, kurie laikysis to paties principo, prieš tą pačią išvadą – kad aiškindamas jam įvairius dalykus aš ir pats daug ko išmokau, ko nežinojau arba ko nebuvo gerai suvokęs, nes tie dalykai natūraliai išryškėdavo ir mano paties sąmonėje, kai į juos įsigilindavau, norėdamas išaiškinti tam vargšui laukiniui. Nežinau, ar Penktadieniui tai buvo naudinga, ar ne, bet aš dėkojau Dievui, kad jis čia atsirado. Sielvartas mane slėgė mažiau, mano būstas pasidarė nepaprastai jaukus. Pagalvodavau apie tai, kad pasmerktas gyventi vienvietėje ne tik išmokau žvelgti į dangų ir prašyti pagalbos tos rankos, kuri mane čia atvedė, bet apvaizdos valia tapau įrankiu, išgelbėjusiu vargšo laukinio gyvybę, o gal ir sielą. Išmokiau jį pažinti tikrąją religiją ir krikščioniškąją mokslą, padėjau pažinti Jėzų Kristų, taigi ir amžinąjį gyvenimą. Sakau, kai pamąstydavau apie visus tuos dalykus, kiekvieną mano sielos kampelį apimdavo slaptas džiugesys, ir aš ne kartą imdavau džiaugtis, kad patekau į šią vietą, nors anksčiau dažnai galvodavau, jog tai siaubingiausia nelaimė, kokia tik galėjo mane ištikti.

Šitaip dėkingai nusiteikęs dabar leidau visą likusį laiką. Pokalbiai su Penktadieniu laisvomis valan-

domis buvo tokie malonūs, kad mes išgyvenome kartu trejetą metų visiškai laimingai, jeigu tik šiame pasaulyje galima užtikti visišką laimę. Šis laukinis dabar pasidarė geras krikščionis, daug geresnis negu aš, bet vis dėlto turiu pagrindo tikėtis ir laiminu Dievą už tai, kad mes abu vienodai atgailavome ir buvome paguosti, pamaloninti atgailaujantys nusidėjėliai. Mudu galėjome čia skaityti Dievo žodį ir buvome taip arti jo dvasios, lyg gyvendami Anglijoje. Aš, visą laiką skaitydamas Šventraštį, stengiausi išaiškinti Penktadieniui prasmę to, ką skaičiau, o jis savo pasiteiravimais ir klausimais skatino mane, kaip sakiau anksčiau, pasidaryti daug geresniu Šventojo Rašto žinovu, negu būčiau pasidaręs skaitydamas vienas. Šioje vieniškoje mano gyvenimo dalyje pastebėjau dar vieną dalyką – kokia didžiulė laimė, kad mokymas apie Dievą ir Jėzaus Kristaus išganyto doktrina taip aiškiai išdėstyti Dievo žodyje ir taip lengvai suvokiami ir suprantami, jog vien tik skaitydamas Šventraštį pajutau didžią pareigą atgailauti už nuodėmes, likusią gyvenimo dalį klausyti Išganytojo, pasitaisyti kasdieniame gyvenime, vykdyti visus Dievo paliepimus. Ir visa tai supratau be jokio mokytojo ir vadovo. Ir šių aiškių nurodymų užteko apšviesti šį laukinį padarą ir

paversti jį tokiu geru krikščioniu, kokių savo gyvenime labai nedaug tebuva sutikęs.

Kalbant apie debatus, ginčus, rietenas ir varžybas, paplitusias pasaulyje religijos klausimais dėl įvairių doktrinų detalių ir dėl to, kuri bažnyčia geresnė, – visa tai mums visiškai nerūpėjo ir, kiek aš žinojau, neturi jokios reikšmės ir kitiems žmonėms. Mes turėjome patikimiausią vadovą į dangų – Dievo žodį. Mus mokė ir mums vadovavo Dievo dvasia, už tai ir tebūnie palaimintas Viešpats, ji vedė mus teisingu keliu, ir mes paklusdavome Dievo nurodymams. Jei mes iš kažkur būtume smulkiausiai sužinoję visus ginčijamus religijos klausimus, sukėlusius tokį sąmyšį pasaulyje, vargu ar iš to būtume turėję kokios naudos. Bet turiu pratęsti pasakojimą apie savo gyvenimą saloje ir išdėstyti įvykius iš eilės.

Kai mudu su Penktadieniu susipažinome artimiau, kai jis jau galėjo suprasti beveik viską, ką jam sakydavau, ir kalbėjo su manimi angliškai, nors ir netaisyklingai, aš jam papasakojau savo istoriją, bent tai, kaip atsidūriau šioje vietoje, kaip čia gyvenau ir kiek laiko praleidau. Išaiškinau jam parako ir kulkos paslaptį (jam tai buvo paslaptis) ir išmokiau šaudyti. Padovanojau peilį, kuris jį nepaprastai nudžiugino, padariau jam diržą ir pritaisiau tokią kilpą, kokią

Anglijoje naudojame durklui pasikabinti, o vietoj durklo daviau įsidėti kirvuką, kuris tiko ne tik kaip ginklas, bet ir buvo daug naudingesnis įvairiems kitiems reikalams.

Papasakojau Penktadieniui apie Europos šalis ir ypač apie Angliją, iš kur aš atkeliavau – kaip mes gyvename, kaip garbiname Dievą, kaip elgiamės vienas su kitu ir kaip mūsų laivai prekiauja visuose pasaulio kraštuose. Papasakojau jam apie sudužusį laivą, kurio denyje esu buvęs, ir apytikriai parodžiau tą vietą, kur buvo laivo griaučiai, dabar bangų visai sudaužyti ir išmėtyti.

Parodžiau sutrūnijusią valtį, kurios netekome bėgdami iš laivo ir kurios paskui negalėjau išjudinti, nors ir dėjau paskutines jėgas. Dabar ji buvo visiškai sutrešusi. Pamatęs valtį, Penktadienis nieko nesakydamas ilgai spoksojo į ją. Paklausiau, ką jis galvoja. Pagaliau jis tarė:

– Aš matyti tokią valtį: plaukioti toje vietoje, kur mūsiškiai.

Gerą valandėlę negalėjau jo suprasti. Bet paklausinėjęs patyriau, kad tokią valtį kaip šioji bangos buvo atbloškusios į tą kraštą, kur jis gyveno. Tučtuojau ėmiau vaizduotis, kad koks nors europiečių laivas turėjo sudužti ties jų pakrante, o valtis galėjo

atsipalaiduoti ir būti išmesta į sausumą. Bet kažkodėl nepagalvojau, kad toje valtyje galėjo būti žmonių, ir teiravausi tik apie valtį. Penktadienis gana smulkiai nupasakojo valtį, bet visiškai jį supratau tik tada, kai jis gana gyvai pridūrė:

- Balti žmogai nepaskęsti, mes juos išgelbėti.

Aš tuoj paklausiau jį, ar valtyje buvo baltųjų žmogų, kaip jis juos vadino.

- Taip, - tarė jis, - pilna valtis balti žmogai.

Pasiteiravau, kiek jų buvo. Jis man pirštais parodė, kad septyniolika. Aš paklausiau, kas jiems atsitiko. Jis man atsakė:

- Jie gyvi, jie gyventi su mano tauta.

Jo žodžiai suteikė naujų minčių, nes tuoj ėmiau vaizduotis, kad ten gali būti žmonės iš laivo, kuris sudužo netoli nuo mano salos. Laivui įstrigus į uolas, žmonės, pamatę, kad jis neišvengiamai paskęs, susėdo į valtį, kurią bangos atplukdė į laukinių kraštą; ten baltieji ir pasiliko.

Tada aš jį kiek griežčiau paklausiau, kas jiems atsitiko. Jis mane patikino, kad jie tebėra gyvi, ten gyveną jau apie ketverius metus; laukiniai ne tik jų neskriaudžia, bet net duoda jiems maisto. Aš ėmiau teirautis, kaip galėjo atsitikti, kad jie jų nenužudė ir nesuėdė. Jis tarė:

- Ne, jie pasidarė broliai. - Tai reiškė, kiek jį galėjau suprasti, kad laukiniai sudarė su jais paliaubas. Ir tada jis pridūrė: - Jie valgyti žmogai tik tada, kai kariauti. - Tai reiškė, kad jie ėda tik tuos vyrus, kurie kaunasi su jais ir paimami į nelaisvę kautyne.

Praslinko gana daug laiko. Kartą, būdamas kalvos viršūnėje, rytinėje salos dalyje, iš kur, kaip esu sakęs, giedrą dieną buvau pastebėjęs Amerikos žemyną, Penktadienis, esant labai vaiskiam dangui, labai rimtai įsižiūrėjęs į tą žemyną, nudžiugęs staiga ėmė šokinėti ir šaukti mane, nes buvau nuo jo kiek atokiau. Aš jį paklausiau, kas atsitiko. Jis sušuko:

- O džiaugsmas, o aš linksmas! Štai ten, žiūrėk, mano kraštas, ten gyventi mano tauta!

Jo veidas nušvito nepaprastu džiaugsmu, akys sužibo, o iš bruožų dvelkė nenumaldomas troškimas, lyg jis vėl norėtų atsidurti savame krašte. Kai tai pastebėjau, man kilo daugybė minčių, kurios iš pradžių vertė nebe taip ramiai galvoti apie naująjį savo draugą Penktadienį. Neabejojau, kad jei tik Penktadienis vėl galėtų sugrįžti pas savo tautiečius, jis užmirštų ne tik religiją, bet ir visus man duotuosius pasižadėjimus, papasakotų apie mane savo krašto žmonėms ir, ko gero, sugrįžtų su šimtu ar

dviem šimtais bendrų; jie iškeltų puotą ir kramtydami mane turbūt tiek pat linksmintųsi, kaip linksmindavosi tų puotų metu, kai žiaumodavo per karą į nelaisvę paimtus priešus.

Bet šitaip galvodamas buvau labai neteisingas tam vargšui sąžiningam vaikinui, ir paskui dėl to galėjau. Tačiau tuo metu (nes mano nepasitikėjimas kasdien vis didėjo) pasidariau truputį atsargesnis ir buvau ne toks draugiškas ir malonus kaip pirma. Tai truko kelias savaites. Čia, žinoma, aš klydau, nes šis doras, dėkingas vyrukas nelinkėjo man nieko blogo, nepažeidė geriausių krikščioniškojo tikėjimo ir ištikimos draugystės principų. Vėliau, didžiam savo džiaugsmui, aš visiškai tuo įsitikinau.

Tuo metu, kai susvyravo pasitikėjimas Penktadieniu, aš, suprantama, visokiais būdais mėginau iškvosti, ar jis nepasakys ko nors, kuo jį įtarinėčiau, bet viskas, ką jis sakė, buvo taip nuoširdu ir taip nekalta, jog neradau nieko, kas galėtų tuos įtarinėjimus pagrįsti. Pagaliau nurimau ir vėl ėmiau pasitikėti savo draugu. O jis nė nepastebėjo, kad aš jo priengiu, ir tai dar labiau vertė tikėti jo nuoširdumu.

XVII SKYRIUS

Vieną dieną mes užlipome į tą pačią kalvą, bet šį sykį virš jūros tvyrojo rūkas ir žemyno nesimatė; aš kreipiausi į jį:

- Penktadieni, ar tu norėtum gyventi savo krašte, kartu su savo tauta?

- Taip, - atsakė jis. - O, aš labai norėti būti kartu.

- Ką tu ten veiktum? - paklausiau. - Ar vėl pavirstum laukiniu, vėl valgytum žmogieną ir būtum toks kaip pirma?

Jis pažvelgė labai sunerimęs ir papurtęs galvą tarė:

- Ne, ne, Penktadienis jiems pasakys, kad reikia gyventi gražiai, melstis Dievui, valgyti grūdų duoną, galvijų mėsą, gerti pieną, nevalgyti žmogai.

- Na ką gi, - tariau jam, - tada jie tave nužudys.

Jis rimtai pažvelgė į mane ir tarė:

- Ne, jie manęs nenužudys, jie norės mokytis gerai.

Jis norėjo pasakyti, kad jo tautiečiai mielai mokysis gero. Čia pat dar pridūrė, kad jie jau daug ko išmoko iš tų barzdotų vyrų, kurie kadaise atplaukė valtimi. Tada aš paklausiau, ar jis norėtų pas juos

sugrižti. Jis nusišypsojo ir atsakė, kad juk negalima taip toli nuplaukti. Aš pasakiau, kad padarysiu jam valtį. Jis pareiškė, jog plauks tik tuo atveju, jeigu aš plauksiu su juo drauge.

- Man plaukti! - atkirtau aš. - Juk jie mane suės, jeigu aš ten nuplauksiu.

- Ne, ne, - tarė jis, - aš padaryti, kad jie tavęs nesuvalgys; aš padaryti, kad jie tave labai mylėti.

Matyt, jis ketino jiems papasakoti, kaip aš užmušiau jo priešus ir išgelbėjau jam gyvybę, ir šitaip tikėjosi juos paskatinti mane mylėti. Tada jis papasakojo, kaip maloniai jo tautiečiai elgėsi su tais septyniolika baltųjų, arba barzdotų vyrų (taip jis juos vadino), kuriuos nelaimė atginė į jų krantą.

Prisipažįstu, nuo to laiko man kilo noras pabandyti ten nuplaukti ir pasistengti susisieškoti tuos barzdotus vyrus, kurie, be abejonės, buvo ispanai ar portugalai. Buvau įsitikinęs, kad jei man tai pavyktų, mes rastume išeitį, kaip iš ten ištrūkti, nes juk būtume žemyne ir didelis būrys, ir mūsų būklė būtų daug geresnė negu dabar mano, kai gyvenu saloje, už keturiasdešimties mylių nuo sausumos, visiškai vienas, be jokios pagalbos. Taigi po kelių dienų vėl pradėjau kalbėtis apie tai su Penktadieniu, pasakiau, kad duosiu jam valtį sugrižti pas savo tau-

tiečius, ir nuvedžiau prie savo „fregatos“, paslėptos kitoje salos pusėje. Išsėmęs iš jos vandenį, – mat visada laikiau ją panardintą po vandeniu, – iškėliau ir mudu į ją sulipome.

Pamačiau, kad Penktadienis nepaprastai vikriai valdo luotelį ir gali beveik taip pat smarkiai ir greitai irtis kaip ir aš. Tad jam esant luotelyje aš tariau:

– Tai kaip, Penktadieni, ar plauksime pas tavo tautiečius?

Jis atrodė labai liūdnas, kai taip pasakiau, nes manė, kad laivelis per mažas tokiai tolimai kelionei. Tada pareiškiau, jog turiu ir didesnę. Kitą dieną nusivedžiau jį į tą vietą, kur gulėjo pirmoji mano padaryta valtis, kurios neįstengiau nuleisti į vandenį. Penktadienis nusprendė, kad ši pakankamai didelė. Bet ir vėl, kadangi aš tos valties neprižiūrėjau, o ji išgulėjo dvidešimt dvejus ar trejus metus, tai nuo saulės buvo visai perdžiūvusi, suskilinėjusi ir niekam tikusi. Penktadienis tvirtino, kad tokia valtis puikiai tiktų ir galėtų pakelti daug maisto, gėrimo ir duonos.

Tuo metu aš buvau taip tvirtai pasiryžęs drauge su Penktadieniu plaukti į žemyną, jog pasakiau jam, kad mes pasidarysime tokio didumo valtį kaip šioji ir jis galėsias ja sugrįžti namo. Jis neatsakė nė žodžio,

bet atrodė labai susimąstęs ir nuliūdęs. Aš paklausiau, kas jį neramina.

Jis savo ruožtu paklausė mane:

- Už ką ponas baisiai pyksti ant Penktadienio? Ką aš padaryti?

Pasiteiravau, ką jis tuo nori pasakyti. Paaiškinau, kad nė trupučio nepykstu.

- Nepykstu! Nepykstu! - pakartojo jis tuos žodžius niurnėdamas. - Tai kam siūsti Penktadienį namo pas savo tautiečius?

- Juk tu pats sakei, kad nori namo, - priminiau aš.

- Taip, taip, - atsakė jis, - aš norėti, kad mudu abu ten būti. Ponas neplaukti - Penktadienis neplaukti. Penktadienis nenori be savo ponas. - Žodžiu, jis nenorėjo nė pagalvoti ten be manęs keliauti.

- Bet klausyk, Penktadieni, - tariau aš, - ko man tenai keliauti? Ką aš ten veiksiu?

- Tu daryti labai daug gerai, - tarė jis, - tu mokyti laukiniai žmogai būti geras, nuolankus, romus, tu mokyti juos pažinti Dievas ir gyventi naujas gyvenimas.

- Deja, Penktadieni, - tariau, - tu pats nežinai, ką šneki, aš juk pats esu neišmanėlis.

- Taip, taip, - atsakė jis. - Tu mokyti mane gerai, tu ir juos mokyti gerai.

- Ne, ne, Penktadieni, - tariau aš, - tu plauksi be manęs; palik mane čia gyventi vieną, kaip pirma gyvenau.

Jis vėl sumišo, kai taip pasakiau, paskui staiga, nubėgęs prie netoli numesto kirvuko, kurių nešiodavosi, skubiai jį paėmė, priėjo ir padavė man.

- Ką man su juo daryti? - paklausiau.

- Imti ir užmušti Penktadienį, - tarė jis.

- Už ką aš turiu tave užmušti? - vėl paklausiau.

Jis tučtuojau atsakė:

- Kam siųsti šalin Penktadienį? Imti ir užmušti Penktadienį! Nesiųsti Penktadienį šalin!

Jis tai pareiškė labai rimtai, ir aš išvydau ašaras jo akyse. Žodžiu sakant, aiškiai pamačiau, kaip labai jis prie manęs prisirišęs ir kaip tvirtai pasiryžęs nesiškirti su manimi. Todėl jam tada pasakiau ir vėliau visada sakydavau, kad niekad jo niekur nesiųsiu, jeigu tik jis norės gyventi su manimi.

Apskritai iš visų Penktadienio kalbų įsitikinau, kad jis nepaprastai prie manęs prisirišęs ir kad niekas negalėtų jo nuo manęs atskirti. Kartą pamačiau, kad jo troškimas grįžti į savo kraštą pagrįstas vien savo žmonių meile ir tikėjimu, jog aš juos pamokysiu gero, nors tokio dalyko visai nebuvo linkęs imtis ir apie tai nė negalvoju, nes nesijaučiau tinka-

mas tokiam darbui. Bet aš vis dėlto karštai troškau pabandyti ištrūkti iš čia, kaip kad anksčiau minėjau, nes iš visų pašnekusių su Penktadieniu sprendžiau, jog ten pas juos iš tikrųjų yra septyniolika barzdotų vyrų. Todėl ilgiau negaišdamas ėmiausi darbo, ir mudu pirmiausia pradėjome ieškoti medžio, iš kurio būtų galima padaryti didelį pergą, arba luotą, tinkamą tolimoms jūrų kelionėms. Saloje augo daug medžių, iš kurių būtų galima ne tik valtį, bet net ištisą laivyną pasistatyti. Bet užvis svarbiausia buvo rasti medį taip arti vandens, jog į jį galėtume nuleisti valtį, kai tik ji bus baigta: bijojau, kad nepasikartotų anksčiau padarytoji mano klaida.

Pagaliau Penktadienis pasirinko medį: aš įsitikinau, kad jis daug geriau už mane žino, koks medis tam reikalui labiausiai tinka. Iki šiol negaliu pasakyti, koks buvo tas mūsų nukirstas medis, tik tiek, kad spalva ir kvapu jis labai priminė vadinamąjį fustiką¹⁹ ar buvo kažkokia tarpinė rūšis tarp fustiko ir Nikaragvos medžių. Penktadienis norėjo išdeginti to medžio vidų, kad paskui būtų lengva iš jo padaryti luotą, bet aš jam paaiškinau, jog bus geriau, jei jį

---

¹⁹ Vakarų Indijos salose augęs medis, naudojamas geltonų dažų gamybai.

išskobsime įrankiais. Kai parodžiau jam, kaip reikia skobti, jis dirbo labai vikriai. Maždaug po mėnesio sunkaus darbo baigėme. Jį pavyko padaryti labai gražų. Stuobri nutašėme ir nulyginome kirviais (aš jį išmokiau naudoti kirvį), suteikdami jam tikros valtės išvaizdą. Paskui teko sugaišti dar beveik dvi savaites, kol šiaip taip, sprindis po sprindžio, nustūmėme jį į vandenį, po apačia pakišę apvalius rąstus. Kai nuleidome, pasirodė, kad jis lengvai galėtų pakelti dvidešimt vyrų.

Kai luotas atsidūrė vandenyje, stebėjausi matydamas, kaip vikriai ir greitai mano tarnas Penktadienis jį valdo, sukioja į visas puses ir varo irklais pirmyn, nors jis toks didelis. Paklausiau Penktadienį, ar jis drįstų ir ar mums verta bandyti pasiekti žemyną.

- Taip, - tarė jis, - mes labai puikiai drįsti juo išplaukti, kad ir pūsti smarkus vėjas.

Bet aš buvau sumanęs dar vieną dalyką, apie kurį jis nieko nežinojo. Norėjau padaryti stiebą ir bures, aprūpinti luotą inkaru ir lynu. Stiebą padaryti buvo gana lengva: pasirinkau jauną tiesų kedrą, augantį netoli tos vietos (tokių medžių saloje buvo labai daug), ir liepiau Penktadieniui jį nukirsti. Taip pat parodžiau, kaip jis turi tą medį aptašyti ir apdailinti. O burėmis teko pasirūpinti pačiam. Tiesa,

turėjau nemaža senų burių, tikriau sakant, burių gabalų. Bet tos burės išgulėjo dvidešimt šešerius metus, ir aš nesirūpinau tvarkingai jų laikyti (neįsivaizdavau, jog kada galėsiu tokiam reikalui jas panaudoti), tad dabar neabejojau, kad jos visos bus sutrūnijusios. Iš tiesų, dauguma jų buvo sutrūnijusios, bet vis dėlto radau du gabalus, kurie pasirodė visai neblogi. Ėmiausi darbo ir, gerokai pavargęs, ilgai, sunkiai ir nuobodžiai dygsniavęs, – tai visiškai suprantama, nes juk adatų neturėjau, – pagaliau pasiuvau nedidelę negražią trikampę burę, kokios naudojamos Anglijoje; tokias bures puikiai mokėjau valdyti. Lygiai tokias pat bures turėjau valtyje, kuria pabėgau iš Berberijos, kaip tatai aprašyta šios knygos pradžioje.

Beveik du mėnesius plušėjau prie šio darbo, tvarkydamas stiebą ir bures, stengdamasis viską atlikti labai rūpestingai. Įtaisiau trumpą štagą²⁰ ir prie jo priekinę burę, arba foką, kad juo būtų galima naudotis, jei tektų kreipti luotą prieš vėją. Be to, užpakalyje įtaisiau vairą, kad būtų galima vairuoti. Nors tebuva labai prastas laivų statytojas, bet žinoda-

---

²⁰ Virvė, nuleista iš stiebo viršūnės į laivo priekį ir laikanti stiebą.

mas, kaip labai naudingas ir reikalingas toks prietaisas, nevengiau triūso, ir pagaliau man pavyko jį pasidaryti. Atvirai kalbant, jei pridursime čia visus kvailus sumanymus, kurie šovė į galvą jį dirbant ir iš kurių nieko neišėjo, tai manau, kad tam vairui įtaisyti prireikė beveik tiek pat laiko, kiek ir pačiam laiveliui padirbti.

Kai visi tie įrengimai buvo baigti, ėmiau mokyti savo tarną Penktadienį laivelį valdyti. Nors jis ir labai gerai mokėjo irtis, užtat visiškai nieko nenusimanė apie bures ir vairą. Jis nepaprastai nustebė pamatęs, kaip vairu kreipiu jūroje valtį į vieną ar į kitą pusę. Stebėjosi taip pat, kad mūsų burės, išpūstos vėjo, persimesdavo čia į vieną, čia į kitą šoną, nelygu, kaip keitėsi mūsų plaukimo kryptis. Visa tai matydamas, jis stovėjo nepaprastai nustebęs ir apstulbęs. Tačiau po neilgų pratybų aš jį supažindinau su visais tais dalykais, ir jis tapo sumanus jūreivis, tik buvo labai sunku jam išaiškinti kompasų reikšmę. Antra vertus, tose vietose retai kada dangus apsiniaukdavo ar užeidavo rūkai, todėl kompasų prireikdavo nedažnai: naktį visuomet būdavo matyti žvaigždės, o dieną – krantas, išskyrus lietinguosius laikotarpius. Tačiau tokiu metu niekas ir negalvodavo apie kelionę nei sausuma, nei jūromis.

Dabar jau prasidėjo dvidešimt septintieji gyvenimo šioje saloje metai, nors paskutinių trejų, kada prie savęs turėjau Penktadienį, nederėtų įskaityti, nes mano gyvenimas dabar buvo visiškai kitoks negu anksčiau. Savo išsikėlimo į salą metines pažymėjau kaip ir anksčiau, nuoširdžiai dėkodamas Dievui už jo malones. Dabar turėjau daugiau įrodymų, kaip apvaizda rūpinasi manimi, ir daug vilčių, kad man čia nebeilgai teks vargti. Tvirtai tikėjau, kad galėsiu sėkmingai ir greitai išsivaduoti, kad mano išsivadavimas čia pat ir man nebereikės šioje vietoje išbūti nė vienerių metų. Vis dėlto po senovei tvarkiau savo namų ūkį: kasiau, sodinau, tvėriau tvorą kaip visuomet, rinkau ir džiovinau vynuoges ir dirbau visus reikalingus darbus.

Tuo tarpu mus užklupo lietingasis laikotarpis, per kurį daugiausia būdavau namie. Mudu kuo saugiausiai paslėpėme naująją savo valtį, įvarę ją į upelį, kuriuo, kaip jau esu sakęs, atplukdžiau į krantą savo plaustus iš laivo. Potvynio metu priešais ją prie kranto liečiau savo Penktadieniui iškasti mažutį baseiną, kaip tik tokio dydžio ir gylio, kad ji ten tilptų ir plūduriuotų kaip doke. O kai jūra atslūgo, to doko gale mudu padarėme tvirtą užtvanką, kad į ją nepribėgtų vandens. Dabar valtis gulėjo sausa,

nepasiekiamo jūros potvynio. Norėdami ją apsaugoti nuo lietaus, iš viršaus apdengėme medžių šakomis taip tankiai, jog ji dabar buvo lyg po stogu. Taip mes laukėme lapkričio bei gruodžio mėnesių, kada buvau pasiryžęs leistis į kelionę.

XVIII SKYRIUS

Kai prasidėjo gražusis metų laikas, drauge su giedriu oru mano sąmonėje atgijo ir naujasis sumanymas. Kasdien rengiausi žygiui. Pirmiausia sudariau kelionei reikalingą maisto atsargą, o po savaitės ar dviejų ketinau atidaryti doką ir išplukdyti valtį. Dirbdamas šiuos darbus, vieną rytą šūktelėjau Penktadienį ir liepiau jam nueiti į pajūrį paieškoti vėžlio – mudu paprastai kas savaitę pasigaudavome po vėžlį, nes mėgome ir jų kiaušinius, ir pačią mėsą. Vos tik Penktadienis išėjo, netrukus parbėgo atgal ir tiesiog skriste perskrido per išorinį pylimą, lyg po kojomis nejausdamas žemės. Dar nespėjus jo prakalbinti, sušuko:

– Pone! Pone! O liūdna! O bloga!

– Kas yra, Penktadieni? – paklausiau aš.

– O, ten štai, – tarė jis, – vienas, du, trys luoteliai.

Vienas, du, trys! – iš jo kalbos supratau, kad jų buvo šeši, bet ėmęs klausinėti smulkiau patyriau, kad jų vis dėlto buvo tiktai trys.

– Na, Penktadieni, – tariu aš, – nebijok.

Stengiausi jį padrąsinti, bet mačiau, kad vargšas vaikinai baisiai išsigandęs. Jis buvo įsikalęs į galvą,

kad laukiniai atplaukė ieškoti jo, jį suras, supjaustys į gabalus ir suės. Vargšelis taip drebėjo, jog nežinojau, nė ką su juo daryti. Kaip mokėdamas jį guodžiau ir pasakiau, kad man gresia lygiai toks pat pavojus kaip ir jam, kad jeigu suės jį, tai suės ir mane.

- Bet, Penktadieni, - tariau aš, - mes turime ryžtis su jais kovoti. Ar tu pasiruošęs kautis?

- Ar šaudyti? - paklausė jis, - bet jų daug, didelis daug.

- Tai nesvarbu, - vėl tariau aš, - mūsų šūviai išgąsdins tuos, kurių mudu nenukausime.

Paskui paklausiau, ar jis gins mane, jeigu aš būsiu pasiryžęs jį ginti, ir ar neatsiliks nuo manęs ir darys tai, ką aš jam liepsiu. Jis atsakė:

- Aš mirsiu, jei tu liepsi, pone.

Paskui nuėjau atnešti romo ir daviau jam geroką gurkšnį išgerti. Mat aš taip taupiau savo romą, kad jo nemaža dar buvo likę. Kai Penktadienis išgėrė, liepiau jam paimti du medžioklinius šautuvus, kuriuos mudu visuomet nešiodavomės, ir užtaisiau juos stambiausiais šratais, tokio dydžio, kaip mažo pistoleto kulkos. Paskui paėmiau keturias muškietas ir kiekvieną užtaisiau dviem stambiais kapotiniais švino gabalais ir penkiomis mažomis kulkomis, o abu pistoletus - pora kulku kiekvieną. Prisikabinau

prie šono didįjį kardą, kaip visuomet pliką, o Penktadieniui padaviau kirvį.

Taip pasiruošęs, pasiėmiau žiūroną ir įkopiau į kalvą pasižvalgyti. Pakreipęs žiūroną į pajūrį, bemačiant pamačiau, kad iš viso yra dvidešimt vienas laukinis, trys belaisviai ir trys valtys. Jų kelionės tikslas, atrodo, turėjo būti pergalės puota, kurios metu ketino suėsti tuos savo belaisvius. Tikrai siaubingas pokylis, bet šitiems barbarams, kaip pastebėjau, tokios puotos buvo visai įprastas dalykas.

Jie buvo išlipę į krantą ne toje vietoje, kur buvo išsilaipinę tada, kai pabėgo Penktadienis, bet arčiau mano upelio, kur krantas žemas, o tankus miškas beveik siekia jūrą. Aš įsiutau, kad laukiniai išsikėlė taip arti mano buveinės, bet dar didesnę įniršį kėlė tas nežmoniškas kėsas, su kuriuo tie niekšai čionai atplaukė. Nulipau atgal pas Penktadienį ir pasakiau jam, jog esu pasiryžęs nusileisti į pajūrį ir visus juos išžudyti. Paklausiau jį, ar jis man padės. Dabar jis jau buvo visiškai atsigavęs nuo baimės (turbūt romas jį padrąsino), atrodė žvalus ir kaip pirma pakartojo, kad mirsiąs, jeigu aš liepsiu.

Būdamas taip baisiai įsiutęs, pirmiausia pasidalijau su juo užtaisytus ginklus. Penktadieniui daviau vieną pistoletą, kurį jis užsikišo už diržo, ir tris šau-

tuvus, kuriuos užsikabino ant pečių. Pats pasiėmiau vieną pistoletą ir kitus tris šautuvus. Šitaip apsiginklavę mudu tuoj pat išžygiavome. Aš įsidėjau į kišenę mažą butelį romo, o Penktadieniui daviau didelį kapšelių parako ir kulku. Įsakiau jam sekti paskui mane, nejudėti, nešauti, nieko nedaryti ir netarti nė žodžio, kol nepaliepsiu. Ketinome nužygiuoti beveik mylią į dešinę, mat norėjome aplenkti upelį ir priėti prie kranto iš miško pusės, nes tik iš ten buvo galima nepastebėtiems priartėti prie laukinių per šūvio nuotolį. Pro savo žiūronus pamačiau, kad buvo lengva tai padaryti. Taip bežygiuojant man grįžo pirmąsios mintys, ir pasiryžimas ėmė slūgti. Tuo nenoriu pasakyti, kad nors kiek pabūgau laukinių skaičiaus, nes juk jie tebuvo pliki, beginkliai padarai, ir aš, be abejonės, būčiau už juos pranašesnis, net jei šalia neturėčiau Penktadienio. Bet man kilo klausimas, koks gi reikalas ir kokia būtinybė mane verčia tepti savo rankas krauju, pulti žmones, kurie man niekad nieko pikto nėra padarę ir nenorėjo padaryti, kurie visiškai nėra man nusikalte, kurių barbariškai papročiai yra jų pačių nelaimė. Juk Dievas juos paliko, kaip ir kitas tos pasaulio dalies tautas, skendėti tokioje tamsybėje ir laikytis tokių nežmoniškų papročių, bet jis neliepė man būti jų

teisėju, juo labiau jo sprendimus vykdančiu bude-
liu. Kai Dievui atrodys reikalinga, už tuos nusikalti-
mus jis pats juos nubaus. Šiaip ar taip, bausti juos
ne mano reikalas. Pamaniau, jog Penktadienis toki
mūsų žygį galėtų pateisinti, nes jis buvo jų priešas
ir kariavo su šitais žmonėmis. Jis galėjo visai teisė-
tai juos užpulti, bet apie save to pasakyti negalė-
jau. Einant toliau, šitie samprotavimai taip mane
paveikė, jog ryžausi tik nueiti ir atsistoti kur nors
netoliese, kad galėčiau stebėti barbarišką jų puotą,
o paskui elgtis taip, kaip Dievas palieps; pulti juos
ketinau tik tada, jeigu atsirastų koks rimtesnis rei-
kalas.

Taip nusiteikęs įėjau į mišką ir ėmiau kuo atsar-
giausiai ir tyliausiai sėlinti. Penktadienis sekė paskui
mane. Girios pakraštį pasiekiau toje vietoje, kur miš-
kas nuo jų buvo arčiausiai. Čia mane nuo laukinių
skyrė tik kampas tankiai apaugusių medžių. Tyliai
pašaukiau Penktadienį ir, parodęs jam didelį medį
pačiame miško kampe, liepiau įlipti į jį ir man pra-
nešti, ar iš ten aiškiai matyti, ką veikia laukiniai. Jis
taip ir padarė, paskui tuoj pat grįžo ir papasakojo,
kad iš ten viskas puikiausiai matyti: jie visi susėdę
apie ugnį ir valgo vieno savo belaisvio mėsą, o kitas
guli surištas ant smėlio, kiek atokiau nuo jų; baigę

vieną, jie nužudys ir antrąjį. Mane apėmė didžiausias pasipiktinimas. Penktadienis pasakė, kad tas belaisvis nesąs jo tautietis, o vienas iš tų barzdotų vyrų, atplaukusių į jų kraštą valtimi, apie kuriuos jis man buvo pasakojęs. Vos jam paminėjus baltą barzdotą vyrą, mane apėmė baisus siaubas. Nuėjęs prie medžio, pro savo žiūroną aiškiai pamačiau pajūrio smėlyje gulintį baltaveidį žmogų, kurio rankos ir kojos buvo surištos tam tikromis žolėmis ar nendrėmis. Tai buvo apsirengęs europietis.

Už kokių penkiasdešimties jardų nuo manęs, arčiau prie laukinių, augo dar vienas medis, o priešais jį driekėsi krūmokšniai. Mačiau, kad pasukęs truputį į šalį galėčiau nepastebėtas pasiekti tuos krūmus, o tuomet nuo jų būčiau per pusę šūvio atstumo. Tad suvaldžiau savo įniršį, nors buvau iš tikrųjų baisiausiai įsiutęs. Paėjęs kokius dvidešimt žingsnių, įlindau į krūmus, augusius netoli to antro medžio. Čia radau truputį pakilesnę vietą, iš kurios juos mačiau labai aiškiai, tenutolusius nuo manęs per kokius aštuoniasdešimt jardų.

Dabar nebegalėjau gaišti nė valandėlės, nes devyniolika baisiųjų siaubūnų tupėjo ant žemės susi-
spietę į krūvą aplink ugniakurą, o kiti du buvo ką tik pasiūsti prie to vargšo krikščionio. Gal jie turėjo

jį papjauti ir po gabalą nešioti prie ugniakuro. Pasi-
lenkę prie belaisvio, atrišinėjo kojų pančius. Atsisu-
kau į Penktadienį.

- Na, Penktadieni, - tariau, - daryk, ką aš tau
liepsiu.

Penktadienis linktelėjo galvą.

- Dabar, Penktadieni, - sakau aš, - žiūrėk į mane:
daryk tiksliai, ką aš darysiu. Nieko nepražiopsok.

Aš padėjau vieną muškietą ir vieną medžioklinį
šautuvą ant žemės. Penktadienis padarė tą patį;
antrąją muškietą nusitaikiau į laukinius. Penkta-
dienis irgi prisitaikė.

- Ar jau pasiruošęs? - paklausiau.

- Taip, - atsakė jis.

- Tai pliek į juos, - tariau aš ir tą pačią akimirką
patsai iššoviau.

Penktadienis pataikė daug geriau už mane, nes
tame šone, kur jis šovė, du vyrai krito negyvi ir trys
buvo sužeisti, o aš tenukoviau vieną ir du sužei-
džiau. Tarp laukinių kilo baisiausias sąmyšis. Visi,
kurie tik nebuvo sužeisti, pašoko, bet iš karto neži-
nojo, nei kur bėgti, nei kur dairytis. Jie negalėjo
suvokti, iš kur juos užklupo pražūtis. Penktadienis,
vykdydamas mano įsakymą, neatitraukė nuo manęs
akių ir stebėjo, ką aš darau. Tuojuo po pirmojo šūvio

mečiau muškietą ir paėmiau medžioklinį šautuvą. Penktadienis padarė tą patį. Jis matė, kad aš atlaužiau gaiduką ir taikau, ir padarė tą patį.

- Ar tu pasiruošęs, Penktadieni? - paklausiau.

- Taip, - atsakė jis.

- Tai šauk, - tariau aš, - Dievo vardu!

Sulig tuo žodžiu aš vėl šoviau į apstulbusius laukinius. Tą patį padarė ir Penktadienis. Mūsų šautuvai šį kartą buvo užtaisyti vadinamaisiais gulbiniais šratais, arba smulkiomis pistoletų kulkomis, ir mes pamatėme, kad krito tik du. Bet sužeistų buvo daug. Jie bėgiojo į visas puses rėkdami ir spiegdami kaip bepročiai, visi kruvini, dauguma jų sunkiai sužeisti. Truputį vėliau pataikėme į dar tris ir jie krito leisgyviai.

- Na, Penktadieni! - garsiai sušukau aš, padėjęs ant žemės medžioklinį šautuvą ir paėmęs užtaisytą muškietą. - Paskui mane!

Ir šokau iš miško. Drąsusis Penktadienis sekė man iš paskos. Vos tik pastebėjau, kad laukiniai pamatė mane, ėmiau kiek galėdamas garsiau šaukti, liepęs Penktadieniui daryti tą patį, ir kiek įstengdamas pasileidau bėgti. Tiesą sakant, aš nepajėgiau labai greitai bėgti, nes buvau baisiai apsikarstęs ginklais, tad nuskubėjau tiesiai prie nelaimingos aukos,

kuri, kaip minėjau, gulėjo pajūrio smėlyje, tarp tos vietos, kur sėdėjo laukiniai, ir jūros. Abudu budeliai, besirengią susidoroti su tuo vargšu, jį paliko pirmosios mūsų ugnies apstulbinti, baisiai išsigandę nudūmė prie jūros ir šoko į vieną valtelę. Dar kiti trys leidosi kartu su jais. Aš atsisukau į Penktadienį ir liepiau jam pulti pirmyn ir šauti į juos. Jis tučtuojau mane suprato ir pabėgėjęs kokius keturiasdešimt jardų, kad būtų arčiau tų laukinių, iššovė. Man pasirodė, kad jis juos nudėjo, nes mačiau, kaip visi sukrito į valtį. Netrukus pastebėjau, kad du iš jų greitai atsigavo, bet kitus du jis vis dėlto nušovė, o trečią taip sunkiai sužeidė, kad šisai gulėjo valtės dugne lyg negyvas.

Tuo tarpu, kai mano Penktadienis į juos šaudė, aš išsitraukiau peilį ir perpjoviau žoles, kuriomis buvo surišta nelaimingoji auka. Išlaisvinęs to vargšo rankas ir kojas, pakėliau jį ir portugalų kalba paklausiau, kas jis toks. Jis atsakė lotyniškai: *Christianus* (krikščionis), bet buvo taip nusilpęs ir apsvaigęs, kad vos galėjo stovėti ir kalbėti. Ištraukiau iš kišenės butelį romo ir padaviau, ženklais rodydamas, kad kiek išgertų. Jis nurijo kelis gurkšnius. Paskui daviau duonos, kurią jis suvalgė. Tada paklausiau, iš

kurio krašto jis kilęs. Jis atsakė: *Espagnole*²¹. Kiek atsigavęs jis kaip įmanydamas ėmė ženklais rodyti, kad labai man dėkingas už išvadavimą.

- Senjore, - tariau aš, kiek mokėjau ispaniškai, - mes vėliau pasišnekėsime, bet dabar turime kovoti. Jeigu jums dar liko šiek tiek jėgų, imkite šį pistoletą bei kardą ir kibkite į darbą.

Ispanas labai dėkingas paėmė tuos ginklus. Vos tik jie atsidūrė jo rankose, jis tartum įgavęs naujų jėgų kaip viesulas puolė savo žudikus ir akimirksniu du sukapojo į gabalus. Tiesa, visas tas įvykis laukinius taip apstulbino, vargšai buvo taip išgąsdinti mūsų šautuvų pyškėjimo, kad krito ant žemės iš nustebimo ir baimės, nepajėgdami bėgti, kaip ir jų kūnai nepajėgė atsispirti mūsų kulkoms. Lygiai taip buvo ir tiems penkiems, į kuriuos Penktadienis šovė valtyje, nes trys iš jų krito nuo žaizdų, o kiti du - vien iš baimės.

Aš vis dar laikiau savo užtaisytą šautuvą rankoje ir buvau pasirengęs šauti, nes ispanui buvau atidavęs pistoletą ir kardą. Pasišaukiau Penktadienį ir liepiau nubėgti prie medžio, iš kur pirmukart iššovėme, ir atnešti ten paliktus neužtaisytus ginklus.

---

²¹ Ispanas.

Jis tatai atliko nepaprastai greit. Tada padaviau jam savo muškietą ir atsisėdau ant žemės užtaisyti kitą šautuvą, o jam ir ispanui liepiau atbėgti pas mane, kai tik prireiks ginklą. Man užtaisinėjant tuos šautuvus, ispanas susirėmė su vienu laukiniu, kuris jį puolė didžiausiu mediniu kardu – tuo pačiu ginklu, kuriuo buvo numatyta jį nužudyti, jeigu aš nebūčiau sutrukdęs. Ispanas buvo be galo drąsus ir naršus – nors ir nusilpęs, kovojo gerą valandėlę su šituo indėnu ir galvoje jam prakirto dvi dideles žaizdas. Bet laukinis, stambus, stiprus vyras, pačiupęs jį į glėbį, parmetė ant žemės ir stengėsi ištraukti jam iš rankos mano kardą. Ispanas, nors ir partrenktas, sumaniai paleido kardą, išsitraukė iš už juostos pistoletą, šovė į laukinį ir nudėjo vietoj, man nespėjus prišokti pagelbėti.

Penktadienis, dabar galėdamas laisvai veikti, vijosi sprunkančius niekšus teturėdamas rankoje vien kirvį. Juo jis pribaižė tuos tris, kurie, kaip jau esu sakęs, buvo sužeisti ir parkritę, taip pat ir visus kitus, kuriuos tik pavijo. O ispanas atėjo pas mane paprašyti šautuvo, ir aš jam daviau vieną medžioklinį, su kuriuo jis ėmė vytis du laukinius ir abu sužeidė. Bet jis nepajėgė greitai bėgti, ir tie paspruko į mišką. Penktadienis juos ten nusivijo ir

vieną užmušė, o antrasis buvo gana vikrus: nors ir sužeistas, jis šoko į jūrą ir nuplaukė pas tuodu, kurie buvo likę valtyje. Tie trys valtyje ir sužeistasis, mes nežinojome, ar jis mirė, ar ne – buvo visi, kuriems iš atplaukusių dvidešimt vieno pavyko nuo mūsų pasprukti. Štai tiksliai apskaita:

- 3 – nušauti mūsų pirmuoju šūviu iš už medžio,
- 2 – nušauti antruoju šūviu,
- 2 – Penktadienio nušauti valtyje,
- 2 – nušauti jo iš pirmųjų sužeistųjų tarpo,
- 1 – Penktadienio užmuštas miške,
- 3 – užmušti Penktadienio jam besivejant arba rasti įvairiose vietose miške, mirę nuo žaizdų,
- 4 – pasprukę valtimi, vienas jų sužeistas, jei ne miręs.

Iš viso jų buvo 21.

Tie laukiniai, kurie buvo luotelyje, smarkiai yrėsi, stengdamiesi nuplaukti ten, kur jų nebegalėtų pasiekti šūviai. Nors Penktadienis į juos šovė du ar tris kartus, bet nepastebėjau, kad nors vieną būtų kliudęs. Penktadienis įtikinėjo mane, kad imčiau vieną laukinių luotelį ir juos vyčiausi. Man iš tiesų labai rūpėjo jų pabėgimas: bijojau, kad grįžę jie nepapasakotų šio įvykio savo žmonėms, neatplauktų su kokiais dviem ar trim šimtais luotelių ir nesu-

naikintų mūsų pačių, turėdami didžiulę persvarą. Tad sutikau juos vyti jūra ir, pribėgęs prie vieno jų luotelio, išokau ir liepiau Penktadieniui sekti paskui mane. Bet atsidūręs luotelyje apstulbau, radęs jame gulintį dar vieną nelaimingą žmogų, kaip ir ispanas surištomis rankomis ir kojomis, atgabentą nužudyti. Jis buvo vos gyvas iš baimės, nežinodamas, kas čia darosi, mat negalėjo pažvelgti per valtės kraštą; taip tvirtai buvo nuo pat kaklo iki užkulnių suraišiotas ir taip ilgai išgulėjo surištą, jog iš tikrųjų maža berodė gyvybės.

Aš tučtuojau perpjoviau žolių ir nendrių virves, kuriomis jis buvo apraizgytas, ir norėjau padėti jam atsikelti, bet jis nepajėgė nei stovėti, nei kalbėti, tik maldajamu balsu dejavo, turbūt manydamas, jog jį atraišiojo norėdami nužudyti.

Kai Penktadienis prie jo priėjo, liepiau jam pasikalbėti su tuo žmogumi ir pasakyti, kad jis yra laisvas. Ištraukęs savo butelį, liepiau duoti vargšui atsigerti. Gurkšnis romo ir žinia, kad yra išgelbėtas, žmogų atgaivino, ir jis atsisėdo valtyje. Kiekvienas būtų iki ašarų susijaudinęs, matydamas, ką darė Penktadienis, išgirdęs jį kalbant ir pažvelgęs jam į veidą. Jis bučiavo tą nelaimingąjį, glėbesčiavo, mylavo, verkė, juokėsi, šaukė, striksėjo, šoko, dai-

navo, paskui vėl verkė, gražė rankas, daužė sau veidą ir galvą, paskui vėl dainavo ir šokinėjo lyg beprotis. Ilgokai negalėjau iš jo išgauti nė vieno žodžio ir paaiškinimo. Pagaliau šiek tiek aprimęs jis man pasakė, kad čia esąs jo tėvas!

Nelengva apsaityti mano susijaudinimą pamačius, kaip nepaprastai džiaugėsi ir savo sūnišką prisirišimą reiškė tas laukinis, išvydęs savo tėvą gyvą, išgelbėtą nuo mirties. Taip pat negaliu aprašyti nė pusės jo iš džiaugsmo padarytų išdaigų: jis daugybę kartų puldinėjo į valtį ir iš valties, kol pagaliau išokęs atsisėdo prie tėvo, atsegė savo marškinius, prispaudė tėvo galvą sau prie krūtinės ir ilgai laikė myluodamas. Paskui pamatęs rankas ir kojas, kurios nuo raiščių buvo visiškai sustingusios, braukė ir, trynė jas savo delnais. Pamatęs tai, daviau iš savo butelio truputį romo, kad juo patrintų tėvui sąnarius, ir tatai seniui labai padėjo.

Tas įvykis sužlugdė mūsų sumanymą vyti luotelį su kitais laukiniais, kurie jau buvo beveik dingę iš akių. Ir laimė, kad jų nesivijome: po kokių dviejų valandų, turbūt jiems nespėjus nuplaukti nė ketvirčio kelio, atūžė toks smarkus vėjas ir kiaurą naktį pašėlusiai pūtė čia iš šiaurės vakarų, čia vėl prie-

šinga jų keliui kryptimi, jog nemanau, kad jų valtis galėjo atlaikyti bangas ir pasiekti krantą.

Bet aš dar papasakosiu apie Penktadienį. Jis buvo taip susirūpinęs savo tėvu, jog man ilgokai buvo gaila jį nuo jo atitraukti, bet paskui pagalvojau, kad jis gali tėvą valandėlei palikti. Pasišaukiau jį, ir jis atbėgo šokinėdamas ir juokdamasis, nušvitęs didžiausiu džiaugsmu. Paklausiau, ar davė tėvui duonos. Jis papurtė galvą ir tarė:

- Ne. Bjaurus šuo pats viską suėsti. - Ir parodė į save.

Iš krepšio, kuriame nešiodavausi maistą, išėmiau jam bandelę, taip pat daviau išgerti gurkšnį romo, bet jis jo nė neparagavo. Kišenėje dar turėjau dvi ar tris saujas džiovintų vynuogių, tad išspraudžiau jam į saują nunešti tėvui. Vos tik padavęs tėvui tas vynuoges, jis iššoko iš valtės ir nudūmė lyg patrakęs. Penktadienis buvo eikliausių kojų vaikinai, kokį man kada nors buvo tekę matyti, ir taip greit bėgo, jog akimirksniu dingo man iš akių. Nors šaukiau ir rėkiau, bet niekas negelbėjo - jis nukūrė, o po ketvirčio valandos pamačiau jį grįžtant jau ne taip greitai, kaip nubėgo. Kai priartėjo, pamačiau, kad rankoje jis kažką nešasi. Tai buvo molinis ąsotis su gėlu vandeniu. Dar jis buvo pasiėmęs dvi bande-

les, kurias atidavė man, bet vandenį nunešė tėvui. Tačiau ir aš buvau labai ištroškęs, todėl irgi išgėriau gurkšnelį. Tas vanduo jo tėvą labiau atgaivino negu romas, kurio jam buvau davęs, nes jis tiesiog alpo iš troškulio.

Kai tėvas atsigėrė, šūktelėjau Penktadieniui klausdamas, ar dar liko vandens. Jis atsakė „taip“, ir aš liepiau jam paduoti tą vandenį vargšui ispanui, kuris buvo ištroškęs ne mažiau už jo tėvą. Taip pat liepiau duoti jam vieną Penktadienio atneštą bandelę. Ispanas iš tikrųjų buvo labai nusilpęs ir ilsėjosi ant žalios vejės medžio pavėsyje, o jo sąnariai buvo sustingę ir sutinę nuo šiurkščių raiščių, kuriais buvo suraišiotas. Kai jis numalšino troškulį ir užvalgė duonos, priėjau prie jo ir daviau saują džiovintų vynuogių. Jis pažvelgė į mane, ir iš jo veido trykšte tryško didžiausias dėkingumas, bet jis buvo toks silpnas, jog negalėjo pastovėti, nors taip narsiai ką tik kovojo. Jis du ar tris sykius pamėgino atsistoti, bet nepajėgė, – taip baisiai buvo sutinusios ir taip skaudėjo jo kojos. Aš paprašiau jį sėdėti ramiai ir liepiau Penktadieniui jo kojas ištrinti romu, kaip buvo padaręs savo tėvui.

Pastebėjau, kad vargšas jautrusis vaikinys visą laiką, kol slaugė ispaną, kas dvi minutes, o gal ir

dažniau, pasukdavo galvą norėdamas pasižiūrėti, ar jo tėvas vis dar tebesėdi toje pat vietoje. Staiga pastebėjo, kad tėvas dingęs. Tada jis pašoko ir neta-
ręs nė žodžio nubėgo taip greitai, jog vos galėjai
įžiūrėti, kaip šmėkščioja jo kojos. Bet nudūmęs į tą
vietą įsitikino, kad tėvas tik atsigulė, norėdamas
atpalaiduoti sąnarius, ir tučtuoju sugrižo pas mane.
Pasakiau ispanui, kad Penktadienis jam padės atsi-
stoti ir nuves į valtį, kuria mes jį nugabensime į
savo būstą, ir ten aš juo pasirūpinsiu. Penktadienis,
jaunas stiprus vyras, paėmė ispaną, užsikėlė jį ant
nugaros ir nunešęs į valtį atsargiai pasodino ant
krašto, kojas nuleidęs į vidų, o paskui ir jį visą įkėlė
ir pasodino šalia savo tėvo. Jis vėl mikliai iššoko,
nustūmė valtį į vandenį ir nors pūtė gana smarkus
vėjas, nusiyrė pakraščiu taip greitai, jog aš nebe-
spėjau eiti. Penktadienis laimingas atgabeno juodu
į mūsų įlankėlę ir palikęs valtyje nudūmė paimti
antrosios valties. Kai jis bėgo pro mane, aš jį paklau-
siau, kur jis skuba. Jis man atsakė:

- Eiti atplukdyti daugiau valtis.

Jis nušvilpė kaip vėjas, ir tikriausiai niekada joks
žmogus (net arklys) nėra bėgęs taip greitai kaip jis.
Nespėjus man prieiti prie upelio, jis jau ten pasirodė
su antrąja valtimi. Jis perkėlė mane į kitą pusę ir

nuėjo padėti naujiesiems mūsų svečiams išlipti, bet nė vienas jų nepajėgė eiti, ir vargšas Penktadienis nežinojo, ką daryti.

Aš ėmiau galvoti, kaip čia išsisukus iš šios padėties. Liepiau Penktadieniui juodu pasodinti ant upe-lio kranto ir ateiti pas mane. Greitomis padariau lyg ir kokius neštuvus, ir mudu su Penktadieniu juodu nunešėme tais neštuvais. Bet atgabenę prie išorinio mūsų pylimo patekome į dar keblesnę padėtį. Buvo neįmanoma jų perkelti, o pylimo griauti aš nenorėjau, todėl vėl ėmiausi darbo, ir mudu su Penktadieniu maždaug per dvi valandas pastatėme labai gražią palapinę, apdengtą senomis burėmis, o iš viršaus dar medžių šakomis; pastatėme ją atviroje vietoje, už išorinio pylimo, tarp jo ir to jauno mano pasodinto miškelio. Čia jiems padarėme du guolius iš ryžių šiaudų, užklojome paklodėmis, o apsikloti davėme po šiltą antklodę.

Mano sala dabar buvo gyvenama, maniau turįs labai daug valdinių ir man dažnai kildavo linksma mintis, kad esu tarsi koksai karalius. Pirma, visas kraštas buvo tikra mano nuosavybė, todėl turėjau neabejotiną teisę valdyti. Antra, visi mano valdiniai buvo visiškai atsidavę, aš buvau absoliutus viešpats ir įstatymų leidėjas, visi jie buvo dėkingi už gyvybės

išgelbėjimą ir pasiruošę dėl manęs ją paaukoti, jei tik atsirastų reikalas. Be to, įsidėmėtina, kad nors turėjau tik tris valdinius, visi jie buvo skirtingo tikėjimo. Mano Penktadienis buvo protestantas, jo tėvas – stabmeldys ir žmogėdra, o ispanas – katalikas. Vis dėlto aš suteikiau sąžinės laisvę visose savo valdomose srityse. Bet visa tai tik tarp kitko.

Vos tik pasirūpinau išgelbėtais nusilpusiais belaisviais ir daviau jiems pastogę bei vietą pailsėti, ėmiau galvoti, kaip juos pavalgydinti. Pirmiausia liepiau Penktadieniui iš atskirai laikomos kaimenės paimti mitulį ožiuką ir jį papjauti. Atkirtau užpakalinę jo dalį, sukapojau smulkiais gabalėliais ir liepiau Penktadieniui išvirti bei patroškinti. Galiu jus užtikrinti – įdėjus truputį miežių ir ryžių, išėjo visai gera mėsiska sriuba. Virėme lauke (viduje niekada nekurdavau ugnies), todėl visa tai nunešiau į naująją palapinę ir ten pastatęs stalą atsisėdau kartu su jais papietauti. Kiek galėdamas juos drąsinau ir linksminau, o Penktadienis buvo mano vertėjas, ypač kalbantis su jo tėvu, bet taip pat ir su ispanu, kuris gana gerai mokėjo laukinių kalbą.

Papietavus, arba, teisingiau sakant, pavakarieniavus, liepiau Penktadieniui paimti vieną luotelį ir nuplauti atgabenti mūsų muškietų ir kitų gin-

klų, kuriuos dėl laiko stokos buvome palikę kauty-
nių lauke. O kitą dieną jam liepiau nueiti ir užkasti
žuvusių laukinių kūnus, kurie gulėjo saulėje ir bema-
tant būtų pradėję dvokti. Taip pat liepiau užkasti ir
baisiuosius kruvinos jų puotos likučius, nes pats to
padaryti negalėjau, net pažvelgti ton pusėn nedrį-
sau. Visa tai Penktadienis tiksliai įvykdė, nepalikda-
mas jokių laukinių buvimo pėdsakų, ir kai aš ten vėl
nuėjau, vargiai būčiau radęs tą vietą, jei ne išsikišęs
miško kampas.

XIX SKYRIUS

Veikiai pradėjau kalbėtis su dviem naujaisiais savo valdiniais. Pirmiausia paprašiau Penktadienį, kad jis paklaustų savo tėvą, ką šis mano apie tuos valtimi pabėgusius laukinius. Ar jis nebijo, kad jie gali grįžti į salą su tokiomis didelėmis jėgomis, jog mes neištengsime pasipriešinti? Senis manė, kad tie laukiniai bus žuvę nuo tą naktį siautėjusios audros, kad jie neišvengiamai nuskendo arba buvo nublokšti į pietus, į tuos svetimus krantus, kur juos tikriausiai surijo jų priešai. Ką jie darytų, jei laimingai pasiektų savo krantą, jis sakėsi gerai nežinąs, bet, jo nuomone, jie buvę taip baisiai įbauginti netikėto užpuolimo, ypač šūvių griausmo ir ugnies, jog jis manąs, jie pasakys savo žmonėms, kad visi jų draugai buvę užmušti perkūno ir žaibu, o ne žmogaus rankų, ir kad Penktadienis ir aš – tai jų sunaikinti nusileidusios dangaus dvasios, bet ne du ginkluoti vyrai. Jis sakė tai žinąs, nes girdėjęs juos šitaip šaukiant vienas kitam savo kalba: mat jie negalėję patikėti, kad žmogus gali svaidyti ugnį, kalbėti griaustiniu ir nužudyti iš tolo, netgi neužsimodamas ranka. Senolis sakė tiesą, nes, kaip vėliau patyriau iš kitų,

tie laukiniai niekada nebemėgino plaukti į šią salą. Jie taip buvo įbauginti tų keturių vyrų (matyt, išsigelbėjusių nuo audros) pasakojimo, jog ėmė tikėti, kad kiekvienas, kuris tik nuplauks į tą užburtąją salą, bus sunaikintas Dievų ugnies. Bet tuomet aš to nežinojau ir todėl ilgokai nuogaštavau, budėjau pats, taip pat verčiau budėti visą savo armiją. Dabar, kai mes jau buvome keturiese, būčiau išdrįšęs bet kuriuo metu atvirame lauke susiremti su kokiu šimtu laukinių.

Tačiau netrukus, naujoms valtims nebesirodant, baimė, kad laukiniai užpuls, ėmė mažėti, ir aš vėl pradėjau galvoti apie savo sumanymą plaukti į žemyną, ypač kai Penktadienio tėvas mane patikino, kad jo gentainių būsiu svetingai priimtas, jei tik tenai nuvyksiu. Bet mano pasiryžimas vėl truputį atvėso, kai rimtai pasikalbėjau su ispanu. Paašškėjo, kad ten yra šešiolika jo tautiečių, kurie sudužus laivui išsigelbėjo aname krante ir ten iš tikrųjų gyvena gražiuoju su laukiniais, bet jiems labai stinga įvairių būtinų dalykų ir iš viso esą labai sunku. Išklausinėjau ispaną visų jo kelionės smulkmenų ir sužinojau, kad jie ispanų laivu plaukė iš Rio de la Platos į Havaną, ten turėjo palikti savo krovinį, daugiausia kailius ir sidabrą, o iš ten manė atsigabenti tokių

prekių, kokių pavyks gauti. Tarp jų buvę penki jūrininkai portugalai, kuriuos jie paėmę iš kito sudužusio laivo. Penki jų vyrai nuskendę, kai sudužo jų pačių laivas, o kiti išsigelbėję ir po daugybės pavojų ir rizikos, beveik mirdami badu, pasiekę žmogėdrių krantą, kur jie kiekvieną akimirką manė būsią suryti.

Jis man pasakė, kad jie turėję ir šiokių tokių ginklų, bet šie buvę visiškai nenaudingi, nes jiems trūkę parako ir kulku: jūros vanduo sugadinęs beveik visą jų paraką, išskyrus truputį, kurią jie sunaudojo vos tik išlipę į krantą, norėdami apsirūpinti maistu.

Aš jį paklausiau, kokia, jo manymu, ten jų laukia ateitis ir ar jie negalvoja pabėgti. Jis pareiškė, kad jie daug taręsi apie tai, bet neturėję nei tinkamos valtys, nei įrankių jai pasidirbti, nei jokių maisto atsargų, tad jų pasitarimai visada baigdavęsi vien ašaromis ir nusivylimu.

Taip pat pasiteiravau, kaip, jo manymu, jie atsiieptų į mano pasiūlymą pabandyti iš čia ištrūkti ir ar to nebūtų galima padaryti, jeigu jie visi susiburtų šioje saloje. Atvirai pasakiau jam, kad labiausiai nerimauju, jog jie gali mane išduoti ir nuskriausti, jei jiems patikėsiu savo gyvybę. Dėkingumas juk nėra būdinga žmonių prigimties ypatybė, ir žmonės ne visuomet paiso savo pareigų ir dažniausiai

elgiasi kaip jiems naudingiau. Pasakiau jam, kad būtų labai skaudu, jei mane, padėjusį jiems išsivaduoti, įkalintų Naujojoje Ispanijoje, nes toks likimas ištiktų kiekvieną anglą, jei būtinas reikalas ar kokia nelaimė jį ten nublokštų. Pareiškiau, jog verčiau sutikčiau, kad mane paliktų nuogiems suryti laukiniams, negu atiduotų į negailestingų kunigų nagus, kurie mane nugabentų į inkvizicijos teismą. Dar pridūriau, kad, antra vertus, jeigu jie visi čia susitelktų, tai, mano manymu, turėtume tiek daug darbo rankų, jog galėtume pasistatyti pakankamo dydžio laivą, kuriuo pajėgtume nuplaukti arba į pietus Brazilijon, arba šiaurėn į salas, arba į ispanų krantą. Bet jeigu jie atsilygindami, kai būsiu jiems įteikęs ginklus, prievarta mane nugabentų pas savo tautiečius, tai man būtų piktu atmokėta už padarytą gerą, ir mano būklė nuo to tik dar labiau pablogėtų.

Ispanas labai atvirai ir nuoširdžiai man atsakė, kad jo draugai taip baisiai skurstą ir taip puikiai numaną savo padėties beviltiškumą, jog jis negalys nė pagalvoti, kad jie blogai pasielgtų su žmogumi, kuris jiems ištiestų pagalbos ranką. Jis dar pridūrė, kad jei aš noriu, jis nukeliausias pas juos su senuoju laukiniu ir su jais pasikalbėsias, o pas-kui grįšias ir atvešias jų atsakymą; jis susitarsias su

jais ir iškilmingai prisaikdinsiąs, kad jie be atodairos klausys manęs kaip kapitono ir viršininko, jie prisieksią šventuoju sakramentu ir evangelija būti man ištikimi ir plaukti į tą krikščionių kraštą, kurią aš pasirinksiu, ir vadovausis vien mano įsakymais. Jis man atvešiąs jų pasižadėjimą raštu.

Tada jis pareiškė, jog pirmiausia pats nori prisiekti, kad niekuomet nuo manęs nesitrauks, kol aš jam nepaliepsiu, ir kovos mano pusėje iki paskutinio kraujo lašo, jeigu jo tautiečiai nors truputėlį pažeistų man prisiektąją ištikimybę.

Jis užtikrino, kad jie visi labai draugiški, sąžiningi žmonės, kad kenčia neįsivaizduojamą skurdą, neturėdami nei ginklų, nei drabužių, nei jokio maisto, ir yra visiškoje laukinių malonėje. Jie neturi vilties kada nors sugrįžti į gimtąjį kraštą, ir jis yra tikras, kad jei aš tik imsiuosi juos gelbėti, jie eis paskui mane per ugnį ir vandenį.

Po šių patikinimų aš ryžausi, jei tik bus įmanoma, juos gelbėti ir pasiųsti senąjį laukinį ir ispaną su jais susitarti, bet kai mes viską paruošėme kelionei, ispanas pats iškėlė vieną prieštaravimą, kuris buvo toks protingas ir kartu toks nuoširdus, jog tegalėjau būti juo vien patenkintas ir, ispano patariamais, bent pusmečiui atidėjau jo draugų išvadavimą. Reikalas

buvo štai koks: ispanas jau buvo su mumis išgyvenęs apie mėnesį, ir per šį laiką pamatė, kaip aš, apvaizdos padedamas, apsirūpinu būtinomis gėrybėmis, matė, kokią atsargą turiu miežių bei ryžių. Jos visiškai pakako man pačiam, bet neužtektų, jei nelabai taupiai gyventume, dabartinei mano keturių asmenų šeimai. Ir juo labiau jos nepakaktų, jei čia atplauktų jo tautiečiai, kurių, jo žodžiais tariant, dar keturiolika esama gyvų. Tų grūdų tikrai neužtektų mūsų laivui, jeigu jį pasistatytume, pasiryžę keliauti į kurias nors krikščioniškas Amerikos kolonijas. Apie visa tai galvodamas, mano ispanas patarė visų pirma pasirūpinti užtektinai maisto, o jau tada parsigabenti svečius. Toks buvo jo pasiūlymas. Kartu su abiem laukiniais, sakė jis, man leidus, sukas ir paruoš sėjai tokį plotą, kiek tik užteks sėklos; mes turėsime palaukti naujo derliaus, kad galėtume aprūpinti grūdais jo tautiečius, kai jie atvyks, nes dėl maisto stokos jie gali imti priešgyniauti arba manyti, kad anaipol nėra išgelbėti, o tik pateko iš vienos sunkios būklės į dar sunkesnę.

- Prisiminkite, - tarė jis, - Izraelio vaikus: iš pradžių jie džiaugėsi išvaduoti iš Egipto, o paskui, kai dykumoje ėmė trūkti duonos, jie ėmė murmėti ir maištauti prieš patį Dievą, kuris juos išvadavo.

Tasai jo atsargumas buvo pareikštas tokiu tinkamu metu, jo patarimas buvo toks geras, kad aš tegalėjau būti labai patenkintas jo pasiūlymu ir džiaugtis jo ištikimybe. Tad visi keturi ėmėmės kasti taip skubiai, kaip pajėgėme mediniais kastuvais, ir maždaug po mėnesio, kai jau atėjo sėjos metas, buvome sukasę ir paruošę tiek žemės, kiek reikėjo pasėti dvidešimt dviem bušeliams miežių ir šešiolikai saikų ryžių – tai buvo, trumpai sakant, visa sėkla, kurią tik galėjome surinkti. Maistui grūdų pasilikome labai nedaug – jų vos galėjo užtekti per tuos šešis mėnesius, kol sulauksime naujojo derliaus, skaičiuojant nuo tos dienos, kai atidėjome sėklą sėjai, nes šiose vietose nuo sėjos iki derliaus nuėmimo praeina mažiau kaip šeši mėnesiai.

Aš jau turėjau draugų, ir mums nereikėjo bijoti laukinių, nebent jų atsibelstų didelė daugybė, todėl dabar laisvai vaikščiojome po visą salą. Kadangi visi galvojome apie išsigelbėjimą, buvo neįmanoma, bent man, negalvoti apie išsigelbėjimo priemones, tad vaikščiodamas po salą paženklinau kelis medžius, tinkamus laivo statybai, liepiau Penktadieniui ir jo tėvui juos nukirsti, o ispanui, kuriam tuo reikalu išdėščiau savo mintis, – viską prižiūrėti ir vadovauti darbui. Papasakojau jiems, su koku neapsakomu

vargu iš didelio medžio ištašiau lentas, ir liepiau jiems daryti tą patį. Jie pagamino apie dvylika didelių, tvirtų ąžuolo lentų, maždaug dviejų pėdų pločio, trisdešimt penkių pėdų ilgumo ir nuo dviejų iki keturių colių storio. Galima suprasti, kiek buvo įdėta jėgų.

Tuo pat metu stengiausi kiek galėdamas padidinti savo mažąją kaimenę prijaukintų ožkų ir todėl nusprendžiau, kad vieną dieną eis medžioti Penktadienis ir ispanas, o kitą dieną aš pats su Penktadieniu. Šitaip darbuodamiesi dviem pamainom, sugavome apie dvidešimt jaunų ožiukų, kuriuos galėjome auginti drauge su kitais, mat kai tik nušaudavome ožką, ožiukus pasilikdavome ir įleisdavome prie savo kaimenės. Bet ypač plušėjome atėjus vynuogių džiovinimo metui ir prieš saulę iškabinėjome tiek vynuogių, kad būtume galėję pripilti šešiasdešimt ar aštuoniasdešimt statinaičių. Tos vynuogės su duona buvo pagrindinis mūsų maistas, ir galiu jus užtikrinti, kad juo maitinantis galima visai puikiai gyventi, nes tasai valgis labai maistingas.

Atėjo derliaus valymo metas, mūsų javai užaugo vešlūs. Derlius nebuvo pats gausiausias, kokį man teko matyti saloje, bet jo pakako mūsų užsibrėžtam tikslui: iš pasėtų dvidešimt dviejų bušelių miežių pri-

kūlėme apie du šimtus dvidešimt bušelių. Maždaug toks pat derlius buvo ir ryžių. Tokių maisto atsargų galėjo užtekti iki kito derliaus, nors ir visi šešiolika ispanų gyventų su mumis saloje, o jei nutartume ruošti į kelionę, galėtume taip puikiai apsirūpinti, jog įstengtume nuplaukti į bet kurią pasaulio, tikriau sakant, Amerikos, vietą.

Saugiai sukrovę javų išteklius, kibome į darbą ir prigaminome daug pintinių jiems laikyti. Ispanas labai vikriai ir nagingai dirbo šitą darbą ir dažnai mane bardavo, kad nepasidariau jokių gynybos įrengimų iš pinučių. Bet man tai atrodė visai nereikalinga.

Pagaliau, turėdamas pakankamą maisto atsargą visiems svečiams, kurių laukiau, leidau ispanui išplaukti į žemyną ir pasižiūrėti, ką jis galės padaryti su tais, kuriuos ten paliko. Griežtai įsakiau jam nesivežti čionai jokio vyro, kuris jo ir senojo laukinio akivaizdoje pirma neprisieks, kad nieku būdu neskriaus, nekovos ir nepuls to asmens, kurį ras saloje ir kuris yra toks malonus, jog norėdamas visus juos išgelbėti nusiuntė šiuodu jų atgabenti. Atvirkščiai, jie turi jam padėti ir ginti nuo bet kokių pasikėsinimų, taip pat, kad ir kur nukeliautų, visada klausyti ir vykdyti jo įsakymus. Ir visa tai turi būti išdėstyta raštu ir patvirtinta jų parašais. Kaip jie

tai galėjo padaryti (aš žinojau, kad jie neturi nei plunksnos, nei rašalo), buvo klausimas, kurio mes visiškai nekėlėme. Gavę tokius nurodymus, ispanas ir senasis laukinis, Penktadienio tėvas, išplaukė vienu tų luotų, kuriais buvo atplaukę, ar, teisingiau sakant, buvo laukinių čia atgabenti kaip belaisviai suėsti. Daviau jiems muškietą su pritaisytu skiltuvu ir maždaug aštuoniems šūviams parako bei kulku, prisakęs labai taupiai naudoti viena ir kita ir šaudyti tik rimčiausiam pavojui ištikus.

Rengti juos į tą kelionę buvo labai smagu, nes per dvidešimt septynerius metus ir kelias dienas tatau buvo pirmas mano mėginimas išsivaduoti. Įdėjau jiems pakankamai duonos ir džiovintų vynuogių, kad užtektų ilgam, o visiems ispano tautiečiams maždaug aštuonioms dienoms, ir palinkėjęs laimingos kelionės išlydėjau, prieš tai susitaręs dėl ženklų, kurių jie turės iškelti sugrįždami ir pagal kurių galėsiu juos pažinti iš tolo, dar nepriplaukus kranto.

Juodu nuplaukė pučiant palankiam vėjui, mėnulio pilnaties dieną, mano apskaičiavimu, spalio mėnesį. Mat kartą suklydęs, aš jau nebeįstengiau dorai apskaičiuoti dienų, netgi metų, būdamas tikras, jog neklystu, nors vėliau, kai patikrinau savo laiko skaičiavimą, paaiškėjo, kad metus buvau apskaičiavęs teisingai.

XX SKYRIUS

Taip jų belaukiant praėjo ne mažiau kaip aštuonios dienos, ir vieną rytą atsitiko keistas ir nenumatytas dalykas, į kurį panašaus istorija net nežino. Man kietai miegant savo urve, atbėgo Penktadienis ir garsiai sušuko:

– Jie yra atplaukti! Jie yra atplaukti!

Pašokau iš guolio ir nepaisydamas pavojaus išbėgau, vos spėjęs užsimesti drabužius. Nudūmiau tiesiai pro savo atžalyną, kuris, beje, tuo metu jau buvo tankus miškas. Kartoju: aš išbėgau be ginklų, priešingai savo įpročiui, nepaisydamas pavojaus, bet labai nustebau, kai pažvelgęs į jūrą per pusantrų lygos nuo kranto pamačiau valtį, plaukiančią į salą, iškėlusią keturkampes bures ir varomą palankaus vėjo. Taip pat tuoj pastebėjau, kad jie plaukia ne iš tos pusės, kurioje buvo žemyno pakrantė, bet nuo piečiausio salos taško. Pasišaukiau Penktadienį ir liepiau jam budėti pasislėpus, nes tai nebuvo mūsų laukiami žmonės, ir nežinojome, ar jie mūsų draugai, ar priešai.

Parbėgau namo pasiimti žiūrono, norėdamas pasidairyti ir nuspręsti, kas galėtų būti tie atvykstantieji.

Išsitraukęs kopėčias, įlipau į kalvos viršūnę, kaip buvau pratęs daryti, kai ko nors bijodamas norėdavau gerai apsižvalgyti, o pats likti nepastebėtas.

Vos tik ant kalvos pastačiau koją, tuoj aiškiai pamačiau laivą, išmetusį inkarą už kokios pustrečios lygos į pietryčius nuo manęs, bet ne toliau kaip per pusantros lygos nuo kranto. Nesunkiai išžiūrėjau, kad tai yra anglų laivas, o valtis – angliškas jūrų laivo barkasas.

Negaliu apsakyti savo sumišimo, nors ir labai džiaugiausi, pamatęs laivą, ir dar tokį, kurio įgula, kaip turėjau pagrindo manyti, buvo mano tautiečiai, taigi draugai. Bet kartu mane kankino tam tikros slaptos abejonės (negaliu paaiškinti, iš kur jos atsirado), skatinančios saugotis. Pirmiausia, man atrodė keista, kad anglų laivas pateko į šią pasaulio dalį: juk ši sala nebuvo prie jokio laivų kelio į tas pasaulio šalis, su kuriomis anglai kuo nors prekiavo. Taip pat žinojau, kad nebuvo audrų, kurios, ištikus nelaimei, būtų galėjusios juos čia atblokšti. Jei čia iš tikrųjų yra anglai, tai jie greičiausiai neturi dorų kėslų, ir aš pamaniau, kad man bus geriau gyventi kaip gyvenus, negu patekti į vagių ar žmogžudžių rankas.

Tegu niekas nepaniekina slapto balso ir pavojaus nuojautos, kurią kartais patiria, nors ir mano, kad

jokio pavojaus nėra. Aš manau, kad maža kas iš žmonių, stebėjusių gyvenimą, galėtų paneigti, jog būna tokių slaptų perspėjimų. Neabejotina, kad tie perspėjimai įrodo nematomo pasaulio ir sielų bendravimo buvimą. Ir jei tų slaptų balsų tikslas – įspėti mus apie pavojų, tai kodėl mes neturėtume manyti, kad juos mums siunčia kokia draugiška būtybė, nesvarbu, aukštesnės ar žemesnės kilmės už mus, ir kad jie siunčiami mums pagelbėti?

Pasakojamas įvykis labai sustiprina mano tikėjimą šito samprotavimo teisingumu, nes jei manęs nebūtų paraginęs budėti slaptasis įspėjimas, vis vien iš kur kilęs, tai būčiau neišvengiamai žuvęs ar pakliuvęs į daug blogesnę padėtį, negu prieš tai buvau, kaip jūs tuojau pamatysite.

Stovėdamas ant kalvos netrukus pamačiau, kad valtis artėja prie kranto, lyg tie žmonės ieškotų užutėkio, kur galima įplaukti ir patogiai išlipti. Bet kadangi jie nepriplaukė pakankamai arti, tai nepamatė ir mažosios įlankėlės, kurioje kadaise sustojau su savo plaustu, bet priplukdė valtį prie pakrantės smėlio už kokio pusmylio nuo manęs. Ir tatai buvo mano laimė, nes antraip jie būtų išsikėlę, jei taip galima pasakyti, prie pat mano durų ir būtų bema-

tant mane išviję iš pilies, o gal ir apiplėšę, atėmę visa, ką turėjau.

Jiems išlipus į krantą, galutinai įsitikinau, kad jie yra anglai – bent dauguma. Vienas ar du atrodė panašūs į olandus, bet vėliau tai nepasitvirtino. Jų atplaukę vienuolika vyrų, kurių tris pastebėjau neturint ginklų, be to, atrodė, kad jie surišti. Pirmieji keturi ar penki iššoko ant smėlio, paskui ištraukė tuos tris iš valties kaip belaisvius. Mačiau, kaip vienas iš tų trijų darė jausmingiausius judesius, kuriais reiškė begalinį maldavimą, susirūpinimą ir neviltį. Mačiau, kad ir kiti du vis iškeldavo rankas ir atrodė tikrai susirūpinę, nors ir ne tiek kaip pirmasis.

Šis vaizdas mane visiškai suglumino, ir nežinojau, ką tai galėtų reikšti. Penktadienis sušuko:

– O, pone! Tu matai, anglų vyrai taip pat valgyti belaisvius kaip ir laukiniai.

– Ką tu, Penktadieni, – pasakiau aš, – argi tu manai, kad jie juos suvalgys?

– Taip, – atsakė Penktadienis, – jie juos nori suvalgyti.

– Ne, ne, Penktadieni, – tariau aš, – bijau, kad jie iš tiesų jų nenužudytų, bet gali būti tikras, kad nesuvalgys.

Negalėjau suprasti, kas iš tikrųjų ten dedasi. Stovėjau drebedamas iš pasibaisėjimo, vis netikėdamas, kad tie trys vargšeliai bus nužudyti. Bet pamačiau, kaip vienas tų niekšų iškėlė ranką su durklu ar kardu, ketindamas smogti belaisviui: maniau, kad šis tuoj pargrius, ir kraujas mano gyslose tarytum sustingo. Dabar labai norėjau, kad su manimi būtų ispanas ir su juo išplaukęs laukinis arba kad galėčiau kaip nors prisėlinti per šūvį nuo tų niekšų ir įstengčiau išgelbėti tuos tris vyrus, nes nepastebėjau, kad plėšikai turėtų kokių nors šaunamųjų ginklų. Bet veikiai mano mintys pakrypo kita linkme.

Pamačiau, kad žiauriai pasityčioję iš tų trijų vyrų įžūlieji jūreiviai išsibėgiojo po salą, lyg norėdami ją apžiūrėti. Pastebėjau, kad ir tie trys belaisviai galėjo eiti kur nori, bet jie visi didžiai susimąstę susėdo ant žemės ir atrodė lyg apimti didelės nevilties.

Tatai man priminė tą metą, kai pirmą kartą patekau į šį krantą ir pradėjau žvalgytis aplinkui – kaip tariausi esąs žuvęs, kokiais klaikiais žvilgsniais dairiausi, kokių baisių dalykų bijojau ir kaip įsitaisiau nakvoti medyje, kad manęs nesudraskytų laukiniai žvėrys. Kaip tą naktį nieko nežinojau apie visokius išteklius, kuriuos netrukus, apvaizdai lėmus, radau laive, audros ir potvynio atblokštame į krantą, ir

kurie ilgą laiką palaikė mano gyvybę, taip dabar ir tie trys apleisti vargšai visiškai nežinojo, kad jų laukia laisvė ir parama, kuri ateis netrukus, ir kad jie iš tikrųjų yra visiškai saugūs, nors save laikė žuvusiais ir tarė patekę į beviltišką padėtį. Mes taip mažai težinome, kas mus ištikis ateityje, todėl turime nuširdžiai pasitikėti didžiuoju pasaulio Kūrėju, kuris niekad nepalieka savo valdinių apleistų, ir net susiklosčius blogiausioms aplinkybėms visada turime būti už daug ką dėkingi ir žinoti, kad kartais esame arčiau išsigelbėjimo, negu manome patys; neganato, dažnai būname išgelbėti tų aplinkybių, kurios, atrodo, skirtos mūsų pražūčiai.

Kai tie žmonės išlipo į sausumą, jūros potvynis buvo kaip tik labiausiai pakilęs: kol jie klaidžiojo po salą, norėdami pasižiūrėti, į kokią vietą pateko, potvynis baigėsi, vanduo gerokai atslūgo jų valtį palikęs tolokai ant kranto. Valtyje jie buvo palikę du vyrus, kurie, kaip vėliau sužinojau, išgėrę per daug brendžio, užmigo. Pagaliau vienas, pabudęs pirmas ir pastebėjęs, jog negali pajudinti valties, ėmė šaukti kitus, besibastančius po salą, ir jie visi tuoj subėgo prie valties. Bet ji buvo tokia sunki, o pakrantės smėlis, labai panašus į lakujį, toks purus, jog visos jų pastangos nuėjo niekais.

Šitaip susiklosčius aplinkybėms, kaip tikri jūrininkai, iš visų žmonių gal mažiausiai linę galvoti, jie liovėsi vargę ir vėl nuėjo bastytis po salą. Išgirdau, kaip vienas jų garsiai sušuko valtyje likusiems dviem vyrams:

- Ei, Džekai, palik valtį, tiek to, ją nukels kitas potvynis.

Dabar man galutinai paaiškėjo, kad neklydau, manydamas, jog jie yra anglai.

Visą šį laiką lindėjau pasislėpęs, nė karto nedrįsdamas nueiti nuo savo pilies toliau, kaip tik į stebėjimo punktą ant kalvos viršūnės. Buvau labai patenkintas, kad mano pilis taip gerai įtvirtinta. Žinojau, jog turės praeiti ne mažiau kaip dešimt valandų, kol valtis vėl atsidurs vandenyje, o iki to laiko sutems ir aš galėsiu laisviau stebėti jūreivių veiklą ir išgirsti jų kalbas, jei tik jie šnekėsis.

Tuo tarpu pasiruošiau kautynėms, kaip ir praėjusį kartą, bet ruošiausi rūpestingiau, nes žinojau, kad dabar susidūriau su kitokiu priešu negu tada. Penktadieniui, kuris, mano pamokytas, dabar pasidarė puikus šaulys, taip pat įsakiau gerai apsiginkluoti. Pats pasiėmiau du medžioklinius šautuvus, o jam daviau tris muškietas. Tikrai atrodžiau labai karingai: buvau su keistu ožkų kailių švarku

ir didžiule jau minėta kepure, prie šono prisijuosęs pliką kardą, už diržo užsikišęs du pistoletus ir ant kiekvieno peties užsimetęs po šautuvą.

Nusprendžiau, kaip jau sakiau, nieko nedaryti, kol sutems, bet apie antrą valandą, per patį karštį, pastebėjau, jog visi jūreiviai nuėjo į mišką, tad spėjau, kad jie sugulė numigti. O tie trys nelaimingieji, per daug susirūpinę savo likimu, kad galėtų miegoti, kiūtojo susėdę didelio medžio pavėsyje, už kokio ketvirčio mylios nuo manęs, ir, kaip atrodė, nebuvo kitų matomi. Tada ryžausi tiems trims pasirodyti ir šį tą apie juos sužinoti, todėl artinausi su savo tarnu Penktadieniu, gerokai atsilikusių nuo manęs; jis taip pat buvo įspūdingai apsiginklavęs, bet neatrodė taip vaiduokliška kaip aš.

Nepastebėtas prisėlinau kiek galėdamas arčiau ir, jiems dar nespėjus manęs pamatyti, garsiai sušukau ispaniškai:

– Kas jūs esate, ponai?

Išgirdę mano balsą, jie pašoko, bet šimtąkart labiau sumišo, kai pamatė keistą mano išvaizdą. Jie visiškai nieko neatsakė, ir man atrodė, kad nori nuo manęs bėgti. Tada aš prabilau į juos angliškai:

– Džentelmenai, – tariau, – nebijokit manęs, galbūt jūs įsigysite draugą, nors to visiškai nesitikėjote.

- Jei taip, tai jus mums siunčia patsai dangus, - iškilmingai atsakė vienas, nusiimdamas skrybėlę ir man nusilenkdamas, - nes joks kitas žmogus negali mums padėti.

- Bet kokia pagalba yra iš dangaus, - tariau aš. - Bet gal malonėtųmėt svetimam žmogui nurodyti, kaip jums padėti, nes jūsų būklė atrodo labai apverttina. Aš mačiau, kaip jūs išsikėlėte, mačiau, kaip jūs kažko maldavote su jumis atplaukusių niekšų ir kaip vienas ant jūsų užsimojo kardu.

Vargšas apsiplė ašaromis ir nepaprastai nuste-
bęs, drebėdamas tarė:

- Kas su manim kalba: žmogus ar Dievas, papras-
tas žmogus ar angelas?

- Nusiraminkite, gerbiamasai, - tariau aš. - Jei Dievas būtų siuntęs angelą jūsų išvaduoti, šis būtų geriau apsirengęs ir kitaip apsiginklavęs negu aš. Nebijokite, aš esu žmogus, anglas, pasiruošęs jums padėti. Matote, aš esu tik su vienu tarnu. Mes turime ginklų ir šaudmenų. Pasakykite atvirai: ar galima jums padėti? Kas jums atsitiko?

- Per daug ilgai reikėtų pasakoti, - tarė jis, - kai mūsų žudikai taip arti. Bet trumpai sakant, pone, aš buvau šio laivo kapitonas. Mano vyrai prieš mane sukilo. Jie vargais negalais buvo įtikinti manęs nežu-

dyti ir iškėlė mane į krantą šioje nykioje vietoje su tais dviem vyrais – vienas jų mano padėjėjas, kitas keleivis. Mes buvome tikri, jog čia žūsime, nes manėme, kad ši vieta negyvenama. Dar ir dabar nežinome, ką apie visa tai galvoti.

– Kur yra tie niekšai, jūsų priešai? – paklausiau aš. – Ar jūs žinote, kur jie nuėjo?

– Jie antai guli, – atsakė jis, rodydamas į medžių tankynę. – Mano širdis dreba iš baimės, kad jie jus galėjo pamatyti ir išgirsti kalbant. Jei taip buvo, jie tikriausiai mus visus nužudys.

– Ar jie turi šaunamųjų ginklų? – paklausiau aš.

Jis atsakė, kad jie turi tik du šautuvus, kurių vieną paliko valtyje.

– Tai gerai, – tariau aš, – visa kita palikite man. Atrodo, kad jie miega, tad labai lengva juos visus nužudyti. Bet gal verčiau paimti juos į nelaisvę?

Jis man pasakė, kad tarp jų yra du užkietėję niekšai, kurių pasigailėti būtų neatsargu, bet jei šie būtų sudoroti, jis manęs, kad kiti vėl imtų eiti savo pareigas. Paklausiau, kur yra tie niekšai. Jis atsakė, jog iš taip toli negali jų pažinti, bet jis klausys mano įsakymų ir vykdys visa, ką aš paliepsiu.

- Gerai, - tariau, - pasitraukime į šalį, kad jie nematytų mūsų ir negirdėtų, jei pabustų, tada nuspręsimė, ką daryti toliau.

Jie visi trys mielai ėjo su manimi, ir miškas atskyrė mus nuo jūreivių.

- Klausykit, pone, - tariau kapitonui, - jeigu aš imsiu jus gelbėti, ar sutiksite su dviem mano sąlygomis?

Jis mane pertraukė sakydamas, kad ir jis pats, ir jo laivas, jei tik pavyks jį atgauti, bus mano žinioje, jis gyvensiąs ir mirsiąs su manimi, kad ir į kurią pasaulio dalį aš jį pasiųščiau. Kiti du vyrai pažadėjo tą patį.

- Gerai, - tariau jam, - mano sąlygos tik dvi: pirmoji - kol jūs su manimi būsite šioje saloje, nereikalausite jokios valdžios, ir jei aš jums duosiu ginklą, jūs man juos grąžinsite, nedarysite nieko blogo nei man, nei maniškiam šioje saloje, ir kol kas klausysite mano įsakymų. Antroji sąlyga - jei pavyks atgauti laivą, jūs mane ir mano tarną veltui nugabensite į Angliją.

Jis visais įmanomais būdais užtikrino, jog sutinka su šiais visiškai pagrįstais reikalavimais, be to, sakė, kad visą gyvenimą būsiąs man skolingas ir dėkingas už jo gyvybės išgelbėjimą.

- Gerai, - tariau aš, - štai jums trys muškietos, parakas ir kulkos: pasakykite man, ką, jūsų nuomone, reikia daryti toliau.

Jis parodė tiek dėkingumo, kiek tik galėjo, bet pasisiūlė visiškai atsiduoti mano vadovavimui. Aš pasakiau, kad šiuo atveju sunku ką nors nuspręsti ir kad būtų geriausia iš karto šauti į jūrininkus, kol jie tebeguli, ir jeigu po pirmojo šūvio dar liktų nenukautų, kurie sutiktų pasiduoti, galėtume juos paimti į nelaisvę, jei tokia būtų Dievo valia.

Jis labai kukliai pareiškė, kad nenori žudyti jūrininkų, jei tik būtų galima to išvengti, tačiau tie du esą nepataisomi niekšai, maišto laive kurstytojai, ir jeigu jiems pavyktų ištrūkti, mes vis tiek pražūtume: jie nuplauktų į laivą, atsivestų visą įgulą ir mus visus išžudytų.

- Vadinasi, - tariau aš, - būtina juos nušauti, nes tai vienintelis būdas mūsų gyvybėms išgelbėti.

Bet matydamas, kad jis vis tiek nori išvengti kraujo praliejimo, aš pasakiau, kad jie patys imtųsi to žygio ir pasielgtų, kaip jiems atrodys geriau.

Taip besikalbėdami išgirdome, kad kai kurie jūrininkai pabudo, ir netrukus pamatėme du atsistojučius. Aš jų paklausiau, ar bent vienas tų vyrų yra iš tų dviejų, kurie vadovavo maištui.

- Ne, - pasakė jis.

- Jei taip, - tariau aš, - leiskite jiems nueiti; matyt, apvaizda juos pažadino, kad jie galėtų išsigelbėti. Bet jei pabėgs kiti, bus jūsų kaltė.

Tų žodžių padilgintas kapitonas paruošė iš manęs gautą muškietą, už diržo užsikišo pistoletą ir nuėjo, o paskui jį abu jo draugai, pasiėmę po šautuvą. Eidami jie sukėlė šiek tiek triukšmo, kuri išgirdęs vienas iš pabudusių jūrininkų atsisuko ir, pamatęs juos ateinant, šūktelejo kitiems. Bet jau buvo per vėlu, nes tą akimirką, kai jis sušuko, abu kapitono palydovai iššovė, o pats kapitonas išmintingai susilaikė, savo šūvį palikęs atsargai. Jie taip gerai pataikė į abu jiems pažįstamus jūrininkus, kad vieną nudėjo vietoje, o kitą labai sunkiai sužeidė. Bet pastarasis, būdamas dar gyvas, pašoko ir ėmė karštai šauktis pagalbos. Tačiau kapitonas, pribėgęs prie jo, pasakė, kad dabar jau vėlu šauktis paramos, galima tik melsti Dievo atleidimo už nuodėmes, ir tai tardamas pribaižė jį muškietos buože. Iš to būrio dar buvo likę trys, iš jų vienas lengvai sužeistas. Tuo metu priėjau ir aš. Matydami, kad gresia pavojus ir kad bergždžia bus priešintis, jūrininkai ėmė maldauti pasigailėjimo. Kapitonas pažadėjo palikti juos gyvus, jeigu pareikš, kad bjaurisi padarytąja išda-

vyste, ir prisieks padėti atgauti laivą ir sugrąžinti jį į Jamaiką, iš kurios buvo atplaukę. Jie kaip įmanydami ėmė jį įtikinėti savo nuoširdumu, o jis buvo linkęs jais patikėti ir palikti gyvus; aš neprieštaravau, tik patariau, kol jie bus saloje, laikyti surištomis rankomis ir kojomis.

Kol jie dorėjo maištininkus, pasiunčiau Penktadienį ir kapitono padėjėją prie valtės, įsakęs paimti ją savo žinion, taip pat atsinešti irklus ir bures; taip jie ir padarė. Išgirde šaudymą, netrukus sugrįžo trys po salą bastęsi jūreiviai, kurie (jų pačių laimė) buvo atsiskyre nuo kitų. Pamatę kapitoną, pirma buvusį jų belaisvį, o dabar nugalėtoją, jie pasidavė ir taip pat buvo surišti. Taigi mūsų pergalė buvo visiška.

XXI SKYRIUS

Dabar kapitonui ir man beliko pasipasakoti savo nuotykius. Aš pradėjau pirmas ir išdėščiau jam visą savo istoriją, kurią jis išklausė labai atidžiai, beveik apstulbęs; jis ypač domėjosi, per kokį stebuklą aš apsirūpinau maistu ir amunicija. Mano pasakojimas buvo tikras stebuklų rinkinys ir labai jį sujaudino, o kai jis pagalvojo, kad galbūt aš buvau ten paliktas išgelbėti jo gyvybę, ašaros ėmė riedėti jo veidu, ir jis nebegalėjo ištarti nė žodžio.

Mums baigus tą pasikalbėjimą, aš su juo ir dviem jo vyrais nuėjau į savo būstą, vedamas juos kaip tik pro ten, pro kur buvau išėjęs, – pro mano namų stogą, – pavaišinau juos kuo turėjau ir parodžiau visus įtaisymus, kuriuos buvau padaręs taip ilgai gyvendamas toje vietoje.

Viskas, ką jiems parodžiau, ir viskas, ką papasakojau, juos labai nustebino, bet kapitonas ypač stebėjosi mano tvirtove ir tuo, kaip puikiai savo užuolandą paslėpiau sužėlusiu medžių tankmėje. Šis atžalynas buvo pasodintas daugiau kaip prieš dvidešimt metų, o medžiai čia augo daug greičiau negu Anglijoje, tad jis virto tokiu tankiu miškeliu,

jog dabar buvo nepereinamas, išskyrus vieną tarpą, kur buvau palikęs siaurą, vingiuotą takelį. Pasakiau jam, kad čia esanti mano pilis ir pagrindinė būstinė, bet aš, kaip ir dauguma valdovų, turiu dar vieną buveinę salos gilumoje, kur ištikus reikalui galiu pasitraukti ir kurią jam parodysiu kitą kartą, o dabar mums reikia pasvarstyti, kaip atgauti laivą. Kapitonas man pritarė, bet pasakė visiškai neišmanęs, kokių priemonių imtis, nes denyje vis dar tebėra dvidešimt šeši įgulos vyrai, sukėlę prakeiktąjį maištą ir tuo pagal įstatymus užsitraukę mirties bausmę; jie neturi kelio atgal ir nevilties stumiami labai atkakliai ginsiąsi, žinodami, kad jei bus nugalėti, tai bus nugabenti į Angliją ar kurią anglų koloniją ir tučtuojau pateks į kartuves; todėl mes negalį jų pulti, nes mūsų yra labai mažai.

Valandėlę galvojau apie kapitono žodžius ir įsitinkinu, kad jie yra labai išmintingi, todėl reikia skubiai nuspręsti ir sugalvoti, kaip įvilioti laive esančius vyrus į spąstus, juos užklupti ir šitaip sutrukdyti išlipti į krantą, kur jie mus sunaikintų. Čia man dingtelėjo mintis, kad netrukus laivo įgulos vyrai, nesuprasdami, kas galėjo ištikti jų draugus, kita valtimi atplauks į krantą jų ieškoti, kad, galimas daiktas,

jie atvyks apsiginklavę ir mums bus neišveikiami. Jis sutiko, jog aš samprotauju teisingai.

Tada aš jam pareiškiau, kad pirmas darbas, kurį turime atlikti, tai prakiurdinti pakrantės smėlyje gulinčią valtį, kad jie negalėtų jos nusigabenti, taip pat išimti iš jos viską ir padaryti ją nenaudingą ir netinkamą plaukioti. Mes tuojau nuėjome prie valtės, paėmėme joje paliktus ginklus ir viską, ką ten radome: butelį brendžio, butelį romo, kelis pyragus, ragą parako, didelį gabalą cukraus, įvyniotą į drobės skiautę – cukrus svėrė penkis ar šešis svarus; visa tai buvo man labai malonūs daiktai, ypač brendis ir cukrus, kurių jau daugelį metų nebuvau ragavęs.

Sunešę visus tuos daiktus į krantą (irklius, stiebą, bures ir vairą, kaip minėjau, iš valtės buvome išgabėnę jau anksčiau), pramušėme jos dugne didelę skylę. Taigi jei ir atplauktų tiek priešų, kad įstengtų mus įveikti, vis tiek jie negalėtų tos valtės pasiimti.

Teisybė, aš nelabai tikėjau, kad mums pavyktų atgauti laivą, bet maniau, kad jiems išplaukus be tos valtės, mums, be abejo, pavyks ją sutaisyti ir nuplaukti į pavėjines salas, prieš tai paėmus mūsų draugus ispanus, nes aš vis dar apie juos tebegalvoju.

Įtempę jėgas užtraukėme valtį ant kranto taip aukštai, kad jos negalėtų nunešti potvynis, ir pramušėme jos dugne tokią skylę, kad jos nebūtų galima greitai užtaisyti, paskui susėdome pailsėti ir pasitarti, ką daryti toliau. Staiga išgirdome, kaip laive iššovė patranka, ir pamatėme, kaip ten mosuoja vėliava, duodami ženklą valčiai grįžti į laivą. Bet valtis nepajudėjo. Netrukus iššovė dar kartą, paskui dar ir dar. Signalizavo ir kitais būdais.

Pagaliau, kai visi jų signalai bei šaudymas liko be atsako ir kai jie įsitikino, kad valtis nejuda, pro mano žiūroną pamatėme, kaip jie nuleido kitą valtį ir ėmė irtis į krantą. Jiems artėjant pastebėjome, kad toje valtyje yra ne mažiau kaip dešimt vyrų ir kad jie turi šaunamųjų ginklų.

Laivas stovėjo beveik per dvi lygas nuo kranto, ir mes aiškiai matėme tuos atplaukiančius vyrus, puikiai išžiūrėjome net jų veidus, nes srovė juos nubloškė nuo pirmosios valties truputį toliau į rytus, ir jie yrėsi palei krantą, norėdami pasiekti tą pačią vietą, kur kiti buvo išlipę į salą ir kur tysojo valtis.

Taigi mes juos puikiai matėme, o kapitonas pažino valtyje sėdinčius žmones ir galėjo juos apibūdinti. Jis pasakė, kad tarp jų yra trys labai dori vyrai, kurie, tuo esąs tikras, buvę vien prievarta ir bauginimais

kitų įtraukti į maištą. Jiems vadovaujantis bocmanas ir visi kiti esą tokie pat niekšai kaip ir likusieji įgulos nariai, tikriausiai pasiryžę, kad ir kas būtų, tęsti naująjį savo žygį. Ir kapitonas būgštavo, kad mes jų neišveiksime.

Aš nusišypsojau ir pasakiau, kad žmonės, patekę į tokias aplinkybes, negali jausti jokios baimės, kad beveik kiekviena būklė yra geresnė už mūsų dabartinę, ir bet kurią išeitį – netgi mirtį – turime laikyti išsivadavimu. Paklausiau, ką jis mano apie šitas gyvenimo sąlygas. Nejaugi jam neatrodo, kad verta rizikuoti, norint išsigelbėti.

– Ir kur, pone, – tariau aš, – dingo jūsų įsitikinimas, jog aš čia išlikau, kad galėčiau išgelbėti jūsų gyvybę, kur dingo tas įsitikinimas, kuris prieš valandėlę buvo taip pakėlęs jūsų nuotaiką? Man atrodo, – kalbėjau, – kad mums kliudo tik viena aplinkybė.

– Kokia? – paklausė jis.

– Matote, – tariau aš, – tarp jų yra, anot jūsų, trys ar keturi dori vyrai, kuriuos reikėtų palikti gyvus. Jeigu jie visi būtų niekšai, tai manyčiau, kad pats likimas Dievo valia atidavė juos jums į rankas, nes, būkite tikri, kiekvienas žmogus, išlipęs į krantą, bus mūsų valdžioje ir turės mirti ar gyventi, nelygu kaip elgsis mūsų atžvilgiu.

Aš kalbėjau ryžtingu balsu ir linksmu veidu, tad mano žodžiai jį gerokai padrąsino, ir mes ryžtingai ėmėmės darbo. Jau anksčiau, vos tik pasirodė atplaukianti valtis, mes buvome pasirūpinę paslėpti savo belaisvius tikrai saugiose vietose.

Du iš jų, kuriais kapitonas mažiausiai pasitikėjo, aš pasiunčiau su Penktadieniu ir vienu iš trijų išvadotųjų vyrų į savo urvą, kuris buvo gana toli, ir negrėsė pavojus, kad jų draugai galėtų juos išgirsti ar užtikti, ar kad jie įstengtų rasti kelią per miškus, jeigu ir pavyktų ištrūkti. Ten mūsiškiai paliko juos surištus, bet davė valgyti ir pažadėjo, jei tik bus ramūs, po dienos ar dviejų juos paleisti, bet jeigu jie bandysią bėgti, tai būsia be gailesčio nužudyti. Jie nuoširdžiai pasižadėjo kantriai iškalėti ir buvo labai dėkingi, kad su jais elgiamasi taip gerai ir kad jie aprūpinti maistu ir šviesa, mat Penktadienis paliko jiems kelias žvakes (mūsų pačių pasigamintas). Be to, jie buvo tikri, jog Penktadienis budi prie urvo angos.

Su kitais belaisviais pasielgėme švelniau. Teisybė, du laikėme surištus, nes kapitonas nenorėjo už juos laiduoti, bet kitus du, kapitonui rekomendavus ir jiems patiems iškilmingai pasižadėjus su mumis gyventi ir mirti, aš priėmiau į savo tarnybą.

Tad su jais ir trimis doraisiais vyrais čia mūsų buvo septynetas, ir visi gerai ginkluoti, todėl neabejojau, kad pajėgsime įveikti dešimtį atplaukiančiųjų, ypač kad ir tarp jų, anot kapitono, yra trys ar keturi jam ištikimi vyrai.

Pasiekę tą vietą, kur buvo pirmoji jų valtis, jūrininkai užplaukė ant pajūrio smėlio ir visi išlipo į krantą, tempdami valtį paskui save. Aš džiaugiausi tai matydamas, mat pirma bijojau, kad jie gali palikti valtį su išmestu inkaru kiek atokiau nuo kranto ir joje porą žmonių, ir tada tos valties negalėtume pagrobtį.

Atsidūrę krante, jie pirmiausia visi nubėgo pasižiūrėti savo antrosios valties. Buvo aiškiai matyti, kaip labai jie nustebo, išvydę, kad iš jos išnešta viskas, kas tik buvo, o dugne pramušta didelė skylė.

Valandėlę pasitarę, jie du ar tris kartus garsiai, iš visos gerklės, šūktelėjo, klausydamiesi, ar draugai neatsilieps, bet tie šūkavimai buvo neišgirsti. Po to jie sustojo arti kito kito ratu ir iššovė iš savo šautuvų bei pistoletų. Mes tuos šūvius išgirdome ir jų aidas nuskambėjo miškais, bet viskas liko kaip buvę. Tie, kurie kiūtojo urve, šūvių negalėjo girdėti, o tie, kuriuos laikėme prie savęs, nors ir gerai girdėjo, atsiliepti nedrįso.

Visa tai išsikėlusius taip stebino, kad jie (kaip vėliau mums prisipažino) pasiryžo vėl grįžti į laivą ir pranešti, jog anie visi nužudyti, o valtis pramušta. Todėl jie tučtuojau vėl nuleido savo valtį į vandenį ir visi į ją sulipo.

Kapitonas dėl to baisiai sumišo ir net nusiminė, manydamas, kad jie sugrįš į laivą ir nuplauks, laikydamis savo draugus žuvusiais, ir taip jis neteks laivo, kuri tikėjosi atgauti. Bet netrukus jis ne mažiau išsigando dar ir dėl kitko.

Valtis buvo tik truputį nutolusi nuo kranto, ir mes pamatėme juos sugrįžtant, bet dabar, matyt, pasitarę, jie elgėsi jau kitaip: trys vyrai liko valtyje, o kiti išlipo į krantą ir nuėjo į salos gilumą ieškoti savo draugų. Dėl to mes labai nusivylėme, nes dabar nežinojome, ką daryti: mat jeigu ir sučiuptume tuos septynis į krantą išlipusius vyrus, iš to mums nebūtų jokios naudos, nes valtis vis tiek paspruktų, anie trys nusiirtų į laivą, o tada likusieji tikriausiai pakeltų inkarą ir nuplauktų, ir taip mes netektume vilties atgauti laivą. Bet mes neturėjome kitos išėities, kaip tiktai laukti ir žiūrėti, kuo visa tai baigsis. Taigi septyni vyrai išlipo į salą, o trys, likę valtyje, nuyrė ją geroką galą nuo kranto, nuleido inkarą ir laukė anų, todėl jų pasiekti negalėjome.

Išlipusieji būreliu ėmė kopti į kalvą, kurios šlaite buvo mano būstinė. Mes juos aiškiai matėme, bet jie mūsų negalėjo pastebėti. Mes būtume labai džiau-gęsi, jeigu jie būtų priėję arčiau, kad galėtume į juos šauti, arba jeigu būtų nuėję toliau, nes tada būtume galėję išeiti iš savo slėptuvės.

Bet įkope į kalvos viršūnę, nuo kurios toli buvo matyti slėniai ir miškai, nusidriekę į šiaurės rytus, ir kur salos paviršius leidžiasi žemyn jūros link, jie ėmė šūkauti ir ūkauti, kol užkimo. Pagaliau, nedrįs-dami atsitolinti nuo kranto ar išsisklaidyti, jie susėdo po medžiu ant žemės ir ėmė tartis, ką daryti toliau. Jeigu jie būtų sumanę ten sumigti, kaip padarė pir-masis jų būrys, mūsų būtų laimėta. Bet baimė blaško miegą, o šie vyrai aiškiai bijojo, nors ir nenumanė, koks pavojus jiems gresia ir iš kur jis gali ateiti.

Tuo metu kapitonui dingtelėjo puiki mintis – jis pasakė, kad, galimas daiktas, jie visi vėl iššaus, duo-dami ženklą savo draugams: tą akimirką mes ir turį juos pulti, nes tuomet jų šautuvai bus neužtaisyti, tada jie tikriausiai pasiduotų geruoju, ir mes juos įveiktume be kraujo praliejimo. Man patiko tasai sumanymas, bet mums galėjo pavykti tik tada, jeigu jie iššautų, kai mes būsime taip arti, jog galėsime prie jų pribėgti jiems nespėjus vėl užtaisyti šautuvų.

Bet taip neįvyko, ir mes dar ilgą laiką ramiai kiūtojome, nežinodami ko griebtis. Pagaliau pasakiau, kad, mano nuomone, nieko nebus galima padaryti iki nakties, o tada, jei tik jie nesugrįš į valtį, gal mums pavyks nepastebėtiems nusigauti į pajūrį ir kaip nors išvilioti į krantą valtyje likusius vyrus.

Laikas slinko labai pamažu. Mūsų priešai nesijudino. Manėme, kad jie tarsis be galo, bet kaip nusivylėme pamatę, kad jie visi pakilo ir patraukė į pajūrį. Turbūt baimė buvo didesnė už draugystę, ir jie nutarė grįžti į laivą, palikę savo draugus likimo valiai.

Kai tik pamačiau juos traukiant į pajūrį, supratau, kad jie atsisakė savo paieškų ir grįžta į laivą. Kapitonas, išgirdęs mano mintis, baisiausiai nusiminė, bet aš tuoj sugalvojau planą, kaip juos gražinti atgal. Penktadieniui ir kapitono padėjėjui liepiau nueiti už upelio į vakarus, į tą vietą, kur į krantą buvo išlipę laukiniai, kai išgelbėjau Penktadienį, užkopti ant kalvelės, esančios už pusmylio, ir šaukti iš visų jėgų, kol juos išgirs jūreiviai: kai jie atsilieps – perbėgti į kitą vietą ir vėl šūkauti, ir šitaip tolydžio vis keičiant vietą nuvilioti priešus giliai į salą, kad jie miškuose pasiklystų, o paskui mano nurodytais aplinkiniais takais vėl grįžti pas mane.

Jūreiviai jau buvo belipą į valtį, bet tuo tarpu pasigirdo Penktadienio ir šturmano šūkavimai. Jie išgirdo, tučtuojau atsiliepė ir krantu nubėgo į vakarus ton pusėn, iš kur sklido balsai. Pribėgę upelį sustojo, negalėdami jo perbristi, nes tuomet kaip tik buvo potvynis. Tada jie ėmė šauktis savo valtį, kad ji atplauktų ir juos perkeltų, o aš kaip tik to ir laukiau.

Persikėlę per upelį, jie nubėgo tolyn, iš valties pasiėmę dar vieną vyrą, tad valtyje liko tik du. Valtį jie įvarė į patį įlankėlės galą ir pririšo prie kelmo. Šito aš kaip tik ir tikėjausi. Tuoju pat, palikęs Penktadienį ir kapitono padėjėją vykdyti savo uždavinio, pasiėmiau likusius vyrus. Persikėlę per upelį tokioje vietoje, kur tuodu vyrai negalėjo mūsų matyti, mes netikėtai juos užklupome. Vienas jūreivis sėdėjo valtyje, o kitas gulėjo ant kranto ir buvo bepradedęs snūduriuoti. Mus pamatęs, jis pašoko, bet kapitonas, bėgęs pirmutinis, jį puolė ir partrenkė ant žemės, o paskui sušuko valtyje sėdinčiam: „Pasiduok arba mirsi!“

Nereikia daug įrodinėti norint įtikinti žmogų pasiduoti, kai jis prieš save mato penkis vyrus ir žemėn partrenktą draugą. Be to, tai buvo vienas iš tų trijų, kurie ne taip karštai dalyvavo maište kaip kiti įgulos

nariai, todėl ne tik buvo lengva jį įtikinti pasiduoti, bet vėliau jis net nuoširdžiai padėjo.

Tuo tarpu Penktadienis ir kapitono padėjėjas puikiausiai dirbo savo darbą – ūkaudami ir atsiliepdami į šauksmus, jie vedžiojo priešus nuo vienos kalvos prie kitos, iš vieno miškelio į kitą, kol ne tik juos gerokai išvargino, bet ir įviliojo į tokį tankumyną, iš kur buvo neįmanoma be sutemų sugrįžti į valtį. Bet ir mūsų draugai parėjo taip išvargę, jog vos vilko kojas.

Dabar mums nieko daugiau nebeliko, kaip tik tykoti priešų tamsoje ir staiga užpuolus juos suduoti. Buvo praėjusios kelios valandos nuo Penktadienio sugrįžimo, kai jūreiviai pasuko prie valties, ir jau iš tolo išgirdome, kaip priekinis šūkauja atsilikusiems, ragindamas eiti greičiau, o anie skundžiasi esą apšlubę ir pailsę ir greičiau nebegali. Tatai mums buvo labai malonu girdėti.

Pagaliau jie priėjo prie valties. Bet neįmanoma apsakyti jų sumišimo, kai pamatė savo valtį ant smėlio (mat prieš kelias valandas buvo prasidėjęs atoslūgis), o abu draugus dingusius. Mes girdėjome, kaip jie aimanuodami vienas kitam šaukė, kad patekė į užburtą salą, kur gyvena velniai ir žmogžudžiai, ir

kad jie visi būsią arba išžudyti, arba pagauti piktų dvasių ir suėsti.

Jie vėl ėmė ūkauti ir labai daug kartų šaukė tuodu savo draugus vardais, bet neišgirdo jokio atsakymo. Blandžioje vakaro šviesoje netrukus pamatėme, kaip jie, gražydamis rankas, apimti nevilties bėginėja į visas puses, pailsę nueina ir atsisėda į valtį, paskui vėl išlipa į krantą ir vaikštinėja šen bei ten.

Mano vyrai prašė leisti juos iš karto tamsoje užpulti. Bet aš norėjau sučiupti juos gyvus gudrumu nukauti kiek galint mažiau, be to, žinodamas, jog priešai, labai gerai apsiginklavę, nenorėjau rizikuoti, kad žūtų nors vienas mūsų šalis. Nusprendžiau luktelėti ir pažiūrėti, ar jie nepasiskirstys būreliais; kad negalėtų pasprukti, savo apgulos liniją pritraukiau arčiau valties. Penktadieniui ir kapitonui liepiau prišliaužti prie jų repečkomis, kad maištininkai jų nepastebėtų, ir pradėti šaudyti tik tada, kai bus visai arti.

Kiek pašliaužę, jie pamatė du įgulos vyrus ir bocmaną, kuris buvo svarbiausias maišto kaltininkas, o dabar atrodė labiausiai nusiminęs ir išsigandęs. Šiam didžiam niekšui atsidūrus kapitono valioje, šis taip įsikarščiaavo, jog vos beturėjo kantrybės sulaukti, kol jie tiek priartės, kad būtų galima įsiti-

kinti, jog čia tikrai maištininkų vadas, nes ligi šiol girdėjo tik bocmano balsą. Prišliaužę arčiau, kapitonas ir Penktadienis pašoko ir šovė. Bocmanas krito čia pat, greta ėjęs vyras buvo peršautas ir nugriuvo (bet jis mirė tik po valandos ar dviejų), o trečiasis paspruko.

Pokštelėjus šūviams, tučtuojau puoliau su visa savo kariuomene, kurioje dabar buvo aštuoni vyrai: aš pats – generalisimas, Penktadienis – mano generalas leitenantas, kapitonas su dviem vyrais ir trys karo belaisviai, kuriems patikėjome ginklus. Mes užklupome juos tamsoje, tad jie nematė, kiek mūsų yra, ir aš paliečiau jūrininkui, kurį buvome radę valtyje ir kuris dabar buvo vienas mūsų, užkalbinti juos vardais ir šitaip pabandyti pradėti derybas bei priversti priimti mūsų sąlygas. Įvyko kaip tik taip, kaip aš norėjau – juk nesunku atspėti, kad tokiomis aplinkybėmis jie bus linkę mielai kapituliuoti. Taigi mano parlamentaras visa gerkle sušuko:

– Tomai Smitai! Tomai Smitai!

Tomas Smitas tuoj pat atsiliepė:

– Kas ten, ar tu Robinzonai? – nes, matyt, jis pažino ano balsą. Šis atsakė:

- Taip, taip, tai aš, dievaži, Tomai Smitai, meskite ginklus ir pasiduokite, o jei ne, tai šią pat akimirką visi būsite lavonai.

- Kam mes turime pasiduoti? - vėl šūktelėjo Smitas.

- Čia! - atsiliepė Robinzonas. - Čia mūsų kapitonas ir su juo penkiasdešimt vyrų, kurie jau dvi valandos kaip jus medžioja. Bocmanas užmuštas, Vilis Frajus sužeistas, o aš atsidūriau nelaisvėje; jeigu jūs nepasiduosite, visi žūsite.

- Ar jie mūsų pasigailėtų? - paklausė Tomas Smitas. - Jei taip, tai mes pasiduotume.

- Aš eisiu ir paklausiu, jei pasižadate pasiduoti, - atsakė Robinzonas. Jis paklausė kapitoną ir kapitonas pats sušuko:

- Tu, Smitai, pažįsti mano balsą: jei jūs tučtuojau padėsite ginklus ir pasiduosite, liksite gyvi, išskyrus Vilį Atkinsą.

Tada Vilis Atkinsas sušuko:

- Kapitone, dėl Dievo meilės, pasigailėkite manęs! Ką gi aš padariau? Kuo aš blogesnis už kitus? Visi mes vienodai kalti.

Beje, tai nebuvo tiesa, nes kaip tik Vilis Atkinsas pirmasis nutvėrė kapitoną, kai tik jie sukilo, ir elgėsi su juo labai žiauriai, surišęs jam rankas ir užgauliai

kalbēdamas. Vis dēlto kapitonas jam pareiškē, kad jis privalās besālygiškai padēti ginklus ir kliautis gubernatoriaus malone; čia jis turējo galvoje mane, nes jie visi vadino mane gubernatoriumi.

XXII SKYRIUS

Žodžiu tariant, visi jie padėjo ginklus ir meldė palikti gyvus, tad pasiunčiau parlamentarą ir dar du vyrus jų surišti. Ir tada mano didžioji „penkiasdešimties“ vyrų armija, kurioje su anais trimis, tiesą sakant, tebuvo aštuoni vyrai, atėjusi paėmė juos nelaisvėn su visa valtimi; tik aš ir dar vienas žmogus aukštosios politikos sumetimais jiems nesirodėme.

Tada pradėjome taisyti valtį ir svarstyti, kaip pagrobus laivą, o kapitonas, kuris dabar galėjo laisvai kalbėtis su maištininkais, ėmė jiems aiškinti, kaip bjauriai jie su juo pasielgė, kokie nedori buvo jų planai, kad tokie darbai veda į skurdą, nelaimės, o gal į kartuves.

Jie visi atrodė labai atgailaują ir karštai meldė palikti gyvus. Kapitonas jiems pareiškė, kad jie esą ne jo belaisviai, bet salos valdytojo; jie buvo tikri, jog iškėlė jį nykioje, negyvenamoje saloje, bet Dievas malonėjo nukreipti laivą į gyvenamą salą, kurios gubernatorius esąs anglas. Jis gališ juos visus pakarti, jei jam patiks, bet kadangi jis pasižadėjęs jų nežudyti, tai turbūt visus pasiųs į Angliją, kur su jais bus pasielgta taip, kaip reikalaus teisingumas,

išskyrus Atkiną, kuriam gubernatoriaus įsakymu jis turįs patarti ruoštis mirti, nes rytoj rytą jis būsiąs pakartas.

Nors visa tai kapitonas pats išgalvojo, jo prasi-manymas davė laukiamą vaisių. Atkinsas puolė ant kelių, maldaudamas kapitoną užtarti prieš gubernatorių, kad paliktų jį gyvą, o visi kiti nuolankiai prašė nesiųsti jų į Angliją.

Dabar aš pagalvoju, kad atėjo mūsų išsivada-vimo valanda ir kad bus visiškai lengva priversti juos noriai padėti mums atgauti laivą, todėl pasi-traukiau į tamsą, kad jie nepamatytų, koks tas jų gubernatorius, ir paprašiau vieną jūreivį pakviesti kapitoną. Išgirdęs prašymą, jūreivis priėjo prie kapi-tono ir tarė:

– Kapitone, jus šaukia gubernatorius.

Kapitonas tuojau atsakė:

– Pasakyk jo ekscelencijai, kad tučtuojau ateinu.

Tai juos dar labiau pritrenkė, ir visi patikėjo, jog čia pat yra gubernatorius su penkiasdešimčia savo vyrų.

Kapitonui atėjus pas mane, išdėsčiau jam savo planą, kaip pagrobti laivą. Planas jam nepaprastai patiko, ir kitą rytą pasiryžau jį įvykdyti, bet norė-damas, kad tai būtų atlikta kiek galint sklandžiau ir

kad sėkmė būtų užtikrinta, pasakiau jam, jog reikia išskirti belaisvius – paimti Atkinsą ir dar du iš pačių blogiausių ir juos surišus nuvesti į urvą, kur guli kiti. Tai buvo pavesta Penktadieniui ir tiems dviem jūrininkams, kurie buvo išlaipinti su kapitonu. Jie nuvedė maištininkus į urvą tarsi į kokį kalėjimą, ir tai buvo iš tikrųjų niūri vieta, ypač žmonėms, patekusiems į tokią bėdą. Kitus liečiau nuvesti į vadinamąjį vasarnamį, kurį esu smulkiai aprašęs. Su aukštu aptvaru, jis irgi buvo saugi kalinimo vieta, nes kaliniai buvo surišti ir žinojo, jog jų likimas priklauso nuo jų pačių elgesio.

Kitą rytą pas juos nusiunčiau kapitoną. Jis turėjo pradėti derybas – trumpai sakant, juos apklausti ir pasakyti, ar, jo nuomone, galima jais pasitikėti ir siūsti paimti laivo. Kapitonas jiems kalbėjo apie jam padarytą skriaudą ir apie liūdnus jų poelgio padarinius; nors gubernatorius tuo tarpu dovanojęs jiems gyvybę, tačiau jeigu jie būsia pasišti į Angliją, tikriausiai ten būsia pakarti, bet jeigu jie dalyvaušią tokiaime teisingame žygyje kaip laivo atgavimas, jis pasirūpinsias, kad gubernatorius jiems atleisų.

Nesunku atspėti, kaip mielai priėmė šį pasiūlymą žmonės, atsidūrę tokioje beviltiškoje padėtyje. Jie puolė ant kelių prieš kapitoną ir nuoširdžiai pasi-

žadėjo būti jam ištikimi iki paskutinio kraujo lašo, amžinai dėkoti už gyvybės išgelbėjimą, lydėti jį per visą pasaulį, laikyti tėvu, kol bus gyvi.

- Gerai, - tarė kapitonas, - visa tai pranešiu gubernatoriui ir pamėginsiu gauti jo sutikimą.

Grįžęs jis papasakojo, kaip nusiteikę belaisviai, ir sakė tikįs jų priesaika.

Bet atsarga gėdos nedaro, todėl pasiūliau kapitonui grįžti pas jūreivius, išrinkti penkis ir jiems pasakyti, kad žmonių mums netrūksta ir kad pasirinkdami šį penketą savo padėjėjais mes tik darome jiems malonę, o kitus du ir tuos tris, kurie sėdi pilyje (t. y. mano rūsyje), gubernatorius pasiliksiąs kaip įkaitus: jei jie sulaužysią savo priesaiką, tai visi penki įkaitai būsią pakarti.

Šitas griežtas sprendimas juos įtikino, kad gubernatorius juokauti nemėgsta. Šiaip ar taip, jie neturėjo kitos išeities, kaip tik sutikti. Dabar ne tik kapitonui, bet ir belaisviams rūpėjo anuos penkis įtikinti, kad jie atliktų savo pareigą.

Mūsų ekspedicijai skirtos pajėgos dabar buvo šitokios: 1) kapitonas, jo padėjėjas ir keleivis; 2) du belaisviai iš pirmojo būrio, kuriems, kapitonui laidavus, buvau suteikęs laisvę ir davęs ginklus; 3) du kiti, kuriuos iki šiol laikiau vasarnamyje surištus,

bet kapitono prašymu dabar paleidau; 4) šitie penki, paleisti patys paskutiniai; taigi iš viso buvo dvylika, be to, penkis laikėme urve kaip įkaitus.

Paklausiau kapitoną, ar jis norės bandyti su tais vyrais pulti laivą, nes man ir mano Penktadieniui nevertėjo leisti į tą žygį: mes turėjome septynis belaisvius, kuriuos reikėjo laikyti skyrium ir maitinti, taigi darbo buvo užtektinai.

Penkis įkaitus, pasodintus į urvą, nusprendžiau laikyti surištus, bet Penktadienis dukart per dieną nunešdavo gerti ir valgyti, o kiti du jam padėdavo.

Kai pasirodžiau tiems dviem įkaitams drauge su kapitonu, jis jiems pareiškė, jog aš esąs tas asmuo, kuriam gubernatorius įsakė juos prižiūrėti, ir gubernatorius pageidaująs, kad jie niekur neitų be mano leidimo, o jei jie neklausysią, tai būsią surakinti geležiniais pančiais ir uždaryti pilyje. Mes niekuo neišsidavėme, kad aš gubernatorius, todėl dėjausi esąs kitas asmuo ir bet kuria proga kalbėdavau su jais apie gubernatorių, apie jo įgulą, pilį ir visa kita.

Kapitonui dabar nebuvo kitų kliūčių, reikėjo tik sutvarkyti abi valtis, užtaisyti vienoje skylę ir parūpinti joms įgulas. Savo keleivį jis paskyrė vienos valties kapitonu ir davė jam keturis vyrus, jis pats, jo padėjėjas ir penki kiti susėdo į antrąją. Uždavinį jie

įvykdė kuo puikiausiai, nes prie laivo priplaukė apie vidurnaktį. Kai prisiyrė tiek, kad buvo galima susišnekėti, kapitonas liepė Robinzonui šūkteleti laivo įgulai ir pasakyti, kad jie atgabėnę dingusius žmones ir valtį, bet jiems tekę ilgai jų ieškoti. Kol Robinzonas pasakojo smulkmenas ir kalbino įgulą, valtis prisiyrė prie laivo. Tada kapitonas ir šturmanas, pirmieji su ginklais įlipę į laivą, bematant muškietų buožėmis partrenkė antrąjį šturmaną ir laivo stalių. Labai uoliai savo vyrų padedami, jie sudorojo visus kitus, buvusius didžiajame ir mažajame denyje, paskui uždarė liukus, kad neišeitų tie, kurie buvo apačioje. Tuo tarpu prie laivo priekio priplaukė antroji valtis; jos įgula, įlipusi foko takelažu, užėmė priekinį denį ir virtuvės liuką, sučiupę į nelaisvę tris joje rastus jūreivius.

Kai nuo denio buvo pašalinti priešai, kapitonas įsakė šturmanui ir trimis vyrams įsilaužti į kajutę, kur gulėjo naujasis maištininkų kapitonas; bet šis, pajutęs pavojų, su dviem vyrais ir junga pašoko ir griebė šautuvus. Kai šturmanas dalba išlaužė duris, naujasis kapitonas ir jo vyrai drąsiai šovė ir sužeidė šturmaną, muškietos kulka sutrupino jam ranką; be to, jie sužeidė dar du vyrus, bet nė vieno nenušovė.

Šturmanas, nors ir sužeistas, vis dėlto puolė į kajutę ir griebęs pistoletą šovė naujam kapitonui į

galvą. Kulka pataikė į veidą ir išėjo už ausies, paguldžiusi maištininką vietoje. Tada kiti pasidavė, ir laivas buvo sėkmingai susigrąžintas, daugiau nepraliejus nė lašo kraujo.

Kai tik laivas buvo paimtas, kapitonas įsakė septynis kartus iššauti iš patrankų. Tai buvo su manimi sutartas ženklas, skelbiąs pergalę. Galite įsivaizduoti, kaip džiaugiausi jį išgirdęs; juk aš, atsisėdęs ant kranto, laukiau to signalo beveik iki antros valandos nakties.

Aiškliai išgirdęs septynis šūvius, atsiguliau; praėjusi diena mane labai išvargino, todėl kietai užmigau. Mane išbudino naujas patrankos šūvis. Tučtuojau pašokau ir išgirdau, kaip kažkoks vyras man šaukia: „Gubernatoriau, gubernatoriau!“ – ir tuoj pažinau kapitono balsą, o kai užlipau į kalvos viršūnę, radau jį tenai bestovintį; jis mane apkabino, rodydamas į laivą.

– Mielas mano drauge ir išvaduotojau, – tarė jis, – štai jūsų laivas, jis tikrai jūsų, kaip ir mes visi ir viskas, kas jame yra.

Aš pasukau akis į laivą, stovintį ne toliau kaip už pusmylio nuo kranto. Mat kai tik jie susidorojo su maištininkais, tuoj pakėlė inkarą ir, esant gražiam orui, atplaukė kaip tik ties mažojo upeliuko žiotimis

ir čia sustojo. O prasidėjus potvyniui kapitonas valtimi įplaukė į tą įlankėlę, kur aš anksčiau sustodavau su savo plaustais, taigi kone prie mano durų. Aš vos neapalpau iš didelio džiaugsmo. Pagaliau išmušė išsivadavimo valanda, aš jau skonėjausi savo laisve. Visos kliūtys buvo pašalintos, prieš save regėjau didelį laivą, pasiruošusį nugabenti mane ten, kur tik man patiks. Iš pradžių net nepajėgiau kapitonui atsakyti, ir jis tvirtai laikė mane glėbyje, nes kitaip būčiau nugriuvęs ant žemės.

Visa tai matydamas, kapitonas tuoju pat išsitraukė iš kišenės butelį ir pasiūlė gėrimo, kuri man buvo atnešęs. Išgėręs kelis gurkšnius atsisėdau ant žemės, ir nors gėrimas mane atgaivino, vis dėlto praslinko gera valandėlė, kol galėjau pratarti bent žodį. Vargšas kapitonas taip pat netvėrė džiaugsmu, nors jam tatau nebuvo tokia staigmena kaip man. Jis sakė man tūkstančius maloniausių, švelniausių žodžių, norėdamas nuraminti ir leisti atsipeikėti, bet mano krūtinę buvo užliejusi tokia džiaugsmo galinga banga, jog aš visiškai sutrikau. Galop apsipyliau ašaromis ir tik po valandėlės vėl galėjau kalbėti. Tuomet karštai apkabinau savo išvaduotoją, ir mudu džiaugėmės drauge.

Pasakiau jam, kad žiūriu į jį kaip į dangaus atsiųstą žmogų man išgelbėti ir kad viskas, kas čia įvyko, man atrodo ištisa stebuklų virtinė. Šitie įvykiai byloja, kad pasaulį tvarko slapta apvaizdos ranka, jie įrodo, kad Dievo akis gali prasiskverbti į tolimiausius užkampius ir, kai tik Viešpats panori, gali pagelbėti vargšams. Aš nepamiršau iš visos širdies padėkoti Dievui, nes argi galėjau būti nedėkingas tam, kuris mane stebuklingu būdu globojo tokioje dykynėje ir padėjo išverti tokius vargus? Juk jis yra visokių malonių šaltinis.

Mums valandėlę pasikalbėjus, kapitonas pasakė iš laivo man atgabėjęs šiek tiek skanėstų, kurių dar nespėjo išgrobstyti tie niekšai, taip ilgai jame šeimininkavę. Tada garsiai šūktelėjo savo vyrams valtyje ir įsakė išnešti į krantą gubernatoriui skirtas dovanas. Tų dovanų buvo tiek daug, jog atrodė, lyg aš ketinčiau ne plaukti su jais, bet likti gyventi saloje ir toliau.

Pirmiausia jie man atgabeno dėžę puikių gėrimų, šešis didelius Madeiros vyno butelius (kiekvienas buvo dviejų kvortų talpos), du svarus puikaus tabako, dvylika didelių gabalų jautienos, šešis gabalus kiaulienos, maišą žirnių ir maždaug šimtą svarų džiovėsių. Dar padovanojo dėžę cukraus, dėžę miltų,

maišą citrinų, du butelius citrinų sunkos ir daugybę kitų naudingų dalykų. Be viso to, jis dar atgabeną tūkstantį kartų geidžiamesnių drabužių: šešerius švarius, naujus marškinius, šešias labai geras kaklaskares, dvi poras pirštinių, porą batų, skrybėlę, porą kojinių ir vieną labai gerą jo paties kostiumą, visai mažai tedėvėtą. Žodžiu tariant, mane aprengė nuo galvos iki kojų. Lengva įsivaizduoti, kokia tai buvo maloni ir pageidautina dovana tokiomis sąlygomis gyvenusiam žmogui. Bet kaip nepatogiai ir nejaukiai pasijutau apsivilkęs tais rūbais!

Kai visos ceremonijos pasibaigė ir visos tos gėrybės buvo suneštos į mažą mano būstą, ėmėme tartis, ką daryti su belaisviais, nes reikėjo apsvarstyti, ar verta rizikuoti ir imti juos drauge, ypač tuos du, kurie, žinojome, buvo visiškai nepataisomi. Anot kapitono, jie esą tokie niekšai, jog nesilaikysią jokių įsipareigojimų, ir jeigu jis juos pasiimsias, tai tik sukaustytus grandinėmis kaip piktadarius, perduotinus teisingumo organams pirmoje anglų kolonijoje, kurią pavyks pasiekti. Žodžiu, kapitonas pats tuo buvo labai susirūpinęs. Tada pasakiau, kad jei jis nori, galiu pamėginti su tais vyrais pasikalbėti ir juos paveikti, kad patys prašytųsi paliekami čia, saloje.

- Tuo aš labai džiaugčiausi, - atsakė kapitonas, - nuoširdžiausiai.

- Gerai, - tariau aš. - Tuoju liepsiu juos atvesti ir jūsų vardu pasikalbėsiu.

Tada pasišaukiau Penktadienį ir abu įkaitus (dabar jie buvo laisvi, nes jų draugai ištesėjo pažadą), liepiau jiems nueiti į urvą, atvesti į vasarnamį surištus tuos penkis vyrus ir laikyti juos ten, kol aš ateisiu.

Po kurio laiko ten nuėjau apsivilkęs naujaisiais drabužiais, dabar jau kaip gubernatorius. Kai visi susirinkome ir kapitonas atsisėdo šalia manęs, liepiau tuos vyrus atvesti pas mane; pasakiau jiems, jog labai gerai žinau, kaip jie niekšišškai pasielgė su kapitonu, kad pasigrobė laivą ir ketino virsti plėšikais, bet apvaizdai lėmus įkliuvo į savo pačių spąstus ir įkrito į duobę, kurią buvo iškasę kitiems.

Pasakiau jiems, kad laivas mano paliepimu paimtas, dabar jis stovi salos uoste, o naujasis jų kapitonas už savo niekšybę susilaukė tinkamo atpildo, netrukus jie pamatysią jį kybant aukštai ant rėjos. Pagaliau paklausiau, kuo jie gali pasiteisinti, o jei ne - įsakysiu juos nugalabyti kaip piratus, sučiuptus bedarant nusikaltimą, nes mano pareigos, be abejo, suteikia teisę taip padaryti.

Vienas visų vardu man atsakė, jog jie nieko daugiau negali pasakyti kaip tik tai, kad kai buvo paimti į nelaisvę, kapitonas pažadėjęs jiems dovanoti gyvybę, ir nusižeminę maldavo mane pasigailėti. Bet aš jiems pasakiau nežinąs, kokią malonę galėčiau suteikti, nes esu nusprendęs palikti salą ir su visais savo vyrais laivu išplaukti į Angliją, o kapitonas juos galįs paimti nebent tik kaip kalinius, sukaustytus grandinėmis, ir Anglijoje jie bus teisiami už riaušes ir laivo pagrobimą. Juk jie puikiai žiną, kad už tai gresia kartuvės, taigi aš abejojąs, kokia čia būtų malonė, jei paimtume juos drauge. Geriausia išeitis – pasilikti saloje (man tatai buvo vis tiek, nes rengiausi ją apleisti). Aš galįs dovanoti gyvybę tik su ta sąlyga, jeigu jie pasiliks čia.

Jie atrodė labai dėkingi ir pasakė daug mieliau rizikuosią čia pasilikti, negu plaukti į Angliją, kur gresia kartuvės. Aš su tuo sutikau.

Kapitonas dėl akių paprieštaravo, lyg nesiryždamas jų palikti. Tada dėjausi užpykęs ant kapitono ir pasakiau, jog jie yra mano, o ne jo belaisviai. Aš pažadėjau jų pasigailėti ir savo žodį ištesėsiu. O jei jis su manimi nesutiks, aš tuoj juos paleidžiu, ir tuomet, jei nori, tegaudąs juos pats. Belaisviai buvo man labai dėkingi, ir aš liepiau juos palikti saloje,

tik įsakiau eiti į miškus, į tą vietą, kur buvo suimti. Pasakiau, kad paliksiu jiems ginklą, amunicijos, ir jei pageidaus, nurodysiu, kaip geriausia čia įsikurti. Grįžęs namo, ėmiau rengtis kelionei, bet pasakiau kapitonui, kad būsiu pasiruošęs tik kitą rytą. Tuo tarpu paprašiau jį vykti į laivą ir laikyti jį parengtą, o ryto metą man atsiųsti į krantą valtį; taip pat liepiau įsakyti pakarti užmuštąjį kapitoną ant stiebo, kad saloje likę jūreiviai jį matytų.

Kapitonui nuėjus, liepiau atvesti belaisvius į būstą ir ėmiau rimtai kalbėti apie jų padėtį. Pareiškiau, kad jie gerai apsisprendė, nes jei kapitonas juos išgabentų, jie tikriausiai būtų pakarti. Parodžiau pakaruoklį ant stiebo skersinio ir užtikrinau, jog jie nieko geresnio negali laukti.

Kai visi pasakė norį likti, pažadėjau apsaugoti savo gyvenimą toje saloje ir nurodyti, kaip patogiau įsikurti. Papasakojau jiems, kaip pakliuvau į šią salą, parodžiau savo įtvirtinimus, paaiškinau, kaip kepiasi duoną, sėjau javus, džiovinau vynuoges – žodžiu, visa, kas buvo reikalinga jų gyvenimui palengvinti. Taip pat pasakiau, kad netrukus pas juos gali atplaukti šešiolika ispanų; palikau jiems laišką ir liepiau jūreiviams pasižadėti, kad elgsis su jais kaip su saviškiais.

Palikau jiems ir savo ginklus: penkias muškietas, tris medžioklinius šautuvus ir tris kardus. Man buvo likę pusantros statinaitės parako, nes po pirmųjų vienerių ar dvejų metų parako mažai tesunaudodavau, o be reikalo visiškai jo nešvaisčiau. Papasakočiau, kaip auginau ožkas, kaip reikia jas melžti ir šerti, kaip susimušti sviesto ir susispausti sūrį.

Žodžiu sakant, išsamiai išdėsičiau jiems savo istoriją ir dar pažadėjau, kad paprašysiu kapitoną palikti jiems dar dvi statinaites parako ir truputį daržovių sėklų, pridurdamas, jog pats būčiau buvęs jomis labai patenkintas; taip pat atidaviau maišą žirnių, kurių kapitonas buvo atgabėjęs, ir patariau būtinai juos pasėti ir prisiauginti daugiau.

Visa tai padaręs, kitą dieną juos palikau ir persikėliau į laivą. Mes tuojau pat pasirengėme išplaukti, bet tą naktį inkaro dar nepakėlėme. Kitą rytą auštant du iš tų penkių vyrų plaukte atplaukė prie laivo ir ašarodami ėmė skųstis trimis kitais, Dievo vardu maldaudami priimti į laivą, nes kitaip anie juos nužudysią; jie maldavo kapitoną jų nepalikti, nors ir būtų tuojau pat pakarti. Kapitonas dėjosi negalįs be manęs nieko nuspręsti, bet kiek paprieštaravęs, jiems iškilmingai pasižadėjęs pasitaisyti, priėmė

juos į laivą, gerai išpėrė kailį, ir po to jie pasidarė labai sąžiningi ir ramūs vyrai.

Sulaukęs potvynio, nuplaukiau valtimi į krantą su ten paliktiems vyrams žadėtais daiktais, prie kurių, mano prašomas, kapitonas įsakė pridėti dar jų skrynias ir drabužius. Už tai jie buvo labai dėkingi. Aš taip pat juos padrašinai, žadėdamas, jei tik pasitaisy proga, atsiųsti laivą.

Palikdamas šią salą, pasiėmiau į laivą atminimui mano paties pasisiūtą didžiąją ožkos kailio kepurę, skėtį ir vieną papūgą, taip pat nepamiršau pasiimti pinigų, kuriuos anksčiau esu minėjęs; jie taip ilgai išgulėjo nenaudojami, jog dabar buvo aprūdiję, pajuodę ir sidabro blizgesį atgavo tik tada, kai juos gerokai nušveičiau; pasiėmiau ir pinigus, kuriuos radau sudužusiame ispanų laive.

Taigi salą palikau 1686 metų gruodžio 19-ąją, kaip patyriau iš laivo kalendoriaus, išbuvęs joje dvidešimt aštuonerius metus, du mėnesius ir devyniolika dienų; buvau išvaduotas iš šios antros nelaisvės tą pačią mėnesio dieną, kaip ir tada, kai kadaise valtimi pasprukau iš maurų nelaisvės Salės mieste.

Šituo laivu po ilgos kelionės 1687 m. birželio 11 d. atplaukiau į Angliją, trisdešimt septynerius metus praleidęs svetur.

XXIII SKYRIUS

Atvykęs į Angliją, joje buvau visiškai svetimas, lyg manęs ten niekas niekuomet nebūtų pažinęs. Mano geradarė ir mano reikalų tvarkytoja, kuriai buvau patikėjęs savo pinigus, tebebuvo gyva, bet ištikta didelės nelaimės: ji antrą kartą našlavo ir gyveno labai skurdžiai. Nuraminau ją dėl skolos, pasakydamas, kad nieko iš jos nereikalausiu; priešingai, atsidėkodamas už jos rūpinimąsi ir ištikimybę, aš jai atlyginau, kiek leido nedidelis mano kapitalas, nes tuo metu, tiesą sakant, galėjau jai suteikti tik nedidelę paramą; bet patikinau ją, jog niekada neužmiršiu jos parodyto gerumo. Aš jos neužmiršau, kai praturtėjau ir galėjau padėti, bet apie tai papasakosiu vėliau.

Tada nukeliavau į Jorkšyrą, bet mano tėvas buvo miręs, taip pat jau buvo mirusi ir motina, ir visa šeima; radau tik dvi seseris ir du vieno mano brolio vaikus. Kadangi visi mane jau seniai laikė mirusiu, tai man nieko nebuvo palikta. Žodžiu tariant, aš ten neradau nieko, kas mane paremtų, o tas truputis pinigų, kuriuos turėjau, nedaug tegalėjo padėti man čia įsikurti.

Bet čia man parodė savo dėkingumą žmonės, iš kurių visiškai nesitikėjau paramos. Laivo kapitonas, kurį taip sėkmingai išvadavau ir drauge išgelbėjau laivą ir jo krovinį, papasakojo laivo savininkams, kaip aš išgelbėjau įgulos narius bei patį laivą, ir mane labai išgyrė. Savininkai mane pakvietė į susirinkimą, kuriame dalyvavo ir kai kurie pirkliai. Jie visi labai maloniai man palinkėjo visokio gero ir padovanojo apie du šimtus svarų sterlingų.

Bet pagalvojęs apie savo padėtį ir apie tai, kad su tokiais ištekliais bus sunku įsikurti Anglijoje, ryžausi nukeliauti į Lisaboną ir pabandyti gauti žinių apie Brazilijoje paliktą plantaciją ir apie mano bendrininką, kuris, kaip turėjau pagrindo manyti, jau daugelį metų laikė mane mirusiu.

Sėdau į laivą, plaukiantį į Lisaboną, kur atvykau balandžio mėnesį; mano Penktadienis labai atsida-
vęs lydėjo mane visose tose kelionėse ir buvo ištikimiausias tarnas.

Atvykęs į Lisaboną ir pasiteiravęs, dideliam pasitenkinimui, suradau savo senąjį draugą, laivo kapitoną, pirmą kartą mane išgriebusį iš jūros prie Afrikos krantų. Dabar jis buvo pasenęs ir metęs laivybą, savo laivą palikęs sūnui, toli gražu nebe jaunam vyrui, kuris prekiaudamas vis dar plaukiojo

į Braziliją. Senis manęs nebepažino, ir aš vargiai jį pažinau, bet greitai jį prisiminiau, o kai tik jam pasisakiau, kas esu, tai ir jis tuojuo mane prisiminė.

Kai mudu išliejome vienas kitam senos draugystės jausmus, aš, savaime suprantama, pasiteiravau apie savo plantaciją ir bendrininką. Senukas sakė nebuvęs Brazilijoje jau kokius devynerius metus, bet galįs garantuoti, kad jam išvykstant mano bendrininkas tebebuvo gyvas, tik mano įgaliotiniai, paskirti drauge su juo rūpintis mano dalimi, abu jau mirę. Jo nuomone, apie savo plantaciją aš gausiās labai palankių žinių, nes kai sudužo laivas ir visi manė, kad aš būsiu nuskendęs, mano įgaliotiniai kasmet teikdavo pajamų ataskaitą išdo prokuratoriui, kuris nusprendė tuo atveju, jeigu aš nesugrįžčiau, konfiskuoti mano nuosavybę ir trečdalį paimti valstybės išdui, o du trečdalius paskirti Šv. Augustino vienuolynui, kuris šelpė pavargėlius ir diegė katalikybę tarp indėnų. Jeigu atsirasčiau aš pats ar kas nors kitas, mane atstovaujās, ir pareikalautų palikimo, tai mano turtas turės būti gražintas, išskyrus metinį pelną, kuris išdalijamas labdaros reikalams. Bet kapitonas užtikrino, jog išdo įgaliotinis ir vienuolyno ūkvedys visada labai rūpinėsi, kad mano ben-

drininkas kasmet pateiktų tikslią pelno ataskaitą, nes manoji dalis atitekdavo jiems.

Paklausiau kapitoną, ar jis žino, kiek pakilo plantacijos vertė ir ar yra prasmė ja rūpintis, taip pat pasiteiravau, ar nebus daroma kliūčių atgauti man priklausančią dalį, jei pats ten nukeliaučiau. Jis pareiškė negalįs tiksliai pasakyti, kiek išsiplėtė mano plantacija, bet žinąs, kad mano bendrininkas nepaprastai praturtėjęs, naudodamas jos tiktai pusę; be to, kiek jis galįs prisiminti, girdėjęs, jog karaliaus išdui tekusi trečioji mano turto dalis, kuri, rodos, irgi buvo perleista kažkokiam vienuolynui ar religinei įstaigai, teikianti daugiau kaip du šimtus moidorų pelno per metus. Nesą jokios abejonės, kad nuosavybė būsianti gražinta, nes mano bendrininkas dar tebegyvenąs ir galįs paliudyti mano teises, taip pat mano pavardė esanti įtraukta į krašto registrus. Jis taip pat pasakė, kad abiejų įgaliotinių palikuonys esą labai teisingi, sąžiningi ir be galo turtingi, tad jis neabejojąs, kad jie ne tik padėsia susigrąžinti nuosavybę, bet ir gražinsia nemažai pinigų, įgytų iš ūkio, kai jį dar valdė tėvai, kol savo žinion paėmė karaliaus išdas, o jis buvo paimtas maždaug prieš dvylika metų.

Aš kiek susirūpinau ir sunerimau dėl šių žinių ir paklausiau senąjį kapitoną, kaip galėjo atsitikti, kad įgaliotiniai šitaip pasielgė su mano turtu, nors žinojo, kad palikau testamentą, kuriuo jį, kapitoną portugalą, paskyriau vieninteliu savo įpėdiniu.

Jis man atsakė, kad tai yra tiesa, bet nebuve įrodymų, jog aš esu miręs, ir jis negalėjęs veikti kaip testamentą vykdytojas, nesant tikrų žinių apie mano mirtį, be to, jis nelabai norėjęs įsivelti į šį reikalą tokiam tolimame krašte. Tiesa, jis įregistravęs mano testamentą, pareiškęs savo teises ir, jei tik būtų galėjęs pateikti kokių nors įrodymų, kad aš esu gyvas ar miręs, būtų veikęs per įgaliotinį ir pradėjęs valdyti *ingenio* (taip jie vadina cukraus fabriką) arba būtų tai pavedęs savo sūnui, dabar gyvenančiam Brazilijoje.

- Bet, - tarė senis, - aš turiu jums vieną naujieną, kuri galbūt nebus tokia maloni kaip kitos; mat manydami, kad jūs esate miręs, nes taip manė visi jūsų žmonės, jūsų bendrininkas ir įgaliotiniai pasiūlė man jūsų vardu paimti pirmųjų šešerių ar aštuonerių metų pelną, kurį aš priėmiau; bet tas pelnas tuomet nebuvo toks didelis kaip vėliau, nes iš pradžių buvo padaryta daug išlaidų plantacijai išplėsti, fabrikui pastatyti ir vergams pirkti. Vis dėlto, - pridūrė jis, -

aš jums pateiksiu tikslią ataskaitą, kiek iš viso gavau pinigų ir kaip juos sunaudojau.

Kalbantis su šiuo senuoju draugu praėjo kelios dienos, ir jis man pateikė pirmųjų šešerių plantacijos metų pelno ataskaitą, pasirašytą mano bendrininko ir pirklių įgaliotinių; šis pelnas visada būdavo išduodamas prekėmis: tabako ritiniais, cukraus dėžėmis, be to, romu, sirupu ir t. t., žodžiu sakant, cukraus fabriko gaminiais. Iš tos apyskaitos patyriau, kad pajamos kasmet gerokai didėjo, bet, kaip jau buvo minėta, esant gausioms išlaidoms, grynasis pelnas iš pradžių buvo nedidelis. Vis dėlto senukas pasakė, jog jis man skolingas 470 aukso moidorų, 60 dėžių cukraus ir 15 dvigubų ritinių tabako; visas šis turmas nuskendo sudužus laivui, kai jis plaukė namo į Lisaboną, praėjus vienuolikai metų nuo to laiko, kai aš apleidau plantaciją.

Čia gerasis žmogus ėmė skųstis savo nelaimėmis ir pasipasakojo, kaip turėjęs panaudoti mano pinigus savo nuostoliams padengti ir naujo laivo akcijoms pirkti.

- Bet vis tiek, senasis drauge, - baigė jis, - jums neteks gyventi skurde, ir kai tik mano sūnus sugriš, aš jums atsilyginsiu.

Tai sakydamas jis išsitraukė seną kapšą ir padavė man 160 portugališkų aukso moidorų, be to, įteikė dokumentą, įrodantį jo nuosavybės teisę į laivą, kuriuo sūnus išplaukė į Braziliją; jam priklausė ketvirtadalis to laivo, o sūnui kitas ketvirtadalis, tad teisę į abu tuos ketvirtadalius jis perleido man kaip užstatą, kad bus gražinta likusi skola.

Su tuo aš negalėjau sutikti: mane per daug sujau-dino to vargšo žmogaus sąžiningumas ir gerumas; prisiminęs, kiek gero jis man buvo padaręs, – kaip išgelbėjo iš jūros, kaip geraširdiškai su manimi visuomet elgėsi ir ypač koks nuoširdus buvo dabar, – aš vos galėjau sulaikyti ašaras. Todėl pirmiausia paklausiau, ar jis gali, atsižvelgdamas į savo gyve-nimo aplinkybes, šiuo metu man skirti tiek daug pinigų ir ar tai nesudarą jam sunkumų. Jis pasakė turįs prisipažinti, kad dėl to jam būsiaų kiek sunkiau, bet juk tai esą mano pinigai ir jų man reikėsiaų gal dar labiau negu jam.

Visa, ką gerasis žmogus sakė, buvo taip nuoširdu, jog aš jam kalbant vos galėjau susilaikyti neverkės. Trumpai tariant, paėmiau šimtą moidorų ir papra-šiau plunksnos bei rašalo, sakydamas, kad noriu parašyti pakvitavimą, tada gražinau jam kitus ir pareiškiau, kad jei kada nors atgausiu plantaciją,

gražinsiu ir šituos pinigus (taip iš tikrųjų vėliau ir padariau). Be to, pasakiau jam, kad jokių būdu negaliu perimti nuosavybės teisių į laivą, kuriuo išplaukė jo sūnus, o jei man kada reikės pinigų, tai aš žinau, kad jis yra sąžiningas ir pats juos atiduos; bet jei man jų nereikės ir aš gausiu tai, ką sprendžiant iš jo žodžių turiu pagrindo tikėtis gauti, tai niekada daugiau iš jo neimsiu nė penso.

Po viso šito senasis vyras pasiūlė mane pamokyti, kaip pareikšti savo teises į plantaciją, ir aš atsakiau, jog ketinu pats ten keliauti. Jis pareiškė, kad aš galys ten vykti, jei man patinka, bet jei to nenorėčiau daryti, tai esama ir kitų priemonių savo teisei ir plantacijos pelnui atgauti. Tuo metu Lisabonos upėje buvo laivų, pasiruošusių kaip tik plaukti į Braziliją, ir jis mane įtraukė į registrą, pridėdamas savo pareiškimą raštu, patvirtintą priesaika, kad aš tebesu gyvas ir esu tas pats asmuo, kuris pirmutinis nupirko žemę tai plantacijai įkurti.

Šį pareiškimą patvirtinus pas notarą, taip pat pridėjus įgaliojimą, jis man patarė su jo laišku nusiųsti jį vienam jo pažįstamam ano krašto pirkliui ir pasiūlė man gyventi pas jį, kol grįš atsakymas.

Niekuomet niekas nesiėlgė garbingiau už tą žmogų, kuris gavo šį įgaliojimą: greičiau negu per

septynis mėnesius atėjo didelis siuntinys iš mano įgaliotinių įpėdinių, tai yra tų pirklių, dėl kurių buvau išplaukęs į jūrą. Tame siuntinyje buvo štai kokie laiškai ir raštai:

Pirma, ten buvo fermos, arba plantacijos, apyvartos apyskaita, apimanti šešerius metus nuo to laiko, kai jų tėvai atsiskaitė su senuoju kapitonu portugalų. Pagal šią apyskaitą man dabar priklausė 1174 moidorai.

Antra, ten buvo apyskaita tų ketverių metų, kai jie naudojosi mano dalimi, kol išdas pareikalavo jam perduoti plantacijos valdymą, nes ji priklausė be žinios dingusiam asmeniui (tai vadinama civiline mirtimi). Šios apyvartos saldo, kylant plantacijos vertei, siekė 19 446 kruisadus, arba 3240 moidorų.

Trečia, ten buvo ataskaita, kurią pateikė augustiniečių vienuolių prioras, naudojėsis pelnu daugiau kaip keturiolika metų, bet kadangi čia į saldo nebuvo galima įtraukti to, kas buvo išleista ligonienei, tai jis labai sąžiningai pareiškė, jog jam likę nesunaudoti 872 moidorai, kurie man priklauso. O iš karališkojo izdo nieko nebuvo gražinama.

Siuntinyje buvo ir mano bendrininko laiškas, kuriame jis labai nuoširdžiai mane sveikino, kad išlikau gyvas, rašė, kaip išaugo mano ūkis, kiek jis

duoda per metus, kiek dabar plantacija turi akru, kas plantacijoje sodinama, kiek joje dirba vergu. Toliau buvo padėti dvidešimt du kryželiai, reiškiantys geriausius linkėjimus; jis tiek kartų sakė sukalbėjęs „Sveika Marija“, dėkodamas Švenčiausiajai Mergelei, kad likau gyvas. Jis mane kvietė atvykti ir perimti savo nuosavybę, o tuo tarpu prašė nurodyti, kam jis turės atiduoti mano pelną, jei aš pats neatvykčiau. Baigė nuoširdžiu savo ir savo šeimos draugiškumo užtikrinimu ir siuntė man dovanų septynis puikius leopardų kailius, kuriuos gavo iš Afrikos per kažkurį kitą laivą, kurį jis ten buvo pasiuntęs ir kuriam, matyt, kelionė buvo sėkmingesnė negu mano laivui. Jis taip pat siuntė penkias dėžes puikių saldumynų ir šimtą aukso gabalų, kiek mažesnių už moidorus.

Tais pačiais laivais abu mano įgaliotiniai pirkkliai man atsiuntė 1200 dėžių cukraus, 800 ritinių tabako ir likusią dalį auksu.

Iš tikrųjų dabar galėjau pasakyti, kad mano gyvenimo pabaiga buvo geresnė negu pradžia. Neįmanoma išreikšti, kaip plakė mano širdis, kai skaičiau tuos laiškus, ypač kai patyriau, kad visas tas turas yra mano. Mat Brazilijos laivai plaukia ištisais laivynais, ir tie patys laivai, kurie atgabeno laišk-

kus, atvežė ir mano prekes, ir jos saugiai gulėjo uoste, dar prieš laiškamis patenkant į mano rankas. Žodžiu sakant, aš išbalau, nes man pasidarė bloga, ir jei senukas nebūtų davęs stiprinamųjų vaistų, tai, manau, netikėtas džiaugsmas būtų palaužęs mano organizmą ir aš būčiau čia pat miręs.

Kelias valandas man buvo labai bloga. Atvykęs gydytojas, patyręs tikrąją ligos priežastį, liepė nuleisti kraujo; nuo to man palengvėjo, aš vėl pasijutau sveikas, bet tikrai manau, kad jei nebūtų buvęs šituo būdu palengvinta, aš būčiau miręs.

Taigi visai netikėtai pasidariau turtuolis, kuriam priklausė daugiau kaip 50 000 svarų sterlingų ir ūkis Brazilijoje, duodęs daugiau kaip 1000 svarų pelno per metus visai taip pat reguliariai, kaip ir stambus dvaras Anglijoje. Žodžiu, mano padėtis dabar buvo tokia, jog aš vos galėjau ją suvokti ir nuspręsti, kaip ja naudotis.

Pirmiausia pasirinkau atlyginti pirmajam savo geradariui, mano geram senajam kapitonui, kuris man buvo gailestingas nelaimėje, geraširdis gyvenimo pradžioje ir sąžiningas pabaigoje. Aš jam parodžiau viską, kas man buvo atsiūsta, pasakiau, kad visa tai, be dangiškos apvaizdos, kuri viską tvarko, esu įgijęs jo dėka, ir dabar mano pareiga jam atsi-

lyginti, ir tatai aš padarysias šimteriopai. Todėl pirmiausia gražinau tuos 100 moidorų, kuriuos buvau gavęs, pasikviečiau notarą ir paprašiau paruošti pakvitavimą, jog esu gavęs 470 moidorų, kuriuos senasis kapitonas prisipažino esąs man skolingas; paskui paprašiau parašyti įgaliojimą, kuriuo kapitonui pavedžiau kasmet priiminėti metinį mano plantacijos pelną, ir įpareigojau savo bendrininką teikti jam ataskaitas ir nuolat plaukiojančiais laivais siųsti pelną mano vardu; pabaigoje pridėjau pastraipą, kurioje iš savo pelno paskyriau jam šimto moidorų pensiją per metus, kol gyvens, ir 50 moidorų per metus jo sūnui iki gyvos galvos. Taip atsiskaičiau su senuoju savo draugu.

Dabar man teko pasvarstyti, kur nukreipti savo kelius ir ką daryti su turtu, kurį likimas man įteikė. Iš tiesų, dabar mano pečius buvo prispaudę nepalyginti daugiau rūpesčių, negu jų turėjau ramiai gyvendamas saloje, kur man tereikėjo vien to, ką turėjau, ir turėjau vien tai, kas man buvo reikalinga. Taigi dabar mane slėgė didelė našta, ir reikėjo pasirūpinti, kaip savo turtą tvarkyti. Dabar aš nebeturėjau urvo, kuriame galėčiau paslėpti savo pinigus, nei vietos, kurioje galėčiau juos pasidėti be spynos ir raktų, kur jie surūdytų ir nustotų žvilgėję anks-

čiau, negu kas nors paims juos į rankas. Dabar aš tikrai nežinojau, kur juos dėti. Senasis mano globėjas kapitonas, tiesa, be galo sąžiningas, buvo vienintelė prieglauda dideliam mano turtui.

Antra, mano interesai, kaip atrodė, mane skatino vykti į Braziliją, bet dabar, nesutvarkęs savo reikalų ir nepalikęs turto saugiose rankose, apie tą kelionę negalėjau nė galvoti. Pirmiausia atsiminiau senąją savo draugę našlę, kuri, kaip žinojau, buvo sąžininga ir būtų buvusi man teisinga, bet ji buvo jau pasenusi, labai neturtinga ir, mano manymu, tikriausiai įsiskolinusi. Žodžiu, man nebuvo kitos išeities, kaip tik pačiam keliauti į Angliją ir pasiimti savo turtą.

Tačiau praėjo dar keli mėnesiai, kol ryžausi išvykti. Dabar jau buvau visiškai atsilyginęs senajam kapitonui ir patenkinęs jį, buvusį savo geradarių. Tad ėmiau galvoti apie vargšę našlę, kurios vyras buvo pirmasis mano geradarys, o ji pati, kol galėjo, ne mažiau ištikimas mano reikalų tvarkytojas ir vadovas. Visų pirma Lisabonoje susiieškojau pirklį, kuris, mano prašomas, parašė savo dalininkui Londone, kad tasai ne tik jai išmokėtų pagal čekį, bet ir nuvyktų pas ją pats, atiduotų jai nuo manęs šimtą svarų grynaisiais, pasikalbėtų ir ją paguostų, ir saktų, kad kol aš gyvas, ji ir toliau galinti tikėtis

mano paramos. Pasiunčiau po šimtą svarų abiem kaime gyvenančioms savo seserims, kurios, tiesa, neįtardė skurdo, bet ir negyveno labai gerai – viena buvo kadaise ištekėjusi, o dabar likusi našlė, kita turėjo vyrą, kuris jai buvo ne toks švelnus, koks turėjo būti. Tačiau iš visų savo giminių ir pažįstamų neturėjau tokio, kuriam būčiau ryžęsis patikėti didžiąją dalį savo turto, kad pats galėčiau ramia širdimi išvykti į Braziliją, palikęs visus savo reikalus gerai sutvarkytus, ir dėl šio dalyko labai nerimavau.

Sykį buvau bepasiryžtas vykti į Braziliją ir ten apsigyventi, nes jau esu apsipratęs toje šalyje, bet vis dėlto man nedavė ramybės religija, ir tatau turiu dabar plačiau paaiškinti. Tiesa, šiuo metu ne religija man trukdė iškeliauti; ten gyvendamas nesivaržiau skelbtis esąs katalikas, ir dabar man tai buvo nesvarbu. Vis dėlto pastaruoju metu susimąstydavau apie tai dažniau, ir kai pagalvodavau, kad teks gyventi ir mirti tarp katalikų, pradėdavau gailėtis dėl ano savo žingsnio, ir man kildavo mintis, kad katalikų tikėjimas nėra geriausias ir nesinorėtų numirti kataliku.

Bet vis dėlto pagrindinė priežastis, kaip sakiau, kuri man neleido iškeliauti į Braziliją, buvo ta, jog iš tikrųjų nežinojau, kam pavesti savo turtą, tad paga-

liau ryžausi su juo vykti į Angliją, kurion nuvykęs maniau su kuo nors susipažinti ar susirasti kokių giminių, kurie man būtų ištikimi. Tad ir pasiruošiau važiuoti į Angliją su visu savo turtu.

Prieš iškeliaudamas namo nusprendžiau sutvarkyti savo reikalus ir pirmiausia (sužinojęs, kad Brazilijos laivai pasiruošę išplaukti) atsakyti į gautus iš ten laiškus, kuriuose man buvo pateiktos sąžiningos ataskaitos. Visų pirma pasiunčiau Šv. Augustino vienuolyno priorui kupiną padėkos laišką už jo garbingą elgesį, pasiūliau jam pasilikti 872 neišleistus moidorus, pageidaudamas, kad penki šimtai iš jų būtų skirti vienuolynui, o 372 – prioro nuožiūra išdalyti vargšams; dar prašiau, kad gerasis kunigas už mane pasimelstų.

Parašiau padėkos laišką abiem savo įgaliotiniams, pabrėždamas nepaprastą jų teisingumą ir sąžiningumą. Dovanų jiems nesiunčiau, nes jiems jų visiškai nereikėjo. Pagaliau parašiau savo bendrininkui, džiaugdamašis jo sugebėjimu tvarkyti turtą ir jo pastangomis didinti mano ūkio našumą, daviau jam nurodymą, kaip valdyti mano dalį ateityje, suderindamas jį su įgaliojimais, kuriuos buvau palikęs senajam savo globėjui; prašiau, kad mano bendrininkas ir toliau jam siųstų viską, kas man priklausys,

kol iš manęs gaus smulkesnių nurodymų; užtikrinau, kad ne tik noriu jį aplankyti, bet ir ten įsikurti, kad galėčiau praleisti likusias savo gyvenimo dienas. Be to, jam nusiunčiau labai gražią dovaną – kelias itališkas šilkinės skaras jo žmonai ir dviem dukterims (kapitono sūnus man papasakojo, kad jis jų turi dvi), taip pat du gabalus puikios angliškos vilnonės medžiagos, – geriausios, kokios tik galėjau gauti Lisabonoje, – paskui penkis gabalus stipraus juodo bajoraus ir labai vertingų Flandrijos mezginių.

Šitaip sutvarkius savo reikalus, pardavus prekes ir visą savo turtą pavertus vertybiniais popieriais, man kilo klausimas, kuriuo keliu vykti į Angliją. Buvau ganėtinai apsipratęs su jūra, bet vis dėlto jutau kažkokį keistą nenorą tuo metu keliauti į Angliją vandeniui, nors ir negalėjau rasti rimtos priežasties tam dalykui pateisinti, bet šis nenoras mane taip paveikė, jog kartą, kai jau buvau į laivą sukrovęs bagažą ir pasiruošęs išplaukti, pakeičiau savo nusistatymą. Teisybę sakant, tokį savo nusistatymą aš keičiau ne vieną, bet du ar tris kartus.

Tiesa, jūroje man labai nesisekė, ir tatai galėjo būti viena mano nenoro priežasčių, tad tegu kiekvienas žmogus tokiais atvejais rimtai įvertina impulsyvius savo paties jausmus. Dviem iš tų laivų, kuriuos

buvau pasirinkęs kelionei (į vieną jau buvau susigabenęs daiktus, o su antro kapitonu buvau susitaręs), taigi abiem tiems laivams atsitiko nelaimė: vieną sučiupo alžyriečiai, o kitas sudužo išplaukdamas netoli Torbėjaus, ir visa įgula nuskendo, išskyrus tris žmones; tad jei būčiau plaukęs vienu tų laivų, man būtų atsitikusi nelaimė, ir sunku pasakyti, kuriuo atveju būčiau buvęs nelaimingesnis.

Kai šitaip mąstydamas gerokai prisikankinau, senasis mano kapitonas, kuriam viską pasisakiau, pradėjo mane rimtai įkalbinėti neplaukti jūromis, sausuma traukti į Koruniją ir iš ten Biskajos įlanka plaukti iki Rošelės, kur jau visai lengva ir saugu sausuma nukeliauti į Paryžių, o paskui į Kalė ir Duvrą. Antras kelias ėjo per Madridą, paskui visą laiką sausuma per Prancūziją. Trumpai tariant, aš taip nenorėjau plaukti jūromis, išskyrus sąsiaurį iš Kalė į Duvrą, jog pasiryžau visą laiką keliauti sausuma; šis kelias, kadangi neskubėjau ir nepaisiau išlaidų, man buvo kur kas malonesnis. O kad būtų dar maloniau, senasis kapitonas surado anglų džentelmeną, vieno Lisabonos pirklio sūnų, panorusį keliauti drauge su manimi; be to, susiradome dar du anglų pirklius ir du jaunos portugalų džentelmenus – pastarieji vyko tik į Paryžių, tad iš viso mes buvome šešiese ir dar

penki tarnai, mat abu portugalai pasitenkino pasisamdeę po vieną tarną, kad būtų mažiau išlaidu, o aš pasirinkau jūreivį anglą (jis maloniai sutiko keliauti su manimi kaip tarnas), be mano Penktadienio, kuriam visa aplinka buvo tokia svetima, kad kelionėje jis nebūtų galėjęs tinkamai eiti tarno pareigų.

Šitaip išvykau iš Lisabonos. Mūsų draugija turėjo labai ištvermingus arklius ir buvo gerai ginkluota, tad buvome lyg mažas kariuomenės būrys, o kiti bendrakeleiviai pagerbė mane paskirdami to būrio kapitonu, nes buvau seniausias, be to, turėjau du tarnus ir, tiesą sakant, pats sumaniau visą šią kelionę.

XXIV SKYRIUS

Kaip nevarginau jūsų aprašydamas savo keliones jūromis, taip nevarginsiu ir pasakodamas apie savo kelią sausuma, tačiau negaliu nutylėti toje nuobodžioje ir sunkioje kelionėje kai kurių mūsų patirtų nuotykių.

Atvykę į Madridą ir visai nepažindami Ispanijos, panorome ten kiek pabūti ir apžiūrėti Ispanijos karaliaus rūmus ir kitką, kas buvo verta dėmesio, bet kadangi tai buvo vėlyvą vasarą, mes paskubėjome ir iš Madrido išvykome apie spalio vidurį. Bet kai pasiekėme Navaros pakraščius, keliaudami per įvairius miestus, išgirdome neramių žinių, jog Prancūzijos kalnų pusėje prisnigę tiek sniego, jog keli keleiviai, su didele rizika pamėginę pereiti kalnus, turėję grįžti atgal į Pamploną.

Atvykę į pačią Pamploną įsitikinome, kad taip yra iš tikrųjų. Man, pripratusiam prie karšto klimato ir prie tokių kraštų, kur nelabai įmanoma dėvėti drabužius, šaltis buvo nepakenčiamas. Tiesą sakant, buvo ne mažiau nuostabu, kad tik prieš dešimtį dienų iškeliavus iš senosios Kastilijos, kur oras buvo ne tik labai šiltas, bet net karštas, bematant iš Pirėnų

kalnų papūtė toks žvarbus, toks peršus vėjas, jog negalėjome jo pakęsti ir mums grėsė pavojus nušalti rankų bei kojų pirštus. Vargšas Penktadienis tikrai išsigando, išvydęs sniegu apklotus kalnus ir pajutęs šaltį, nes su tokiais dalykais kaip gyvas nebuvo susidūręs.

Atvykus į Pamploną, kelionė dar pasunkėjo, nes ėmė taip smarkiai be perstojo snigti, jog visi stebėjosi tokia ankstyva žiema. Keliai, kurie jau ir prieš tai buvo blogi, dabar pasidarė visiškai neišbrendami; vietomis tiek daug prisnigo, jog buvo neįmanoma keliauti, nes sniegas čia kietai sušąla kaip šiaurės kraštuose, ir mums grėsė pavojus būti gyviems palaidotiems po sniego danga. Pamplonoje išbuvome ne mažiau kaip dvidešimt dienų ir pagaliau, matydamos, kad ateina tikroji žiema ir nepanašu, jog oras pasitaisys, – mat, kiek žmonės atsimena, toji žiema per daugelį metų buvo šalčiausia Europoje, – pasiūliau mums visiems vykti į Fontarabiją ir iš ten laivu plaukti į Bordo, o tai tebuvo visai trumpa kelionė.

Bet mums svarstant šį dalyką atvyko keturi prancūzai, kurie buvo sustoję prie kalnų perėjos Prancūzijoje, kaip kad mes buvome įstrigę Ispanijoje. Jie ten susirado vadovą, kuris Langedoko pusiasalio pakraščiu išvedė juos per kalnus tokiais keliais,

kur sniegas jiems maža tetrukdė, o kur jo rado kiek giliau, jis buvo kietai sušalęs ir galėjo juos išlaikyti drauge su arkliais. Mes pasikvietėme šitą vadovą, ir jis sutiko mus išvesti tuo pačiu keliu; jis sakė nebijęs sniego, tik patarė gerai apsiginkluoti, kad galėtume gintis nuo laukinių žvėrių, mat dažnai pasitaiką, jog daug prisnigus kalnų papėdėje pasirodą vilkų, kurie neturėdami ko ėsti užpuldinėja žmones. Mes jam pareiškėme, jog esame gerai pasiruošę sutikti tokius padarus, jei tik jis mus apsaugos nuo tam tikros rūšies dvikojų, nes girdėjome, kad jie kelia didžiausią pavojų, ypač Prancūzijos pusėje. Jis patikino, kad tokios rūšies pavojus tame kelyje, kuriuo vyksime, mums negrės, tad mielai sutikome sekti paskui jį, ir prie mūsų su savo tarnais prisidėjo dar dvylika kitų džentelmenų, iš kurių vieni buvo prancūzai, kiti ispanai; jie, kaip minėjau, mėgino keliauti ir turėjo grįžti atgal.

Mes visi su savo vadovu iš Pamplonos išvykome lapkričio 15 dieną. Aš nustebau, kad jis, užuot keliaavęs pirmyn, pasuko su mumis atgal, tuo pačiu keliu, kuriuo buvome atvykę iš Madrido, ir taip traukėme apie dvidešimt mylių. Tada, persikėlę per dvi upes ir patekę į atvirą vietovę, vėl atsidūrėme šiltame klimate, kur kraštas buvo malonus ir be sniego, bet

staigiai pasukęs į kairę vadovas kitu keliu vėl priartėjo prie kalnų. Nors, tiesą sakant, kalnai ir bedugnės atrodė siaubingai, tačiau vedlys tiek vingiavo, tiek sukiojosi ir mus vedė tokiais aplinkiniais keliais, jog nejučiomis perėjome aukščiausias kalnų keteras, nedaug prisikentę dėl sniego. Ir staiga jis mums parodė malonias, derlingas Langedoko ir Gaskonijos provincijas, žaliuojančias ir žydinčias, nors iš tikrųjų jos buvo nuo mūsų labai toli ir reikėjo dar gana ilgai žygiuoti sunkiais keliais.

Visą tą dieną ir naktį taip smarkiai snigo, jog beveik negalėjome keliauti toliau, bet vadovas ragino mus nenusiminti, sakydamas, kad sniegas tuojau liksiąs už nugarų. Pasitikėdami savo vadovu, keliavome toliau ir iš tikrųjų pastebėjome, kad dabar kasdien leidžiamės vis žemyn ir traukiame labiau į šiaurę.

Buvo maždaug dvi valandos prieš sutemstant, mūsų vedlys keliavo kiek pirma mūsų, tad mes jį ne visai gerai matėme, ir štai iš gretimo miško iššoko trys didžiuliai vilkai, o paskui juos ir lokys. Du vilkai puolė vadovą, ir jeigu jis būtų buvęs kiek toliau nuo mūsų, tai jį tikriausiai būtų sudraskę nespėjus mums atskubėti į pagalbą. Vienas vilkas kibo į arklių, o kitas taip smarkiai puolė žmogų, jog šis nespėjo

ar nesusivokė išsitraukti pistoleto ir tik ėmė visa gerkle rėkti ir mus šaukti. Mano Penktadienis buvo šalia manęs, tad liepiau jam pajoti į priekį ir pasižiūrėti, kas ten darosi. Kai tik Penktadienis pamatė vedlį, jis sušuko taip garsiai, kaip ir anas: „O, pone! O, pone!“, bet būdamas drąsus vyras šuoliais nulėkė tiesiog prie vargšo vedlio ir išsitraukęs pistoletą šovė jį puolančiam vilkui į galvą.

Laimė, kad prie vargšo vadovo prijojo kaip tik Penktadienis, nes jisai, būdamas savo krašte pripratus prie tokių žvėrių, vilko neišsigando, bet prijojo visai arti ir, kaip jau minėjome, jį nušovė; tuo tarpu kiekvienas mūsų būtų šovęs iš toliau ir greičiausiai būtų nepataikęs arba rizikavęs sužeisti patį vedlį.

Tai galėjo įbauginti ir drąsesnį vyrą už mane, ir iš tiesų visa mūsų draugija išsigando, kai Penktadieniui iššovus abiejose pusėse išgirdome bjauriausią vilkų staugimą, o kai tą garsą padvigubino kalnų aidas, mums pasirodė, jog vilkų sukiojosi devynios galybės. Galbūt iš tiesų jų buvo ne tiek mažai, taigi mes bijojome ne be reikalo.

Tačiau Penktadieniui nudėjus vieną vilką, antrasis, kuris buvo įsikibęs į arklį, tuojau pat jį paleido ir nubėgo. Laimė, vilkas taip griebė arkliui už snukio, kad jo dantys susmigo į apynasrio dirželius, ir

arklys mažai tenukentėjo. Užtat vadovas nukentėjo smarkiai: mat įsiutęs žvėris jam įkando du kartus, sykį į ranką, o antrą – truputį aukščiau kelio, ir raitelis jau buvo bekrintąs nuo arklio, bet tuo tarpu Penktadienis priėjo ir vilką nušovė.

Lengva suprasti, kad išgirdę Penktadienio šūvį mes visi paspartinome žingsnį ir norėdami pamatyti, kas darosi, nulėkėme šuoliais, kiek tik arkliai įkabino tokiu blogu keliu. Kai pasiekėme medžiais apaugusį plotą, – prieš tai miškas mums trukdė dairytis, – aiškiai pamatėme, kad Penktadienis išgelbėjo vargšą vadovą, nors iš karto neįstengėme išžiūrėti, kokį žvėrį jis ten nudėjo.

Bet niekuomet niekas nekovojo taip drąsiai ir tokiu nuostabiu būdu, kaip vėliau Penktadienis su lokiu. Šia kova mes visi nepaprastai gėrėjomės (nors iš pradžių labai nerimavome). Lokys yra sunkus ir nerangus žvėris ir negali taip greitai šuoliuoti kaip vilkas, bet jis pasižymi dviem kitomis ypatybėmis: pirmiausia, lokys žmogaus apskritai nepuola, – sakau apskritai, nes paprastai jis vengia žmogaus, jei šis jo nepuola pirmas, nors ir negalėčiau tvirtinti, ką jis gali padaryti išbadėjęs, kaip atsitiko šiuo atveju, kai visa žemė buvo po sniego patalu; taigi jeigu sutikęs miškuose jo neužkabinsi, jis tavęs

nelies, bet reikia pasistengti būti labai mandagiam ir pasitraukti jam iš kelio, mat jis yra didelis ponas ir nesitrauks iš kelio net princui. Na, o jeigu tikrai išsigąsi, tai bus geriausia, jei susirasi kitą kelią ir eisi juo kaip ėjęs, nes kartais, jeigu sustosi ir įbesi į lokį akis, jis tai gali palaikyti įžeidimu. Bet jei tik mesi kokį daiktą, kuris jį užkliudytų, nors tai būtų vien piršto didumo pagaliukas, jis tikriausiai išsižeis ir, norėdamas atkeršyti, atidės į šalį visus kitus reikalus, nes garbės dalykams yra labai jautrus. Tatai yra pirmoji jo ypatybė. Antroji yra ta, kad kartą įžeistas, jis nepaliks tavęs ramybėje nei dieną, nei naktį, kol atkeršys, ir tol seks, kol pasivys.

Mano tarnas Penktadienis išgelbėjo mūsų vedlį ir kai priartėjome, padėjo jam nultipti nuo arklio; tasai vyras buvo sužeistas ir išsigandęs, nors iš tikrųjų labiau išsigandęs negu sužeistas. Ir štai staiga pastebėjome iš miško išlendantį lokį. Jis buvo tikras milžinas – tokio didelio man niekuomet nebuvo tekę matyti. Jį išvydę, mes visi truputį išsigandome, bet kai jį pamatė Penktadienis, buvo lengva pastebėti, kaip jo veidas nušvito džiaugsmu ir drąsa.

– O, o, o! – tris kartus sušuko Penktadienis, rodydamas į lokį. – O, pone! Leisk man paspausti jam ranką, aš padaryti jums gardus juokas!

Nustebau, matydamas savo tarną tokį patenkintą.

- Kvaili, - tariau aš, - jis tave suėš!

- Mane suėš! Mane suėš! - du sykius pakartojo Penktadienis. - Aš jį pats suėš, aš jums padaryti gardus juokas. Jūs visi ten pasilikti, aš jums padaryti gardus juokas.

Penktadienis atsisėdo ant žemės, tuojuo nusiavė batus, užsimovė nagines, kurias turėjo kišenėje, antrajam mano tarnui paliko savo arkli ir kaip vėjas nubėgo su šautuvu.

Lokys pamažu žingsniavo ir nebuvo nusiteikęs ką nors užkabinti, kol Penktadienis, priėjęs visai arti, sušuko jam, tarsi lokys būtų galėjęs suprasti.

- Ei tu, klausyk! Klausyk! - šūktelėjo Penktadienis, - aš tau šnekėti!

Mes jojome kiek atsilikę. Tuo metu Gaskonijos pašlaite buvom nusileidę nuo kalnų ir įjoję į retą mišką, kur vietovė buvo lygi ir atvira, nors pavienių medžių gana daug. Penktadienis priėjo visai prie pat lokio, pagriebė didelį akmenį, metė ir pataikė tiesiai į galvą, tačiau žalos jam tiek tepadarė, kiek ir sviedęs tuo akmeniu į sieną. Bet Penktadieniui to ir tereikėjo: vikruolis visiškai nežinojo, kas yra baimė, jis vien tenorėjo priversti lokį jį vytis ir, jo žodžiais, padaryti mums gardaus juoko. Vos tik paju-

tęs akmens smūgį ir pamatęs Penktadienį, lokys apsisuko ir puolė jį vytiš taip greitai, jog arklys būtų turėjęs nuo jo sprukti šuoliais. Penktadienis leidosi bėgti ir taip dūmė, lyg būtų skubėjęs šauktis mūsų pagalbos. Mes ryžomės visi kartu šauti ir išgelbėti mano tarną, nors aš ant jo ir gerokai pykau, kam užsiundė ant mūsų tą žvėrį, kai šis ėjo savo keliu. O ypač supykau todėl, kad jis lokį nukreipė į mūsų pusę, o patsai nubėgo. Aš sušukau:

- Niekše, ar tai šitaip tu mus juokini? Bėk greičiau ir pasiimk savo arklį, kad mes galėtume tą žvėrį nušauti.

Jis mane išgirdo ir sušuko:

- Nešauti! Nešauti! Stovėti ramiai; jūs turėti gardus juokas!

Ir vikrusis vaikinai, padarydavęs kokius du žingsnius, kol žvėris liuoktelėdavo vieną, staiga pasuko nuo mūsų į šalį ir, pamatęs tinkamą didelį ąžuolą, paprašė mus prijoti arčiau, o pats, paspartinęs žingsnius, vikriai įsirangė į medį, pirma padėjęs šautuvą ant žemės, už penkių ar šešių jardų nuo kamieno.

Lokys tuojau priėjo prie medžio, o mes sustoję žiūrėjome iš toliau. Pirmiausia jisai stabtelėjo prie šautuvo, apuostė jį, bet paliko gulėti, paskui ėmė

ropštis į medį, lipdamas kaip katė, nors ir būdamas nepaprastai sunkus. Aš stebėjausi savo tarno kvailumu – taip man atrodė – ir nežinojau, iš ko čia būtų galima juoktis, bet pamatę, kad lokys lipa į medį, prijojome arčiau.

Mums priartėjus prie medžio, Penktadienis įsitaisė ant didelės šakos plongalio, o lokys buvo pusiaukelėje nuo jo. Kai tik lokys pasiekė plonesniąją dalį šakos, Penktadienis mums šūktelėjo:

– Na, dabar jūs pamatysi, kaip aš mokyti jį šokti.

Jis pradėjo šokinėti ir purtyti šaką, ir lokys ėmė svyruoti, bet tupėjo ramiai ir dairėsi atgal, žiūrėdamas, kaip čia reikės sugrįžti. Dabar mes iš tikrųjų nuoširdžiai nusikvatojome, bet Penktadienis toli gražu dar nebuvo susidorojęs su priešu. Pamatęs, kad lokys tupi vietoje, jis ėmė jam šaukti, lyg šis būtų supratęs angliškai.

– Ką! Tu neiti toliau? Prašau tave eiti toliau!

Dabar jis liovėsi šokinėjęs bei purtęs šaką, ir lokys, tartum supratęs, ką Penktadienis sako, pasilinko truputį tolėliau. Tada Penktadienis vėl ėmė šokinėti, ir žvėris vėl stabtelėjo.

Mums atrodė, kad dabar pats laikas šauti lokiui į galvą, ir šūktelėjome Penktadieniui nejudėti, kad geriau pataikytume, bet Penktadienis sušuko:

- O, prašau! O, prašau nešauti! Aš pats pamažu jį nušauti.

Jis norėjo pasakyti, kad truputėlį vėliau jį nušaus. Trumpai sakant, Penktadienis taip šokinėjo ir lokys taip svyrinėjo, jog mes iš tiesų turėjom progos gardžiai pasijuokti, bet vis dar negalėjome įsivaizduoti, ką tasai vyrukas darys, nes iš pradžių mums atrodė, kad jis nori lokį nupurtyti. Tačiau netrukus įsitikinome, kad žvėries būta gudraus: jis nėjo taip toli, kad jį būtų galima numesti, bet tvirtai laikėsi įsikabinęs plačiais, dideliais savo nagais ir letenomis, todėl negalėjome suprasti, koks bus viso to galas ir kaip baigsis toji išdaiga.

Bet Penktadienis kaipmat išsklaidė tą nežinią. Matydamas, kad lokys laikosi tvirtai įsikibęs į šaką ir kad jo nepavyks toliau nusivilioti, jis tarė:

- Gerai, gerai, tu toliau neiti, tai aš eiti, tu neat-eiti pas mane, aš ateiti pas tave.

Taip sakydamas, pasislinko į patį šakos plongalį, ir ši nuo jo svorio nulinko. Šliauždamas šaka, Penktadienis pamažu leidosi žemyn, kol atsidūrė taip arti žemės, kad jau galėjo nušokti, tada pribėgo prie šautuvo, pagriebė jį ir ramiai atsistojo.

- Penktadieni, - kreipiausi aš, - ką gi tu dabar darysi? Kodėl tu jo nenušauni?

- Nešauti, - atsakė Penktadienis, - dar ne, jei aš dabar šauti, aš jo nenudėti, aš palaukti, aš jums padaryti dar vienas juokas.

Ir iš tiesų jis taip padarė, kaip jūs netrukus pamatysite; mat lokys, pastebėjęs, kad jo priešo nebėra, grįžo atgal tąja pačia šaka, ant kurios tupėjo, bet slinko labai lėtai, dairydamasis kas žingsnis atgal, kol pasiekė medžio liemenį. Paskui, taip pat atkišęs į priekį pasturgalį, jis nusileido medžiu kabindamasis į jį nagais ir iš lėto atkeldamas tik po vieną koją. Pagaliau, lokiui dar nespėjus užpakalinėmis kojomis atsistoti ant žemės, Penktadienis priėjo prie pat jo, įkišo šautuvo vamzdį į ausį ir nušovė.

Tada tas šelmis atsigręžė pasižiūrėti, ar mes nesijuokiamo, ir, iš mūsų veidų pamatęs, kad esame patenkinti, pats ėmė labai garsiai kvatoti.

- Taip mes šaudo lokys mūsų krašte, - tarė Penktadienis.

- Taip jūs juos šaudote! - sušukau aš. - Betgi jūs neturite šautuvų!

- Ne, - atsakė jis, - neturime šautuvų, bet mes šaudyti labai didelėm, ilgom strėlėm.

Tai iš tikrųjų buvo įdomi pramoga, bet mes vis dar tebebuvo negyvenamoje vietovėje, mūsų vadovas sunkiai sužeistas, o mes vargiai žinojome, ką

daryti. Vilkų staugimas nedavė ramybės, ir iš tiesų taip siaubingai staugiant buvau girdėjęs tik vieną sykį Afrikos pakrantėje, apie ką jau esu pasakojęs anksčiau.

Vilkų baimė ir besiartinanti naktis mus vertė stumtis tolyn, nes kitu atveju tikriausiai būtume, kaip norėjo Penktadienis, nudybę tam didžiuliam žvėriui kailį, kurį vertėjo paimti atminimui, bet mums reikėjo nužygiuoti dar apie tris lygas ir mūsų (vedlys ragino keliauti), tad palikome lokį ir nujojome toliau.

Žemė vis dar buvo apklota sniego, nors jis ir buvo ne toks gilus ir pavojingas kaip kalnuose, todėl ir plėšrūs žvėrys, kaip vėliau sužinojome, bado prispirti nusileido iš kalnų į mišką bei lygumas ieškoti maisto ir padarė daug nuostolių kaimuose: gąsdino valstiečius, sudraskė daug jų avių ir arklių, taip pat ir kelis žmones.

Mums reikėjo pereiti vieną pavojingą vietą, apie kurią vedlys pasakė, kad jei šiame atkampiam krašte yra vilkų, tai mes būtinai ten su jais susitiksime. Tai buvo nedidelis duburys, iš visų pusių apsuptas miško. O už jo siauras ilgas tarpeklys, kurį reikėjo perjoti. Toliau jau būtume pasiekę kaimą, kur turėjome nakvoti.

Kai ijojome į mišką, dar buvo maždaug pusvalandis iki saulėlydžio, o kai patekome į lygumą, jau buvo sutemę. Pirmajame miške nieko nesutikome, tik vienoje nedidelėje, geros pusės mylios ilgio aikštelėje pastebėjome penkis didelius vilkus, kurie perbėgo mums kelią, šuoliais lėkdami paskui kits kitą, lyg būtų vijęsi kažkokią auką. Mūsų jie nepastebėjo ir po kelių akimirku dingo iš akių.

Dabar mūsų vedlys, kuris, beje, buvo bailokas, liepė mums pasiruošti kautynėms, mat jam atrodė, kad atbėga daugiau vilkų. Mes laikėme paruošę ginklus ir atidžiai dairėmės, bet kol perjojome mišką, kuris buvo apie pusės lygos pločio, ir pasiekėme lygumą, vilkų daugiau nebematėme. Ten galėjome apsidairyti plačiau. Pirmas daiktas, ką pamatėme, buvo negyvas papjautas arklys ir dvylika besidarbuojančių vilkų. Negalėtum pasakyti, kad jie būtų ėdę tą arklių: jie veikiau tik graužė jo kaulus, nes visą mėsą jau buvo suriję anksčiau. Nusprendėme netrukdyti jiems puotos, jie taip pat maža tekreipė į mus dėmesio. Penktadienis būtų mielai į juos šovęs, bet aš nieku gyvu jam neleidau to daryti, nes man atrodė, kad ir taip netrukus turėsime su jais daug vargo. Dar nenukeliavę nė pusės lygumėlės, išgirdome kairėje miško pusėje klaikiai staugiant ir tuo-

jau pamatėme apie šimtą vilkų, bėgančių į mus visu pulku, ir daugiausia eilėmis, visai kaip kariuomenė, išrikiuota prityrusių karininkų. Aš vargiai bežinojau, kaip juos pasitikti, ir tiek tesugalvojau, kad vienintelė išeitis mums būtų sustoti į tankią eilę; taip mes tučtuojau ir padarėme. Kad tarp šūvių nebūtų ilgų tarpų, įsakiau šauti tiktai kas antram žmogui, o nešovusieji turėjo stovėti pasiruošę tučtuojau paleisti į vilkus salvę, jei šie ir toliau prie mūsų artintųsi; taip pat liepiau tiems, kurie šaus pirmieji, neužtaisinėti savo šautuvų, bet laukti pasiruošus rankoje po pistoletą – mat kiekvienas turėjome po šautuvą ir porą pistoletų; šitaip, jei iškart šautų tik pusė mūsų žmonių, mes galėtume paleisti šešias salves. Tačiau tokio reikalo nebuvo, nes priešas po pirmosios salvės tuoj pat sustojo, išgąsdintas šūvių ir ugnies. Keturi vilkai, kuriems kliuvo į galvas, krito, keli kiti buvo sužeisti ir nubėgo, palikę sniege kruvinus pėdsakus. Taigi vilkai sustojo, bet nesitraukė, tada aš prisiminiau girdėjęs pasakojant, jog ir plėšriausieji žvėrys bijo žmogaus balso, todėl visą mūsų būrį paraginau labai garsiai sušukti ir įsitikinau, kad tie pasakojimai nėra visai klaidingi, nes mums pradėjus garsiai rékauti vilkai ėmė trauktis. Tuomet įsakiau paleisti priešams į nugaras antrąją salvę,

kuri privertė juos bėgti šuoliais, ir vilkai bematant dingo miške.

Dabar turėjome laiko vėl užtaisyti savo šautuvus ir, nenorėdami gaišti, keliavome toliau. Bet vos spėjome užtaisyti šautuvus, vėl išgirdome baisų staugimą kairėje to paties miško pusėje, tik kiek toliau, tame kelyje, kuriuo turėjome joti.

Artinosi naktis, ir jau pradėjo temti, todėl mūsų būklė darėsi vis blogesnė; kauksmui vis didėjant, aiškiai supratome, kad čia staigia ir kaukia prargariški padarai. Staiga pamatėme du ar tris būrius vilkų, vieną iš kairės, vieną užpakalyje ir vieną priešakyje. Atrodė, kad esame jų apsupti. Bet jie mūsų nepuolė, ir mes jojome toliau, stengdamiesi kuo greičiau varyti savo arklius, kurie prastu keliu tegalėjo bėgti smarkia rščia. Šitaip pasiekėme miško properšą, per kurią turėjome joti ir kuri buvo kitoje pusėje lygumėlės, bet mes labai nustebome, kai prisiartinę prie tos properšos pamatėme joje didelį būrį vilkų. Staiga kitoje pusėje išgirdome šūvį ir atsisukę pamatėme išnirusį arklį su balnu ir apynasriu, lekiantį kaip vėjas, o paskui jį bėgančius kiek įkabina šešiolika ar septyniolika vilkų. Teisybę sakant, arklis buvo gerokai juos pralenkęs, bet mes manėme, kad jis nepajėgs ilgą laiką taip dumti, todėl

neabejojome, kad vilkai pagaliau jį nutvers; tikriausiai taip ir atsitiko. Nujoję į tą vietą, iš kur išnėrė arklys, pamatėme nepaprastai klaikų vaizdą: radome kitą papjautą arklių ir dviejų vyrų lavonus, kuriuos dorėjo vilkų gauja. Vienas vyrų, be abejo, buvo tasai, kurį girdėjome šaunant, nes greta jo gulėjo dar teberūkstantis šautuvas; bet to vyro galva ir viršutinė kūno dalis jau buvo suėsta.

Tas reginys įvarė mums siaubą, ir nežinojome, ką daryti ir kuriuo keliu pasukti. Bet plėšrieji žvėrys greitai privertė mus ryžtis, nes tuojau mus apspito, tikėdamiesi grobio. Esu tikras, kad jų buvo bent trys šimtai. Didelei mūsų laimei, pasitaikė, kad pamiškėje gulėjo keli didžiuliai medžiai, nukirsti praėjusią vasarą ir ten palikti ligi išvežant. Nuvedžiau nedidelį savo būrį prie tų rąstų, už vieno ilgo kamieno visi sustojome į eilę ir aš visiems patariau nulipti nuo arklių ir šito rąsto priedangoje išsirikiuoti trikampiu, trimis frontais, pastačius arklius viduje. Ir labai gerai, kad mes taip padarėme, nes vilkai tučtuojau mus užpuolė. Sunku įsivaizduoti baisesnę ataką. Urgzdami jie pripuolė ir sušoko ant rąsto, teikusio mums priedangą. Jų įnirši, atrodo, labiausiai skatino toji aplinkybė, kad už mūsų nugarų jie matė arklius, prie kurių kaip tik ir smelkėsi. Savo

vyrams įsakiau šaudyti kaip ir pirma, tik kas antram. Jie šaudė taip taikliai, kad jau pirmoji salvė paguldė keletą vilkų. Bet dabar reikėjo šaudyti be pertraukos, nes žvėrys puolė kaip velniai, užpakaliniams stumiant priešakinius.

Kai mes paleidome antrą salvę, vilkai atlyžo, ir aš tikėjausi, kad jie ims trauktis, bet tai truko tik akimirką – bematant pribėgo kiti ir vėl ėmė atakuoti. Mes paleidome dvi salves iš pistoletų ir, keturis kartus iššovę, nudėjome septyniolika ar aštuoniolika vilkų ir sužeidėme dukart tiek, tačiau jie vis tebepuolė. Aš nenorėjau per daug skubiai paleisti paskutinės salvės, todėl pasišaukiau savo tarną – ne Penktadienį, nes jis buvo užsiėmęs svarbesniu darbu: nepaprastai vikriai užtaisinėjo mano ir savo šautuvus, kol mes kovėmės su vilkais, – bet, kaip sakiau, pasišaukiau antrąjį savo tarną ir, padavęs jam ragą parako, liepiau nuberti per visą rąstą parako takelį ir berti kuo plačiau. Baigęs tą darbą, jis spėjo kaip tik laiku pasitraukti, nes vilkai šoko ant rąsto, o kai kurie jau buvo ant jo užsikorę. Tada aš, pagriebęs neužtaisytą pistoletą, spragtelėjau prie pat parako

ir uždegiau²². Ant rąsto buvę vilkai apdegė, o šeši ar septyni nukrito ar, teisingiau sakant, nušoko tarp mūsų, genami liepsnų ir siaubo. Mes juos akimirksniu sudorojome, o kiti taip išsigando šviesos, kad atsitraukė, mat dabar jau buvo labai tamsu ir parako plyksnis atrodė baisiai.

Tada paliečiau visiems drauge viena salve iššauti pistoletais paskutinius šūvius, o paskui garsiai surikome. Vilkai paspruko, mes tučtuojau puolėme apie dvidešimt sužeistųjų, kuriuos radome besiraitančius ant žemės, ir šokome kapoti juos kardais. Šio išpuolio pasekmės buvo tokios kaip ir tikėjomės, nes tų vilkų kaukimą ir inkštimą puikiai suprato kiti: visi pabėgo, palikę mus ramybėje.

Iš viso nudėjome apie šešiasdešimt vilkų, o jeigu būtų buvę šviesu, būtume nudėję daug daugiau. Taip nušlavę kovos lauką, vėl leidomės į kelionę, nes liko joti dar apie lygą. Jodami dar keletą kartų girdėjome staugiant ir kaukiant miškuose tuos plėšrūnus, ir tarpais mums atrodydavo, kad jie net šmėkščioja tarp medžių, bet sniegas žlibino mums akis, tad tikri

---

²² Pistoletai tais laikais buvo titnaginiai, spragtelėjęs geležiniu gaiduku į titnągą, Robinzonas sukėlė kibirkštį, nuo kurios užsidegė parakas.

nebuvo. Po kokios valandos atvykome į miestelį, kur turėjome apsistoti nakvynės. Visus gyventojus radome baisiai išsigandusius, apsiginklavusius, mat pasirodė, kad praėjusią naktį vilkai ir keli lokiai buvo įsiveržę į miestelį ir baisiai išgąsdinę miestelėnus, todėl jie turėjo dieną naktį budėti, ypač naktį, saugodami galvijus. Tiesą sakant, reikėjo taip pat saugoti ir žmones.

Kitą rytą mūsų vedlys pasijuto labai blogai: vilko įkąstos vietos nuo pūliuojančių žaizdų taip sutino, kad toliau nebegalėjo keliauti, tad turėjome paimti naują vedlį ir su juo vykti į Tulūzą, kur patekome į šiltą klimatą, derlingą, malonų kraštą, be jokio sniego, jokių vilkų ir kitų panašių pavojų. Bet kai Tulūzoje papasakojome savo nuotykius, mums pasakė, kad didžiajame miške, kalnų papėdėje, tai esąs visai įprastas dalykas, ypač kai daug pasninga. Visi kraipė galvas, kaip vedlys išdrįso mus vesti tuo keliu per šaltį bei sniegą, ir pareiškė mums, kad reikia labai stebėtis, kaip vilkai mūsų nesudraskė. Kai papasakojome, kaip buvome sustoję, arklius laikydami viduje, jie mus išpeikė ir pasakė, jog buvo penkiasdešimt šansų prieš vieną, kad jie galėjo mus papjauti, nes kaip tik, matydami arklius, vilkai ir buvo tokie įsiutę, trokšdami to savo grobio.

Šiaip jie visada bijo šūvių, bet būdami nepaprastai išalkę jie visiškai nepaisė pavojaus, jų įniršį taip kėlė noras papjauti arklius, kad jeigu mes, vis šaudydami ir pagaliau uždegę paraką, nebūtume tų vilkų sutramdę, jie tikriausiai mus būtų sudraskę į gabalus; o jei būtume sėdėję ant arklių ir šaudę raiti, tai vilkams arkliai su raiteliais nebūtų atrodęs toks prieinamas grobis. Pagaliau jie mums dar aiškino, kad jei būtume sustoję į būrį ir savo arklius palikę atskirai, vilkai būtų taip godžiai puolę jų draskyti, jog mes būtume galėję būriu pasprukti sveiki, ypač turėdami šaunamuosius ginklus.

Aš pats niekuomet kaip gyvas nebuvo patyręs tokio pavojaus: matydamas priešais save daugiau kaip tris šimtus tų velnių, kurie staugdami ir išžioję nasrus šuoliavo mūsų suryti, laikiau save žuvusiu, nes nebuvo kur pasislėpti; tiek prikenčiau baimės, kad, manau, niekada nebenorėsiu keliauti per kalnus. Verčiau jau tūkstantį lygų plaukti jūromis, nors ir kiekvieną savaitę daužomam audrų.

Neturiu nieko ypatingo papasakoti apie savo kelionę per Prancūziją, nieko, išskyrus tai, apie ką kiti keliautojai daug įdomiau už mane jau yra papasakoję. Iš Tulūzos nukeliavau į Paryžių, čia ilgiau neapsistojęs atvykau į Kalė ir sausio 14 dieną lai-

mingai išlipau Duvre, iškentęs toje kelionėje gana didelius šalčius.

Taigi pasiekiau savo kelionės tikslą, ir neilgai trukus savo rankose jau turėjau visą neseniai įgytą turtą, nes atsivežtuosius vekselius čia tučtuojau paverčiau grynais pinigais.

Svarbiausias mano vadovas ir patarėjas buvo geroji, senoji našlė, kuri atsidėkodama už atsiųstus pinigus ir stengdamasi man padėti, nesigailėjo nei darbo, nei rūpesčių, ir aš ja taip visur kur pasitikėjau, jog buvau visai ramus dėl jos globojamo mano turto. Iš tiesų, tiek savo gyvenimo pradžioje, tiek ir dabar, jo pabaigoje, tikėjau nepaprastu tos gerosios moteriškos sąžiningumu. Nusprendęs parduoti plantaciją Brazilijoje, parašiau laišką senajam savo draugui Lisabonoje, kuris pasiūlė plantaciją tiems dviem pirkliams, mano įgaliotinių įpėdiniams, gyvenantiems toje šalyje. Jie priėmė pasiūlymą ir įteikė 33 000 pesų vienam savo bendrininkui Lisabonoje, kad sumokėtų man už plantaciją. Atsakydamas parašiau formalų pardavimo aktą, kurį buvau gavęs iš Lisabonos, ir nusiunčiau jį senajam savo draugui, o šis man persiuntė 32 800 pesų vekselius. Be to, pirkliai įsipareigojo kapitonui iki gyvos galvos mokėti po 100 moidorų per metus, o po jo mirties po 50

moidorų jo sūnui irgi iki gyvos galvos, ir tą mokėjimą laidavo savo plantacija.

Štai ir papasakojau apie pirmąjį laikotarpį nuotykingo ir lemtingo savo gyvenimo, panašaus į apvaizdos šachmatų žaidimą; jis buvo toks įvairus, koks retai kada pasitaiko šitame pasaulyje – tasai gyvenimas prasidėjo neprotingai, bet pasibaigė daug laimingiau, negu kada nors galėjau tikėtis.

Kiekvienas pagalvos, kad dabar, tapęs toks turtingas, aš nebesileisiu į jokių rizikingus nuotykius; taip iš tikrųjų ir būtų buvę, jei būtų susidėjusios kitokios aplinkybės, bet aš buvau įpratęs gyventi klajokliška, neturėjau šeimos, daug giminių, maža teuzmezgiau pažinčių, kad ir būdamas turtingas, ir nors pardaviau nuosavybę Brazilijoje, vis dėlto nesilioviau galvojęs apie tą kraštą ir labai norėjau ten nukeliauti dar kartą. Ypač negalėjau atsilaikyti stipriam troškimui pamatyti savo salą ir sužinoti, ar vargšai ispanai ten tebegyvena ir kaip su jais elgėsi mano paliktieji niekšai.

Mano tikrasis draugas, našlė, rimtai atkalbinėjo ir tiek mane paveikė, kad beveik septynerius metus nesiryžau keliauti į užjūrius. Per šį laikotarpį paėmiau globoti du vieno brolio vaikus; vyresnijį, kuris turėjo šiek tiek turto, išauklėjau džentelmenu ir

paskyriau jam tam tikrą sumą, turinčią jam atitekti po mano mirties ir padidinti jo kapitalą. Antrąjį ruošiau jūrininku; po penkerių metų, įsitikinęs, kad jis yra sumanus, drąsus, veiklus vaikiną, įtaisiau jam gerą laivą ir išsiunčiau į jūrą, ir tasai vaikiną vėliau mane patį, jau senį, įviliojo į naujus ir įdomius nuotykius.

Tuo metu buvau gana pastoviai įsikūręs Anglijoje. Mat visų pirma aš vedžiau (tos vedybos, reikia pasakyti, man buvo naudingos ir malonios) ir susilaukiau trijų vaikų – dviejų sūnų ir dukters. Bet žmonai mirus ir brolvaičiui sėkmingai sugrįžus iš kelionės į Ispaniją, mano troškimas keliauti į užjūrius ir jo įkyrūs prašymai mane palenkė, ir aš sėdau į jo laivą kaip privatus pirklys, keliaująs į Rytų Indiją. Tai buvo 1694 metais.

Šios kelionės metu aš aplankiau naująją savo koloniją saloje, mačiau savo įpėdinius ispanus, išgirdau visą jų ir mano paliktų niekšų gyvenimo istoriją: kaip tie iš pradžių ižeidė vargšus ispanus, kaip jie paskui susitaikė, susipyko, vėl susigerino, vėl susivaidijo, kaip pagaliau ispanai turėjo prieš juos imtis jėgos, kaip pastarieji turėjo pasiduoti ispanams, kaip garbingai ispanai su jais pasielgė – istoriją, kurią pradėjus dėstyti, tektų susidurti su tokia

pat daugybe įvairių ir nuostabių įvykių kaip ir mano paties istorijoje. Svarbiausia būtų papasakoti apie jų mūšius su karibais, kurie kelis kartus buvo išsikėlę į salą, apie tai, kokių patobulinimų kolonistai įsitaisė saloje ir kaip penki iš jų pamėgino nuplaukti į žemyną ir iš ten atsigabeno belaisvių, vienuolika vyrų ir penkias moteris, iš kurių, atplaukęs į salą, radau gimus dvidešimt vaikų.

Čia aš išbuvau apie dvidešimt dienų, palikau jiems įvairių reikalingų daiktų, ypač ginklų, parako, kulku, drabužių ir įrankių, taip pat ir du darbininkus, kuriuos atgabenu iš Anglijos, – dailidę ir kalvį.

Be to, padalijau salą sklypais, pasilikęs sau teisę į visumą, bet daviau jiems tokias dalis, dėl kurių jie patys buvo susitarę; sutvarkęs visus šiuos reikalus ir įpareigojęs neapleisti tos vietos, palikau juos ten gyventi. Iš ten nuplaukiau į Braziliją, iš kur nupirktu laivu nusiunčiau į salą ir daugiau žmonių; juo pasiunčiau įvairių atsargų, taip pat dar septynias moteris, kurios galėtų dirbti arba būti žmonos tiems, kurie jas panorės imti. O anglams pažadėjau atsiųsti moterų iš Anglijos, drauge ir gerą krovinį įvairių reikmenų, jei tik jie ims kurti plantacijas, bet to pažado ištesėti man nepavyko. Iš Brazilijos dar nusiunčiau į salą penkias karves (trys buvo ver-

šingos), kelias avis ir kelias kiaules; kai vėl atvykau, visų tų gyvulių radau privisus kur kas daugiau.

Bet apie visus tuos dalykus ir apie tai, kaip atplaukė trys šimtai karibų, kaip jie užpuolė kolonistus, naikino jų plantacijas ir kaip kolonistai du kartus kovojo su visa ta kariauna, kaip jie iš pradžių buvo nugalėti ir vienas jų nukautas, kaip audra pagaliau sunaikino jų priešų luotelius, o jie badu išmarino arba išmušė beveik visus likusius karibus, kaip atgavo ir atnaujino savo plantacijas ir toliau gyveno saloje – apie visus tuos dalykus ir apie kai kuriuos labai nuostabius mano paties nuotykius dar per dešimtį metų aš galbūt papasakosiu vėliau.